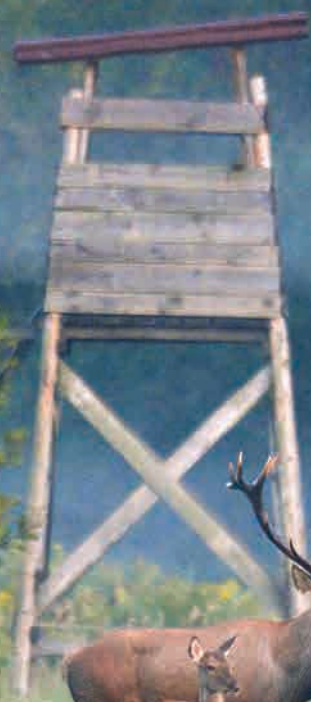

VADÁSZÉVKÖNYV

2020

2020. ÉVI
VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2020

DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA
VADÁSZÉVKÖNYV 2020

Felelős szerkesztő
DR. JÁMBOR LÁSZLÓ

A szerkesztőség tagjai
BAJDIK PÉTER, BERGER ANDOR, BOTTA ZSÓFIA, CSÓKÁS ADRIENN
DÉNES RITA, NAGY ORSOLYA, KOVÁCS GÁBOR, KOVÁCS ZSOLT,
KÓKAI MÁRTON, RUNG ÁRON, WALLENDUMS PÉTER

A borító fotóját BLAUMANN ÖDÖN készítette
A hátsó borító fotóját TAKÁCS SZABOLCS készítette

A Kalendáriumban olvasható Fekete István idézeteket az író halálának 50.
évfordulója alkalmából WALLENDUMS PÉTER válogatta össze

Lektorálta
GELLÉR TIBOR

Tervezés, nyomdai előkészítés
DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

Nyomta és kötötte
KORREKT NYOMDAIPARI KFT.

ISSN 1419-4732

Szerkesztőség címe:
1027 Budapest, Medve utca 34-40.

Levelezési cím:
3000 Hatvan, Kossuth tér 24.
Telefon: 06 37/744-390; 06-30/175-5425
e-mail: info@omvk.hu

Megjelent: 69 100 példányban

2020. ÉVI NAPTÁR

VADÁSZATI IDÉNYEK

Vadászható fajok	Vadászati idő
<i>Nagyvadfajok</i> Gímszarvasbika - érett bika - tehén, -ünő - borjú Dámbika - érett bika - tehén, -ünő - borjú Őzbak - suta, gida Muflonkos - juh, -jerke - bárány Vaddisznó Szikaszarvas	szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - október 31. szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - február utolsó napja október 1 - február utolsó napja október 1 - november 30. október 1 - január 31. október 1 - február utolsó napja április 15 - szeptember 30. október 1 - február utolsó napja szeptember 1 - február utolsó napja szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - február utolsó napja egész évben egész évben
<i>Apróvadfajok</i> Mezei nyúl Üregi nyúl Fácánkakas - fácántyúk Fogoly Nyári lúd Vetési lúd, nagy lilik, kanadai lúd, nflusi lúd Tökés réce Szárca Erdei szalonka Örvös galamb, balkáni gerle	október 1 - december 31. egész évben október 1 - február utolsó napja október 1 - január 31. október 1 - december 31. október 1 - december 31. október 1 - január 31. augusztus 15 - január 31. szeptember 1 - január 31. vadászati időny nélkül augusztus 15 - január 31.
<i>Egyéb apróvadfajok</i> Róka, aranyakál, nyest, pézsmapocok, nyestkutya, mosómedve Borz, házi görény, dolmányos varjú, szarka, szajkó	egész évben július 1 - február utolsó napja

Január

Elhangzottak már a hajnalködös roráték zsolozsmái, elkondultak a pásztorok csengettyúi, megkopott a karácsonyfa ága: január van. Tél van. Szól még a puska, de a szívek mélyén ott lappang már a hamu: – Emlékezzél, ember...!

Szól még a puska, mintha sohasem akarna vége szakadni, de olyan ez már, mint a cigánymuzsika hajnal felé. Odakünn már a holnap pernyéjét hordják: álmos hajnali szelek, és a másnap gondjai ballagnak el az ablak alatt.

Szól még a puska, de olyan ez már, mint a tavaszi varjúkárogás. A végét járja. Beszélhetsz, jó madár! Hiába károgsz, el nem szomorodunk, ha le is kell a puskát tenni ideig-óráig. Akinek szomorúság ez, az úgysem vadász. Az igazi vadásznak nem csonka az éve, az igazi vadásznak nincs „évadja”, az igazi vadásznak éve van. Teljes tízenként hónappal. Éppen úgy, mint a gazdának. Előkészít, vet, ápol, arat és betakarít. Egyforma örömmel, kedvvel, szeretettel. Az évszakok változása hozza a munkák változatosságát, és ahogy várjuk hosszú télen a tavaszt, rekkenő kánikulában a langyos, dióérlelő őszt, éppen úgy kell vágnunk a vadászok puskaropogásos aratása után a magvetés csendjére, az ápolgás gyengédségére. Mert nincs öröm, mely el nem porlad a megszokottság tikkadtságában, és igazán boldog vadász csak az, aki majdnem egyforma derüvel akasztja le a szögről és teszi oda vissza a vadászaratások hangos szavú kaszáját: a puskát.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szerda	7:31	16:03	11:13	22:29	17. péntek	7:25	16:22	-----	11:16
2. csütörtök	7:31	16:03	11:33	23:31	18. szombat	7:24	16:23	0:42	11:41
3. péntek	7:31	16:04	11:53	-----	19. vasárnap	7:24	16:24	1:57	12:09
4. szombat	7:30	16:06	12:13	0:34	20. hétfő	7:23	16:26	3:10	12:42
5. vasárnap	7:30	16:07	12:34	1:38	21. kedd	7:22	16:27	4:21	13:20
6. hétfő	7:30	16:08	12:59	2:44	22. szerda	7:21	16:29	5:27	14:06
7. kedd	7:30	16:09	13:29	3:52	23. csütörtök	7:20	16:30	6:24	14:59
8. szerda	7:30	16:10	14:06	5:01	24. péntek	7:19	16:32	7:13	15:59
9. csütörtök	7:29	16:11	14:52	6:08	25. szombat	7:18	16:33	7:53	17:03
10. péntek	7:29	16:12	15:50	7:11	26. vasárnap	7:17	16:35	8:26	18:08
11. szombat	7:29	16:14	16:58	8:06	27. hétfő	7:16	16:36	8:53	19:12
12. vasárnap	7:28	16:15	18:13	8:51	28. kedd	7:15	16:38	9:16	20:16
13. hétfő	7:28	16:16	19:32	9:29	29. szerda	7:14	16:39	9:37	21:19
14. kedd	7:27	16:17	20:51	10:00	30. csütörtök	7:12	16:41	9:56	22:21
15. szerda	7:26	16:19	22:09	10:27	31. péntek	7:11	16:42	10:16	23:24
16. csütörtök	7:26	16:20	23:26	10:52					

fotó: Utassy György

Február

Belekapaszkodott a tél a földbe. Fagyos ezer ujjával megmarkolta a göröngyöket, és hideg arcát barázdákra hajtotta. Jeges ölelésétől megkeményedett a dombok háta, és a vakondtúrások összehúzták magukat fázósan, kicsire, keményre. A fák meg úgy tettek, mintha már nem is élnének. Összevereggették fagyos ágaikat, mintha szárazak lennének, összehúzták törzsüket, hogy vékonyabbnak lássanak – ilyenkor meg is repedtek néha –, és ha szél nem volt, halotti mozdulatlanságban álltak, mert tudták, hogy a tél csak a halottakat nem bántja.

A hónap elején pár napig úgy látszott, mintha vége lenne a télnek. Kisütött a nap, megcsordultak az ereszek, és a nomád lelkek istene nagy foltokat égetett a tél fehér gúnyjában. De a február nem hagyta magát.

„Még azt mondják, egy húron-pendülök azzal a vékonypénzű, tavaszba kacsintó márciussal – gondolta. - Azt már nem! Tél vagyok én a javából. Azt a jégen kopogóját!” – és olyan havat küldött szalonkaváró gondolatainkra, hogy azonnal előhúztuk a szánkókat. A szánkóra ocsús zsák, lóherekötegek kerültek, s az életet széthordjuk a határban. Az etetők nagyon látogatottak. Szinte zsúfoltak.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szombat	7:10	16:44	10:36	----	17. hétfő	6:46	17:09	2:14	11:20
2. vasárnap	7:09	16:46	10:59	0:28	18. kedd	6:44	17:11	3:21	12:03
3. hétfő	7:07	16:47	11:26	1:34	19. szerda	6:43	17:12	4:20	12:54
4. kedd	7:06	16:49	11:58	2:40	20. csütörtök	6:41	17:14	5:11	13:51
5. szerda	7:05	16:50	12:39	3:48	21. péntek	6:39	17:15	5:53	14:53
6. csütörtök	7:03	16:52	13:31	4:52	22. szombat	6:37	17:17	6:27	15:57
7. péntek	7:02	16:53	14:34	5:51	23. vasárnap	6:36	17:18	6:56	17:02
8. szombat	7:00	16:55	15:47	6:41	24. hétfő	6:34	17:20	7:20	18:06
9. vasárnap	6:59	16:57	17:06	7:23	25. kedd	6:32	17:21	7:41	19:09
10. hétfő	6:57	16:58	18:28	7:58	26. szerda	6:30	17:23	8:01	20:11
11. kedd	6:56	17:00	19:50	8:27	27. csütörtök	6:28	17:24	8:20	21:14
12. szerda	6:54	17:01	21:10	8:54	28. péntek	6:27	17:26	8:40	22:17
13. csütörtök	6:53	17:03	22:29	9:19	29. szombat	6:25	17:27	9:01	23:21
14. péntek	6:51	17:04	23:47	9:45					
15. szombat	6:49	17:06	----	10:12					
16. vasárnap	6:48	17:07	1:02	10:43					

fotó: Réti Zoltán

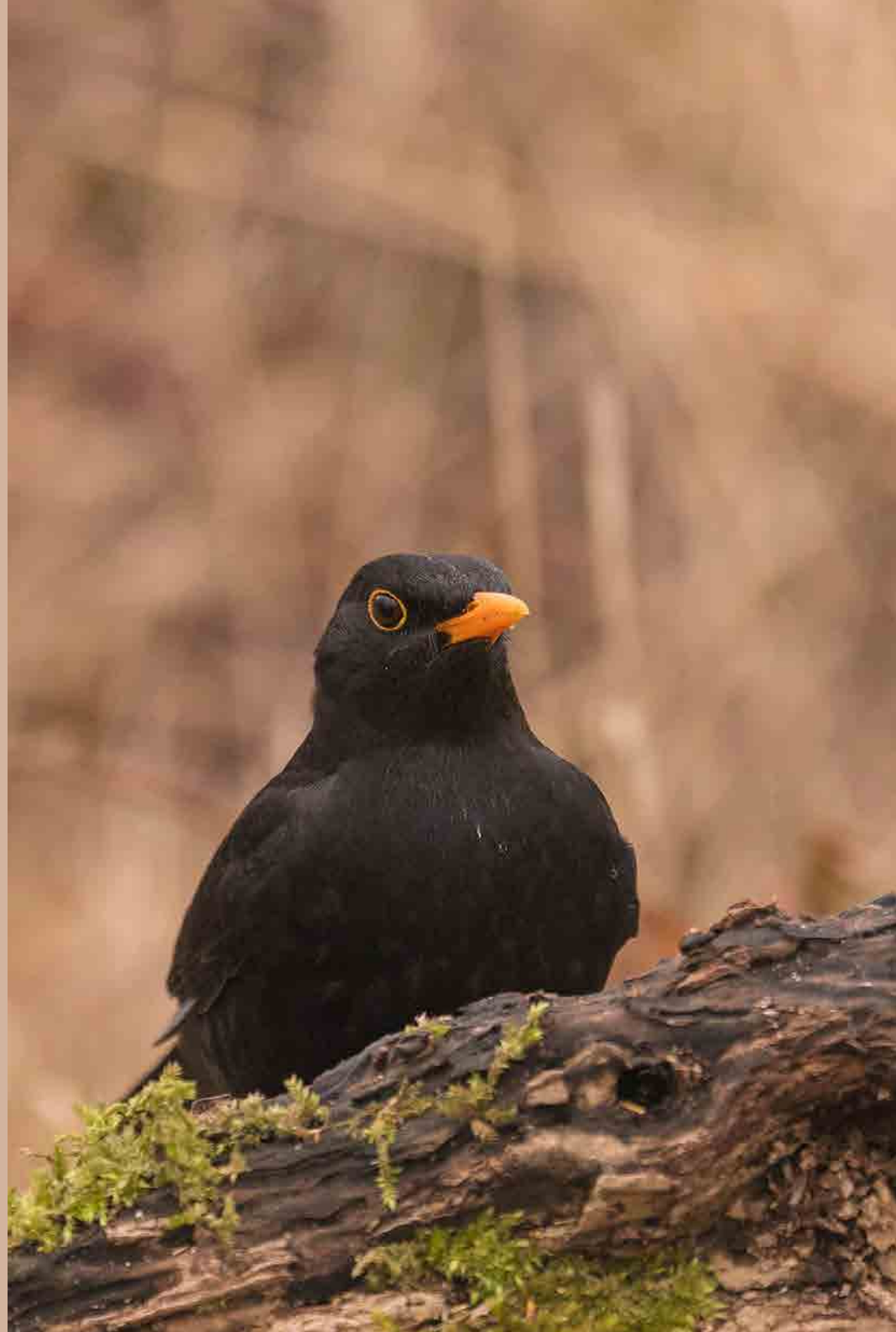
Március

A természet éledése lassú és lágy, mint a simogató anyai kéz. Nem melegedik fel egyszerre, mert ez elpusztítana mindent, hiszen a fák magukban hordják még a téli dermedést, az állatok magukon a téli bundát, melyet, ha hirtelen melegedne fel az idő, nem vehetnek le és tehetnek molyzsákba, mint az emberek. Rendre, rendre: sorjában. A fehér szín után jön a sárga, a hóvirág után a déli domboldalakon, mintha maga a kén virágozott volna ki, szintén nevetnek a sombokrok sárga csokrai, alattuk pedig a tavaszi kankalin majdnem ugyanolyan színű kis virágjai. És ha felsüt a nap, az öregerdő mélyén, mintha a tavasz orgonája szólalna meg, búgni kezd az első vándor, távoli tájak fészekrakó üzenetét hirdetve: búgni kezd a vadgalamb. Lágy ez a hang, nem kiált, nem harsog, nem rikolt, csak szétfolyik, mint a sóhajtás, és meghallja mindenki.

Estéknként óvatosan megszólal már a feketeterítő, és fuvolájára kipattan a füzek ezüst barkája. Meghallják a denevérek is, s amikor elhallgatott a rigó, a sziklák hasadékaiból, elhagyott vadászházak kéményéből, öreg odvakból apró árnyak szállnak ki némán, mint a titkos gondolat, hogy van-e már élelem odakint, repkednek-e az éji bogarak. Hát bizony nemigen repkednek még, de helyettük ugyanolyan lágy szárnyalással pisszegve-korrogva nászrepülésben van a szalonkák népe...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. vasárnap	6:23	17:29	9:26	----	17. kedd	5:51	17:52	2:17	10:48
2. hétfő	6:21	17:30	9:55	0:26	18. szerda	5:49	17:54	3:11	11:44
3. kedd	6:19	17:32	10:31	1:32	19. csütörtök	5:47	17:55	3:55	12:45
4. szerda	6:17	17:33	11:16	2:36	20. péntek	5:45	17:57	4:31	13:49
5. csütörtök	6:15	17:35	12:12	3:36	21. szombat	5:43	17:58	5:00	14:53
6. péntek	6:13	17:36	13:19	4:29	22. vasárnap	5:41	18:00	5:25	15:57
7. szombat	6:11	17:38	14:34	5:14	23. hétfő	5:39	18:01	5:47	17:01
8. vasárnap	6:09	17:39	15:56	5:52	24. kedd	5:37	18:02	6:07	18:03
9. hétfő	6:07	17:41	17:19	6:24	25. szerda	5:35	18:04	6:26	19:06
10. kedd	6:05	17:42	18:43	6:52	26. csütörtök	5:33	18:05	6:45	20:09
11. szerda	6:03	17:44	20:05	7:18	27. péntek	5:31	18:07	7:05	21:13
12. csütörtök	6:01	17:45	21:27	7:44	28. szombat	5:29	18:08	7:28	22:18
13. péntek	5:59	17:47	22:46	8:11	29. vasárnap	6:27	19:09	8:55	0:23
14. szombat	5:57	17:48	----	8:42	30. hétfő	6:25	19:11	9:28	----
15. vasárnap	5:55	17:49	0:03	9:17	31. kedd	6:23	19:12	10:08	1:27
16. hétfő	5:53	17:51	1:14	9:59					

fotó:Fülpö Bálint

Április

A fák némán álltak az éjszakában, és ágas ujjakkal a levegőt tapogatták, hogy kiterjeszthetik-e már levélszárnyaikat, és virágjaikra nem hoz-e bajt a hajnali dér. Mert az idő itt van már. A föld küldi az élet nedveit, és erei duzzadásig tele vannak, de a levegő még hideg, s így gondjai vannak a szegény fának. Merjen-e virágozni? Merjen-e levelezni? A róka nem érzi a fák aggódását. Halkan surran az ismerős csapáson. A nyiladékon megáll, és körülnéz, bár nem sokat látni, de nem lehet soha tudni... Baj is lehet.

Az erdő legsűrűbb részébe ért. Itt már nem siet. A szederindák szövevénye alatt átcsúszik, hogy a hasa a földet éri. Igen, nem sok idő van már a fiak megérkezéséig. Duzzadt csecsbimbói súrolják a hideg, nedves avart, és arra gondol, hogy nemsokára meleg szájacskák tapadnak rá, és ez nagy gond és nagy boldogság lesz. Az öreg bükk tövében ott ásított a rókavár szája. Sötétben, melegen.

Leült a róka. Letette a kakast, és nézte a bejárást. Itthon van az ura? Körül szaglászta a bejárást. Igen. A levegőben ismerős, meleg szimat lebegett. Felkapta a kakast, és gond nélkül surrant be a várba. A sötétségben az ura szemei világítottak.

- Már féltettek - mondta kedveskedve -, ilyen állapotban többet nem engedlek messze. Gege népéből hoztam egyet. Még hozzá sem nyúltam. De látom, te sem jöttél üresen. Ügyes és bátor asszonyka vagy! De most együtt!

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szerda	6:21	19:14	10:58	2:27	17. péntek	5:50	19:36	4:05	13:44
2. csütörtök	6:19	19:15	11:59	3:21	18. szombat	5:48	19:38	4:31	14:49
3. péntek	6:17	19:16	13:09	4:08	19. vasárnap	5:46	19:39	4:54	15:52
4. szombat	6:15	19:18	14:26	4:47	20. hétfő	5:45	19:40	5:13	16:55
5. vasárnap	6:13	19:19	15:46	5:20	21. kedd	5:43	19:42	5:32	17:58
6. hétfő	6:11	19:21	17:09	5:49	22. szerda	5:41	19:43	5:51	19:01
7. kedd	6:09	19:22	18:33	6:16	23. csütörtök	5:39	19:45	6:11	20:05
8. szerda	6:07	19:24	19:56	6:41	24. péntek	5:37	19:46	6:33	21:11
9. csütörtök	6:05	19:25	21:19	7:08	25. szombat	5:36	19:47	6:58	22:16
10. péntek	6:03	19:26	22:40	7:37	26. vasárnap	5:34	19:49	7:29	23:21
11. szombat	6:01	19:28	23:57	8:11	27. hétfő	5:32	19:50	8:06	0:23
12. vasárnap	5:59	19:29	-----	8:52	28. kedd	5:31	19:52	8:52	-----
13. hétfő	5:58	19:31	1:07	9:39	29. szerda	5:29	19:53	9:49	1:18
14. kedd	5:56	19:32	2:06	10:35	30. csütörtök	5:27	19:54	10:54	2:06
15. szerda	5:54	19:33	2:55	11:35					
16. csütörtök	5:52	19:35	3:34	12:39					

fotó: Blaumann Ödön

Május

Erősen világosodott. Lassan bogoztam végig az utakat, kileskeltem a nyiladékokra, de sehol semmi...

Végre egy őz! Gyanútlanul csipegetve jött felém. Suta. No, csak menjen békességgel – gondoltam. De nem ment Tíz lépésre megállt, tipródott egy keveset, aztán lefeküdt. Hirtelen fordult a szél, így aztán észrevett és eliramodott. Nem messze mély hangon riasztott egy bak. Az a bizonyos...

Fények úsztak a levegőben, csillogott a patak, az ég olyan végtelenül magas volt, mint tán még soha, s mégis-mégis végtelenül közeli. Egy-egy felhő gomolygó ezüstvitorlával úszott a mérhetetlenségében, és a sok virág kósza illata részegítően telepedett szívemre. A fű zöld, húsos és puha volt, a vadcserezsnye virágos koronájában zümmögtek a méhek, a kakukk flótázott valahol a völgyben, melyből ezer száj és millió virág kiáltotta, a magasságokba az élet köszönetét. És mindenütt, ahova a szem ellátott, zsendült az áldott vetés. A föld szíve melegen, fiatalon dobogott. A fészkek árnyán új életek pattantak, és a tavasz tündére valamelyik titkos májusi éjszakán még egyszer végig bolyongott az erdei utakon...

Őzakra vadásztam. Ismét pechem volt... Már emeltem a puskámat, amikor a célba vett bak lába előtt felugrott egy mennykő nagy nyúl, és úgy megijedtek egymástól, hogy még talán ma is futnak.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. péntek	5:26	19:56	12:06	2:47	17. vasárnap	5:03	20:17	3:20	14:45
2. szombat	5:24	19:57	13:23	3:21	18. hétfő	5:02	20:18	3:39	15:48
3. vasárnap	5:22	19:58	14:42	3:50	19. kedd	5:01	20:19	3:58	16:51
4. hétfő	5:21	20:00	16:03	4:16	20. szerda	5:00	20:20	4:17	17:55
5. kedd	5:19	20:01	17:24	4:41	21. csütörtök	4:59	20:22	4:38	19:01
6. szerda	5:18	20:03	18:47	5:06	22. péntek	4:58	20:23	5:01	20:07
7. csütörtök	5:16	20:04	20:10	5:33	23. szombat	4:57	20:24	5:30	21:13
8. péntek	5:15	20:05	21:31	6:04	24. vasárnap	4:56	20:25	6:05	22:17
9. szombat	5:13	20:07	22:47	6:41	25. hétfő	4:55	20:26	6:49	23:15
10. vasárnap	5:12	20:08	23:54	7:26	26. kedd	4:54	20:27	7:43	0:06
11. hétfő	5:11	20:09	0:49	8:20	27. szerda	4:53	20:28	8:45	0:49
12. kedd	5:09	20:10	-----	9:21	28. csütörtök	4:52	20:29	9:55	-----
13. szerda	5:08	20:12	1:33	10:25	29. péntek	4:52	20:30	11:10	1:24
14. csütörtök	5:07	20:13	2:08	11:32	30. szombat	4:51	20:31	12:26	1:54
15. péntek	5:06	20:14	2:36	12:37	31. vasárnap	4:50	20:32	13:44	2:20
16. szombat	5:04	20:16	3:00	13:42					

Junius

Fényesebb a napsugár, mélyebb az árnyék és a rozstáblák suttogva ringatják a szőkülő kalászkokat. Hányja már a fejét a búza is, s a hajnalban ballagó nyúl csak a zabból látszik ki meg az árpából. A rozs már akkora, hogy abban a szarvas is elfekhetik, nemhogy az őz.

A legelőkön elvirágozott a galagonya és a nádasok felmelegedő vizében apró vadkacsafiak lesik a bogárnépet. Felettük csattog a nádírigó, hajlik a nád, és ha árnyék úszik el felettük, csobbanva buknak le a hínáros vízben, ahova nem ér el a héja karma.

Érnek a vetések, nőnek a fiókák és a rétek ezerszínű virágai tánkra hajlanak a szélben, mely szerelmes virágport hord a levegőben.

Komolyak és sötétek lettek az erdők is. Magukhoz ölelték a fészkeket, vackokat, és minden lépésre titkos zugok épültek, ahová belátni nem lehet, ahol magány van és félhomály, mint a tornyokban, hol kuvikok álmodnak a szürkületről.

Este felülök egy közeli magaslesre. Párás ködökkel jön az alkony. Először egy kis suta érkezik ki a nyiladékra. Sietve, kapkodva legel. Biztosan fiai vannak. Később egy nyúl ballag el alattam, de az én szemem már a sűrű vágáson van, melyben mozog valami. Az ágak elhajolnak, és egy vörös folt kifelé tart a nyiladékra. A bak!

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. hétfő	4:49	20:33	15:02	2:44	17. szerda	4:45	20:43	2:42	16:48
2. kedd	4:49	20:34	16:22	3:07	18. csütörtök	4:45	20:44	3:04	17:54
3. szerda	4:48	20:35	17:43	3:32	19. péntek	4:45	20:44	3:31	19:01
4. csütörtök	4:48	20:36	19:03	4:00	20. szombat	4:45	20:44	4:04	20:06
5. péntek	4:47	20:37	20:22	4:34	21. vasárnap	4:46	20:45	4:45	21:08
6. szombat	4:47	20:37	21:34	5:14	22. hétfő	4:46	20:45	5:35	22:03
7. vasárnap	4:47	20:38	22:36	6:04	23. kedd	4:46	20:45	6:36	22:49
8. hétfő	4:46	20:39	23:27	7:02	24. szerda	4:46	20:45	7:45	23:27
9. kedd	4:46	20:39	0:06	8:07	25. csütörtök	4:47	20:45	8:59	23:58
10. szerda	4:46	20:40	0:38	9:15	26. péntek	4:47	20:45	10:16	0:25
11. csütörtök	4:45	20:41	-----	10:22	27. szombat	4:48	20:45	11:33	0:49
12. péntek	4:45	20:41	1:03	11:28	28. vasárnap	4:48	20:45	12:50	-----
13. szombat	4:45	20:42	1:25	12:33	29. hétfő	4:49	20:45	14:07	1:12
14. vasárnap	4:45	20:42	1:45	13:36	30. kedd	4:49	20:44	15:25	1:36
15. hétfő	4:45	20:43	2:03	14:39					
16. kedd	4:45	20:43	2:22	15:43					

Julius

Ilyenkor már lassan elcsendesednek az erdők. Üresek a fészkek, lehulltak a virágok, és az erdei tisztások fűerdejét is tarlóra vágta a szisszenő kasza.

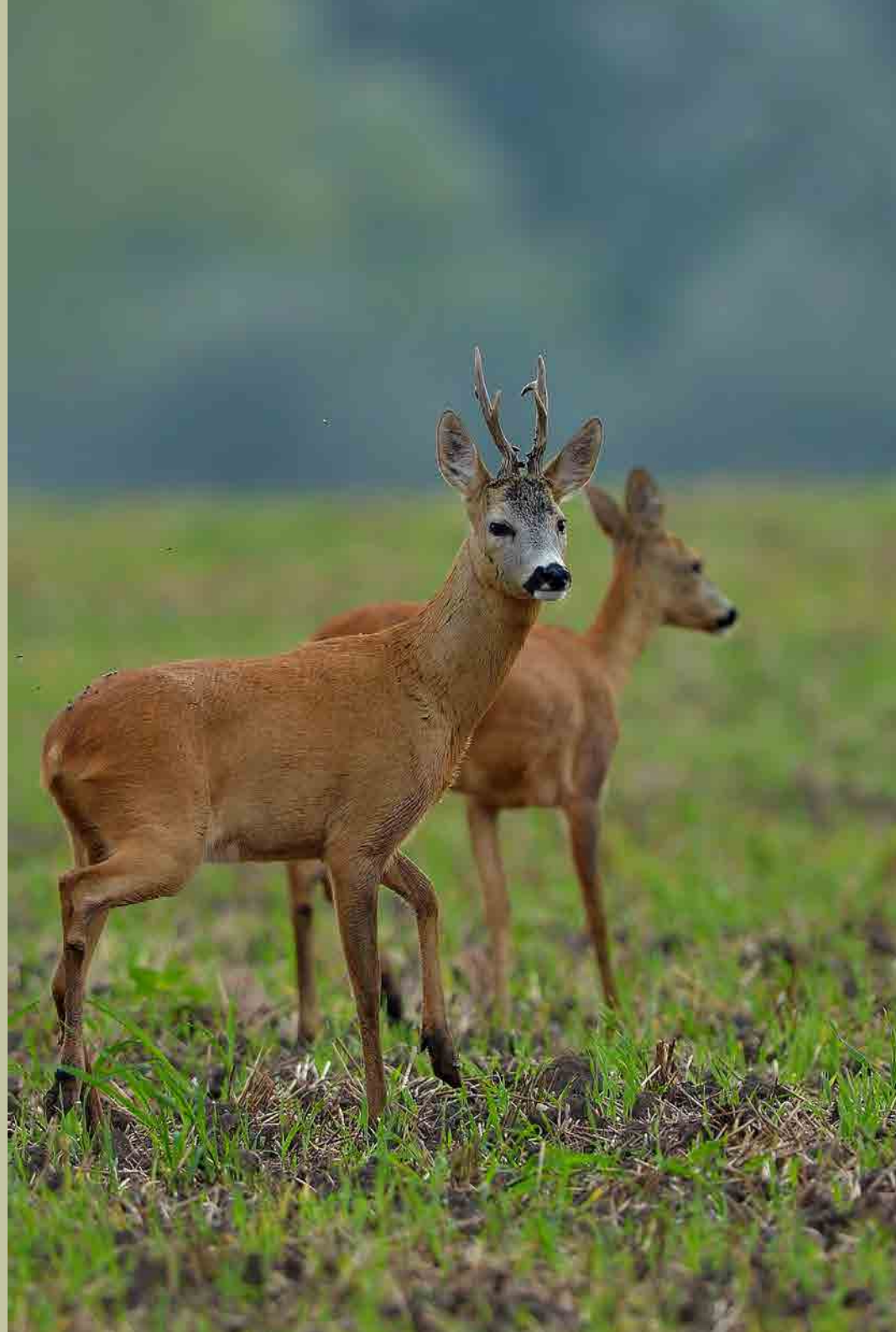
És a madarak is másként szólnak. A sárgarigó fuvolája most már az érett epret dicséri, a cinkék cserregése a hernyóknak szól, a varjak némán lesik a szöcskét a boglyák puha tetejéről, de a szerelemről és a fészkekről nem dalol már egyik se. A galamb se bűg az erdő mélyén úgy, mint a tavaszon, amikor májusi esők simogatták a fészektartó nagy fákat, és minden bokorban, minden virágban, minden énekekben egyetlen nagy érzés ujjongott: a szíveket és fészkekbőlcsöket megtöltő szerelem.

A júliusvégi tikkadtságában mégis akad az erdő lakói közül, amelyiknek most kezdődik a nász. Talán a déli órák hőssége forralja fel vérét, talán a tarlók lehelete bódítja szerelemre – nem tudni –, de ilyenkor titkos ösztönök buggyannak fel félénk szívében, és párt keres magának a koronás fejű őzbak.

Az őzbak a párját keresi, a vadász pedig a bakot. Az egyik fegyverrel, a másik pedig ősi, romlatlan ösztönökkel, és az életre-halálra menő játékban könnyebb dolga van az őznek. Mert igaz ugyan, a vadásznak gyilkos puskája van, erős meszelátója van, különféle furfangjai vannak, de az őznek ezer rejteke, meszelátónál jobb szeme és tüneményes orra van, mely az áruló szimatokat messziről elkapja

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szerda	4:50	20:44	16:43	2:02	17. péntek	5:03	20:35	2:01	17:51
2. csütörtök	4:50	20:44	18:01	2:31	18. szombat	5:05	20:34	2:38	18:55
3. péntek	4:51	20:44	19:15	3:08	19. vasárnap	5:06	20:33	3:25	19:53
4. szombat	4:52	20:43	20:21	3:52	20. hétfő	5:07	20:32	4:22	20:44
5. vasárnap	4:52	20:43	21:17	4:47	21. kedd	5:08	20:31	5:30	21:25
6. hétfő	4:53	20:42	22:01	5:49	22. szerda	5:09	20:30	6:44	22:00
7. kedd	4:54	20:42	22:36	6:56	23. csütörtök	5:10	20:29	8:02	22:29
8. szerda	4:55	20:41	23:05	8:05	24. péntek	5:11	20:27	9:21	22:54
9. csütörtök	4:56	20:41	23:28	9:12	25. szombat	5:12	20:26	10:39	23:17
10. péntek	4:57	20:40	23:49	10:19	26. vasárnap	5:14	20:25	11:57	23:41
11. szombat	4:57	20:40	0:08	11:23	27. hétfő	5:15	20:24	13:14	0:05
12. vasárnap	4:58	20:39	0:26	12:26	28. kedd	5:16	20:23	14:32	0:34
13. hétfő	4:59	20:38	0:45	13:29	29. szerda	5:17	20:21	15:48	---
14. kedd	5:00	20:37	---	14:33	30. csütörtök	5:19	20:20	17:02	1:07
15. szerda	5:01	20:36	1:07	15:38	31. péntek	5:20	20:19	18:10	1:48
16. csütörtök	5:02	20:36	1:31	16:45					

fotó: Blaumann Ödön

Augusztus

Darazsak zümmögnek, nagy legyek donganak, méhek keresik a maradék virágokat, és ez a zsongás úgy hangzik, mintha valahol nagyon messze orgona szólna, és vasárnap is van, de ezt az erdőben nem tartják számon, mert az erdőben – úgy érzi a vadász – mindig egyformán közel van az Isten.

A poros utak felett álmos meleg úszik. Lankadt akácok bóbiskolnak az utak mentén, valahol bűg a cséplő, és a torony felett gólyák örvénylenek. Tanítják a fiatalokat a hosszú útra.

Gerlék és örvösök szemezgetnek a vadmohar kihullott magján, és csapatosan rebbennek fel, ha árnyék suhan el felettük. A fecskék alacsonyan szállnak, és csak akkor vágódnak fel, ha megjelenik görbe szárnyú örök ellenségük, a kabasólyom. Szidják a fekete fejű hóhért, mely ritkán megy el üres kézzel. Hiába hajtják, hiába vagdosnak feléje. Karmai közt alétan vergődik a kis idei fecskemadár, aztán elereszti szárnyait, és nem fecske már többé, csak – élelem.

Akkor is ilyen álmos augusztusi alkony volt. Akkor is kacsákat vártunk. Vége felé járt már a vakáció, és az újra olajozott tantermek szaga kísértett, hátuk mögött intőkonferenciákkal és egyéb szörnyűségekkel. Faltuk hát a visszalevő pár hetet, és minden este ott lestük a kacsákat, gémekeket és mindent, ami a nádasban mozgott.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. szombat	5:21	20:17	19:08	2:37	17. hétfő	5:42	19:51	3:09	19:19
2. vasárnap	5:22	20:16	19:56	3:35	18. kedd	5:43	19:50	4:22	19:57
3. hétfő	5:24	20:14	20:35	4:40	19. szerda	5:45	19:48	5:40	20:28
4. kedd	5:25	20:13	21:05	5:48	20. csütörtök	5:46	19:46	7:01	20:56
5. szerda	5:26	20:11	21:31	6:57	21. péntek	5:47	19:44	8:22	21:20
6. csütörtök	5:27	20:10	21:52	8:04	22. szombat	5:49	19:42	9:42	21:44
7. péntek	5:29	20:08	22:12	9:09	23. vasárnap	5:50	19:41	11:02	22:09
8. szombat	5:30	20:07	22:30	10:13	24. hétfő	5:51	19:39	12:21	22:36
9. vasárnap	5:31	20:05	22:49	11:16	25. kedd	5:53	19:37	13:39	23:08
10. hétfő	5:33	20:03	23:09	12:20	26. szerda	5:54	19:35	14:54	23:46
11. kedd	5:34	20:02	23:32	13:24	27. csütörtök	5:55	19:33	16:03	0:32
12. szerda	5:35	20:00	23:58	14:29	28. péntek	5:57	19:31	17:04	----
13. csütörtök	5:37	19:58	0:32	15:35	29. szombat	5:58	19:29	17:54	1:27
14. péntek	5:38	19:57	-----	16:39	30. vasárnap	5:59	19:27	18:35	2:29
15. szombat	5:39	19:55	1:13	17:40	31. hétfő	6:01	19:25	19:07	3:36
16. vasárnap	5:41	19:53	2:06	18:34					

fotó: Sándor Péter János

Szeptember

Vénül a nyár. Esténként pirosítót rak magára, hogy ne lássék a pókháló a szeme sarkában, és reggelenként vetetlen ágy marad utána. Szoknyája gyűrött és puha, meleg karjai – melyekkel pedig, hogy tudott ölelni –, aszottak és szárazak lettek, mint a tarlók, melyeken zizegő, telt kalászosoknak csak az emléke jár.

Öreg a nyár. Hajnalonként bódultan fekszik a mezők harmatos ágyában, és ha nem jönnek játékos, hajnali szelek, haja széthullva marad, mert megvénült a fésű, és megvakult a tavak tükre. Nincs kinek tetszeni! Nincs kinek! Megöregedett a húséges szerető is: a Nap. Ragyog, ragyog, de a tűz, a lángolás már nem a régi. Későn jön, korán megy, közben egy-két udvarias, langyos csók... Érzy ezt a nyár asszonya, s ezért felkacsintott már a Holdra, erre a telt, lassú lumpra, és ezért festi magát esténként pirosra. És nyugtalanul alszik. Valami rém jár az éjszakában. Az erdők némaságában valaki hallgatózik. Valaki végig surran a hideg, harmatos gyalogutakon, és eltűnik a nádasban, melynek nagy, buzogány fejei ilyenkor meghajolnak, és a vízbe néznek. Nézik az eget, mely párasra fakul, és nézik a felhőket, melyek az időt hordják álmos hajójukon. Én is nézem a tündöklő, lágy felhőket, és gondolkodva meghajol az én fejem is. Bizony, múlik a nyár. Múlik az idő.

Alkonyodott. Csak apró bárányfelhők maradtak az égen, és a hűlő nap aranyos tüze lila ragyogássá hidegedett, mire hozzájuk elért. A völgyekben akkor már este volt, és túl a hegyen dörmögő, mély bögéssel megszólalt egy szarvasbika...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. kedd	6:02	19:23	19:34	4:44	17. csütörtök	6:23	18:51	5:54	19:20	●
2. szerda	6:03	19:21	19:56	5:51	18. péntek	6:25	18:49	7:17	19:45	●
3. csütörtök	6:05	19:19	20:16	6:57	19. szombat	6:26	18:47	8:40	20:09	●
4. péntek	6:06	19:17	20:35	8:02	20. vasárnap	6:27	18:45	10:02	20:36	●
5. szombat	6:07	19:15	20:53	9:06	21. hétfő	6:29	18:43	11:24	21:07	●
6. vasárnap	6:09	19:13	21:12	10:09	22. kedd	6:30	18:41	12:43	21:43	●
7. hétfő	6:10	19:11	21:33	11:13	23. szerda	6:31	18:39	13:57	22:28	●
8. kedd	6:11	19:09	21:58	12:17	24. csütörtök	6:33	18:37	15:01	23:21	●
9. szerda	6:13	19:07	22:28	13:22	25. péntek	6:34	18:35	15:54	0:22	●
10. csütörtök	6:14	19:05	23:05	14:26	26. szombat	6:35	18:33	16:37	---	●
11. péntek	6:15	19:03	23:51	15:27	27. vasárnap	6:37	18:30	17:11	1:27	●
12. szombat	6:17	19:01	0:49	16:23	28. hétfő	6:38	18:28	17:39	2:34	●
13. vasárnap	6:18	18:59	---	17:11	29. kedd	6:40	18:26	18:02	3:42	●
14. hétfő	6:19	18:57	1:56	17:52	30. szerda	6:41	18:24	18:22	4:48	●
15. kedd	6:21	18:55	3:12	18:26						
16. szerda	6:22	18:53	4:32	18:54						

fotó: Fülöp Bálint

Október

Végleg elment a nyár. Sokáig búsan botorkált még a kertek alatt a délutáni napsütésben, de könnyű gúnyját megtépték az ős csahos szelei, dérharimatot hintettek rá hűtlen hajnalok, hát inkább elment. Miért is maradt volna?

A jegenyék susogva kiáltottak utána szeles délutánokon, hogy: maradjon még! Kései kis virágok bimbói összeborzongtak, ha jött az árnyék, és szerettek volna felágaskodni magasra, mint a jegenyék, hogy még egy simogatást kapjanak a búcsúzó nyártól. Ilyenkor szállt alá a nap gőzölgő, gőgös bíborban fetrengve, és szolgáló módon ígért szelet új urának, az Ősznek. A nyugati égen járó felhőtornyokat lilára, kékre festette, és aztán lehunyta szemét a szélháton járó éjszaka előtt.

A ködös szántások árnyékokat sóhajtottak, melyeket zizegő szelek hordtak szét a határban, elhagyott utakon, s a sötétben titkos zörgéssel szaladtak száraz, holt levelek, az elmúlás szélesre tárult országútján.

Az előbb mátyások szálltak át felettem, és behúztam a nyakam, mert nem szerettem, ha lelepleznek ezek a kofák, és kikiabálják országnak-világnak, hogy itt meg itt áll a veszedelem, jó lesz, ha vigyáznak az erdei népek.

Húsz lépéssel odébb, a túlsó oldalból egy tehén figyelő feje állt ki, de nem felém nézett. Szerencsére. Megroskadtam, és mint a csiga a házába, húztam magam vissza a bokor alá. Egy kis résen át a szemem azonban rajta maradt a tehénen. Ahol tehén van, ott bikának is kell lennie.

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. csütörtök	6:42	18:22	18:41	5:52	●	17. szombat	7:05	17:51	7:32	18:33	
2. péntek	6:44	18:20	18:59	6:56		18. vasárnap	7:06	17:49	8:57	19:02	
3. szombat	6:45	18:18	19:17	8:00		19. hétfő	7:08	17:48	10:21	19:37	
4. vasárnap	6:46	18:16	19:37	9:04		20. kedd	7:09	17:46	11:40	20:20	
5. hétfő	6:48	18:14	20:00	10:08		21. szerda	7:11	17:44	12:52	21:11	
6. kedd	6:49	18:12	20:28	11:13		22. csütörtök	7:12	17:42	13:51	22:11	
7. szerda	6:51	18:10	21:01	12:16		23. péntek	7:14	17:41	14:39	23:17	
8. csütörtök	6:52	18:08	21:43	13:18		24. szombat	7:15	17:39	15:16	0:25	
9. péntek	6:53	18:07	22:34	14:15		25. vasárnap	6:17	16:37	14:45	----	
10. szombat	6:55	18:05	23:36	15:05		26. hétfő	6:18	16:35	15:09	0:33	
11. vasárnap	6:56	18:03	0:46	15:48		27. kedd	6:20	16:34	15:29	1:39	
12. hétfő	6:58	18:01	----	16:23		28. szerda	6:21	16:32	15:48	2:44	
13. kedd	6:59	17:59	2:03	16:53		29. csütörtök	6:23	16:31	16:06	3:48	
14. szerda	7:01	17:57	3:22	17:19		30. péntek	6:24	16:29	16:23	4:51	
15. csütörtök	7:02	17:55	4:45	17:43		31. szombat	6:26	16:27	16:43	5:55	●
16. péntek	7:03	17:53	6:08	18:08	●						

fotó: Polster Gabriella

November

Szomorú ködöt szítal az eső, s a köd mögött az enyészet sziszeg, melyből – hittel hiszem! – vér és élet születik. November van – és hideg.

– Mit akarsz löni, libát vagy kacsát? Libát kettőnél többet nemigen lehet, de kacsát összeszedhetsz akárhányat is.

Persze a kacsákat választottam. A víz hideg, de éppen a gumicsizma szegélyéig ér. Tocsogok a nádasban, és már menet két kacsra kerül az aggatóra. A víz alja kemény homok. Végre elállok.

Sötétedik. A lápszag régi nádasok és régi húzások emlékeit füstölgi körülöttem. Magam vagyok. ilyenkor magam vagyok az egész világon... Így vadásztak az öregek is, de az utódoknak már nem tudom, marad-e nádas, marad-e víz, marad-e vad.

Elfogynak lassan, de ettől nem lettek boldogabbak az emberek, akik elkívánták a réti embertől, csikásztól, pákásztól, és elkívánták tőlünk vadászoktól.

Két kis csörgő vágott át a fejem felett, de csak gondolataimat zavarták szét. Már el is tűntek. Most tókécek jönnek...

Nekihuzakodom, és az elejéből egyet kiszólitok. Totty! Utána. Amíg felszedem, már a fejem felett van egy másik pár. Durr! Nézem, hova esik. Az első nehezen felakasztom, utána a másodikat. Lassan tudok csak mozogni a vízben. Hova is esett? Olyan egyforma itt minden. Hajtogatom a nádat, keresve a kacsát, közben esz a méreg, mert felettem áll a húzás.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. vasárnap	6:27	16:26	17:04	7:00	17. kedd	6:51	16:05	9:30	17:56
2. hétfő	6:29	16:24	17:30	8:05	18. szerda	6:52	16:04	10:38	18:54
3. kedd	6:30	16:23	18:01	9:10	19. csütörtök	6:54	16:03	11:33	20:00
4. szerda	6:32	16:21	18:40	10:13	20. péntek	6:55	16:02	12:15	21:10
5. csütörtök	6:33	16:20	19:27	11:11	21. szombat	6:57	16:01	12:48	22:20
6. péntek	6:35	16:18	20:24	12:03	22. vasárnap	6:58	16:00	13:14	23:28
7. szombat	6:36	16:17	21:30	12:47	23. hétfő	7:00	15:59	13:36	----
8. vasárnap	6:38	16:16	22:42	13:23	24. kedd	7:01	15:59	13:55	0:34
9. hétfő	6:39	16:14	23:58	13:54	25. szerda	7:02	15:58	14:13	1:39
10. kedd	6:41	16:13	-----	14:20	26. csütörtök	7:04	15:57	14:30	2:42
11. szerda	6:42	16:12	1:16	14:44	27. péntek	7:05	15:57	14:49	3:46
12. csütörtök	6:44	16:11	2:36	15:07	28. szombat	7:06	15:56	15:09	4:50
13. péntek	6:45	16:09	3:58	15:31	29. vasárnap	7:07	15:55	15:33	5:55
14. szombat	6:47	16:08	5:22	15:58	30. hétfő	7:09	15:55	16:03	7:01
15. vasárnap	6:48	16:07	6:48	16:29					●
16. hétfő	6:50	16:06	8:12	17:08					●

fotó: Bíró Gabriella

December

Este még könnyű szélben hajlongott a sás és a néma köd puhán ült meg a csalitok fölött, de úgy éjfél táján felkelt a hold, és csontüregű szemével dermedést nézett a világra. Elült tőle a szél, kiegyenesedett a sás, és a szállongó köd odafagyott az erdőhöz. És egyszerre fehérek lettek a kopasz fák, a reszkető cserjék, a zsombékok és a homokos árokpartok, ahol- nem is olyan régen – fácántyúk fürdette csirkéit. A csirkék azóta megnőtték, elszéledtek. Némelyik kakas lett, némelyik tyúk, de volt olyan is, aki nem érte meg ezt a fehér világot, mert a nyárban és az őszben fölös számban csavarogtak rókák, nemkülönben héják is....

Múlik az év, s az öreg esztendő dús örökséget szorongat markában, hogy legyen mivel kezdeni a fiatalnak, aki már ott kopog a másnap hajnalának ködös ablakán. Hallgat az erdő, csak mi lépegetünk ropogva a fagyos úton.

Hajtás van. Csak olyan egyszemélyes. „Magamközt” vagyok. Egy ember és két gyerek. Nagy eredmény persze nincs, de nem is kell. Egy-két nyúl a konyhára, közben egy kis szemlélődés, és egy kis csend és egy kis békesség.

Szemem az erdőn, de gondolataim már messze járnak. Így aztán egy nyúl - hű, mekkora volt! - szépen átballag mellettem a nyiladékon. Ezt bizony meg kellett volna löni! - állapítom meg, de meg sem mozdultam. Ha megmozdulok, vad zörgéssel ugrott volna a gazosba, és meg kellett volna törni ezt az áldott békességet, csendet...

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. kedd	7:10	15:54	16:39	8:05	17. csütörtök	7:25	15:53	10:08	18:48
2. szerda	7:11	15:54	17:24	9:06	18. péntek	7:26	15:54	10:46	20:00
3. csütörtök	7:12	15:54	18:18	10:01	19. szombat	7:27	15:54	11:16	21:12
4. péntek	7:14	15:53	19:22	10:47	20. vasárnap	7:27	15:55	11:40	22:20
5. szombat	7:15	15:53	20:31	11:26	21. hétfő	7:28	15:55	12:00	23:26
6. vasárnap	7:16	15:53	21:44	11:58	22. kedd	7:28	15:56	12:18	-----
7. hétfő	7:17	15:53	23:00	12:24	23. szerda	7:29	15:56	12:36	0:30
8. kedd	7:18	15:52	-----	12:48	24. csütörtök	7:29	15:57	12:54	1:34
9. szerda	7:19	15:52	0:16	13:10	25. péntek	7:30	15:57	13:14	2:38
10. csütörtök	7:20	15:52	1:34	13:32	26. szombat	7:30	15:58	13:36	3:43
11. péntek	7:21	15:52	2:54	13:56	27. vasárnap	7:30	15:59	14:03	4:48
12. szombat	7:22	15:52	4:16	14:24	28. hétfő	7:30	16:00	14:37	5:54
13. vasárnap	7:22	15:52	5:39	14:58	29. kedd	7:30	16:00	15:19	6:57
14. hétfő	7:23	15:53	7:01	15:40	30. szerda	7:31	16:01	16:11	7:55
15. kedd	7:24	15:53	8:16	16:34	31. csütörtök	7:31	16:02	17:12	8:45
16. szerda	7:25	15:53	9:19	17:38					

fotó: Szigeti Edit

Fotós: Széchenyi Zsigmond Vadászati Múzeum

Tisztelt Vadásztársak!

A Vadászévkönyv szerkesztői bevezetője különleges és ebből kifolyólag nehéz műfaj. Egyrészt szükséges tartalma a mögöttünk álló év értékelése, másrészt fontos eleme a vadászkamara, a magyar vadászok életében bekövetkező változások ismertetése, bemutatása, mindezt olyan módon, hogy a nyomdába adás pillanatában az idei évből még 2 hónap van hátra, és a jövő évi aktualitások még igen távol vannak. Kérem, fogadják szeretettel a fenti elvek mentén született sorokat.

Az Országos Magyar Vadászkamara mögött tevékeny és – biztos állíthatom – eseménydús évek állnak, nem kivétel ez alól a 2019. év sem. A vadászkamara pénzügyi finanszírozása a kedvező kormányzati döntések alapján stabil. Igaz ez a megyei területi szervezetekre, valamint a központi szervezetre is. A küldöttközgyűlés összesen mintegy 2 milliárd forint felhasználásáról dönt-

hetett 2019. november 8-án, aminek jelentősége abban áll, hogy a kamara életében ekkora volumenű költségvetést először fogadhattak el az országos küldöttek egyben, előre meghatározva a jövő év minden pénzügyi és ezzel összefüggő szakmai részletét. Ennek a vadászok által fizetett és a vadászok szolgálatában álló vagyonnak a kezelése, jó célokra való felhasználása, kissé más megfogalmazásban: ezen összeg jó célokra történő „befektetése” komoly felelősség.

A vadászkamara természetesen nem pénzügyi, gazdasági értelemben fekteti be anyagi forrásait. A „befektetés” alapvetően több irányban áll össze, melynek fontossági sorrendje – már csak a finanszírozás volumenéből is kifolyólag – az Országos Vadgazdálkodási Alapon keresztül a vadászterületek, vadállományunk fejlesztése, az „Ismerd meg a vadászokat!” program

keretében az ifjúság és a nem vadászó társadalom körében való ismeretterjesztés, az informatikai beruházásokon keresztül a vadásztársadalom kényelmes ügyintézésének megalapozása.

A Vadgazdálkodási Alap pénzügyi forrásai az elmúlt két évben és a következő, 2020. évben összesen 1,8 milliárd forintot tesznek ki, melyhez a vadászatra jogosultak önjelölt hozzájárulva, 2,4 milliárd forint értékű vadgazdálkodási fejlesztési támogatást segítettek megvalósítani a vadászkamara. Hazánk vadállományának fejlesztése alapvető feladatunk, ennél szükségesebb és hosszabb távon megalapozottabb befektetés nem létezik.

Emellett azonban nagyon fontos feladat a vadászok tevékenységének, hétköznapijainak, motivációinak és hagyományainak átfogó és hiteles közvetítése a nem vadászó társadalom felé. Ennek – más természetmegőrzési feladatok-

hoz hasonlóan – elsődleges címzettjei a gyermekek lehetnek, mivel – hasonlóan más környezeti nevelési módszerekhez – rajtuk keresztül érhető el hosszú távú változás, illetve rajtuk keresztül szólíthatók meg a szülők is. Ebben a rendszerben, ahol a gyermekekre mint a jövő zálogára tekintünk, nem pedig a vadásztársadalom céljainak elérését segítő eszközként, rendkívüli jelentőségű volt a vadászat számukra történő bemutatásához kapcsolódó módszertani kézikönyv kidolgozása, melyet az év végén, Kaposvárott, a nagyközönség előtt be is mutattunk.

Ez jelentheti a szakmai háttérét annak az infrastrukturális fejlesztésnek, melyet a területi szervezetek folytatnak a megfelelő színvonalú bemutatóterek kialakítása kapcsán. Hiszen számos gyermekprogramot, vadásztábort, ismeretterjesztő előadást valósítunk meg megyénként, akár a központi forrásokból támogatott kiemelt programok terhére is. Az elnökség döntése szerint ezen elnökségi ciklus végéig (a 2022. évig) a vadászkamara vezetősége támogatja a központi forrásokból olyan bemutatóterek, kiállítások megyei szintű kivitelezését, megvalósítását, ahol egész éven át tartó módon és megfelelő technikai, személyzeti és tárgyi feltételrendszerre lehet támaszkodni az ifjúságnevelés kapcsán. Ennek alapján a kamara eddig finanszírozta Zala, Baranya, Fejér, Komárom-Esztergom és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ilyen jellegű beruházásait, és a küldöttközgyűlés által megteremtett pénzügyi alapok vonatkozásában lehetőség lehet a 2020. évben Jász-Nagykun-Szolnok, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Pest, Somogy és Veszprém megye

hasonló beruházásainak finanszírozására, a megfelelő döntések meghozatalát követően.

A vadállomány és a társadalmi ismeretterjesztés fejlesztésén túl, a vadászkamara kiemelt feladatának tekinti a vadászok szolgáltatásainak bővítését, a hatékony és nem túlburjánzó adminisztráció megteremtését, melynek eredményeként a vadászok kényelmesen tudnak majd például vadászjegyet váltani. A 2020. évre beérik azon informatikai fejlesztés, mely alapján egyrészt megújul a vadászjegy formája, és a vadászkamara lecserélheti a mostani papír alapú vadászjegyeket a személyigazolványhoz hasonló kivitelű műanyag kártyákra, valamint valóra válhat, hogy a világkiállítás évére már otthonról váltható legyen a vadászjegy, online fizetéssel. Ez természetesen nem lesz kötelező, így a területi szervezetek a 2021. évben is várni fogják a vadászjegyet személyesen váltó vadászokat, ugyanakkor lehetőségként rendelkezésre áll majd az elektronikus úton történő jegyhosszabbítás, mely az egyéni vadászjegy-érvényesítőket és különösen a csoportban vadászjegyet váltók életét könnyítheti meg.

Fentiekén túl a vadászkamara számos olyan területen vállal feladatot, melyek az Évkönyv terjedelmi korlátait messze meghaladják. A teljesség igénye nélkül rendkívül hangsúlyos a kiemelt kamarai programokon belül a hivatásos vadászok felkészültségének javítása, a vadgazdálkodási kutatási támogatások keretében a hazánk vadfajáival kapcsolatos sarkalatos kérdéseknek vizsgálata, a Vadászati Múzeum szakmai kezelésének korrekt megvaló-

sítása, valamint a világkiállítással kapcsolatos feladatokban, fejlesztésekben való közreműködés. Szükséges megvizsgálni, hogy az elnökség döntése szerint az államigazgatás felé is többször jeleztük: amennyiben egy adott (akár hatósági) feladat ellátásának jövőbeli címzettje a vadászkamara, úgy a szervezet annak érdekében vállal feladatot, hogy a hatósági ügyintézés könnyebbé, hatékonyabbá és komfortosabbá váljon a vadgazdálkodási ágazat szereplői számára. Az ilyen jellegű vadászkamari feladatellátás elsősorban a vadászok adminisztratív terheinek csökkentését, a vadászatra jogosultak egyszerűbb ügyintézését jelentheti.

Jól látható, hogy mind pénzügyi, mind szakmai értelemben nagy és meghatározó feladatok előtt állunk, melyek különböző szinteken szolgálják a magyar vadászat, vadgazdálkodás, vadászok érdekeit. Ezek azok a befektetések, amelyek a pénzügyi világ analógiája szerint hosszú időtartam alatt térülnek meg. Ugyanakkor a vadászkamara vezetősége elkötelezetten hisz abban és cselekszik annak érdekében, hogy ezek a hosszú távú befektetések minél előbb – és ami ennél is fontosabb –, minél hatékonyabban térüljenek meg. Ehhez kérem a vadászkamarában társadalmi funkciókban szerepet vállaló vagy a kamara alkalmazásában álló kollégák, valamint minden magyar vadász együtt gondolkodását, támogatását.

Üdv a Vadásznak! Tisztelet a Vadnak!

Dr. Jámor László
elnök

Kérdések Zambó Péter államtitkár úrhoz

Mióta vadászik és hogyan került kapcsolatba a vadászzal? Milyen elhivatottság vezérli ezen a szakmai pályán?

– Édesapám is erdőmérnök volt, ő fertőzött meg a természet szeretetével. A mai napig bennem él az Ipoly menti hajnalok vagy a borsönyi szarvasbögéstől hangos esték hangulata. A korabeli viszonyok között azonban vadászni akkor még nem volt lehetőségem, így első vadászélményemet első munkahelyemen, a Pilisi Parkerdő erdőmérnökeként szereztem. Ekkortól már hivatásszerűen foglalkoztam a vadgazdálkodással, a sport és a szórakozás mellett megismerkedve a napi gyakorlat által elének állított feladatokkal is. Azóta a fenntartható vadgazdál-

kodás megvalósításáért dolgozom, ahol a természetes életközösség megtartóereje adja a jó minőségű vadállomány nevelésének alapját. A szakmai munka mellett azonban a vadászatoknak mindig is az igazán bensőséges hangulata fog meg.

Hogyan értékeli a vadászat és a vadgazdálkodás jelenlegi helyzetét, és mit tart az ágazat legfőbb problémáinak, kihívásainak?

– Az elmúlt időszakban jelentős jogszabályi és ezek nyomán végrehajtott szervezeti változások zajlottak le az ágazatban. Mindezek eredményeként stabil jogi és gazdasági háttérrel vághattak neki a vadászatra jogosultak

a 2017-ben elkezdődő húszéves vadgazdálkodási időszaknak. Jó alapokra építhet a hazai vadgazdálkodás, hiszen kiválóak a hazai vadállomány genetikai adottságai, egyre több forrást tudunk élőhelyfejlesztésre fordítani, a tájegységi fővadászok működése egyre nagyobb mértékben segíti a szakmai munkát. Öröndetes folyamat, hogy a vadásztársadalom folyamatosan nyit a nagyközönség felé, így az érdeklődők szakavatott, hiteles személyeken keresztül ismerkedhetnek meg természeti értékeinkkel.

Számos kihívás is éri az ágazatunkat. Sajnos hazánkban is egyre jellemzőbb az a világszerte jelentkező probléma, amit az élőhelyek átalakulása és beszűkülése jelent. Számos konfliktus forrása a növekvő nagyvadlétszám, főleg a mezőgazdasági termelőkkel és az erdőgazdálkodókkal. Ágazati szempontból komoly kihívást jelent az afrikai sertéspestis megjelenése.

Az Ön által felügyelt ágazatok közötti összhang megteremtése érdekében szakpolitikusként miként kíván csatlakozni e munkához? A természetvédelem, erdőgazdálkodás, mezőgazdasági művelés, vadgazdálkodás közötti ágazati összhang megteremtésére milyen lehetséges megoldásokat lát?

– Alapvető fontosságúnak tartom az ágazatok közötti folyamatos és kölcsönös kommunikáció megteremtését. Az erdő- és vadgazdálkodás, a természetvédelem, a halgazdálkodás ugyanúgy a természeti erőforrásokra épít, amelyeket fenntartható módon kell hasznosítanunk. Meg kell azonban értenünk egymás szempontrendszerét, az eltérő

célokat közelíteni kell egymáshoz. Ez kölcsönös kompromisszumok során valósulhat meg, amire számos jó példa akad az országban. Fontosnak tartom, hogy ebben a párbeszédben tudományos megalapozottságú megoldási javaslatok szerepeljenek minden szakterület részéről, vagyis a valós helyzetből határozzuk meg a megoldandó problémákat és a lehetséges válaszokat.

A vadászati törvény és a végrehajtási rendelet módosítása óta eltelt néhány év, lezajlottak a területkialakítások és az üzemtervezés, munkába álltak a tájegységi fővadászok. A gyakorlati gazdálkodó oldaláról érkezett az államigazgatás szakmai irányítói posztjára – a tapasztalatok alapján hogyan értékeli ezt az időszakot, sikerült-e a jogszabály-módosítás útján a jogalkotói szándék érvényesítése és a tervszerű, fenntartható vadgazdálkodás megalapozása?

– A 2015-ben elfogadott komplex törvényt módosítás jól vizsgázott, indokolt volt az új intézkedések bevezetése. Természetesen a folyamatosan változó társadalmi és gazdasági környezethez mindig hozzá kell igazítani a jogszabályi rendelkezéseket is, hogy azok maradéktalanul hozzásegítsenek az aktuális kihívások megválaszolásához.

Meghatározó a húszéves üzemtervek megalkotása, ami a vadgazdálkodásban a hosszú távú szemlélettel folytatott, fenntartható gazdálkodás megteremtését segíti elő. Az üzemtervek elkészítésében nagyon fontos szerep jutott a tájegységi fővadászai rendszernek, hiszen szakembereink közel 1500 vadgazdálkodási egység üzemtervét készítették

el. Nem utolsó szempont, hogy ezzel jelentős anyagi segítséget is nyújtottak a vadászatra jogosultak számára, hiszen közreműködésük nagyságrendileg több száz millió forint megtakarítását jelentette.

Számtalan fórumon elhangzott, hogy Magyarországon túltartott és alulbecsült a nagyvadállomány, szükséges az állományok túrhető szintre való csökkentése. Mit gondol erről a problémakörrel?

– A becslési és a terítékadatok összehasonlítása után nem lehet kétséges, hogy fejleszteni kell a vadállomány felmérésének hatékonyságát. Komoly kutatásoknak kell pontosabb választ adniuk az alkalmazható módszerekre, a vad jelenlétének valós hatásaival összhangban kell meghatározni az állományhasznosítás mértékét. Fontos, hogy a nagyvadállomány sűrűségének optimális szintre történő beállítása mielőbb megtörténjen. A további állománynövekedés olyan ágazatok közötti problémák okozója lehet, melyek esetében az állomány apasztását a nagyobb lobbijerejű ágazatok fogják befolyásolni, irányítani, akár a vadgazdálkodás szakmai szempontjainak mellőzésével.

Az ágazat állategészségügyi szempontból komoly kihívás előtt áll. Az afrikai sertéspestis elterjedése az országban hosszú távon átalakíthatja a vadgazdálkodás gyakorlatának alapjait. Hogyan csatlakozik be az ágazatért felelős szakvezetés a megelőzésre, illetve a terjedés megállítására való törekvések végrehajtásába?

– Az ASP-helyzet kezelése elsősorban állategészségügyi kérdés, ennek megfelelően az irányítás nem a vadgazdálkodás kezében van. Mi arról gondoskodunk, hogy az Országos Főállatorvos utasításainak megfelelően a vadászatra jogosultak mindent megtegyenek a vaddisznóállomány védelme, a fertőzés terjedésének megelőzése érdekében. Sajnos a vírus terjedése elsősorban és leginkább antropogén hatásnak köszönhető, amit nehéz ellenőrizni vagy kiküszöbölni.

Vadgazdálkodási szempontból az állatvédelmi intézkedések maradéktalan betartása mellett is a vírus tartós jelenlétére kell felkészülnünk. Modellezni kell az általa okozott változások hatásait a vadállomány szerkezetében, és számolni kell a vaddisznó-populáció rövid távon jelentkező, de hosszú távra kiható jelentős csökkenésével is.

A tájegységi fővadászoknak ezen a területen is nagy szerep jut: segítik a különböző szereplők közötti folyamatos kommunikációt, közvetítenek a vadászatra jogosultak és a vadászati, állategészségügyi hatóságok között, így hozzájárulnak a vadvédelmi intézkedések minél gyorsabb életbeléptetéséhez és hatásaik folyamatos figyelemmel kíséréséhez. Az Agrárminisztériumon belül is állandó a kapcsolat az érintett államtitkárságok között.

Három éve működik a vadászkamara által létrehozott Vadgazdálkodási Alap. Hogyan értékelné ezt az időszakot, milyen további ágazati fejlesztéseket tart megvalósíthatónak annak érdekében, hogy az apróvadállományok folyamatos csökkenése megállítható legyen?

– Mindenképpen üdvözlendő, hogy egy szakmai szervezet, jelen esetben az Országos Magyar Vadászkamara szakmai feladatok megvalósítására fordít anyagi forrásokat. Ráadásul az apróvadállományok és élőhelyük fejlesztésének támogatása jól megválasztott cél, hiszen az élőhelyek megváltozása, a monokultúras mezőgazdálkodás elterjedése e vadfajainkat sújtotta a leginkább. Fontos célkitűzés, hogy természeti adottságainknak megfelelően helyreállítsuk apróvadfajaink jelenlétét, hosszú távon biztosítsuk élőhelyeik fennmaradását. Ezen a területen az aktuális szakmai problémák kutatása is fontos feladat, ennek támogatásában az Agrárminisztérium is egyre nagyobb mértékben részt vesz. Ide sorolom az apróvadállományra hatással lévő ragadozók jelenlétének kutatási programjait is, így például az aranyakál elterjedésével kapcsolatos vizsgálatokat.

Miben látja a tájegységi fővadászok elismertsége, szakmai szerepvállalása további növelésének a lehetőségét? Szerepel-e a tervek között a tájegységi fővadászok jogkörének és feladatkörének bővítése?

– Ahogy már korábban is volt róla szó, a tájegységi fővadász rendszer jól vizsgázott a vadgazdálkodási üzemtervek készítése során.

A tájegységi fővadászok komoly feladatokat vállalnak az ASP terjedése elleni fellépésben, az e területen végzett ismeretterjesztésben is. Egyre több kutatási (aranyakál-monitoring, dámszarvasok agancstő-megbetegedése, őzelhullás stb.) és népszerűsítő

programhoz (vadhús népszerűsítése, apróvadás vadászskutyák alkalmassági vizsgáját bemutató film) csatlakoznak, így közvetlenül szolgálják a vadgazdálkodási ágazat elismertségének növelését. Fontos megtartani az eddig elért eredményeket, vagyis a vadászatra jogosultakkal, a földhasználókkal, a hatóságokkal és az önkormányzatokkal kialakított jó kapcsolatot ápolni és fejleszteni kell. Tervezzük a feladatkörök bővítését, de hatósági jogkörök átadása a fővadászok számára egyelőre nem cél.

Várható-e a közeljövőben az ágazatot érintő jogszabály-módosítás?

– A jogszabályoknak lépést kell tartaniuk az élettel, ennek megfelelően a jogalkotás folyamatos feladat a számunkra. A közelmúltban lezajlott jelentős törvénymódosítás mellett az alsóbb szintű jogszabályok frissítésére is szükség van, mint például a vadkár felmérését egységesítő szabályozás, a szakszerűtlen elejtés megállapításához a trófeabírálat során alkalmazott szükséges paramétereket tartalmazó rendelet vagy a vadászvizsgára felkészítő tanfolyamról szóló rendelet. Vannak még szabályozatlan vagy kevésbé jól szabályozott területek is, ahol részletes megoldásokat kell találnunk a felmerülő problémákra. Ilyen például a belterületeken megjelenő vadfajok kérdésköre, ami nem új keletű, de országos szinten egyre több helyen jelentkező, akár a vadgazdálkodási ágazat kompetenciáin is túlmutatóvá növekvő probléma. Szintén foglalkozni kell a vad-gépjármű közutakon történő ütközéseinek kérdéskörével, me-

lyek az idő előrehaladtával, a felgyorsuló világ élettempója folytán egyre gyakrabban fordulnak elő, és egyre súlyosabb következményekkel járnak, leggyakrabban a vadgazdálkodó teljes mértékű ráhatásának lehetősége nélkül. A szakmai szervezetek bevonásával dolgozunk a hullajtott agancs gyűjtésének életszerű szabályozásán, ami a vadgazdálkodók érdekeinek védelme mellett a vad nyugalma is szavatolná a tél végi időszakban. A megfelelő jogi háttér megteremtése mindhárom esetben fontos, még előttünk álló feladat.

A vadászat társadalmi megítélésének a javítása érdekében milyen lehetőségeket lát a vadászat és vadgazdálkodás társadalmi elfogadottságának növelésére?

– A XXI. században egyre több ember szeretné ugyanazt a természeti élményt megtapasztalni, amit a vadászat során átélhetünk, de mindezt sokszor úgy, hogy a vad elejtését mélysegesen elítéli. Személyesen is fontosnak tartom a megfelelő szakmai alapokon nyugvó ismeretterjesztést, hogy ne féligazságok, hallomásos alapján alakítsák ki a vadászattal kapcsolatos ösztársadalmi képet. Éppen ezért például a vadászati kultúra népszerűsítésének támogatására minden évben jelentős keretet biztosít az Agrárminisztérium. A valós ismeretek átadását szolgálják a legtöbb erdészeti erdei iskolában rendszeresen folytatott vadbiológiai és vadgazdálkodási foglalkozások, amelyek olyan rendezvényeken is megjelennek, mint a Budapest belvárosában megrendezett,

„Erdővarázs” című családi nap vagy az állami erdőgazdaságok különböző környezeti nevelési programjai. Fontos küldetést töltenek be ezen a területen a különböző vadasparkok, köztük például a Budakeszi Vadaspark, ahol évente mintegy kétszázezer látogató találkozhat testközelből a hazai vadfajokkal. Ezen a területen nagyon sok múlik a vadásztársaink viselkedésén, hiszen egy-egy negatív példa sokat ronthat a társadalom részéről amúgy is fenntartásokkal figyelt szakmánk megítélésén. Mindenesetre bizakodó vagyok.

A 2021-es, „Egy a természettel” Vadászati és Természeti Világkiállítás hájrájában vagyunk. Mit gondol, milyen lehetőségeket rejt a rendezvény megszervezése? Miért tartja ezt a világkiállítást fontosnak a magyar vadászok számára?

– 1971-ben megmutattuk a világnak, hogy vadászati nagyhatalom vagyunk; 2021-ben megmutathatjuk a világnak azt a működő modellt, amely a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás révén hosszú távon tud kiemelkedő vadászati élményeket nyújtani. Mindezt a természetközeli élőhelyek fenntartásával és a természetvédelmi érdekek figyelembevételével.

Minden ilyen rangos esemény egyben alkalom arra is, hogy a felkészülés során áttekintsük saját ágazatunkat, kiigazítsuk a hibákat, pótoljuk a hiányosságokat, összegyűjtsük az eredményeinket – képletesen szólva: „ünnepelőbe öltöztessük” magunkat. Vagyis a magyar vadgazdálkodás véleményem szerint mindenképpen profitál ebből a nagyszabású vállalkozásból.

A vadgazdálkodásért felelős államtitkárként milyen célokat tűzött ki az ágazat fejlesztése és nemzetközi hírnevének öregbítése érdekében?

– A vadgazdálkodás és a hozzá kapcsolódó ágazatok (erdőgazdálkodás, mezőgazdálkodás, természetvédelem stb.) közötti összhang megteremtésével egy fenntartható gazdálkodási modell működtetése a legfontosabb cél. Ezzel a szemlélettel tekintek az államtitkársághoz tartozó szakterületekre. Mindezek mellett fontosnak tartom a fenntartható gazdálkodás eszmekörének a társadalommal való elfogadtatását is, ami szükséges ahhoz, hogy hosszú távon is szakmai alapokon nyugvó munkát végezhessünk.

Államtitkári kinevezése óta eltelt egy év, hogyan értékelné az azóta eltelt időszakot?

– Mozgalmas, de eredményes időszak van mögöttünk. Megerősödött az a szakmai stáb, akinek a munkájára támaszkodhat az Agrárminisztérium mindenkori vezetése. Emellett tovább építettük azokat az alapokat, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a fenntartható gazdálkodás megvalósításához. Folyamatos kommunikációval tartjuk a kapcsolatot a társágazatokkal, ami ugyancsak hozzájárul az előttünk álló kihívások megoldásához. Meggyőződésem szerint mindez hozzásegít ahhoz, hogy a magyar vadgazdálkodás sikeres ágazatként mutakozhasson be hamarosan a világ közvéleménye előtt.

Bajdik Péter
főtitkár

Számháború

A különféle konferenciákon, újságcikkekben vagy szakmai beszélgetések során minduntalan vissza-visszatérünk a nagyvadállomány mennyiségi problémáihoz. Holott – legalábbis a téma kapcsán valahogy olyan érzése támad az embernek – ez egy parttalan polémia, eldöntetlen kérdésekkel. Miért is? Mert nem lehet egyértelműen, érzelmektől vagy éppen érdekektől semlegesen a csülkös vad létszámának kérdését illetően határozott következtetést levonni. Sok vagy kevés, egyáltalán mennyi az annyi? Tudjuk? Kell egyáltalán tudnunk? Jó volna pontos információkkal rendelkezünk, csak hogy a vadászterület nem istálló, a vad pedig nem fejőstehén, így a számlálás lehetetlen, a becslés meg pontatlan, vagyis csak a sötétben tapogatózunk, annál is inkább, mert a vad a mozgása során nincs tekintettel a revírhatárookra, mint ahogy sajnos arról sem kaphatunk hiteles képet, mekkora a mortalitás, vagy hogy arányait tekintve mennyire lesz sikeres a szaporulat felnevelése. Egyszóval: a vadállomány folyamatosan változik, s ha a pillanatnyi – mondjuk a kiinduló – állapotot sem ismerjük kellőképpen, akkor hogyan kerülhetnénk képbe a mennyiségi ingadozások tekintetében? A létszám és a „sok vagy kevés” kérdése tehát meddő viták fundamentuma – hiszen a „mennyi” és a „mihez képest” egyaránt viszonylagossá teszi ezt az egzakt módon megközelíthetetlen tárgykört. Nos, a mennyiségi mutatón felül az ivararányra és a korösszetételre vonatkozó adatok sem elhanyagolhatók – csak hát ezeket a mutatókat végképp nem tudjuk helyesen meghatározni. Akkor mi marad? Figyeljük az ÉLŐHELY és a VADÁLLOMÁNY „visszajelzéseit”, azok kölcsönhatásait, s ebből próbáljunk hozzávetőleges következtetéseket levonni! Mert egyik sincs – és soha nem is létezhet – a másik nélkül, s mert nekünk, vadászoknak mindkettő egyaránt számít, egyformán fontos...

foto: Réti Zoltán

A hazai nagyvadállomány becslésének lehetőségei, valamint a XXI. század technikájának alkalmazhatósága a vadgazdálkodásban

A vadgazdálkodás a vadállomány fenntartása, szabályozása és hasznosítása céljából az élőhellyel összhangban folytatott tevékenység. A vadállománnyal való gazdálkodás törvényi kötelezett-sege a vadászatra jogosultnak.

Számos tankönyvben és publikációban megjelent megfogalmazás szerint: „Vadgazdálkodás a vadon élő állatok elterjedésének, állomány nagyságának (sűrűségének) és az állomány minőségének befolyásolása valamilyen, az illető vadfajhoz kapcsolódó meghatározott cél elérése érdekében.” (Csányi, 2010). Ahhoz, hogy a vadgazdálkodás ne csak a vadászathoz kapcsolódó tevékenység legyen, hanem a vadgazdálkodási célokat a vadgazdálkodó minden esetben az állomány dinamikájának alakításával érje el, ami az állományban és/vagy az állomány élőhelyén tett beavatkozások (manipulatív vadgazdálkodást) jelenti, mindenekelőtt a legfontosabb alapinformációra, vagyis arra, hogy mivel gazdálkodunk, tehát az állomány nagyságára van szükségünk.

Jelen írás rövid ismertetőt ad a vadgazdálkodásban alkalmazott, a nagyvadállománnyal kapcsolatos általános becslési módszerekről, majd – saját gyakorlati példán keresztül – a szinkronszámlálás módszerét mutatja be, felhasználva a XXI. századi technika vívmányainak alkalmazását

is a vadállomány, különös tekintettel a gímszarvas létszámának becslésére.

A következő táblázat (1. sz. táblázat) a különböző állománybecslési módszereket és azok értékelését foglalja össze (Mayle et al., 1999).

Első látásra a bőség zavarának tűnnek a fent felsorolt módszerek, de a gyakorlati kivitelezhetőség jelentősen leszűkíti azokat a becslési módszereket, amelyeket minden vadászatra jogosult végre tud hajtani.

Vajon melyik módszerrel lehetne a vadgazdálkodáshoz szükséges alapinformációt, az állomány nagyságát meghatározni, illetve megtalálni azt az eljárást, amely minden vadászatra jogosult számára elérhető és tudományos előképzettség nélkül is alkalmazható? Véleményem szerint a szinkronszámlálás lehet az egyik olyan állománybecslési módszer, amelyet minden vadásztársaság, vadászatra jogosult könnyen végre tud hajtani, költséghatékony, s az általa nyerhető információk megadhatják azt az állomány nagyságot, amely az állomány minimumát jelenti, s így alapja lehet a tudatos, fenntartható vadgazdálkodásnak. Pontos állomány nagyság meghatározására nem alkalmas (mint ahogy a többi módszer sem), de ha ezt évről évre rendszeresen elvégezzük, akkor képet kaphatunk az állomány változásáról, növekedéséről, csökke-

	Összeírási/számlálási módszer	Becslés formájában kifejezett adat	Index formájában kifejezett adat	Alacsony felszerelés-költség	Alacsony munkaerő-költség	Egyszerű adat elemzés	Adat gyűjtési időszak
1	Nyílt terepen számlálás	****	****	***	*	****	1–7 nap
2	Csoportszámlálás	***	***	***	*	****	1–7 nap
3	Statikus/Szinkron számlálás	**	****	****	*	****	1–3 nap
4	Magaslati megfigyelés	**	****	****	****	****	1–7 nap
5	Légi számlálás	****	****	*	****	***	1–2 nap
6	Reflektoros számlálás	**	***	***	****	***	1–7 nap
7	Hőképalkotás: közvetlen számlálás	****	****	**	****	****	1–3 nap
8	Hőképalkotás: távolsági mintavétel	****	****	**	****	*	3–5 nap
9	Jelölés-visszafogás	****	****	*	*	**	3–24 hónap
10	Arányváltozás számítása	***	****	***	****	***	6–9 hónap
11	Hatásszintek	*	***	***	***	***	1–5 nap, v. 6–12 hónap
12	Nyomszámlálás	*	***	****	****	****	1–4 nap
13	Hullaték-index	*	****	****	****	****	1–4 nap
14	Hullaték számolás	****	****	****	**	****	2–3 hónap
15	Hullaték számolás lábön álló gabonában	****	****	****	***	***	4–12 hónap
16	Hullaték számolás sávtranszekték mentén	***	****	****	***	****	4–12 hónap
17	Hullaték számolás vonal transzekték mentén	****	****	****	***	*	4–12 hónap
18	Teríték adatokból való visszszámolás	**	***	***	**	***	6–9 hónap
19	Élettáblázatok	***	****	****	**	**	5– év
20	Kohorsz elemzés	****	****	****	**	**	5– év
21	Populáció-modellezés	****	****	***	**	**	1– év

1.sz. táblázat Jelmagyarázat: **** kiváló / *** jó / ** közepes / * elégséges / * elégtelen

néséről vagy akár stagnálásáról. Ha ezeket az adatokat összevetjük a teríték adatokkal, vagy esetleg kombináljuk más állománybecslési módszerekkel (pl. nyomszámlálás), és mindezt közösen tesszük, akkor a mai statisztikai adatoknál, amelyeket szintén mi, vadászatra jogosultak bocsátunk az illetékes rendelkezésére, sokkal pontosabb adatokra épülő, tudatos, fenntartható vadgazdálkodást tudnánk folytatni.

De mi is valójában a szinkronszámlálás? A szinkronszámlálás olyan állománybecslési módszer, amelynek során egy előre meghatározott időintervallumban, előre kijelölt megfigyelőhelyeken, egyszerre, egy időben

számoljuk meg az ott megjelenő vadat. A szinkronszámlálásra leginkább alkalmas időpont, amikor a vegetáció minimális, a fedettség alacsony, illetve a vad legnagyobb mozgási aktivitása várható. Időtartama a napnyugtát megelőző két-három óra, szükséges felszerelése pedig minimális: megbízható ember, adatlap, íróeszköz és egy távcső.

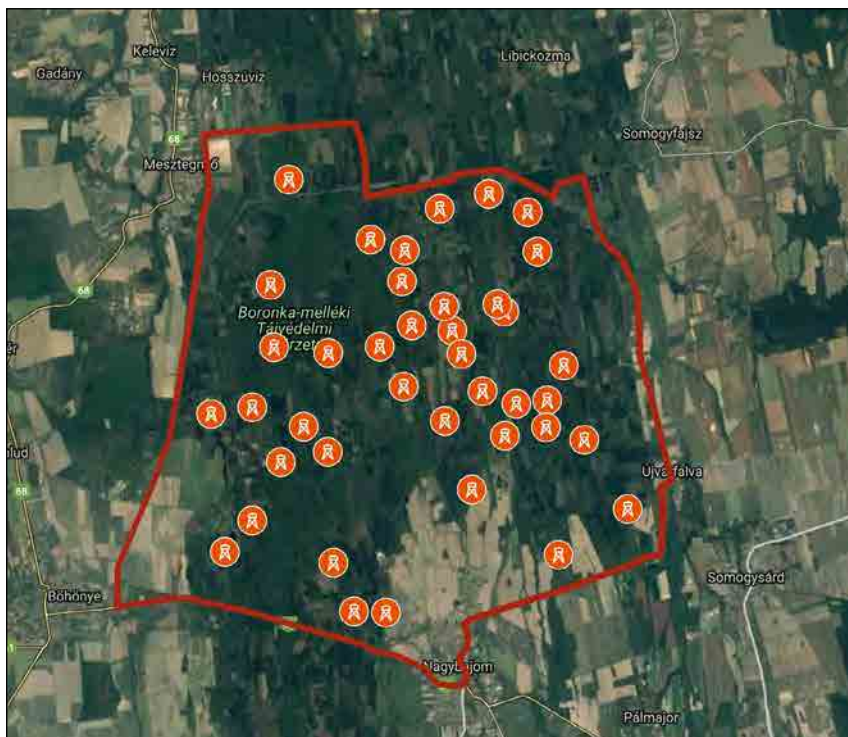
És hogy ne csak az elméleti részt mutassam be, a következőkben ismertetem, hogyan jutottunk el az egy vadásztársaság területén végzett számlálástól a tájegységi szintű számláláson keresztül az országban elsőként a megyei (Somogy megye) szinkronszámláláshoz.

Első lépésként a Dél-dunántúli Fauna Vadászati Társaság területén (közel 11 ezer hektár) 40 megfigyelőhelyet jelöltünk ki. Ezeket a kutatási terület egészét egyenletesen lefedve, a korábban is rendszeresen használt etető- és megfigyelőhelyeken helyeztük el (1. sz. ábra).

A megfigyelési helyek GPS-koordinátáit rögzítettem, ezeket használtam a térképes megjelenítés során. A megfigyeléseken az adatokat egy előre elkészített adatlapon rögzítették a megfigyelők. Minden egyes alkalommal pontos tájékoztatást kaptak a megfigyelés céljáról, lebonyolításáról, illetve az adatrögzítés menetéről. Rögzíteni kellett a vad fajtát, érkezésének idejét, irányát, a vad ivarát, korát, távozásának idejét és irányát.

A szinkronszámlálásokra 2017. február 10. és 2018. február 10. között került sor, összesen 27 alkalommal, minden alkalommal mind a 40 helyen. A megfigyeléseket hivatásos vadászok, erdészek, illetve azok segítői végezték. A megfigyelések időszaka minden egyes alkalommal a napnyugta előtti három óra volt, feltételezve, hogy a vad az etetőhelyeket ilyenkor látogatja leggyakrabban. Minden adatot Excel-táblázatban rögzítettem.

A szinkronszámlálás során kiemelt kérdés, hogyan lehet elkerülni a többszöri számolást. Erre többféle módszert alkalmaztam, de kettő olyat ismertetek, amely minden vadászatra jogosult számára használható. Az első

1. ábra

2. ábra

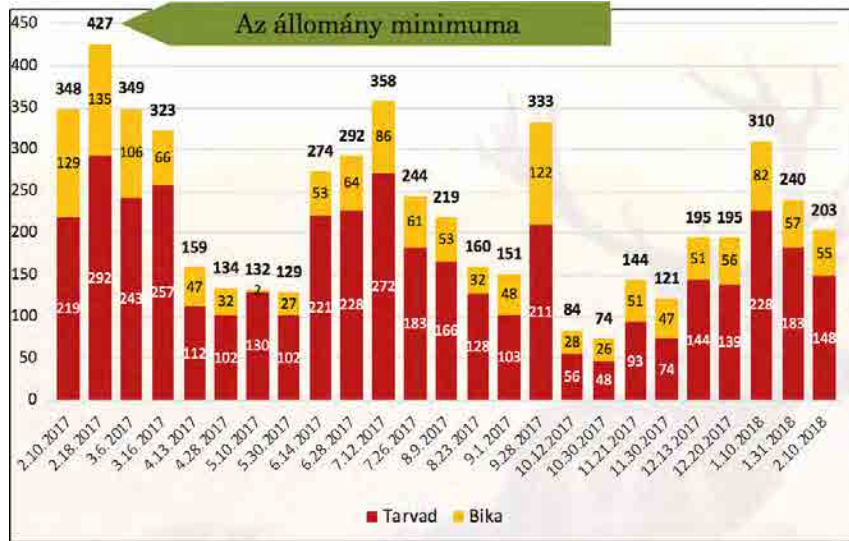
esetben – nevezzük „A” módszernek – azt a megközelítést használtam, hogy az adatlapon szereplő adatokból a legnagyobbat vettem, vagyis egy adott megfigyelőhelyen a megfigyelési idő alatt tapasztalt legnagyobb mennyiséget. Természetesen itt csak azt szűrtem ki, hogy az adott megfigyelési ponton egy állatot ne számoljunk meg többször. Ez a módszer azonban nem alkalmas arra, hogy az egyes megfigyelési pontok közötti átjárást kiszűrje. Személyes véleményem azonban az, hogy ha a megfigyelőhelyek jól vannak elhelyezve, kellő távolságra egymástól, és jól lefedik a területet, akkor nem valószínű, hogy egy háromórás időtartamban a szarvas az egyik etetőhelyről átmegy egy másik etetőhelyre, bár előfordulhat. A másik módszer – legyen a „B” – lényege az, hogy készítettem egy időtáblát, amelyben egyperces időintervallumokra leszűrtem az egyes etetőhelyeken megjelenő állatokat. Ebben a táblázatban megnéztem, hogy melyik az a perc, amikor egyszerre, egy időben a legtöbb állatot számoltuk, és ezt vettem az állomány minimumának. Ez a módszer teljesen kiszűri a többszöri számlálást, de valószínűleg alacsonyabbra becsüli az állományt a valós értéknél.

A 2. sz. ábra grafikonja a két módszer közötti eltérést szemlélteti: vagyis az „A” módszer az egy helyen az aznapi maximumokkal számolva magasabb értéket ad, mint az egy adott pillanatban („B” módszer) vett állomány nagyság.

Az Excel-táblázatban rögzített adatokból nagyon sokféle szűrés könnyen elvégezhető. A legfontosabb, hogy melyik nap mennyi állatot számoltunk. Ezt szemlélteti a 3. sz. ábra, amely szerint a szinkronszámláláson alapuló módszer különböző megközelítésekben készült eredményei közül a februári eredmények adhatnak reális képet a gímszarvasállomány minimális nagyságáról, aminek több oka is van. Egyrészt a vad nagyobb számban jelenik meg a téli időjárás miatt az etetőhelyeken, nagyobb rudlikban mozog, másrészt a takarás sokkal kisebb, mint a tavaszi, nyári hónapokban.

Tájegységi szinkronszámlálás – az országban elsőként

Az eredmények láttán azt gondoltam, hogy sokkal hatékonyabb lenne az állománybecslés, ha ez nemcsak vadászársági szinten, hanem tájegységi szinten is megvalósulhatna. A 410-es

3. ábra

tájegység 19 vadászatra jogosultjából 11-et sikerült meggyőznünk (Fekete István tájegységi fővadász segítségével), hogy a fentebb ismertetett szinkronszámlálást a tájegységen belül egyszerre, egy időben alkalmazzuk. Vadászterületük nagysága és erdőszűrése függvényében ajánlást tettünk a jogosultaknak a megfigyelőhelyek számára, és 2018. február 10-én létrejött az országban az első tájegységi szinkronszámlálás. A térképen (4. sz. ábra) jól látszik a számlálásban részt vevő vadásztársaságok területi határa, illetve a megfigyelőhelyek, amelyeket GPS-koordináták alapján rögzítettünk.

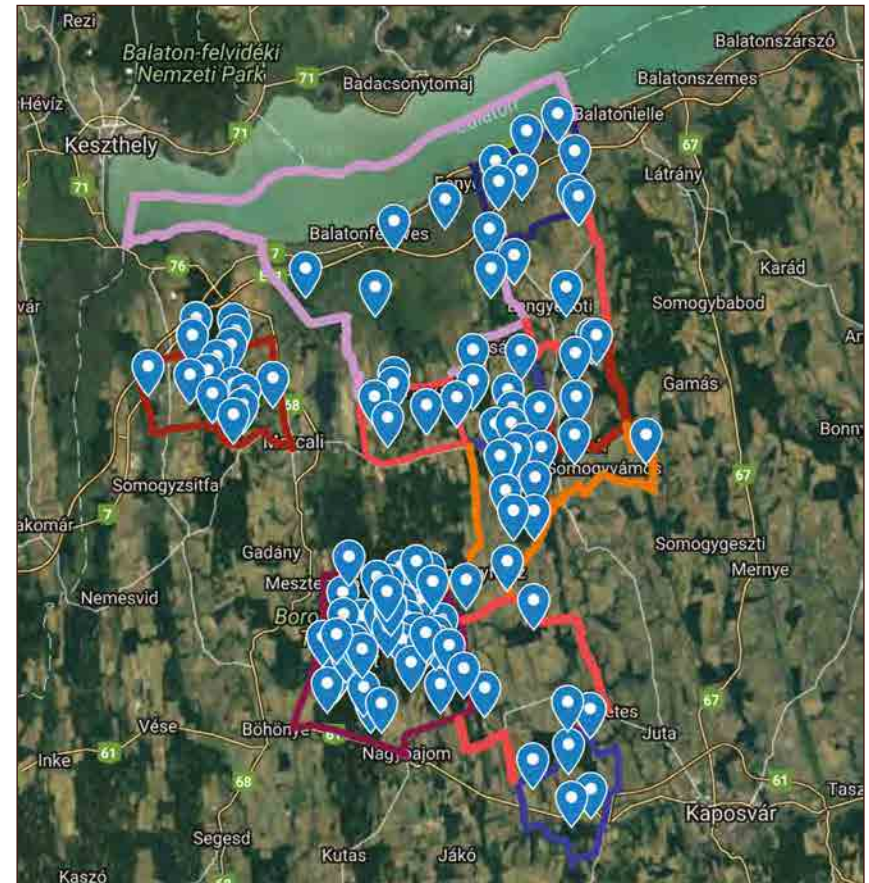
Itt érdemes megállni egy pillanatra, és arról is szólni, hogyan lehetne az állománybecslést még tökéletesebbé tenni a technika segítségével.

Az évek óta rendszeresen, napnyugta előtt három órával végzett szinkronszámlálás során az a kérdés merült fel, hogy vajon az állomány hányadrészét

számolhatjuk meg ezzel a módszerrel. A szinkronszámlálások során arra a következtetésre jutottam, hogy nagy valószínűséggel a napnyugtát követő, esti időszakban történő számoláskor nagyobb, valósabb létszámadathoz juthatunk. A vadászati törvény módosítása lehetővé tette az éjjellátó eszközök használatát. A hőkamerák segítségével lehetőség nyílt, hogy megvizsgáljuk, mennyivel különböznek az éjszakai számlálások eredményei a nappali mérések adataitól.

Az éjszakai létszámbecslés kivitelezését 2019. február 06-án, a Dél-dunántúli Fauna Vadászati Társaság területén, 22 helyen, a napnyugta előtti kettő és fél órában, hőkamerákkal végeztük el. Az eredményt az 5. sz. ábra mutatja be, és itt érdemes kis időt szentelni az eredmények értékelésére.

Az éjszakai szinkronszámlálás során megállapíthatjuk, hogy a napnyug-

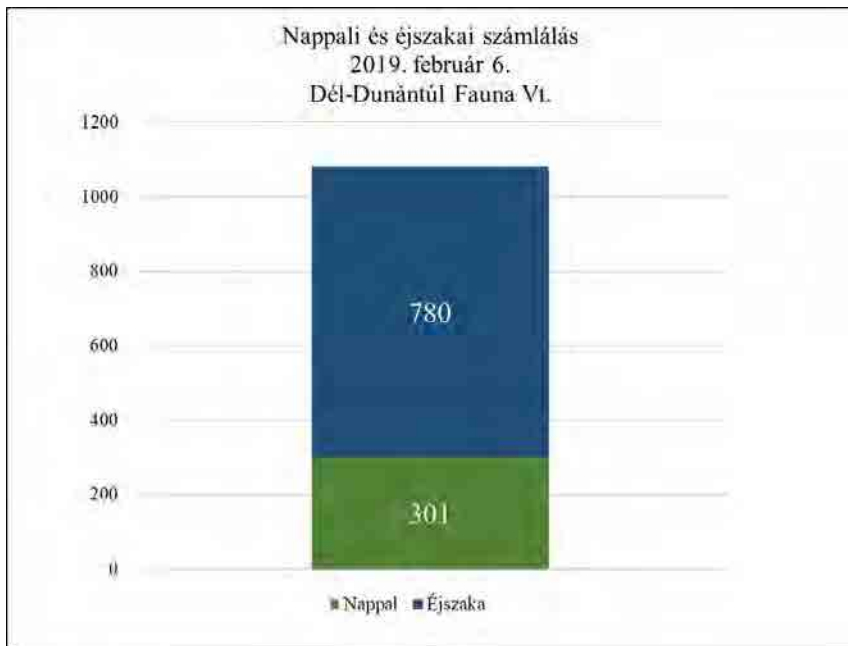
4. ábra

ta utáni számlálás három és félszer magasabb gímszarvaslétszámot eredményezett. Vizsgálatom alapján megállapítható, hogy a napnyugta előtti szinkronszámlálás csak az állomány egy részéről ad információt. Ahhoz, hogy a létszámbecslést pontosítani lehessen, érdemes lenne a napnyugta utáni szinkronszámlálásokat többször elvégezni. Az így kapott adatsorokat összevetve a nappali számlálások eredményeivel, azok összefüggései valósabb létszámadatokat generálnának.

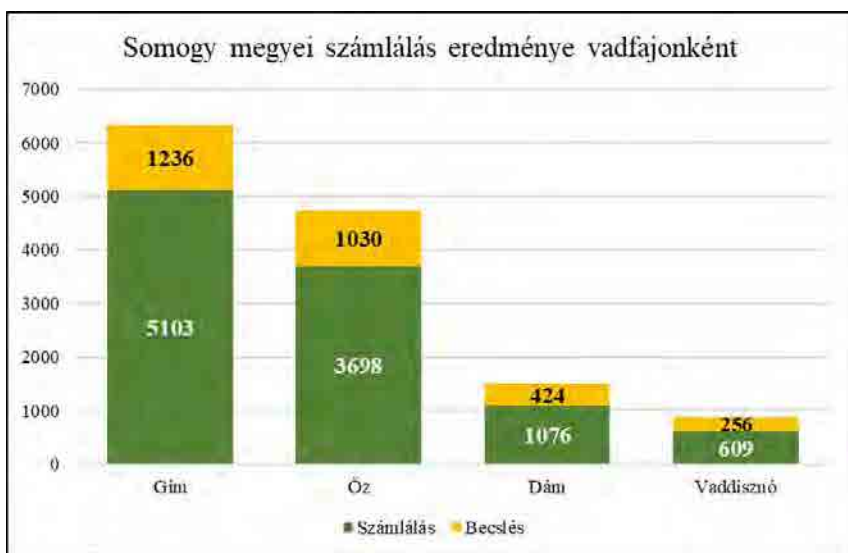
Somogy megyei szinkronszámlálás – az országban elsőként

2018 októberében a Somogy Megyei Vadászok Szövetsége és a vadászkamara területi szervezetének közös szervezésében megtartott, „Somogy megye vadgazdálkodásának aktualitásai” című konferencián, az ott résztvevőkkel közösen fogalmaztuk meg azt az igényt, miszerint szükség lenne pontosabb állománybecslésre, mert a nagyobb hasznosítási elváráshoz az

5. ábra

6. ábra

állományok megyei szinten is pontosabb ismeretére van szükség. Az ott kiosztott és kitöltött kérdőívek eredménye szerint a megkérdezettek 94%-a jelezte, hogy szívesen részt venne megyei szinkronszámlálásban.

2019. március 02-án Somogy megye – elsőként az országban – nagyvad-szinkronszámlálást hajtott végre. A számlálásban a jogosultak 86%-a vett részt. Ez számokban kifejezve a következőket jelenti: Somogy megye vadászterületének nagysága 581 946,75 hektár. Erre a területre javasoltunk 500 hektáronként egy megfigyelő-, illetve számlálólóhelyet, így 1164 megfigyelőhely volt az ajánlás. Mivel 13 jogosult nem vett részt a számlálásban, illetve volt olyan vadásztársaság, amelyik nem tartotta be az ajánlott megfigyelőhelyek számát, összesen 886 helyen, 443 000 hektáron mérték a jogosultak. Ilyesformán 138 946,75 hektár esett ki a számolásból. Az egyes társaságok erdőszűrségével, mezőgazdasági területeinek arányával jelen felmérésben nem foglalkoztunk, de mégis szerettünk volna becslést adni a számlálásban részt nem vevő területekre is, így a számlálásban részt vevők adatait felhasználva végeztünk egy becslést úgy, hogy azoknak a jogosultaknak az adatait vettük alapul, akik a megfigyelőhelyek számát betartva vettek részt a szinkronszámlálásban, majd ezen adatok átlagát vetítettük a számolásban részt nem vevő területekre. Az eredményeket a 6. sz. ábra szemlélteti.

A megyei számlálás eredménye is azt bizonyítja, hogy a vadgazdálkodásban az állományi adataink alulbecsültek. A Somogy megyében végzett szinkronszámlálás során 6339 gímszarvast számoltunk. Amennyiben figyelembe vesszük

fotó: Fülöp Bálint

az éjszakai mérés eredményének tapasztalatait, miszerint három-három és félszeres szorzóval lehet a napnyugtáig tartó számlálás eredményét szorozni, és feltételezzük, hogy ez máshol is így van, akkor Somogy megye becsült gímszarvasállománya akár 19 017–22 186 egyed között is lehet! Vagyis a megyei gímszarvas-létszámbecsléshez képest, amelynek eredménye 16 816 példány volt 2019-ben (17 776 – 960 példány a becsült kerti állomány; OVA 2019), akár 15–30% közötti alulbecslés is feltételezhető.

Somogy megyében, kutatásunk eredményeképpen, létrehoztunk egy olyan adatbázist, amely egy online-felületen keresztül minden jogosult számára elérhető. Ez az online-felület a Microsoft Power BI üzleti elemző szolgáltatása, az egyik legkorszerűbb adatmegjelenítési szolgáltatás, amelyben az adatbázis tartalmát egy egyszerűen áttekinthető felületen lehet elérni, interaktív szűrésekkel elemezni. A felületen a diagramok és a táblázatok együttese teszi az adatok tendenciáit az emberi szem számára is könnyen olvashatóvá. Ennek keretében

a hatóság nyomon követheti a vadászatra jogosultaktól származó, feldolgozott adatokat; minden vadfajra, ivarra, korosztályra tudnak kimutatást, statisztikát készíteni. Így ezekből az adatokból, az országban egyedülként, mind a vadászati hatóság, mind pedig a megye jogosultjai valós létszámbebecsléseken alapuló statisztikai elemzéseket tudnak végezni. Amennyiben a jogosultak minden évben elküldik feldolgozásra az adataikat, akkor a felületen keresztül a program lehetővé teszi a hosszú távú tendenciák elemzését, akár egy gombnyomással is!

Ez a megoldás a jogosultaknak is lehetőséget teremt a korszerű adatfeldolgozásra. Minden jogosult kap egy kivonatot a saját területére vonatkozó adatokból, amely tartalmazza a mérés adatainak grafikonos elemzését vadfajonként, illetve magukat a nyers adatokat részletes betekintésre. Az oldal már elérhető a hatóság számára, és a közeljövőben a jogosultak maguk is beléphetnek az online-felületre, és dolgozhatnak az adataikkal.

Jelen írás arra kívánt rámutatni, hogy nagyvadállományunk – legalábbis, ami a gímszarvast illeti –, helyenkénti magas sűrűsége, állomány nagysága számos konfliktusforrás alapja. Ennek kezeléséhez, illetve a vadgazdálkodáshoz megfelelő létszámadatakra lenne szükség, amihez az ismertetett módszert minden jogosultnak évente legalább két alkalommal el kellene végeznie. Így évről évre nyomon tudnánk követni az állomány változását. Egyúttal, mivel a jogszabály lehetővé teszi, célszerű lenne alkalmazni az éjszakai számlálást megkönnyítő technikai eszközöket. Mivel ezen eszközök beszerzési ára magas, így fontos lenne, akár a Vadgazdálkodási

Alapból, pályázati forrásokat megnyitni a vadászatra jogosultak előtt az ilyen technikai eszközök beszerzésére.

Szerettem volna bemutatni példaként egy olyan összefogást, amely Somogy megyében a megyei szintű szinkronszámlálás keretében történt, mely által sokkal pontosabb alapinformációkhoz juthatnak a jogosultak. Ezzel az összefogással a vélekedés-saccolás módszerén alapuló létszámbebecslést felválthatnák a gyakorlatban végrehajtott szinkronszámlálásból származó adatok, melyek közös feldolgozásával a valóságot pontosabban tükröző információk nyerhetők, és ez valóban alapja lehetne a tényleges vadgazdálkodásnak.

Köszönetemet szeretném kifejezni mindenekelőtt kollégáimnak, a Dél-dunántúli Fauna Vt. fővadászának és hivatásos vadászainak, Fekete Istvánnak, a 401-es tájegység fővadászának, valamint Neszményi Zsolt kormány megbízott úrnak és Balogh Andornénak, a Kormányhivatal Földművelési Osztálya osztályvezetőjének és munkatársainak, akik segítettek abban, hogy megyei szinten is megvalósuljon a szinkronszámlálás, és természetesen minden vadászatra jogosultnak, akik a számlálásban részt vettek, és adataikat rendelkezésünkre bocsátották. Végül pedig, de nem utolsósorban Pölös Máténak és Trefán Gábornak, akik laikusként, de nagy érdeklődéssel belemélyedtek a vadgazdálkodás rejtelmeibe, és segítettek az adatfeldolgozásban, az adatok megjelenítésében és a korszerű online-felület kialakításában.

Csányi Erika
elnök

Dél-dunántúli Fauna Vadásztársaság

Nagyvadállomány határok nélkül

– trendek és a szabályozás fél évszázada

fotó: Réti Zoltán

A II. világháború vége óta eltelt évtizedekben a hazai vadállomány és vadászati feltételei alapjaiban változtak meg. A két háború közötti időszak volt az „apróvad aranykora”, amikor a tizedében erdőszült országban kevés helye volt a nagyvadnak, és a földművelés ideális állapotokat teremtett a mezei nyúl, a fácán a fogoly vagy a vízivad számára (1. táblázat).

A hasznosítási számokat nézve, az 1936–1942 közötti átlagokhoz viszonyítva, a hatvanas évek elejére-közepére helyreállt a nagyvadállomány, sőt egyes térségekben már meg is haladta az akkor kívánatosnak (eltűrhetőnek) mondott létszámokat. Érdeemes észrevenni, hogy a háború után a mezei nyúl és a fogoly hasznosítása már meg sem közelítette a korábbi értékeket, és a fácán terítéke is csak a mesterséges tenyésztés és kibocsátás miatt volt lényegesen nagyobb. A hetvenes évtizedig csak a vaddisznó terítéke nőtt kiugróan, ami egyértelműen e vad megítélésének alapvető változására vezethető

vissza: az addig üldözött kártevőből fokozatosan fontos („tróféás”) nagyvad lett (1. táblázat).

A nagyvad létszámának növekedése (összefüggésben a vadkárok emelkedésével) a hasznosítási számok jelentős növeléséhez vezetett, és mind az öt nagyvadfajnál többszörös a növekedés. Ekkortól kezdődtek az ismétlődő „állományapasztási” kísérletek, amelyek azonban legfeljebb időszakos eredményeket hoztak. Az 1960–2019 közötti években az öt nagyvad létszáma lényegében töretlenül emelkedett (1–5. ábra). A 2010-es évek átlagában, a II. világháború előtti utolsó évekhez vagy a hatvanas évekhez viszonyítva, 8-9-szer több gímszarvast és őzet, 12-szer több dámszarvast, 54-szer több muflont és 67-szer több vaddisznót lőttek. Ezek a számok az átlagok közötti különbségeket tükrözik; ha az átlagok feletti értékekkel számolunk, a változás még riasztóbb képet mutat (1. táblázat).

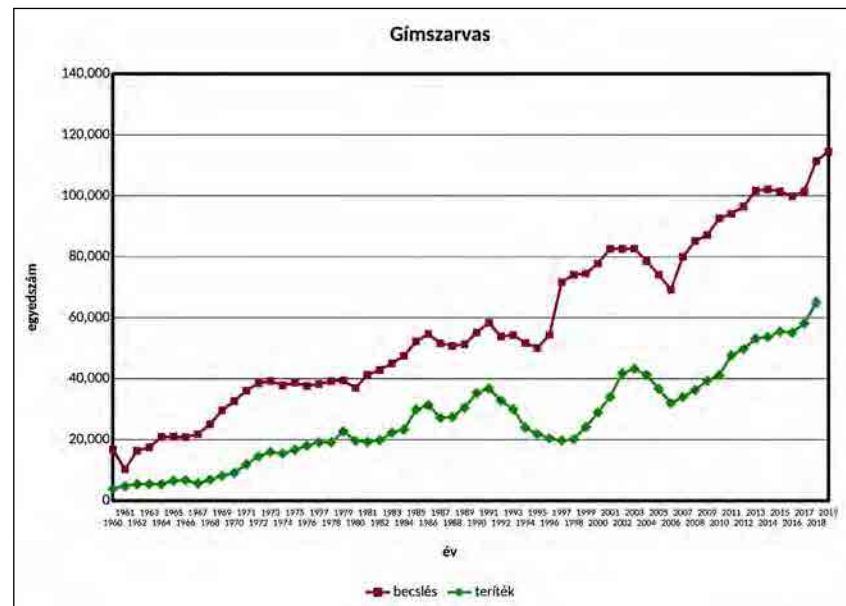
Átlagos hasznosítás (pld)								
Megye	1936	1936–1942	1960–1969	1970–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2009	2010–2018
Gímszarvas	6447	6446	5846	16 236	25 037	26 492	36 731	51 746
Dámszarvas	1167	1046	370	1378	2379	5675	8585	12 910
Őz	12 265	12 208	9339	47 095	40 881	39 454	77574	104 008
Muflon	55	68	211	538	1367	2307	2816	3663
Vaddisznó	1168	2065	5726	15 205	32 331	42 461	86 181	137 869
Mezei nyúl	1 088 201	811 985	437 378	268 901	180 823	158 900	138 214	101 883
Fácán	320 592	254 161	182 681	887 521	856 887	579 586	445 232	360 325
Fogoly	751 437	369 816	66 155	57 941	1020	2716	2588	2597
A változás mértéke								
Gímszarvas	6447	6446	0,9	2,5	3,9	4,1	5,7	8,0
Dámszarvas	1167	1046	0,4	1,3	2,3	5,4	8,2	12,3
Őz	12 265	12 208	0,8	3,9	3,3	3,2	6,4	8,5
Muflon	55	68	3,1	7,9	20,1	33,9	41,3	53,8
Vaddisznó	1168	2065	2,8	7,4	15,7	20,6	41,7	66,8
Mezei nyúl	1 088 201	811 985	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
Fácán	320 592	254 161	0,7	3,5	3,4	2,3	1,8	1,4
Fogoly	751 437	369 816	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Nagyvad		21 833	21 492	80 452	101 994	116 388	211 886	310 195
Apróvad		1 435 962	686 215	1 214 363	1 038 729	741 202	586 034	464 805

1. táblázat: Nyolc évtized nagyvadgazdálkodása számokban

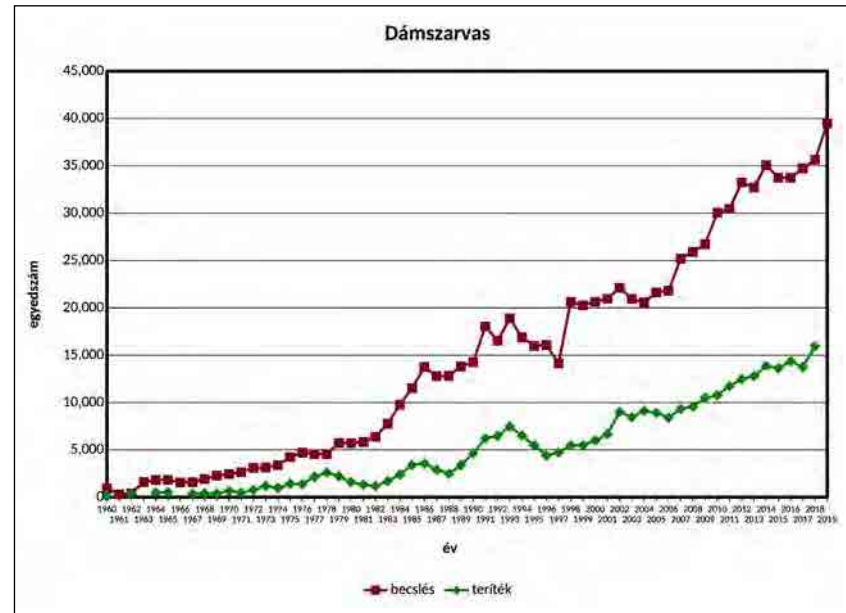
A nagyvadállomány növekedése nem csupán a létszámok növekedését jelentette, hanem a területi elterjedését is. Bár az ország erdőterülete az ötvenes évek óta megduplázódott – 11%-ról 22%-ra nőtt –, ez a növekedés nem lehetett elegendő a fenti mértékekben gyarapodott nagyvad számára szükséges erdei élőhely biztosításához. Ráadásul a mezőgazdaság technológiai átalakulása olyan komplex mezőgazdaság-erdő mozaikokat hozott létre, ahol a nagyvad terjeszkedésének, megtelepülésének feltételei is adóztak. Először az őz lakta be a mezőgazdasági térségeket, majd a vaddisznó, a gímszarvas és a dámszarvas is egyre több olyan agrártájat foglalt el, ahol azt korábban

senki sem tartotta elképzelhetőnek és – főként – megengedhetőnek. Az elterjedési területek növekedése jól látható a gímszarvas (50% → 67%), a dámszarvas (10% → 25%) és a vaddisznó (>95%) térképein (6–8. ábra). Az elmúlt évtizedben vaddisznót az ország területének gyakorlatilag egészen lőttek, a dámszarvas elterjedési területe pedig közel háromszorosára nőtt, azaz a meglévő állományai gyarapodnak, és egyre több olyan helyen él dámszarvas, ahol az erdőterület kevés, illetve ahol már a többi nagyvadból is van bőségesen.

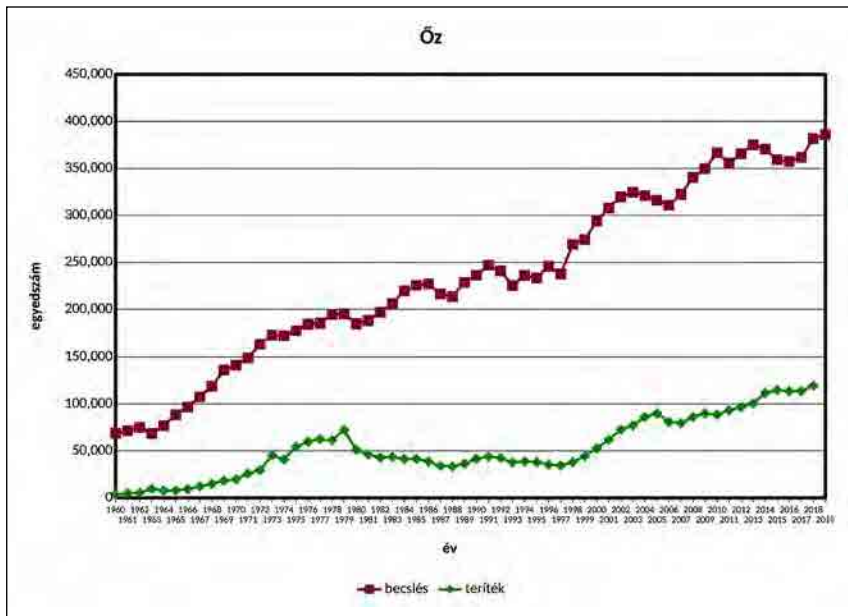
Az eddigiekben csak a teritékekről volt szó, és a sokat szapult létszámadatokról nem beszéltem. Néhány kérdést azonban érdemes megemlíteni:

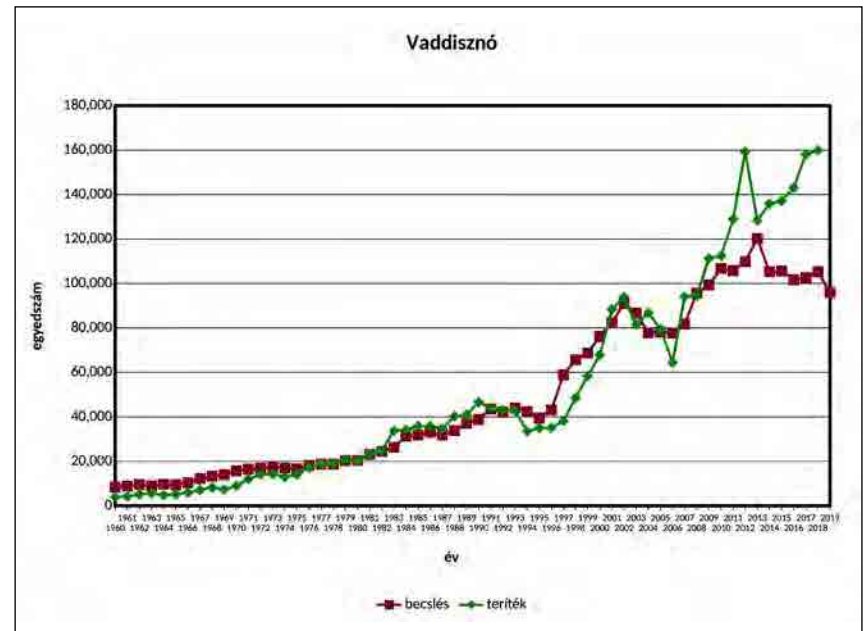
1. ábra: A gímszarvas jelentett száma és hasznosítása (Forrás: OVA, Gödöllő)

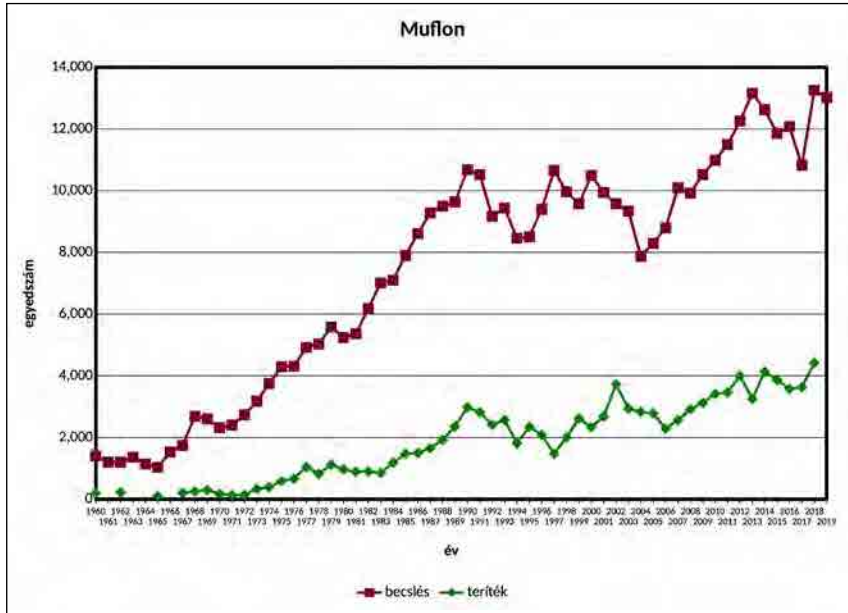
2. ábra: A dámszarvas jelentett száma és hasznosítása (Forrás: OVA, Gödöllő)

3. ábra: Az őz jelentett száma és hasznosítása (Forrás: OVA, Gödöllő)

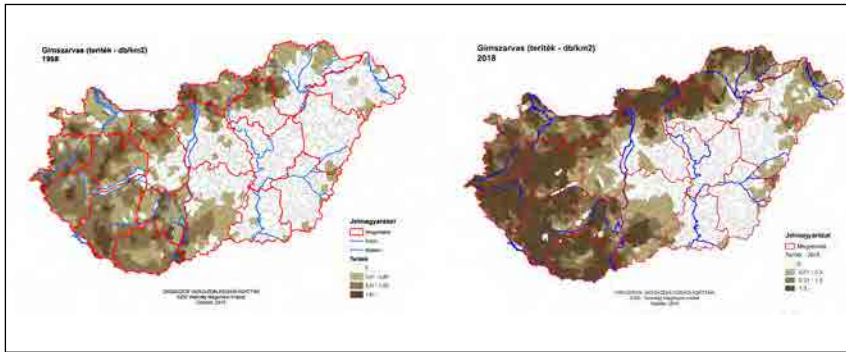
5. A vaddisznó jelentett száma és hasznosítása (Forrás: OVA, Gödöllő)

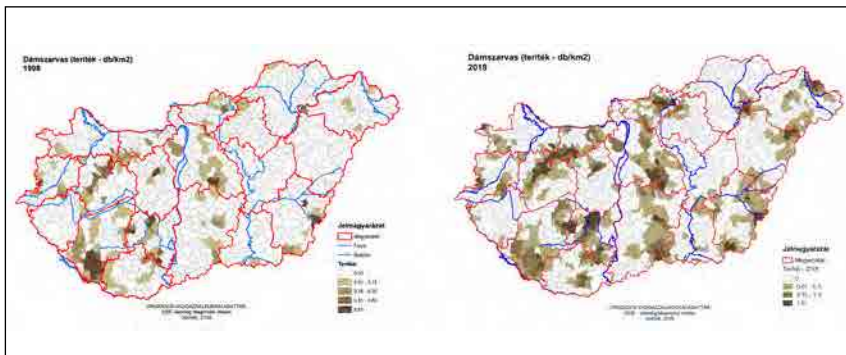
4. A muflon jelentett száma és hasznosítása (Forrás: OVA, Gödöllő)

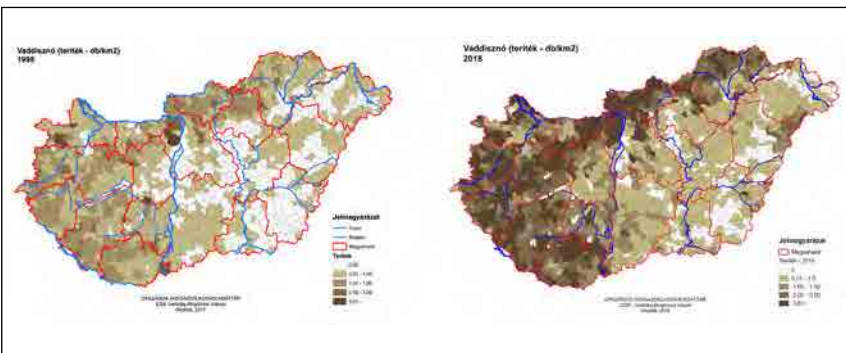
fotó: Fülöp Bálint

**6. A gímszarvas terítékének és elterjedésének változása 1998–2018 között
(Forrás: OVA, Gödöllő)**

**7. A dámszarvas terítékének és elterjedésének változása 1998–2018 között
(Forrás: OVA, Gödöllő)**

**8. A vaddisznó terítékének és elterjedésének változása 1998–2018 között
(Forrás: OVA, Gödöllő)**

1. Az 1960 óta lényegében folyamatosan emelkedő terítékek csak és kizárólag azért voltak elérhetők, mert volt miből lőni az egyre nagyobb számú nagyvadat. A kellően növekvő terítéknek előbb-utóbb állománycsökkenést kellett volna okoznia...
2. Az adatok, amelyeket rendszeresen vitatnak, nem légből kapottak, nem mások találják ki, hanem a vadgazdálkodási egységek jelentik őket. Tehát ezek a „vadászok adatai”...
3. Nem kell hozzá sok munka, hogy ezekből az adatokból következtetni lehessen arra, hogy mekkora lehet a különbség a jelentett számok és a valós állapotok között. Csak a gímszarvast említve, a 2019. évi jelentett létszám kb. 115 ezer szarvas volt. Ehhez képest a teríték alapján, 30%-os hasznosítási arány mellett 200–250 ezer, a minimális állomány modellje alapján 350–400 ezer, míg a populációrekonstrukció korábbi adatai alapján akár 180–210 ezer is lehet a létszám...

A lényeget tekintve azonban nem a létszám a helyzet kulcsa, mert gazdálkodni és egy állományt hatékonyan kezelni a „pontos” létszám ismerete nélkül is lehet, ha a változási trendek ismertek. A kérdés az a nyomás, amelyet ez a nagyvadállomány a természetes és az ember által hasznosított tájakra jelent. Annak a mennyiségnek a hatása, amelyből az utolsó évek átlagában 310 ezer példányt ejtettek el évente. Ezt a hasznosítást egy sokkal nagyobb létszámú gímszarvas-, dám-

szarvas-, őz-, muflon- és vaddisznóállomány teszi lehetővé, amelynek minden egyes egyede táplálkozik, a területen mozog és arra hat, ami az erdei és mezőgazdasági káron túl egyre több, eddig ismeretlen vagy eddig kis súlyú konfliktust okoz (vad-gépjármű-ütközések, városi környezetben megjelenő vad [vaddisznó és őz], a vadfajok szerepe a zoonózisok terjedésében [pl. Lyme-kór], állategészségügyi vészhelyzet [ASP]). Ezek (potenciális) költségeit nem vagy csak nagyon kis mértékben viselik a vadászok: olyan rejtett társadalmi költségekről van szó, amelyek más költségviselőknél jelennek meg, és jobbára lappangó konfliktusok, amelyek időről időre törnek a felszínre.

A jelenlegi nagyvadállomány túlszaporodott, de nem ökológiai, hanem tűrőképességi szempontból. Ezt nevezik társadalmi (szociális) vadeltartó-képességnek, ami rendszerint messze az ökológiai eltartóképesség vagy a maximális fenntartható hozam szintje alatt található, és nem természeti összefüggések, hanem szubjektív ítéletek határozzák meg. A következő évek nagyvadállomány-kezelésének ezt kell elfogadnia, és a helyzet megoldásának legvalószínűbb útja a nagyvadállományok eltűrhető szintre (toleranciaszint) való csökkentése.

Az 1970-es évek óta több, a vadgazdálkodás jövőjét előre jelző dokumentum fogalmazta meg, hogy a nagyvadállomány növekvő terhet, éleződő feszültségeket okoz, és ezért a nagyvadállományokat csökkenteni kell. E szándék eredményeként 4–6 „állományapaszta” program is elindult, amelyek néhány év után elcsitultak, és

így tartós eredményt nem is hoztak, hozhattak. Emlékeztetőül jelzem, hogy egy ilyen program 2016 óta jelenleg is folyik, amiről a legutóbbi vadászati év adatainak ismeretében a következők mondhatók:

- A 2018/2019. vadászati évben emelkedett a gímszarvas, a dámszarvas, az őz és a muflon terítéke is. Bár ettől az állományaik csökkenése vagy további stabilizálódása lenne várható, a 2019. évi jelentett létszámuk – a muflon kivételével – kisebb-nagyobb mértékben nőtt.
- Ismételten megállapítható, hogy a nagyvadlelövések számának erős növelése sem vezetett az állományok összeomlásához, amit minden ilyen program kapcsán sokan vizionálnak. Sőt a számok megerősítik, hogy az elmúlt évtizedben jelentősen megnövelt számú elejtések fenntartása és számuk további növelése szükséges ahhoz, hogy a nagyvadfajok létszáma és az ezzel összefüggő konfliktusok gyakorisága is csökkenjen.
- Az afrikai sertéspestis (ASP) megjelenése után tovább folyik a fertőző betegség jobbra lassú terjedése. Az ASP kihatott a teríték nagyságára, de az elejtések és a diagnosztikai célú lelövés együttes száma a 2018/2019. vadászati évben csaknem elérte a 160 ezer vaddisznót. A 2010–2018 közötti években a vaddisznó jelentett létszáma 100–110 ezer példány között alakult, amihez képest a megnövelt számú lelövés és a betegség együttes hatá-

sára csökkent a jelentett létszám 95 ezer körülire.

- Az ASP kezelésének érdekében az országos és a vadgazdálkodási tájegységi szintű állománykezelési stratégiák kialakítása és végrehajtása szükséges. Elkerülhetetlen feladat a vaddisznó létszámának igen nagy mértékű, drasztikus csökkentése az erdőszűl, hagyományos vaddisznós területeken, az alföldi, nyílt mezőgazdasági területeken pedig az állomány lehető legteljesebb felszámolása.
- Összességében tekintve, differenciált értékelést és rugalmas szabályok bevezetését igényli a mennyiségi szabályozás (állománycsökkentés) és a minőség megőrzése a legjobb állományok esetében (gímszarvas, dámszarvas, őz).

A 2018 folyamán megjelent vadgazdálkodási tájegységi rendeletek (és az ezek alapjául szolgáló, 52 vadgazdálkodási tájegységi terv) azok a kéznél levő és 20 évre szóló „eszközök”, amelyekkel a mennyiségi szabályozás és a minőség megőrzése biztosítható lesz/ lenne a jövőben. A nagyvadállomány csökkentésére indított programok egyike sem azért volt eredménytelen, mert nem rendelkezünk „pontos” létszámadatokkal, hanem azért, mert néhány év után mindegyik elhalt, és az addig elért eredmények is elenyésztek. Nemzetközi példák sorából ismert, hogy a nagyvadállományok eredményes szabályozása legalább 5–10 éves léptékben valósítható csak meg, és hosszú távú elkötelezettség nélkül és megfelelő adatgyűjtés hiányában az eredmény is elmarad.

A nagyvadgazdálkodásban a XIX. századi szemléletet XXI. századi gondolkodásra kell cserélni, ami sokkal többet jelent, mint két római számban az „I” helyének cseréje! A „boldog békeidők” vadászai kevés tudományos ismerettel rendelkeztek, kicsi és sokszor sérülékeny állományú nagyvadat óvtak és vadásztak. A XXI. század vadgazdái jobbra túlszaporodott és életerős állományokkal gazdálkodnak, és a sok tudományos ismeretből csak keveset használnak az állományok szabályozására...

Mi a teendő? Melyek azok a lépések, amiket a gímszarvas-, a dámszarvas-, az őz-, a muflon- és a vaddisznóállomány kezelésében érvényesíteni kell, hogy a viták és az ellentétek, valamint az állományok ne nőjenek tovább? Nos, ezek a következők:

- a vadgazdálkodás minden szintjén kötelező és elmaradásuk esetén szankciókkal – végső esetben hatósági vadászat elrendelésével – fenyegető nagyvadállomány-hasznosítási kötelezettségek kikényszerítése;
- ki kell tűzni az elérendő és még elviselhetőnek tekinthető nagyvadlétszám szintjét, ezzel összefüggésben vadállomány-felmérési (monitorozási) és tervezési módszertan kidolgozása és egységes bevezetése;
- a nagyvadhasznosítás megvalósítása, a tényleges teljesítés ellenőrzése eszközeinek megteremtése, az éves adatszolgáltatás helyett – szükség esetén – a lelövés teljesítésének akár heti szintű hatósági nyomon követésének biztosítása;

- a célnak megfelelő állományhasznosítási arányok megkövetelése, az adatok valóságának azonnali ellenőrzése, azaz az éves tervben a fajokként meghatározott elejtési számokat mind ivarra, mind korcsoportra, a biológiailag megalapozott és fenntartható arányokat is betartva kell meghatározni, és azok teljesítését a vadászati hatóság által megkövetelni;
- az állományok csökkentésének alapja a nőivar és a szaporulat erőteljesebb hasznosítása, ezért az éves tervben a fajokként meghatározott elejtési számokat mind ivarra, mind korcsoportra való tekintettel teljesíteni kell, a biológiailag megalapozott és fenntartható arányokat is betartva;
- a lelövési tervszámokat érdemes felülről nyitottan kezelni, meghatározni (vaddisznó, gím- és dámszarvas);
- a jelenleg engedélyezett vadászati eszközök és módszerek felülvizsgálata;
- egységes erdei és mezőgazdasági vadkár-felmérési útmutatók kihirdetése, mivel a vadgazdálkodás minimum 95%-ban mások tulajdonán folyik, és a felek számára fontos a vadkárok egységes rendszerben való felmérése és értékelése.

*Prof. Dr. Csányi Sándor
Országos Vadgazdálkodási Adattár,
Vadvilág Megőrzési Intézet
(Vadbiológia),
Szent István Egyetem,
Gödöllő*

Fenntartható nagyvadgazdálkodás a rohamléptekkel fejlődő világban

fotó: Szigeti Edit

Azt hiszem, bátran kijelenthetjük, hogy a XXI. században sem a vadnak, sem pedig a vadgazdának nincsen könnyű dolga. A rohanó és rohamléptekkel fejlődő, modernizálódó világ, amelyben élünk, egyre kevesebb lehetőséget, élet- és mozgásteret biztosít a vadnak, a vadgazdát pedig egyre több költségel- dozatra és konfliktusmegoldásra kötelezi. A magántulajdon egyre fokozódó védelme az egyébként vadbarát mező- és erdőgazdálkodókat is arra kényszeríti, hogy területeiket ők is bekerítsék, a vadat kizárják onnan, és vele együtt a kulturált vadászat lehetőségét is megszüntessék. Sajnos széles vágányon, je-

lentős sebességgel haladunk a nyugati szomszédjainknál tapasztalható, kerítés- és villanypásztor-rengeteg felé, mely utóbb ránk is – mint korábban meghatározó vadászati nagyhatalomra – jelentős árnyékot vethet. Manapság a vadászatra jogosult – korábban elsősorban vadvédelmi jellegű – munkája teljesen átalakult, és legfőbb részét a vad okozta társadalmi háborgások, vadkárok, vadkár-elhárítási feladatok, folyamatos rezgéscsillapítás és konfliktuskezelés jellemzi. Száz szónak is egy a vége: napjainkban a vadgazdálkodás legfontosabb tevékenysége, hogy a vadállomány életét és a vadászati tevé-

kenységet összehangolja a társágazatok (az erdészet, a mezőgazdálkodás, a természetvédelem), valamint az egyre szókimondóbb lakosság igényeivel és elvárásaival. Gondolom, azt mindannyian tudják, hogy ebben a helyzetben hosszú távon esélytelen a tradicionális vadgazdálkodás és az anyagi stabilitást jelentő bérvadászatot is eredményesen kiszolgáló vadállomány-sűrűség fenntarthatósága. Gondoljunk csak bele, tíz rövid esztendő múlva vajon hol tart majd a rohamosan fejlődő és borzasztóan tökeerős intenzív mezőgazdaság, amely már ma is öntözőrendszereket üzemeltet, gépkelző nélküli, önjáró

traktorokkal dolgozik, műholdakról nyert információk és hőtérképek alapján elemzi a termelés hatékonyságát, drónokkal készített fotók szoftveres számításaival mutatja ki a vadkárt, egyre inkább a hatékony és egyre hatékonyabb növénytermesztésre fókuszál, aminek szerves része a vad elleni védelem is. Kémiai vadriasztó szerek kerülnek ki a területre, villanypásztor vagy rosszabb esetben dróthálós kerítések épülnek azzal a célzattal, hogy a vadat az erdőbe kényszerítsék. Nos, ott sem más a helyzet, mivel a legtöbb nagyvadas területen az erdőfelújítók szintén kerítés mögött állnak, így a vad számára a meghatározó fontosságú nyugalmat kínáló beállóhelyek az egyre hatékonyabb kerítések miatt elérhetetlenek. Az erdő egyéb, nem bekerített részei már felnőttek, rudas, szálás korúak, így már nem vagy nem kellő arányban nyújtanak olyan minőségű búvóhelyet, mely a normális kérdőzészhez vagy a biztonságos elléshez, utódneveléshez elegendő, illetve megfelelő lenne. Az erdő és a vadászterület zavartsága is jelentősen megnőtt. A rekreáció, a kerékpár- és motorsport, a kutyasétáltatás, a turizmus folyamatosan további erdőtümböket hódít meg, a vadászterület felett villogó drónok zümmögnek, erdőn-mezőn éjjel-nappal folyik a munka. Az erdei és mezőgazdasági utak egyre jobb minőségűek, és az embereket a városból a természetbe, azaz a vadászterületre vezetik. Nem ritka, hogy a legeldugottabb helyeken is számunkra érthetetlen módon előke- rülő kirándulókkal találkozunk, akik GPS-készülékkel a kezükben, kipirult arccal, lihegve másznak ki a sűrűből, s az útjukba kerülő zöld ruhás embert

szinte szóra sem méltatva, adrenalin-mámorban, csillogó szemmel bújnak be a következő erdőrézletbe, és kérdésünkre vezetőjük csak annyit kiált vissza: „Már csak háromszáz méter a kincsig!...” Geocaching! Ez a térinformatika fejlődésével járó, elkerülhetetlen és megfékezhetetlen folyamat. Persze sorolhatnám még a mókás és felhaborító történeteket, de azt gondolom, felesleges, hiszen mindenki ismeri a kevésbé veszélyes, csendes „gyűjtögető” típusú, a „már megyünk is” családost, a „jogom van itt lenni!” urat, a lesajnáló mosolyú agancsozót és a középső ujját cinikusan a magasba lendítő, mellettünk elsuhanó „bukósisakost”...

Az élőhely beszűküléséből, a stresszelt vadállomány által az erdőben és az egyre értékesebb (magas olajsavas, bio, vetőmagcélú) kultúrákat termelő mezőgazdaságban valamint belterületen okozott vadkár következtében a vadászatra jogosult minden eszközzel próbálja megteremteni a károk mérsékléséhez és kifizetéséhez szükséges anyagi háttérrel. Vagy a tagságnak kell mélyebben zsebbe nyúlnia, vagy a bérvadászatot kell fokoznia, több trófeás vadat kell értékesítenie, magasabb húsréteget kell realizálnia. Az éves tervezés és becslés is sok helyen abból indul ki, hogy mennyi vadat kell majd elejteni a stabil működéshez. Mivel a bérvadászok egyre kevesebb idővel rendelkeznek, manapság csupán 1–3 napot tudnak rászánni a szarvasbika, muflonkos, dámbika vagy őzbakok elejtésére, ezért a bevételkényszer sok esetben a tényleges golyóértségi kor előtti elejtéseket generál. A több éven át tartó hasonszőrű kényszergazdálkodás következményeképpen a trófeás vad elfiatalodik, nem lesz ideje megöregedni és

kiváló, érett, magas pontszámú trófeát produkálni. Összességében kijelenthetjük, hogy sok esetben a jövőnket éljük fel.

A költségek és a követelések nőnek, az árbevétel teljesítése és az értékesítés egyre nehezebb, a nyomás fokozódik, a gazdálkodás stabilitása meginog, s mindez egyre fokozza a korai lelovéseket. Ez a jelenség sajnos leginkább a gímszarvas minőségi romlásához, országos átlagban bikáinak elfiatalodásához vezet, vezetett...

A jövő nagyvadgazdálkodása tehát olyan alapokra épül majd, melyek biztos finánciális háttérrel kell a vadállomány fenntartására. A vadgazdák számára azonban még sok kiaknázatlan lehetőségük akad, mellyel késleltethetik a minőségi és mennyiségi értékvesztést.

Érdemes a különböző vadfajok hasznosítását összehangolni úgy, hogy a kiemelten kezelt célvadfaj – mint például a gímszarvas – állományának fenntarthatósága stabilizálódjék. A gazdák által tapasztalt vadkárt ők javarészt – a testméretének és kevésbé rejtett életmódjának köszönhetően – a nappal is gyakran látható gímszarvasok számlájára írják, pedig annak jelentősebb részét a rejtettebb életet élő vaddisznók okozzák. A vaddisznó erőteljes hasznosítása rendkívüli fontosságú a gímszarvassal gazdálkodó egységekben. A téli hajtásokat követően, a kukorica vetésterületeinek túráskár-mentesítése érdekében, a nagyobb erdőkben alkalmazott elterelő jellegű etetéseken (műtrágyaszóróval hintett szóróutakon) tett megfigyelések alkalmával jól kontrollálható a törzsállomány és az éves szaporulat mennyisége. E célzott tapasztalatok alapján kell meghatározni a vaddisznók tavaszi,

nyári lelovését és befogását. Amennyiben a törzsállomány létszámát a kukoricákban okozandó keletkező vadkár tekintetében kritikussá, illetve veszélyesnek gondoljuk, azonnal intézkedni kell a kocák és malacok tavaszi-nyári befogását, állománycsökkentését illetően. Mezőgazdasági területen a repcétáblák már hamar takarást adnak a disznóknak, melyek aratását követően a kukoricák átveszik a hónapokra biztonságot jelentő búvóhely szerepét, ami szélsőséges esetben azt is jelentheti, hogy vaddisznóállományunkhoz akár 6 hónapon át „nem férünk hozzá”, így jelentős vadkárt okoz, mely sokszor tévesen a gímszarvas számlájára íródik. Ki kell használni a tavaszi etetett nyiladékok nyugalmát olyan tekintetben is, hogy a még a repcékbe, tejesedő gabonákba történő kiváltás időszakát megelőzően tavaszi, holdvilágos vadászati csomagot hirdetünk, mely során a magasabb, egyéni vadászati áron értékesíthetjük az elejtésre érett idő-

sebb kanokat, süldőket, malacot nem vezető kocákat. Hogy a disznó által okozott kártételt fedezni fogja-e a tavaszi egyéni vadászat és a téli hajtások árbevétele? Ezt minden gazdálkodónak magának kell eldöntenie a saját területe struktúrájának és az értékesítési politikája stratégiájának ismeretében. Mindenesetre elég veszélyes, huzadító jellegű döntés, ha csak például az időjárás miatt esetlegesen elhúzódo aratás esélyét latolgatjuk is. Elhúzódo aratás esetén, legrosszabb esetben akár a megszokott vadkár duplájával is számolnunk kell. A vaddisznóállomány szabályozásának, szinten tartó állománykezelésének kulcsa mindig a kocák aránya az állományban. A nagy törzskocák kímélete mellett a nőivarú szaporulat erőteljes, minden alkalmat kihasználó maximális hasznosítása vezet stabil állományhoz. Amennyiben az állománysűrűség magasabb, mint a kívánatos, a törzskocák őszi-téli elejtését is szorgalmazni szükséges. Véle-

foto: Blaumann Odón

ményem szerint a vaddisznóállományt a mezőgazdasággal jelentős arányban tarkított vadászterületen befogás vagy intenzív hajtóvadászat nélkül (ilyen enyhe telek mellett) nem lehet kézben tartani. Azokon a vadászterületeken, ahol a sertevad már-már elviselhetetlen károkat okoz, jól bevált gyakorlattá vált, hogy a minőségi hajtásokat követően, januárban újra, másodsorra vagy harmadszorra is meghajtják a disznós sűrűket. Az értékesítést illetően nem szégyen elmondani a vendégeknek, hogy egy olcsóbb, bizonytalan sikerességű vadászaton vehetnek részt, melyet állományszabályozási cézzal szerveznek. Természetesen az árakat is ennek szellemében kell korrekten kialakítani. Sokan mondják, hogy ha beüt az ASP, akkor „jaj a szarvasnak”! Hát igen, felettébb elgondolkodtató! A ma már a Dunántúlon is kimutatott afrikai sertéspestis terjedésével sok vadászatra jogosult fog szembesülni azzal, hogy az addig stabil és jól jövedelmező állománya szinte megsemmisül. A keletről érkező hírek bizony ezt támasztják alá, úgyhogy érdemes tudatosán rá készülni a krízishelyzetre. Az állam nyújtotta kártalanítási rendszerrel mindenképpen tisztában kell lenni, és annak lehetőségével élni kell. A gím- és őzállomány fejlesztésével és öregbítésével készülhetünk fel azokra az évekre (évtizedre), melyekben a vaddisznók hasznosításából kieső árbevételt pótolni szükséges. Ezt a munkát mielőbb el kell kezdeni, hiszen a betegség megjelenését követően a bevételkényszer nem hagy lehetőséget az állományok minőségének javítására. Kár lenne lefejezni az őz- és gímállományt a stabilitás megőrzéséhez!

Az őzállomány helyes és gondos kezelése sokat segíthet a gímszarvasbikák öregbítésében, mely összefüggés, bár sokaknak első hallásra érthetetlen, mégis valós előnyt jelenthet annak, akinek van erre a célra alkalmas élőhelye és őzállománya. Az őz kis beruházással járó intenzív ragadozógyérítéssel és ősztől tavaszig tartó kiegészítő takarmányozással gyorsan és kiválóan felhozható. A róka és az aranysakál folyamatos csapdázása, intenzív éjszakai vadászata, valamint a borzra, rókára irányuló kitorékvadászat hamar meghozza a kívánt eredményt. Ha igazán jó, kellően „foxivérű” hivatásos vadászunk van (mert ő az igazi kincs), nem szabad sajnálni a pénzt egy hegyeset lövő, precíz kis kaliberű fegyverre, egy erős keresőlámpára, a rá fordított üzemanyagra és a lódíjra sem, mert hamar és busásan megtérül, ha csak a hasznosítható őz- (dám- és gím-) tarvad húsának árbevételével számolunk. Nem is beszélve a pár év múlva lehető bakok számáról vagy a meglepően gyorsan reagáló apróvadállományról. Kis odafigyeléssel javítható a felnevelt szaporulat aránya azzal is, ha területünkön meg tudjuk szervezni a rétek, lucernák kaszálásának rendjét. A táblák belülről kifelé történő kaszálásával, a menekülésre legkevésbé esélyt adó oldalakon történő dülöszésével kvázi a vad az erdő, erdőszél vagy magasabb mezőgazdasági kultúra irányába történő szorításával sok gida megmenthető. Lényeges, hogy az őzgidákat mindig a kaszátlan táblaszegély irányába próbáljuk kimozdítani. Erre van csak esélyük menekülni hisz a friss tarlóra akkor sem lépnek ki ha 6 méterre van az erdő vagy a menedéket nyújtó kukoricás. Inkább visszafordul és a vesztébe

rohan. Ehhez persze kiváló kapcsolatot kell ápolni a gazdákkal, mezőgazdasági termelőkkel. A jó viszony minden tekintetben nagyon fontos, hiszen tartsuk tiszteltben a munkájukat, és fogadjuk el, hogy a vadászat csak másodlagos hasznosítás, jobbra nekünk kell alkalmazkodnunk. A mezőgazdaságban csekély vadkárt okozó faj számára egy-két év kímélet is jelentős minőségjavulást és létszámgyarapodást eredményez. Az őz precízen megtervezett etetőhálózatban végzett, roppantott abrak, illetve teljes értékű keveréktakarmánnyal történő takarmányozása rövid időn belül a trófeatómeg látványos növekedésével jár. Tapasztalatom szerint 100 hektáronként egy, hozzávetőlegesen 20 kg késztakarmány befogadására alkalmas önetető folyamatos, ősztől tavaszig tartó üzemeltetése esetén az átlagos trófeatómeg 50–60 grammal, az 500 gramm feletti bakok esetén akár 100–150 grammal is növelhető. A későbbiekben jól megszervezett hasznosítás komoly árbevétel-többletet produkál, mely több éven keresztül ellensúlyozhatja a gímbikák kíméletéből adódó bevételkiesést. A ragadozóktól megmentett szaporulat és a suták hasznosítása hús-, az emelkedő létszámú bakállomány jó áron történő értékesítése pedig jelentős bérvadászati árbevételt jelenthet.

A befogott vaddisznó kerti vagy élő vad formájában való értékesítése, a jól szervezett, minőségi vaddisznóhajtások árbevétele, valamint az őzből megvalósított hús- és bérvadászati bevétel-többlet komoly esélyt adhat a gímszarvassal kapcsolatos törekvésekben. Természetesen egyéb, nem őshonos nagyvadfajaink célzott hasznosítása is tehermentesítheti szarvasállományunkat.

Fővadunk, a gímszarvas kezelését illetően a kialakult gyakorlat jelentősen eltérő a különböző vadászterületeken. Azokon a területeken, ahol a szarvas csak váltóvad vagy, újonnan megjelent betelepülő faj, vagy kíméletet kap egy új, a jövőben jövedelmező és vadászati lehetőséget kínáló állomány reményében, vagy erőteljes vadászati nyomással igyekeznek kiszorítani a valójában apróvadas jellegű területekről. Az utóbbi formát tartom igazán helyesnek, hiszen a gímszarvas további terjeszkedése ma Magyarországon nem kívánatos jelenség: kiemelt cél leginkább az eredeti élőhelyére való visszaszorítása és a vele ott folytatott szakszerű, minőségi vadgazdálkodás. A jelentős erdőterülettel rendelkező vadgazdálkodási egységek szarvaspolitikájának általában két fontos törekvése van. Legfontosabb az érett agancsú, koros gímbikák

eredményes bérvadászati értékesítése, melyből megfinanszírozható a hosszú távú zavartalan működés, valamint másodikként a tarvad vadászatának megszervezése annak érdekében, hogy a bikacentrikusan hasznosított állomány létszám tekintetében ne haladja meg a lokálisan, gazdaságilag eltartható maximumot. Ezt az értéket jobbára a vadkár határozza meg. A gímtarvad, szemben a bikával, sok esetben alulhasznosított. Sokan nem gondolnak arra a tényre, hogy a náluk született gímborjak jelentős része ivarérettsége elérését követően elvándorol, és más gazdálkodási egységben fogják őket terítékre hozni. A tarvad vadászatára rendelkezésre álló idő viszonylag kevés. Egy nagyvadas terület szeptemberben kizárólag a bikák értékesítésére koncentrálnak, átlagos esetben a tarvadat csak októbertől lövi. A biztonságos takarást adó kukoricák aratása e hónap végére fejeződik be, az erdő lombja még fenn van, így a vadá-

szat sikeressége még alacsony. Novemberben a területek egy részét a közlegő társas vadászatok miatt sok helyen lezárják, az erdőben nem vadásznak intenzíven. Az első terelővadászatok során sajnos gyakran a csapat élén járó, legkiválóbb középkorú tehenek vagy szemrevaló borjaik kerülnek terítékre. Ezt követően a zavarás hatására a szarvasok már összeállnak, és egy-egy nagyobb rudliban keresnek menekülési útvonalat, megnehezítve így a válogató vadászatot. Jó érzésű vadászember nem lő bele olyan szarvascsapatba, ahol szorosan egymás mellett állnak vagy vonulnak a különböző ivarú egyedek, ezáltal ez a megoldás sem nevezhető igazán eredményesnek, sem pedig szakszerűnek. Márpedig legnagyobb szarvasértő elődünk, gróf Draskovich Iván megkérdőjelezhetetlen tapasztalatai alapján is a tehenek és borjak válogató vadászatának legalább akkora jelentősége van, mint a bikák selejte-

zésének! Ha nem nagyobb!? Összességében elmondhatjuk, hogy a manapság alkalmazott, hajtás jellegű terelővadászatok állománykezelési szempontból károsak. „Szükséges rossz”, melyet csak jelentős állományszabályozási törekvések esetén tanácsos alkalmazni. Nem szeretnék vére menő vitákat folytatni ebben a kérdésben. Nyugalom egyenlő: jó kondíció. Mivel senki sem kérdőjelezi meg, hogy egy rudlinak mindig van egy vezetője, ezért bátran kijelenthetjük, hogy a vezértehen nyugalma a teljes csapat nyugalma. Egy stresszelt állomány táplálkozási, kérődzési, pihenési ideje nagyon sokban függ a vezértehen egyéniségétől, annak tapasztaltságától. Érdekes megfigyelések sora bizonyítja, hogy a mezőben pihenő (pl. agancsózók által agyonhajszolt) szarvasok szinte mindig azt a tehenet követik, aki a fekvők közül elsőnek áll fel. Ebből nem az a tanulság, hogy a legóvatosabb vagy a leggyengébb idegzetű a vezér, hanem az, hogy mindenki nyugodt addig, amíg a vezértehen a felállásával nem nyilvánítja vészhelyzetté a situációt! Amíg ő fekszik, addig mindenki pihen. Többek között ezért fontos a középkorú és öreg tehenek visszafogott elejtése, mivel ők határozzák meg a közösség nyugalma, mely a gímszarvasnál a táplálék mellett a legfontosabb életfeltétel. Természetesen ez a korosztály neveli legsikeresebben az utódjait is: jó tejű, nem mozog feleslegesen, ismeri és hatékonyan használja az élőhelyét, energiájával jól gazdálkodik. Az igazán ajánlott és követendő az őszi-téli, válogató módon történő, a gyenge, rövid fejű, vékony csontú, apró, fejletlen és rossz kondíciójú, borzas teheneket és borjaikat célzó, intenzív és szervezett

egyéni vadászat. Ezen túlmenően, kiváló és szükséges lehetőségnek vallok a tavaszi-nyári ünővadászatot. A korábban általam is maximálisan elítélt tavaszi ünőzészről (melyet a vad nyári nyugalmanak, szentségtörő, zöld és kék legyek döngésétől kísért megzavarásának gondoltam) alkotott véleményem mára merőben megváltozott. Mivel az állomány szinten tartása a nőivarú egyedek célzott, erőteljes válogató vadászatával oldható meg, ki kell használni a magas takarás által sokkal kevesebb zavarással járó április-júniusi időszakot, melyben az előző évi borjak ténylegesen válogató jellegű vadászata tökéletesen megoldható. Az ellést megelőzően a tehenek elküldik (Ierúgiák) előző évi borjaikat, melyek úgynevezett „rúgottborjú-csapatokba” verődve, egyes ivarban, mintegy 4–6 hétig együtt bandáznak. A gyámoltalan és óvatlan fiatalok könnyelmű viselkedésük által könnyű zsákmányt jelentenek könnyen elejthetők a vadgazda számára úgy, hogy kiválóan látható és összehasonlítható a fej- és testméret, a kondíció, az egymáshoz viszonyított fejlettség és a csontozat. Rögtön kiszúrhatóak és eltávolíthatóak az állományból azok az egyedek, amelyek a többiekhez képest gyengébbek, vedlésük elhúzódik, elmaradottak, kései születésűek vagy kevesebb tejhez jutottak. Mindezt minimális zavarással tehetjük, hiszen a májusban jellemző buja növényzet kiváló búvóhelyet kínál, a csapat a lövést követően hamar megnyugszik, és már magasabb minőségben folytatja, bohókás, vagány és egyben tanácstalan bolyongását a vadászterületen. A túlzott nőivarú utánpótlás kérdése, határozott véleményem szerint, szakmaiságában

is helyesen így oldható meg a leghatékonyabban.

A minőségi bikaállomány alapja az érett agancs! A szarvasbikák öregbítése minden vadászterületen, ahol komoly gazdálkodási célok fogalmazódnak meg, meghatározó fontosságú feladat. A területen élő, kiemelkedő agancsú, az élőhelyhez viszonyítottan jó koronájú középkorú bikák 3–5 éves kímélete vezethet csak eredményre. Az őz és a vaddisznó nyújtotta, fent említett lehetőségek mellett a tarvad és selejt-bika fokozott vadászatából származó jelentős húsárbevétel jól ellensúlyozhatja a bevételkiesést. E mellett természetesen a bikavadászatot sem kell szüneteltetni, hiszen a fiatal korosztályt sokkal fokozottabban kell hasznosítani, mint eddig tettük. A középkorú bikák is bőven nyújtanak ám lehetőséget, hiszen a korukhoz képest gyenge agancsú egyedek, az úgynevezett „kivaló” bikák kímélete teljesen felesleges. Kellő szakértelemmel bíráló, határozott hivatásos kísérővel végtelenül hasznos selejtezés, értékteremtő munka végezhető.

Több, már sokat próbált és valóban tő melletti fővadász barátommal egyetértünk abban, hogy a vadállomány és a hagyományokra épülő vadgazdálkodás és vadászati kultúra komoly nemzeti érték, amely jelenleg már végzetesnek tűnő veszélybe került. Jelenlegesen amerikanizálódunk, modernizálódunk, elműanyagosodunk, rohanva vadászunk, a feltartóztathatatlan technikai fejlődésnek köszönhetően a vadászat egy militarizált, távlövő és kitartható éjszakai sporttá degradálódik. A vad menekül, minden oldalról üzik, kiabálják, kirekesztik. Valljuk meg, ebbe a fejlett, gazdasági értékmérőkkel

irányított világba egyszerűen nem vagy egyre kevésbé illik bele. Állományai lassan felszámolódnak, és elkerülhetetlen módon kertekbe szorulnak. Ez, látva a nyugati szomszédok vadgazdálkodását, hosszú távon biztosan bekövetkezik.

Vadgazdálkodásunkat, hogy hazánk a „vadászati nagyhatalom” jelzőhöz méltó és Európa legkedveltebb és elismertebb vadászati centruma maradjon, részben meg kell változtatnunk. Még nem késő akár a vadászati világkiállítás időpontjáig egy olyan, Európában egyedülálló, kifejezetten értékmentő célzatú vadgazdálkodási koncepciót kialakítani, mely tiszteli a magántulajdont, bizonyos mértékig teret enged a modern jövőnek, de szigetszerűen emléket állít a múltnak, megőrzi és ápolja a tradíciókat, és lokálisan fenntartja a versenyképes bérvadászathoz szükséges minőségű és mennyiségű vadállományt!

Gyakran szóba kerül, hogy a magyar gímszarvast nemzeti kinccsé kellene nyilvánítani, hiszen Magyarország méltán világhírű a vadállománya, vadászati turizmusa és szarvasbőgése folytán. Előzzük meg hát meg korunkat, ne hagyjuk leépülni vadgazdálkodásunkat a hozzá kapcsolódó kultúrával együtt!

A nagyvadfajokkal folytatott, hosszú távon fenntartható tradicionális, minőségi gazdálkodást kizárólag erre a célra kijelölt, a magyar állam által támogatott „vadrezervátumokban” lehet elképzelni. Működésük finanszírozását köztestületen vagy hatóságon keresztül forrásokból, a vadgazdálkodási Vadgazdálkodási alapból Alapból és az országosan kiterjesztett, kategorizált trófeabírálati díjakból, vadgazdálkodási hozzájárulásból lehet fedezni. A vad-

rezervátumok működéséhez (akár több vadászatra jogosultat is érintően) a gímszarvas esetében egyenként, egybefüggően legalább 40 000 hektárnyi vadászterületre lenne szükség úgy, hogy a rezervátumot érintő szigorú, leginkább a golyóérettségi kort és korosztályonkénti hasznosítást, valamint a hagyományos vadászati kultúrát megőrző arculatot kell előtérbe helyezni. Erre a célra a máig jó eredményeket produkáló, magát máig fenntartani tudó állami illetve vadásztársasági kezelésben lévő vadgazdálkodási egységeket tartom célszerűnek kijelölni, ahol a genetikai állomány és az élőhelyi adottságok is kiemelkedőek. Gímszarvas tekintetében országosan 6–8, dám esetében 3–4, őz esetében 4–8, muflon esetében 3–4 arra érdemes terület kiválasztása szükséges. Az állami bevételből ezeknek a vadászterületeknek a gazdálkodását vadkár, vadkárelhárítás, vadföldgazdálkodás, takarmányozási költségek tekintetében stabilizálni kell annak fejében, hogy a területükön kiemelkedő minőségű, eredményes bérvadászatra alkalmas mennyiségű vadállomány fenntartását és hagyományos vadászati kultúrát ápoló gazdálkodást vállalnak és folytatnak. A vadrezervátumokban megőrzött és célzottan öregbített pl. szarvasbika-állomány védelmében a szomszédos vadgazdálkodási egységekkel együtt kell gondolkodni, nekik pályázati úton biztosított támogatással kell lehetőséget adni a programban való részvételre.

Ezzel a lépéssel hosszú távon biztosítható a nagyvadfajok szakszerű kezelése azokon a területeken, ahol értékes állományok és ilyen törekvések vannak. A vadrezervátumokban, erre a célra

kijelölt kisebb területrészekben, a szakmánkat népszerűsítő tanösvényeket, oktatótermeket lehet létrehozni, egy-egy bejárattal vadföldön bepillantást lehet nyújtani a csodavilág harmóniájába.

A felnövekvő nemzedékek számára a jövőt illetően rendkívül fontos, hogy méltó helyről kapjanak információt, szakmailag és pedagógiaiilag egyaránt átgondolt és egységes elveket valló programok és szemléltetés alapozza meg a véleményüket, hozzáállásukat a vadhoz, annak elejtéséhez, élőhelyéhez, valamint a vadgazdálkodáshoz! Tisztáznunk szükséges előttük a folyamatokat a Disney-filmekben imádozott Bambitól egészen a tálon gőzölgő, rendkívül egészséges, tápláló és legmagasabb gasztronómiai élményt kínáló áfonyás őzgerincig.

Számomra sajnos egyre nyilvánvalóbb, hogy csak ezekkel a tengerentúli nemzeti parkok mintájára létrehozott, a vadászatot és vadgazdálkodást, valamint vadászati kultúrát konzerváló, a modernizáció káros elemeitől védett, élő és működő vadgazdálkodási skanzenekben tudjuk megtanítani gyermekeinknek és unokáinknak a vadnak és a természetnek a tiszteletét – azt a mára már idejét múltnak nyilvánított, vadföltő szellemiséget, alázatot és hivatást, amelyet őseink követtek, amelyben magunk is felnőttünk, és amelyet mindenképp megőrizni és továbbadni kívánunk. Jelenleg ez a legfontosabb és egyben legnehezebb feladat melynek megoldását csak és kizárólag magunktól várhatjuk de az idő sajnos ebben az esetben sem nekünk dolgozik.

*Fehér Péter
Bóly, 2019., főbőgésben*

NÉHÁNY GONDOLAT A NAGYVADÁLLOMÁNY NÖVEKEDÉSÉRŐL, SŰRŰSÉGÉRŐL, AZ OKOKRÓL, A JÖVŐRŐL ÉS A VADGAZDÁLKODÁS LEHETŐSÉGEIRŐL

fotó: Blaumann Ödön

Ifjú vadbiológus koromban, a 80-as évek közepén végighallgattam a kor két meghatározó vadgazdálkodási szakemberének vitáját a vadlétszámokról. Az egyikük határozottan állította, hogy a gímszarvas létszáma nem lehet több ötvenezer egyednél, a másik pedig, hogy biztosan van vagy száz-ezer, de lehet még több is. Én zöldfülként nem mertem beleszólni a nagy emberek vitájába, de természetudós eszemmel nem értettem, miről is vitakoznak: hát nincsenek megbízható, objektív adatok? Azóta sokat változott a vadgazdálkodás. Kialakult a tervezési rendszer (körzeti, majd tájegységi, hosszú távú tíz-, majd húszéves tervek és az éves vadgazdálkodási tervek), az ezeket megalapozó és az ellenőrzést, a változások követését lehetővé tevő éves vadgazdálkodási és állománybecslési jelentések, az adatokat egységesen kezelő, feldolgozó és szolgáltató Országos Vadgazdálkodási Adattár (Adattár). A kialakult új vadgazdálkodási rendszer legfontosabb alapadata továbbra is a vadlétszám. A vadlétszámbecslések terén is történtek fejlesztések. A Soproni Egyetem vízivad-monitoringja, a Vadvilág Megőrzési Intézet mezeinyúl-állománybecslési programjai, ragadozófelmérései vagy a tíz éve folyó erdeiszalonka-monitoring programja új módszereket és szervezettséget hoztak, megbízhatóbb eredményeket szolgáltattak. Mindezek fontos eredmények, amelyekre büszkék lehetünk. Sajnos ezek a programok mind a kutatóhelyekhez kötődnek. A kidolgozott állománybecslési módszerek nem terjedtek el a gyakorlatban, nem váltak a hétköznapi vadgazdálkodói gyakorlat részévé. Az állománybecslé-

si jelentések – jó esetben – még mindig a „területet jól ismerő vadász” vélekedésén, rosszabb esetben egyéni véleményeken alapulnak.

A vadlétszám meghatározása szempontjából különösen rossz a helyzet a nagyvadfajokkal, hiszen ezek létszámbecslésére a kutatók sem tudnak megbízható, olcsó és a mindennapi gyakorlatban könnyen alkalmazható módszereket javasolni. Pedig éppen a nagyvadfajok okozzák a legtöbb problémát (vadkár, vaddal ütközés, városi vad, betegségek terjesztése stb.). A problémák megjelenését és erősödését szinte automatikusan a növekvő vagy éppen „túlszorodott” vagy „túltartott” vadállománnyal magyarázzák. A megoldás ebből következően kézenfekvő: csökkenteni kell a vadlétszámot. Ennek tervezéséhez és a csökkentés ellenőrzéséhez viszont a lehető legpontosabban ismernünk kellene a vad létszámát és annak változásait. Nem meglepő hát, hogy továbbra is fellángolnak a gyakran indulatoktól sem mentes viták a vadlétszám körül. Ebből az sejlik fel, hogy még mindig nem léptünk túl a 80-as évek gondolkodásmódján, még mindig nem találjuk a valós megoldást. Legutóbb egy akadémiai bizottsági ülésen került elő a nagyvad létszámának növekedése és túlszorodása. Nem szeretnék itt akadémiai vitákba bonyolódni, mert megtettük elégszer, minden érdeklődő találkozhatott az ezekről szóló publikációkkal a hazai vadgazdálkodási szakirodalomban. Itt inkább a gyakorlati használhatóság és a hatékonyabb problémakezelés érdekében mutatok be néhány ismert, de kevésbé figyelembe vett tényt, az ezekből le-

vonható következtetéseket és a javaslatokat. Természetesen nem állítom, hogy így bő harminc év után tudom a megoldást, de megkísérlem egy kicsit árnyaltabb kép kialakításával segíteni annak megkeresését.

Sok bizonyíték szól emellett, hogy a nagyvadállomány létszámát alulbecsüljük. Oktatási anyagainkban régóta citáljuk a dániai példát, ahol bebizonyosodott, hogy az őzállomány valós nagysága mintegy háromszorosa a korábban a helyi vadászok által becsültnek. De nem kell külföldre mennünk. Az Adattár kimutatásait és jelentéseit tanulmányozva is találhatunk számos bizonyítékot. A gímszarvas becsült állomány nagyságát és a terítékét összevetve kapjuk a hasznosítási arányt. Több esetben találhatunk országosan és megyénként vagy egyes gazdálkodóknál is 40-50-60%-os hasznosítási arányt, ami több éven keresztül tart. Ráadásul a becsült állomány folyamatosan növekszik. A magas hasznosítási arány melletti növekedés csak akkor lehetséges, ha 1) nagyon magas a felnevelt szaporulat; 2) ha jelentős tehéntúlsúly van az állományban; 3) vagy ha alulbecsülük az állomány nagyságát. (Persze helyileg lehet a bevándorlással magyarázni az állomány növekedést, no de megyei és országos szinten már nem.) Például az Adattár adatai alapján a jelentett gímszarvaslétszám 2018 tavaszán 111 450 példány volt, ami +9,84%-os növekedés a 2017-eshez képest (Csányi 2018). A 2017/2018-as vadászati évben 56 919 egyed került terítékre, a hasznosítási arány 57,23% volt. A szaporulat a jelentett adatok alapján 0,76 borjút/tehén volt, ami egyáltalán nem magas.

Az ivararány 1:1,1-nek adódott, tehát nincs jelentős tehéntúlsúly. Néhány egyszerű számítással kiderül, hogy a 44 368-nak becsült borjúlétszám, vagyis az állomány növekedése 12 551 db-bal kevesebb, mint a teríték. Még ha figyelmen kívül is hagyjuk a természetes elhullást, akkor is jelentősen, bő tíz százalékkal csökkennie kellett volna az állománynak, nem pedig nőnie. Marad a 3. magyarázat, az alulbecslés. Ezt valószínűsíti az Adattár jelentése is (Csányi 2018). Ez az eredmény nagyon nem új. Már az 1972–1999 közötti adatsorokból készült populációrekonstrukciós modellek szerint is a szarvasállománynak legalább másfél-kétszer nagyobbak kellett lennie a jelentettnél (Csányi és Tóth 2000). Miért nem tanulunk a nyilvánvaló és többször bizonyított hibákból?

Vegyük észre, hogy a fenti érvelésekben használt adatok (ivararány, szaporulat) nagy része szintén becslésen, pontosabban a vadgazdálkodók vélekedésén alapuló adat, a létszámhoz hasonlóan az állomány megfigyelésén alapul. Az állomány néhány kivételes esettől eltekintve nagyon nehezen megfigyelhető. Különösen igaz ez az erősen fedett és nehezen megközelíthető terepen. A pontosabb adatok eléréséhez ismernünk kellene a meglátási valószínűséget, vagyis azt, hogy az egyedek hányad részét látjuk. Ezt általában nem tudjuk. A saját jelöléses rádiótelemetriás vizsgálatainkban azonban nagyon gyakran szembesültünk a ténnyel, hogy a valóban lelkiismeretesen dolgozó, a területet jól ismerő vadgazdálkodók sem látták a jelölt egyedeket, pedig széles színes nyakörvet és színekötvet viseltek. A vi-

zuális jelöléseken alapuló területhasználat- és létszámbecslési módszerek ezért mondtak csődöt a legtöbb esetben, és ezért hagytak fel velük. Első lépésként talán le kellene számolnunk azzal az illúzióval, hogy a területet jól ismerő vadgazda pontosan tudja a vad létszámát. Sajnos ez nem így van.

Az állomány nagyságának alulbecslésére tehát elég sok bizonyíték van. A kérdés az, fennállhat-e legalább helyileg a túlbecslés veszélye. Az állománybecslések, még ha valamilyen jól kidolgozott, rendszeresen végrehajtott módszerrel végzik is őket, általában nem szinkronbecslések. Ez azt jelenti, hogy egy nagyobb területen (vadgazdálkodási körzet, tájegység) az egyes vadászatra jogosultak sem időben, sem térben nem egyszerre végzik el az állomány megfigyelését. Ahogy azt már több hazai rádiótelemetriás kutatásból is tudjuk, a nagyvadfajok éves mozgáskörzete néhány ezer hektár is lehet. Egy egyed az év során több vadászterületen jelenhet meg. Így többszörös számbavételt és túlbecslést eredményezhet, ha a vadgazdák a teljes éves benyomásuk vagy akár csak a vadászati szezon tapasztalatai alapján alkotnak képet a vadállomány nagyságáról és egyéb jellemzőiről. De még ha rövidebb időszakban, néhány hét alatt is végeznék el a megfigyeléseket, akkor is figyelembe kellene venni, hogy pl. a gímszarvastehenek a hajósszentgyörgyi vizsgálatokban egy nap alatt 2-3 km-es körzetben mozogtak. Megint csak egy egyszerű gondolatmenettel szemlélítve ennek a jelentőségét, tegyük fel, hogy egy 6400 ha-os, 8×8 km-es négyzet alakú vadászterületen vizsgáljuk meg, hogy

a szarvasok hányad része jelenhet meg a napi mozgása során a szomszédnál. Napi 2 km-es elmozdulást feltételezve, a széli 2 km-es sávban élők többé-kevésbé rendszeresen megfordulhatnak a szomszéd területen. Csak a maradék középső 4×4 km-en, azaz 1600 hektáron élők, az állomány egynegyede marad egy vadgazdálkodási egység területén, míg ¾-e legalább két vadgazdálkodónál megjelenhet.

Összegezve megállapítható, hogy a nagyvadállomány alulbecslése többszörösen bizonyított, de a túlbecslésnek is fennállhat a veszélye. A terítékadatok kivételével ugyanilyen pontatlanságok lehetnek az ivararányban vagy a szaporulat nagyságában. A létszámokról jelentett vélekedések tehát nagyon korlátozottan használhatók. Saját káromon tanultam meg, hogy ezeket a tudományos világ nem fogadja el, ezért tudományos publikációkban sem a létszámadatokat, sem a belőlük levont következtetéseket nem lehet megjelentetni. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a védett fajok, pl. a nagyragadozók létszáma ugyanilyen, ha nem nagyobb bizonytalansággal becsülhető, ennek ellenére ezek az adatok megjelennek a komoly tudományos folyóiratokban. Érdemes lenne ezen is elgondolkodni, mert a vadászat és a vadgazdálkodás szakmai megítélését, elfogadottságát jelezheti.) Igencsak hasznos és sürgető feladat lenne az egyszerű, a gyakorlatban is használható, ugyanakkor a jelenleginél megbízhatóbb eredményeket adó létszámbecslési módszerek kidolgozása és alkalmazásuk kötelezővé tétele. Ez a vadgazdálkodási tervezési rendszer régóta fennálló „tartozása”.

Persze tudjuk, hogy egy régóta használt rendszeren nehéz változtatni. A vadgazdálkodásunk is hagyományosan a létszám- és terítékadatokat tekinti a legfontosabb mutatószámoknak. Világos, hogy nem lehet hosszú évtizedek alatt kialakult döntéshozási rendszereket egyik pillanatról a másikra átalkítani. Ugyanakkor nem szabad a szőnyeg alá söpörnünk a fenti problémákat, hanem a döntéshozásnál és az állományszabályozásnál megfelelő óvatossággal kell eljárni. Célszerű lenne, legalább egyes mintaterületeken, más, ellenőrzött módszerekre épülő monitoringhálózatot felépíteni, amivel a létszámbecslés gyengeségeire időben fény derülne. Erre az egyre szélesebb körben használt automata kamerák („vadkamerák”) adatainak tudományos módszereket alkalmazó felhasználása vagy a szintén egyre hozzáférhetőbb, egyedazonosításon alapuló genetikai vizsgálatok lehetőséget is adnának. A környezeti változások (klímaváltozás, élőhely-átalakítások, erdőtelepítés, afrikai sertéspestis stb.) miatt is sürgető lenne egy ilyen monitoringhálózat felépítése.

Sokan elismerik a létszámbecslések hibáit, de azt állítják, hogy egy ilyen rendszeres adatgyűjtésen alapuló, az egész ország vadgazdálkodási területére kiterjedő adatsorból legalább az állományváltozások irányára és mértékére (trendjére) következtetni lehet. Ez igaz is lehet, de csak néhány feltétellel. Egyrészt az éves adatbecsléseket közel hasonló pontosságú módszerekkel kell elvégezni. Világos, hogy a fent említett vadkamerák megjelenése olyan megfigyeléseket tesz lehetővé, amilyenekre korábban nem voltunk képesek. A vad-

kamera megsokszorozza a megfigyelések számát, nehezen megközelíthető helyeken és éjszaka is működik, sokkal kisebb zavarást okoz, mint az ember jelenléte. Ezért a kamerákkal a hatékonyság nő, korábban nem látott egyedeket is meglátunk, vagyis várhatóan több észlelésünk lesz. Minden technikai újításon alapuló módszer (légi fotók, drónok, genetikai vizsgálatok) hasonló eredményekkel járhatnak. Így ezekkel növelhető a vad meglátásának valószínűsége, azaz egyszerre csak több egyedet észlelünk. Nőtt a létszám? Nem valószínű, csak többet látunk. Mivel egyre többen és többen alkalmaznak ilyen módszereket, a későbbi felesleges és értelmetlen vadlétszámról szóló cikkek elkerülésére célszerű lenne ezeket a módszereket a meglévőkkel egyszerre elvégezve kalibrálni, azaz meghatározni, hányszor több egyed becsülhető ezekkel.

Egy másik feltétel sokkal kényesebb, mégpedig az adatok manipulálása. A gazdálkodó érdekei, ismeretei, szándékai szerint „kozmetizálhatja” az észlelési eredményeket. Jól ismert jelenség a vadgazdálkodási tervezési időszakok elején hirtelen megugró vadlétszám. Ez képtelenség, ami 1997-ben és azóta minden ciklusváltásnál megtörtént. 1997-re az 1996. évihez képest a gímszarvas létszáma mintegy 30%-kal nőtt úgy, hogy közben még a szokásos mértékben hasznosították is (Csányi 1999). Erre nem lehet populációdinamikai magyarázatokat adni. Lehet egy-két indokkal próbálkozni – az új gazdálkodó alaposabban felméri az állományt, változott az élőhely, jobban gondoskodik a vadról, így kisebb az elhullás stb. –, de ezek mindegyike erősen sántít.

Az egyetlen elfogadható magyarázat az új vadgazdálkodók – de talán a régieké is – érdekeinek megjelenése. Nagyobb becsült létszámra magasabb hasznosítási kvótát lehet kapni. Sok ilyen képtelen próbálkozásra láttam példát az egyik megyei vadgazdálkodási tanácsban, amelynek hosszú ideig tagja voltam.

A vadgazdálkodó akaratlanul is torzíthatja a létszámadatokat pl. akkor, ha nem a közvetlen vadészlelésekből indul ki, hanem valamilyen közvetett, a vadra utaló jelből, nyomból. A legismertebb és legáltalánosabb a vadkár vagy a vaddal történő ütközések hatása. Annyiszor ismételtük, és olyan mélyen ivódott be a vadgazdálkodók, de más érintettek tudatába is, hogy a nagyobb vadkár a magasabb létszámú, „túlszaporodott” vagy „túltartott” vadállomány rovására írható, hogy a vadgazdálkodó súlyosabb vadkár fellépése esetén önkéntelenül is megnyomja a ceruzát a létszámok lejelentésénél. Ezt bizonyítják azok a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetében néhány éve végzett elemzéseink, amelyekben az adott évi vadkár és a következő évi becsült vadlétszám között erősebb kapcsolatot mutattunk ki, mint az adott évi vadkár és becsült létszám között. A jövő évi vad nem okozhat idén kárt, különösen nem tavasszal és nyár elején! Jó lenne elkerülnünk ezeket a végtelen ciklusba záródó, magukat folyamatosan erősítő logikai csapdákat. Ehhez el kell felejtenuk a túlzóan leegyszerűsítő magyarázatokat olyan bonyolult problémák tárgyalásakor, mint amilyen a vadkár is.

Tanulásgként levonható, hogy valószínűleg a vadállományok létszámváltozásának irányáról és valamelyest

a mértékéről is lehet benyomásunk hosszú adatsorok trendelemzése alapján, de a változás pontos mértékét nem tudjuk megállapítani. Az adatokat sok objektív és szubjektív tényező befolyásolhatja, amelyek jelentősen rontják a megbízhatóságot.

A vadkár példájával elérkeztünk a legfontosabb kérdéshez: nevezetesen, mitől is függ a vadhatások erőssége? A létszám vagy talán valamely másik jellemző a meghatározó?

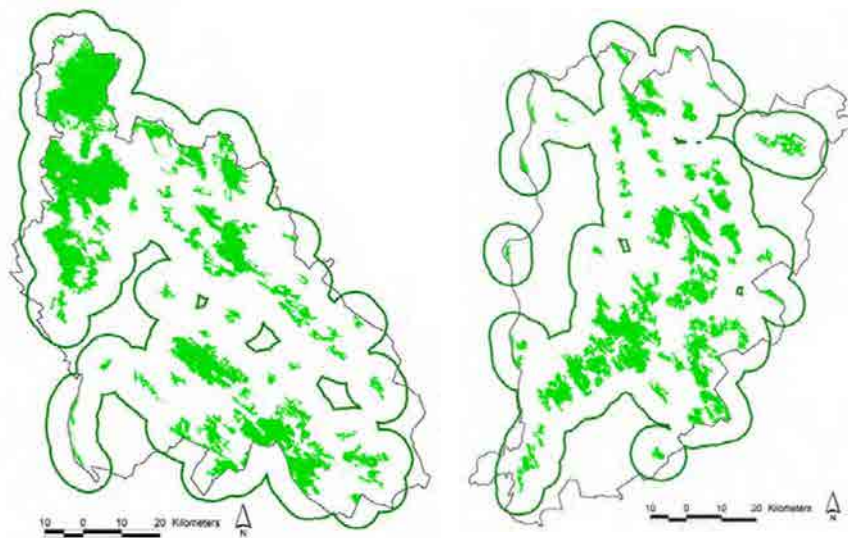
A vad létszáma vagy abszolút létszáma önmagában nem sok használható információt hordoz. A gyakorlatban az iménti kijelentésem azért tűnhet furcsának, mert amikor a vadlétszám változásáról beszélünk, kimondva-kimondatlanul egy bizonyos terület, vadgazdálkodási egység, tájegység, megye, az egész ország vadlétszámára gondolunk. Magunkban tehát rögtön egy adott területre vonatkoztatjuk a létszámot. Ez pedig a sűrűség, amit úgy kapunk meg, hogy a létszámot elosztjuk az adott faj számára alkalmas élőhelyek területével.

A vadgazdálkodásban a legtöbb jelenség nem a létszámtól, hanem a sűrűségtől függ. Legnyilvánvalóbb ez a vadkár esetében. (A vadkár keletkezése és kezelése rendkívül összetett probléma, aminek kifejtésére itt nincs mód, ezért csak egyes, a vadsűrűséggel kapcsolatos részleteit tárgyalom.) Egy adott mezőgazdasági táblán bekövetkező kár mértéke nem úgy általában a vad létszámától függ az adott vadászterületen, pláne nem nagyobb régióban, megyében vagy országosan, hanem attól, hogy azon a táblán, abban a vadkárérzékeny időszakban hány egyed táplálkozik és mozog. Lehet tehát, hogy az egész va-

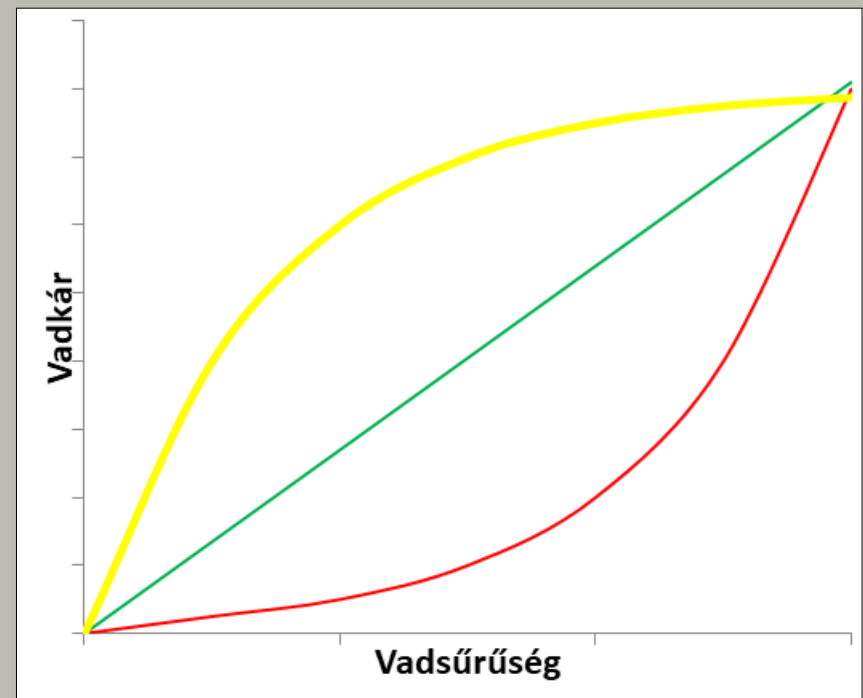
dászterületen a vadsűrűség alacsony, de helyileg összegyűlve lehet magas, így okozhat nagy kárt. Világos tehát, hogy a vadkár nem általában a túltartott létszámtól függ. Hiába kezdik el gyéríteni a vadállományt egy nagyobb területen, ha ez az adott vadkárérzékeny táblát és környékét nem érinti. Szélmalomharc. Védekezni a károsított területen kell, így a vadkárelhárító vadászat nem szükségszerűen jelenti az állomány jelentős csökkentését.

A sűrűség definíciójánál szerepel egy fontos, eddig nem tárgyalt kitétel, ez pedig az adott faj számára alkalmas élőhelyek területe. Miért gyűlik össze sok vad egy területen? Talán azért, mert kevés az alkalmas élőhelyi folt? Igen. A korszerű viselkedéskutatás, a viselkedésokológia szerint az egyedek úgy viselkednek, mint egy kiszálkózó. Mérlegelik a költségeiket és

hasznukat. A kettő különbségként jelentkező nyereséget próbálják maximalizálni. Emiatt a vad válogat a használt területek között is. Azokat a foltokat részesíti előnyben, ahol egy adott időegység alatt a legnagyobb nyereséget tudja elérni. Tehát ahol legnagyobb a táplálék sűrűsége, a legkönnyebben lehet azt felvenni, biztonságos a terület, vagy ott a vad olyan minőségű forrshoz jut, amit máshol nem talál meg. Ez a különböző növényzettel fedett területeken természetes, és az emberi tevékenységből eredően változik az év különböző szakaszaiban, egyúttal hosszabb, többéves időléptékben is. Az élőhelyi foltok alkalmasságát tehát nemcsak térben, de időben is minősítenünk kell. Az adott létszámú állomány tehát lehet alacsony sűrűségű, ha nagy kiterjedésű, jó minőségű, háborítatlan élőhelyek állnak a rendelkezésére, de

Pest és Bács-Kiskun megye erdőterületei és a gímszarvas számára alkalmas élőhely (Lehoczki et al. 2006 nyomán).

A vadsűrűség és a vadkár lehetséges összefüggései.

Lineáris (zöld): a vadkár a vadsűrűséggel egyenes arányban nő. A létszámcsonkítás hatására a vadkár arányosan csökken. (Pl. felére csökkentett állománynál a kár is a felére csökken.) Többnyire ezt gondoljuk a létszámcsonkítás tervezésekor, mert ez a legegyszerűbb. De így van-e valóban?

Exponenciális (piros): a vadkár a vadsűrűséggel egyre gyorsulva nő. Alacsony és közepes vadsűrűségnél a kár alacsony, alig növekszik, csak közepesen nagy vadsűrűségtől kezd gyorsan növekedni. A magas vadsűrűségnél a létszámcsonkítás nagyon hatásosan csökkenti a vadkárt. Természetes ökoszisztémákra jellemző. Általában nem ezt tapasztaltuk a létszámcsonkítási kampányok után.

Telítési (sárga): a vadkár már alacsony a vadsűrűségnél is gyorsan nő, majd a növekedés egyre lassul. Magas vadsűrűségnél az enyhébb létszámapasztás szinte hatástalan. A vadkár csak nagyon drasztikus vadsűrűség apasztásnál csökken érzékelhetően. Intenzíven kezelt, vadkárérzékeny ökoszisztémákra jellemző. Lehet, hogy ezért kevésbé hatásosak a létszámcsonkítási kampányok?

lehet magas sűrűségű, ha lecsökken a számára alkalmas, általa nyereségesen használható élőhelyek területe. Az első esetben a hatása (pl. kára) elhanyagolható lehet, míg a másodikban jelentőség válnak.

A sűrűség nemcsak az állomány környezetre gyakorolt hatása által fejti ki hatását. A sűrűségfüggés régen leírt törvényszerűség, amely a sűrűség és az állomány egyes jellemzői (szaporodás, elhullás, kondíció, produkció stb.) közötti összefüggést írja le. Az összefüggés könnyen megérthető. Alapja az egyedek közötti versengés (kompetíció) a forrásokért, ami akkor jelentkezik, amikor két vagy több egyed (vagy populáció) ugyanazt a korlátozottan rendelkezésre álló forrást használja. Többféle megnyilvánulása lehet, de legegyszerűbben a táplálkozás példáján érthető meg. Ha egy mindkét fél számára fontos táplálékból kevés van, akkor mindkét egyed (vagy populáció) kevesebbhez fog hozzájutni, mint versengés nélkül. Ez ronthatja a túlélési esélyeit, a szaporodási sikerét, a kondícióját, a testtömegét, sőt még a trófea minőségét is. A probléma csak az, hogy a vadgazda magát a versengést ritkán észleli. Sokkal inkább a hatásait láthatja az állomány leromlásán. Ilyenkor két dolgot tehet: vagy csökkenti a versengő egyedek számát, azaz az állomány nagyságát, vagy javíthatja a szűkös forrás(ok)hoz való hozzáférést, pl. élőhelyfejlesztéssel, kiegészítő takarmányozással. Az első egyszerűbb, de az eredménye kétséges, mert a versengés hatásai nem vagy csak nagyobb időkéssel jelentkeznek. A vadgazdálkodási hagyományainkhoz a vadról való gondoskodás inkább

hozzátartozik, ezért szerencsésebb lenne az élőhelyek javítására fordítani az energiáinkat.

Természetesen, mint a legtöbb ökológiai szabály, a sűrűségfüggés sem abszolút érvényű. Az alacsonyabb sűrűségterületekben a versengés hatása még nem jelentkezik, mert az állomány igényeihez képest jelentős forrástöbblet áll rendelkezésre. Ez az ún. sűrűségfüggetlen szakasz. Ilyenkor a leromlási folyamatok nem érzékelhetők. Ráadásul a sűrűségtől függő különböző jelenségek (szaporulat, elhullás, produkció romlása, vadkár stb.) nem egyszerre, ugyanannál a vadsűrűségnél jelentkeznek. Ahogy korábban bemutattam, bőven lehet akár érzékeny vadkár is egy alacsony sűrűségű állományban, ha az egyedek valamiért koncentrálnak egy-egy érzékeny területen. Ilyenkor viszont nem az általános állományapasztás a megoldás, ahogy azt az állomány-szabályozási kampányok mellett is növekvő vadkárból látjuk. Sokkal célravezetőbb a helyi riasztás, a koncentráció megelőzése, a „jó élőhelyi folt elrontása” vagy sokkal inkább a rossz foltok feljavítása pl. elterelő etetéssel. Nem szabadna különböző háttérű ökológiai jelenségeket túlegyszerűsítve összemosni. Az így hozott döntések ritkán érik el a kívánt célt.

A lokálisan nagy vadsűrűséget maguk a gazdálkodók is létrehozzák. Nem a vadföldre és az etető- és itatóhelyekre gondolok elsősorban, hiszen ezeknek éppen ez a feladata. Sokkal veszélyesebbek az elkerítések. Gazdasági kényszerekre hivatkozva, az erdő- és mezőgazdálkodók újabb és újabb kerítéseket húznak fel. Ez a rövid távú

gazdasági érdekek és a távlati, komplex hatásokat nem mérlegelő szabályozás miatt talán érthető és kényszerű viselkedése a vadkártól szenvedő gazdálkodóknak. Ugyanakkor a kerítések éppen a jobb élőhelyi foltokból zárják ki a nagyvadat. A kerítések elburjánzásával a vad egyre inkább összeszorul a még alkalmas élőhelyi foltokra, ahol a lokálisan magas sűrűség erős túlhasználatot eredményezhet. Erre a gazdálkodói reakció újabb kerítések építése. Könnyen belátható, hogy ha a vad alól kikerített terület gyorsabban csökkenti az alkalmas élőhelyek méretét, mint amilyen gyorsan a vadgazda csökkenti tudja a vadállományt, akkor a csökkenő állomány is nagyobb sűrűséget ér el, ebből következően több problémát okoz. Ez egy ördögi kört, egy lefelé zúgó spirált eredményez, amiből néhány évtized után már nem könnyű kitörni. A megoldás biztosan nem a bünbakkeresés, sem a vadkárterítések emelése, sem az általános létszámcsökkentés. Sokkal inkább az érintetteknek kellene helyben összegyűjteni a fejüket, és közösen keresni a mindenki számára elfogadható megoldást.

Az eddigiek alapján már más magyarázatot is adhatunk a nagyvadállomány növekedésére, mint az ökológiai szempontból amúgy is nehezen értelmezhető „túlzsaporodás”. A vadállomány sűrűségét tehát az alkalmas élőhelyek tér- és időbeli hozzáférhetősége és az ezeken található források mennyisége és minősége határozza meg. Vizsgáljuk meg, milyen élőhelyi változások történtek a nagyvadállomány növekedésével párhuzamosan. Nem kell sokáig keresgelnünk. A nagyvad

elsődleges élőhelye az erdő. Az erdőborításunk a trianoni sokk után alig 11% volt. Az egymást követő erdősisítési kampányok következtében a 2000-es évekre meghaladta a 20%-ot. Az erdősisítés következtében nagy kiterjedésű, összefüggő erdőtümbök jelentek meg az ország több területén, így pl. a Duna–Tisza közén, a Homokhátságon is. A nagyvadállomány fokozatosan elfoglalta az erdőtelepítések következtében kialakult új, hatalmas és alkalmas élőhelyeket (Tóth és Szemethy 2000). A tizenhárom éven keresztül ott folytatott, sok részletre kiterjedő rádió-telemetriás, táplálkozási és élőhelyi vizsgálatainkkal kimutattuk, hogy a nagy erdőtümbök körül a vegetációs időszakban a mezőgazdasági területek is alkalmas élőhelyei a gímszarvasnak. (A kutatási eredményekről számos cikkben és előadáson számoltunk be. Itt csak néhányat említek, de az érdeklődő bőven talál további adatokat pl. a Vadbiológia és más szakmai újságok oldalain.) Kialakulnak az erdő-mezőgazdaság élőhelyegyüttesek (Szemethy és mtsai. 2001, Tóth és Szemethy 2001). A gímszarvasok a telet (helyesebben azt a periódust, amikor a mezőgazdasági táblákon nincs fedettség és táplálék) az erdőben vészelik át. Tavasz végétől ősziig viszont egy részük kiköltözik a mezőgazdasági kultúrákba. 16-17%-os erdőborítás mellett a vegetációs időszakban használható erdő-mezőgazdaság élőhelyegyüttesek területe a 70-80%-ot is elérheti. Ráadásul az ott telepített, főleg akác-, erdei és feketefenyő-erdőkben a cserjeszint gazdag táplálékforrást kínál. Mindez állománynövekedést eredményez. Az állomány viszont az év nagy részében

nagy területen oszlik szét, ezért a sűrűsége alacsonyabb, csak a teleléskor, az erdőkben lesz magasabb. Ez viszont jobbára a szaporodási időszakon kívüli időszakokra esik, ezért a sűrűségfüggés populációdinamikai hatásai kevésbé érzékelhetők, de a vadkár jelentős lehet.

A tájléptékű élőhely-átalakítások, az erdősítés kormányzati program keretében, EU-s és állami támogatással tovább folytatódik. A cél a 25–27%-os erdőborítás elérése. Mindez hatalmas új belakható élőhelyek megjelenését jelenti a nagyvad számára. Az állománynövekedés, a jó minőségű állomány azt jelzi, hogy a nagyvadfajaink létszáma ezeken a területeken messze a környezet eltartóképessége alatt van, tehát ennek alapján nem meglepő az állományok növekedése. Természetesen egy növekvő állományban egyre nagyobb valószínűséggel lépnek fel a sűrűségtől független, katasztrófa jellegű szabályozók, mint napjainkban a rettegett afrikai sertéspestis. Ezek a betegségek időlegesen jelentősen vissza tudják vetni az állomány nagyságát (részben a mortalitás, részben pedig a megelőző állategészségügyi intézkedések miatt), ami a vadgazdálkodást is veszélyes helyzetbe sodorhatja. De ha a betegség nem irtja ki mind egy szálíg az állományt, akkor a lecsengése után gyors, akár robbanásszerű állománynövekedés várható. Most, a járvány elleni intézkedés idején célszerű lenne már a járvány lecsengése utáni vadállomány kezelésre is felkészülni!

Összességében az itt vázolt és más ökológiai okok miatt is hosszabb távon nagy valószínűséggel a nagyvadállomány létszámának – de nem szükség-szerűen sűrűségének – növekedése és

a terjeszkedése várható. A nagyvadé a jövő! Erre kell felkészülnünk.

*Dr. Szemethy László
egyetemi tanár
PTE*

Irodalom

- Csányi, S. (szerk.) 1999. Vadgazdálkodási Adattár 1994 – 1998
- Csányi, S. (szerk.) 2018. Vadgazdálkodási Adattár - 2017/2018. vadászati év. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő, 52 pp.
- Csányi, S. és Tóth, P. (2000): Populáció-rekonstrukció alkalmazása a hazai gímszarvas állomány létszámának meghatározására (Population reconstruction as a tool to estimate the past population size of red deer in Hungary). *Vadbiológia*, 7: 27-37
- Lehoczki, R., Szemethy, L., Katona, K., Mátrai, K. és Orosz, Sz. 2006. The invasion of red deer (*Cervus elaphus*) in correlation of afforestation in landscape level. 1st European Congress of Conservation Biology, Eger.
- Szemethy, L., Biró, Zs., Katona, K. és Tóth, P. 2001. Szezonális területváltás a gímszarvasnál: területhasználati stratégiák összehasonlítása. *Vadbiológia*, 8: 1-8
- Tóth, P. és Szemethy, L. 2000. A gímszarvas elterjedési területének változása Magyarországon. *Vadbiológia*, 7: 19-26
- Tóth, P. és Szemethy, L. 2001. A gímszarvas szezonális élőhely-használatának vizsgálata térinformatikai módszerrel. *Vadbiológia*, 8: 21-30

Megőrizve, megújulva

KERÍTÉSHATÁSOK(K)

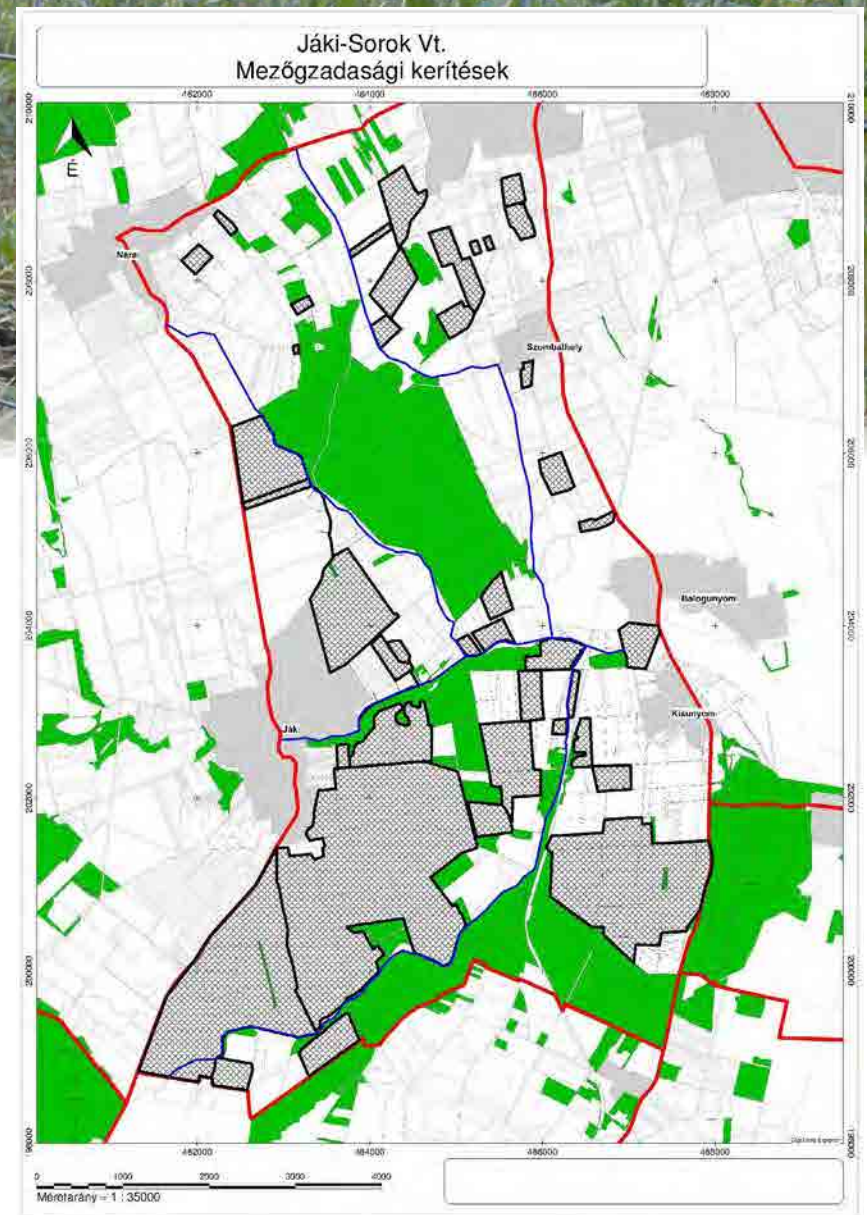
Az Országos Magyar Vadászkamara és a területileg illetékes vadászati hatóságok 2015-ben kérdőíves felmérést végeztek megyénkénti bontásban, többek között a tartós telepítésű mezőgazdasági vadkárrelhárító kerítések vonatkozásában is. Tartós telepítésű kerítésnek minősül a végrehajtási rendelet (Vhr.) 23 §-a szerint az olyan mezőgazdasági művelés alatt álló szomszédos földterületeket térben elválasztó, lehatároló építmény, amely a bekerített mezőgazdasági növénykultúra tenyészidőszakát követő egy hónap elteltével is fennáll.

A felmérés és az adatszolgáltatás mindenki várakozását felülmúlta, hiszen a vadászatra jogosultak 66,7%-a vett részt az adatszolgáltatásban, országos viszonylatban. Kiemelkedő volt Vas megye vadászatra jogosultjainak adatszolgáltatásban való részvétele, hisz a megye valamennyi - szám szerint 54 vadászatra jogosultja elvégezte azt. (Talán nem véletlenül!)

Ennek eredménye alapján Vas megye vadászatra alkalmas területeinek 7,9%-át tartós telepítésű mezőgazdasági vadkárrelhárító kerítések veszik körül, megelőzve az ország három legnagyobb nagyvadlétszámmal bíró megyéjét, ahol a tartós telepítésű kerítésekkel lezárt terület aránya a következő: Somogy megye: 6,5%, Veszprém megye: 3,9%, Baranya megye: 2,1%.

Mára ezek a számok bizonyára növekedtek annak ellenére is, hogy a vadászati törvény (Vtv.) 29/A§ (4) bek. alapján a vad mozgását befolyásoló, tartós telepítésű kerítés a vadászatra jogosult hozzájárulásával és a vadászati hatóság engedélyével létesíthető. A Vas megyei vadászati hatóság élt e törvény adta jogkörével, és csak alapos vizsgálata után hozott döntést a tartós telepítésű kerítések létesítésének engedélyezéséről, illetve annak elutasításáról.

Arról, hogy hol létesültek és a vadászterületet hogyan hálózzák be ezek a létesítmények, saját példát mutatok be:

1 ábra: Tartós létesítésű mezőgazdasági kerítések

A vadászterületről:

A terület Vas megyében az 503. Alpokaljai Tájegységben található, a Szombathelyt Körmenddel összekötő 86-os főút nyugati oldalán. A vadásztársaság a területen 1997 óta haszonbérlet formájában gyakorolja a vadászati jogot, területnagysága nettó 4784,4911 ha, ami az elmúlt időszakban csak minimális változásokon esett át.

Az élőhely minősége a vadállomány minőségének alapvető feltételeként kiválónak mondható. Így nem véletlen, hogy a gímszarvas minősége kiválónak lett meghatározva az üzemtervben.

Az élőhely minőségét alapvetően meghatározza:

1. A terület vízellátottsága, amely 4 élővízfolyást, kisebb tavakat, láprétet és égerlápokat foglal magában, amelyek állandó, kiváló minőségű vizet biztosítanak az egyes vadfajoknak.
2. A terület erdősültsége 22,7%-os, ez 1086 ha erdőt foglal magában. Az erdőállomány fő alkotó fafajái a kocsányos tölgy és a csertölgy

38%, valamint az erdeifenyő 19%, az akác 11%, míg a fennmaradó 30%-ot kőris-, éger-, gyertyán- és lucfenyőállományok alkotják. Az erdőterületek térbeli elosztása – a térképmellékleten is láthatóan 2 nagyobb erdőtömb kivételével – az élő vízfolyásokat szegélyezve, kiváló mozaikos élőhelyet teremtenek.

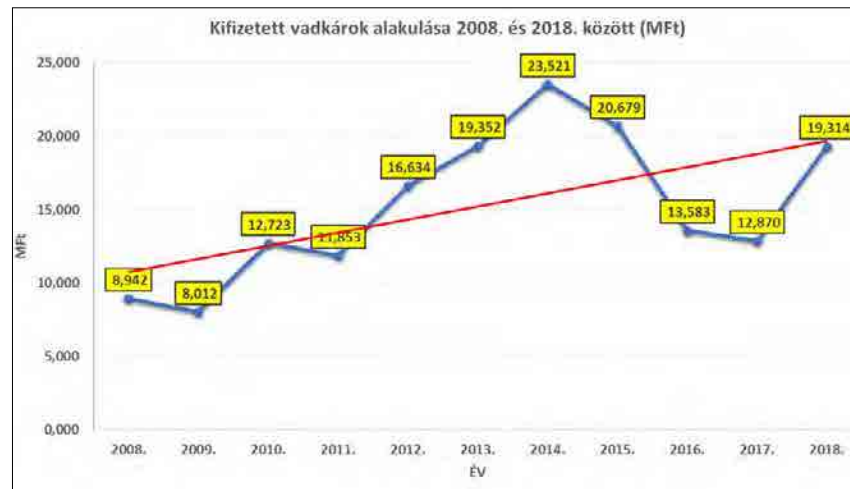
A mezőgazdasági művelés alatt álló területek nagysága – a rét, legelő művelési águ területeket mára felemészítve – 3700 ha.

Az intenzív mezőgazdálkodást a következő szántóföldi kultúrnövények fajtái és fajtái határozzák meg: gabonafélék 55%, repce 12%, szója 8%, kukorica és napraforgó 10%, takarmánynövények 15%, egyéb szántóföldi kultúrnövények 5%.

Már e rövid bemutatás után is látható a mezőgazdasági termelés, a vad és a vadkár kapcsolata. Természetesen az iparszerű mezőgazdálkodással foglalkozók nem túrték el a vadkár semmilyen mértékét, ezért kezdetben vilanypásztorokat alkalmaztak, majd a tőkeerős nagyobb, elsősorban külföldi érdekeltségű termelők 2008-tól fix tar-

1. kép: „Figyelemfelhívó tájékoztató”

2. ábra: Mezőgazdasági vadkárak alakulása

tós telepítésű kerítéseket telepítettek, mely gyakorlatot rövid időn belül a hazai mezőgazdasági termelők is átvették és folytatták. Így alakult ki a jelenleg tapasztalható kerítettségi arány, amely a teljes terület 33%-a, a mezőgazdasági művelés alatt álló területnek pedig a 42,8%-a (1582 ha).

Mára nyilvánvalóvá vált, hogy mindez csak rövid időre oldotta meg a helyzetet, és további sérelmek keletkeztek

- a kerítéssel védett mezőgazdasági termelők és a kerítés nélkül gazdálkodó termelők között;
- az egyéb piaci szereplők között;
- a természetjárók, turisták és a kerítéseket üzemeltetők között;
- a kerítést építeni szándékozók és az engedélyező hatóság között;
- a vadászat ősi illúzióit keresők és a kerítésrendszerek között;
- a legnagyobb sérelem a vad és a kerítések között keletkezett, ami meghatározza a vadászatra jogosult gazdálkodási lehetőségeit.

A vad a kerítéssel védett területekről a kerítetlen területekre volt kénytelen húzódní, és kiváló alkalmazkodóképességére jellemzően, életvitelszerűen kezdte használni őket. Így olyan helyeken és olyan mértékben jelent meg, amire korábban nem volt példa.

2008–2018 között a fix tartós telepítésű kerítésekkel lezárt terület 73 ha-ról 1582 ha-ra nőtt, ami nem eredményezte a kifizetett vadkárak összegének csökkenését, sőt a vizsgált időszakban – 8,942 millió Ft-ról folyamatos emelkedést mutatva – az 19,314 millió Ft-ra emelkedett.

Ez egységnyi területre vetítve a következőket jelenti: amíg 2008-ban az 1 ha kerítetlen mezőgazdasági területre kifizetett vadkár 2465 Ft volt, ez a 2018-as évre 9444 Ft-ra emelkedett, ami 383%-os növekedést jelent. Ezek a számok egyértelműen mutatják, hogy olyan méretű probléma keletkezett, ami a kezelhetőségi szint felső határára emelte ezt a kérdést.

2. kép: A kerítés nem válogat

A fix tartós telepítésű kerítések hatása az élőhelyre:

Az élőhelyre gyakorolt hatás már a kivitelezés megkezdésekor kezdődik, és az üzemben tartással folyamatosan fennáll. Az építést alapos nyomvonal tisztítás előzi meg, ami erdőszegélyeket, árokpartokat és bokorsorokat érint, szünteti meg, súlyos károkat okozva azoknak az élőlényeknek, amelyek a fentebb felsoroltakat használták élőhelyükként – a vegyszeres nyomvonal-karbantartás pedig fenntartja ezt az állapotot.

A kerítésépítés hatása az elhullások növekedésében mutatkozott meg először. Elképzeltető (?), hogy a Vtv. 29/A § (5) bekezdés sérül, miszerint a vadászterületen a vad mozgását befo-

lyásoló, tartós telepítésű kerítés létesítésekor figyelemmel kell lenni a vad természetes életfeltételeire, jellemző mozgásirányára.

A tartós telepítésű kerítésekről a tapasztalatok alapján elmondható, hogy funkciójukat addig képesek betölteni, amíg azokban jelentős takarást nem nyújtó növényfajokat természetnek. Egyéb növények természetese esetén is a létesítést követő 3-4 évben már jelentős javításra szorulnak, és a javítás szükségessége évente folyamatosan újra és újra keletkezik. A javítások és a kerítésekbe került gímszarvas kitevelése évente 1 hónapját emészti fel társaságunknak. Közben folyamatos a kerítésjavítás hatékonyságának csökkenése és ezzel arányosan a kerítésen belül keletkezett vadkár növekedése.

Összegezve:

- a kerítésekkel senki sem kapta meg azt, amit elvárt tőlük;
- a gondozásmentes kerítések karbantartása időigényes, nagy élőmunkát igényel;
- a benne keletkezett vadkár korántsem elhanyagolható;
- a tájban óriási tájsebet képeznek;
- a telepítés befolyásolja a vad életfeltételeit;
- az elhasználdott kerítések megsemmisítése, felszámolása minden bizonnyal olyan terhet ró az üzemeltetőre, amelynek viselését igyekszik majd elkerülni.

Az élőhelyet ilyen mértékben átalakító kerítések tehát a vadállományra is hatással vannak.

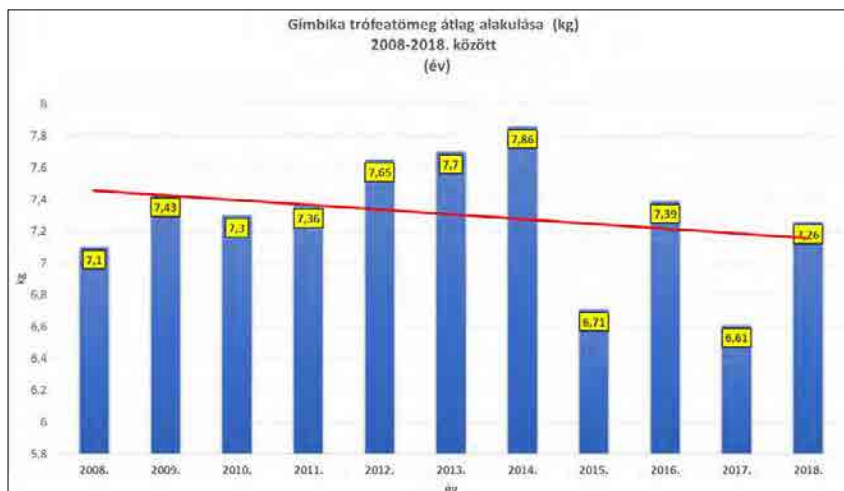
Növekszik az egységnyi területre jutó vad egyedszáma, nő a vadsűrűség, amelynek sűrűségfüggő hatását a következő mutatók változásával vizsgáltam a 2008–2018 közötti időszakban, területekre került mindösszesen 1732 gímszarvas esetében:

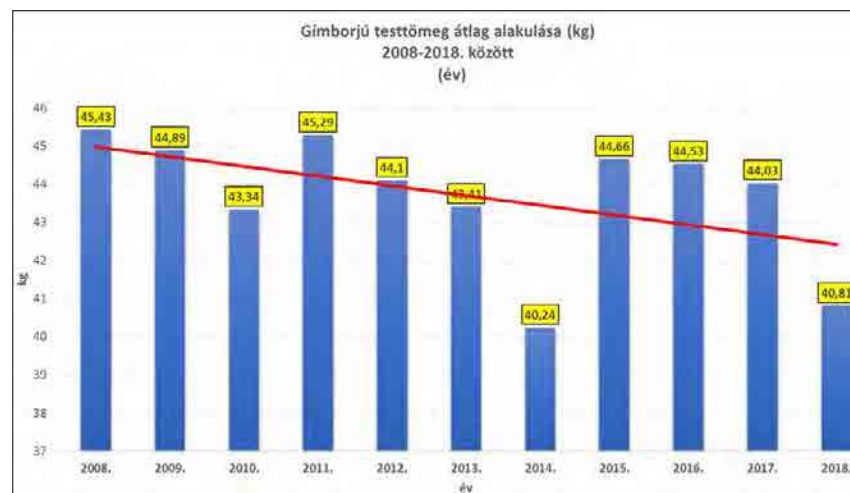
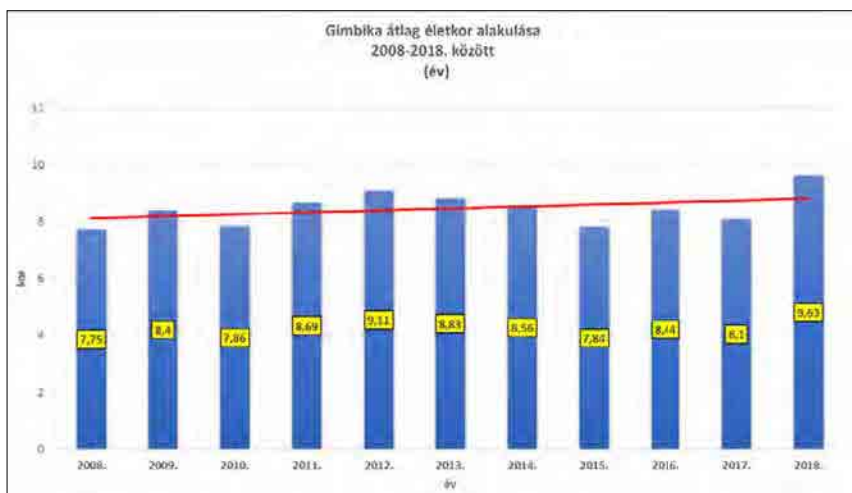
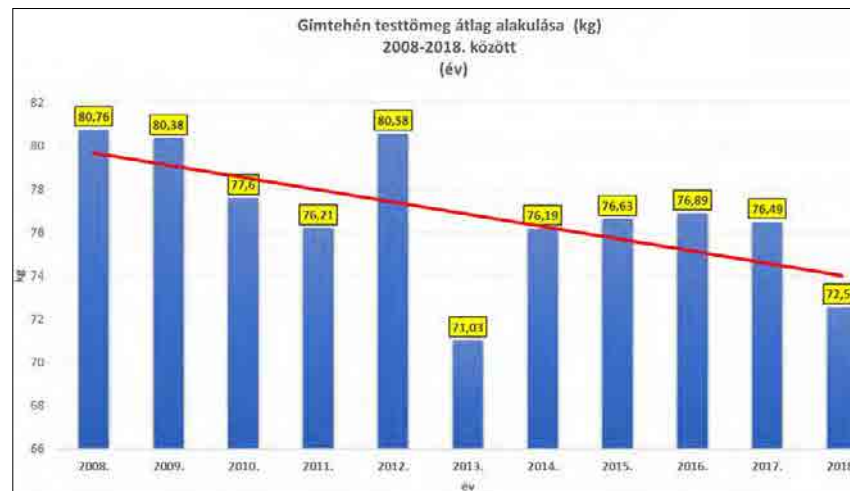
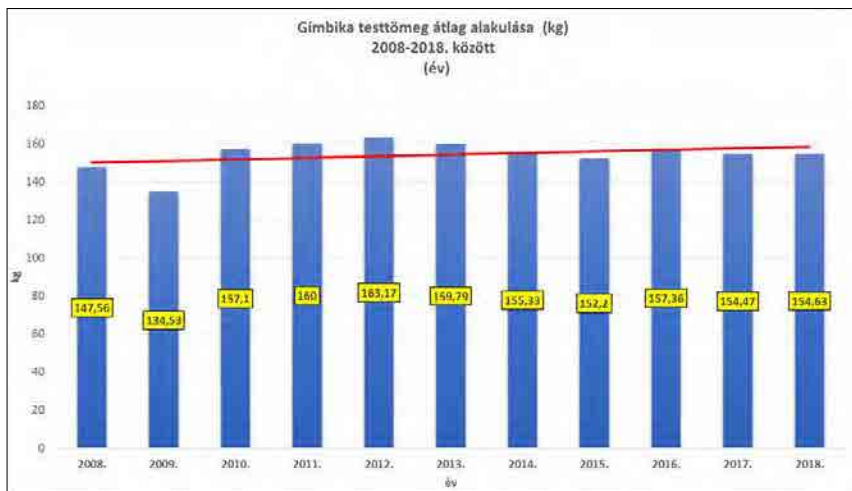
I. A szeptember hónapban területekre került gímszarvasbikák:

- átlagos trófeatómege 7,10–7,86 kg között változott; láthatóan csökkenő tendenciát mutat még úgy is, hogy az elejtett gímbikák átlagéletkora nőtt;
- átlagos zsigerelt testtömege, amely 134,53–163,17 kg között változott
- az elejtett gímbikák átlagos testtömege 10 év viszonylatában jelentősen nem változott, valószínűsíthetően abból adódóan, hogy a bikák csak a bőgési időszakban tartózkodtak a vizsgált területen;
- átlagos életkora 7,75–9,63 év között változott, növekvő tendenciát mutat.
- az érmesarány 48%–92% között változott.

II. A szeptember 1. és január 31. között területekre került gímszarvasstehenek

- átlagos zsigerelt testtömege 72,57–80,76 kg között változott; a vizsgált időszakban jelentősen csökkent.

III. A szeptember 1. és február 28. között terítékre került gímszarvasborjak

- átlagos zsigerelt testtömege 40,03–45,43 kg között változott; a gím-borjak átlagos testtömege a vizsgált időszakban jelentősen csökkent.

A bikaborjak átlagos zsigerelt testtömege 2,04 kg-mal volt nagyobb az ünő-borjakénál.

Az embrionális ivararány 1:1. Az utódszámmal jellemzett populációs

teljesítmény 1 felnőtt nőivarú egyedre vonatkoztatva 0,9 db. A populáción belüli elifialodás nem észlelhető. A borjúkori ivarra történő szelektálás hatékonysága 40:60%-os, ezzel is javul a felnőttkori ivararány (nő a bikák, csökken a szaporítóképes nőivarú egyedek száma).

Az állománycsökkentés érdekében a jogosult folyamatosan növelte a vadászati hasznosítás mértékét, kiemel-

ten a nőivarú egyedekre vonatkozóan (a vadászati idényen kívüli gímszarvas-ünő-vadászat engedélyeztetésével is). A felnőttkori hasznosított ivararány 1:3. A borjúkorú hasznosított ivararány 1:1,5.

Mindeközben a vadásztársaság élőhelyjavításként a pillangós keverékkel elvetett vadlegelő-területek nagyságát 27 ha-ról 110 ha-ra növelte (termelési megállapodások alapján).

Az erdőterületeken – akácokban és erdei fenyvesekben – található feltáróutakat évente szártépözve, további 7,5 ha friss szederhajtás képzésével növeltük a felvehető természetes táplálék forrását.

Továbbá kiegészítő takarmányozással, szeptembertől áprilisig segítjük a vadállományt, ennek során évi 200 tonnára emeltük a kijuttatott lédús, 80 tonnára a szemestakarmány, valamint 80 db-ra a felhasznált szenászbálák mennyiségét.

E beavatkozások hatásai már érezhetőek; ahhoz, hogy ezeket újabb vizsgálatokkal számszerűsíteni lehessen, mind a gímszarvasnak, mint a vadászatra jogosultnak túl kell élnie az elkövetkező időszakot.

Néhány jogszabály, amelynek betartása már segíthetné a vadban okozott károk csökkentését, egyben a vad túlélését is:

- Vtv. 29. § (1) bekezdés Tilos a vad kínzása.
- Vtv. 79. § (1) bekezdés A földhasználója a vadkárok, valamint a vadban okozott károk megelőzése érdekében köteles a vadállomány kíméletéről megfelelő eljárások alkalmazásával gondoskodni.
- Az 1998. évi XXVIII. tv. az állatok védelméről, melynek (2) bek. kimondja, hogy azt a vadon élő állatokra is alkalmazni kell. 3. § szerint állatkínzás többek között az állat szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat. 6. § szerint tilos az állatot kínozni,

természetellenes önpusztító tevékenységre szoktatni.

- 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről 244. § (2) bek. az állatkínzás büntett miatt a büntetés 3 évig terjedő szabadságvesztés – ha az állatkínzás az állatnak különös szenvedést okoz, vagy több állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza.

Meggondolandó, mert „vétkesek közt cinkos, aki néma”!

Amennyiben hűek szeretnénk lenni a közelgő vadászati világkiállítás jelmondatához – „Egy a természettel” –, a következő generációknak is meg kell adnunk a vaddal való gazdálkodás lehetőségét (ahogy mi is megkaptuk azt!), s nem szabad magunknak kiszájtítani, pillanatnyi érdekek szerint végezni munkánkat, hisz változhat a nézőpont, az értékrend, de a TERMÉSZET örök kell, hogy legyen.

Javaslatok:

- Továbbra is központi felügyelet mellett kell biztosítani a bölcs,

tartamos hasznosítás lehetőségét mind az ökológiai, mind az ökonómiai szempontok figyelembevételével. Mivel már most biztosnak látszik, hogy a területek kerítettségi aránya a tájegységi tervekben szereplő vadlétszám beállítását követően sem fog a vad szempontjából pozitív irányba változni, ezért élőhely-fejlesztési beavatkozásokat kell végezni. A tartós telepítésű kerítéssel elkerített mezőgazdasági területek arányát jogosultanként kellene vizsgálni, annak mennyiségét jogszabályban maximalizálni. Hiszen a vadkár miatt szorult helyzetben lévő jogosultak a kerítésépítési szándéokra nem mernek mondani, és ha a hatóság sem tudja szakmailag elutasítani azt, jogalkalmazási értelemben fennáll a lehetősége annak, hogy kiváló élőhelyi adottságú és kiemelkedő minőségű állománnyal rendelkező területeken a kerítettségi arány akár a 100%-ot is elérje.

- Célul kell kitűzni, hogy a vadgazdálkodásra alkalmas területek minél nagyobb hányada szolgálja a vad természetes életfeltételeit, vadföldek, vadlegelők, vadrejtő sűrűk létrehozásával. Ehhez szükséges, hogy a vadászatra jogosultak a vadkarral leginkább fenyegetett mezőgazdasági és erdőgazdasági területeken földhasznóbérllet formájában vadföldgazdálkodásra alkalmas területekhez juthassanak, jogszabályba kellene foglalni, hogy minden fix tartós telepítésű kerítéssel védett mezőgazdasági terület után annak legalább 10%-os mértékében vadföldet bizto-

sítsanak a földhasználók, ezzel is csökkentve a vadkárt, javítva az életfeltételeket.

- A funkciójukat el nem látó kerítéseket fel kell számolni, azok a vadállományban indokolatlan károkat okoznak.
- Az ilyen mértékű kerítettség esetén nem értelmezhető a kerítésen kívüli és belüli fogalom, sem a vad, sem a vadgazda, de talán még a földhasználók által sem. A vadnak a kerítés így már „csak” egy természetessé vált akadály, amelyen át akar jutni, ez pedig kerítésstresszhez vezet. A természetsterető emberek pedig okkal „kerítéssokk”-ként élik meg ezt a kialakult helyzetet.
- Folyamatos állománymegfigyeléseket, kutatásokat kellene végezni a legmodernebb technikák (telemetria, drón, hőkamera stb.) használatával, a kutatásokba minél több vadászatra jogosultat bevonva.
- Tovább szükséges növelni a nyílt fórumok számát, ahol nem csak az érintett felekkel, de az egész társadalommal meg kell értetni a vad, a vadgazdálkodás és a vadászat szükségességét, az erdő, mező, vad, természet szoros összefüggését.

Kiváló alkalmat kínál az elkövetkező világkiállítás és annak kísézőrendezvényei, ahol nem csak a világkiállítás sikeressége a tét, hanem a vad szerepének elfogadása a természet körforgásában.

*Izsak Rajmund
hivatásos vadász*

VADFAJOK BELTERÜLETEN

– a megjelenés és betelepedés biológiai okai

Amikor az utcákon sétáló, kertekben megjelenő vagy akár ott kárt tevő őzet, rókat, vaddisznót meglátja valaki, akkor két – egymásnak jelentősen ellentmondó – gondolat szokott felmerülni a jelenség mögötti okot, okokat keresve. Az egyik, hogy ez egy ritka és abnormalis jelenség, valami furcsa dolog, ami korábban nem volt, valamilyen szélsőséges ok váltotta ki, és ha ezt megszüntetjük, akkor azzal a probléma is megoldódik. A másik, hogy a megjelenés természetes, hiszen sok olyan élőhelyi lehetőség van egy városban, amit egy jól alkalmazkodó faj megfelelően ki tud használni. Kétségtelen, hogy mindkét véleményben van igazság. A betelepések mögött véletlen tényezők, kedvező élőhelyi okok, alkalmazkodás és így végső soron evolúciós hatások állnak. Nézzük először a betelepések

legfontosabb általános okait, melyek az alábbiakban határozhatók meg:

- kedvezőbb mikroklimatikus feltételek – elsősorban télen jobb túlélési lehetőséget kínálnak;
- táplálékforrások, melyek a természetestől eltérő időben vagy gyakoriságban állnak rendelkezésre;
- megfelelően zavartalan búvóhelyek;
- ragadozók és versenytársak hiánya vagy kisebb gyakorisága;
- a véletlen: valamely szürke (autópálya, vasút) vagy zöld folyosót (patak, erdőszáv) követve, véletlenül jutnak be a lakott területekre, majd ott kényszerűen túlélnek.

A betelepedésnek egyaránt vannak előnyei és hátrányai is. Az előnyök közé – a fenti okokból kiindulva – tartozhat például:

- a már korábban említett csökkenő ragadozóhatás;
- az extrém időjárás/klíma hatása;
- az öntözött területeken, parkokban a hozzáférhető víz;
- a kiegészítő táplálékforrások;
- új, addig nem használt típusú fészkelőhelyek (például templomtornyok, teraszok stb.).

Ugyanakkor természetesen hátránya is van a városi életnek. Ráadásul egyes hátrányok olyanok is lehetnek, melyekhez hasonló dolgokat az előnyöknél is felsoroltam.

- Növekvő ragadozóhatás: igaz ugyan, hogy nem minden ragadozó telepszik meg a városokban a természetes környezetből, de közben megjelennek a városban új és veszélyes ragadozók, mint az ember mellett élő kutyák és macskák vagy akár a szintén ragadozó életmódot is folytató patkányok.
- Csökkenő fészkelő- és búvóhelyek: a már korábban beköltöző fajok által használatba vett és sokáig alkalmasnak tűnő élőhelyek egyszer csak eltűnhetnek egy épület szigetelése vagy egyéb renoválása során.
- Csökkenő, kiegyenlítettlen vagy nem megfelelő minőségű táplálékforrások: a potenciális táplálékforrások változása a városi területeken belül lényegesen kiszámíthatatlanabb, mint a természetes élőhelyeken. Gondoljunk csak egy szúnyogirtási kampányra. Ráadásul sok esetben a városi élőhelyeken fellelhető táplálék minősége sem megfelelő.
- Új, a természetes élőhelyekről nem ismert zavaró hatásokkal is

meg kell küzdeniük a beköltöző fajoknak. Ilyen lehet a közlekedés, a légvezeték-hálózatok vagy akár az ember által kihelyezett csapdák, hálók.

A környezeti adottságokhoz való alkalmazkodás különböző tényezők révén valósulhat meg. Az egyes fajok élettani rugalmassága az örökletes sajátosságok közé tartozik. Némelyik állatfaj még akkor is elhagyja vagy elkerüli a megzavart élőhelyet és az emberi települést, ha bőségesen talál ott táplálékot. Ezek a szűk tűrésű fajok elvándorolnak, kiszorulnak a beszűkülő életterükbe, és így próbálnak stabil populációt fenntartani, vagy egyszerűen lecsökken az egyedszámuk (pl. vadmacska). A tág tűrésű fajok viszont könnyen alkalmazkodnak a civilizált körülményekhez, és még a különböző gépek zúgása, a kutyaugatás, a folyamatos emberi zavarás, illetve jelenlét ellenére is jól érzik magukat, szaporodnak, és sokszor okoznak bosszúságot kártételükkel.

A természetes alkalmazkodóképesség része, ha egy-egy faj az általa korábban nem használt élőhelyeken is meg tud telepedni, életképes utódokat és állományt tud létrehozni. A városi életközösségekben a természetes szelekció azokra a fajokra hat, amelyeket korábban az urbanizálódás folyamata szelektált. Eközben sok endemikus faj kiszelektálódik, mert ezek azok a specialisták (speciális körülményeket igényelnek a túléléshez, például élelem, élőhely, növény- és állatközösségek), melyek általában elvesznek az urbanizáció folyamata során. A városban előforduló vadfajoknak számos tulajdonsággal kell rendelkezniük, hogy alkalmazkodva túléljék a városi körü-

ményeket, és szaporodjanak is. Ezek között vannak például a következők:

- Generalisták: a városi élőlények lehetnek generalisták, így a bűvőhelyek és az élelemforrások széles skáláját képesek hasznosítani, illetve – ha szükséges – valamilyen alternatív forrást használnak a városi körülmények közötti túléléshez.
- Specialisták: a városi fajok lehetnek olyan szerencsés specialisták is, amelyek olyan forrásokat igényelnek, amelyek készen/könnyen elérhetőek a lakott területeken, és azokhoz hozzá is férnek.
- Toleránsak: olyan fajok, amelyek jól tűrik az emberi jelenlétet, vagy olyankor aktívak, amikor az emberek nem.

Azok az állatok, amelyek sikeresek a városi ökoszisztémában, hozzászoktak az emberek tevékenységéhez: más szóval nem tekintik az ember jelenlétét fenyegetőnek magukra nézve. A közvetlen emberi jelenlét elfogadása teszi lehetővé a városi ember számára a vadvilágban való gyönyörködést bel- vagy külvárosi környezetben.

Az urbanizáció hatására megváltozott hőmérsékleti, talaj- és hidrológiai viszonyoknak nagy hatása van a vadállományra. Az emberi környezet nagyobb befolyást gyakorol a fajdiverzitásra, mint az egyedszámra. Vagyis kevesebb faj nagyobb egyedszámban van jelen lakott területen. A jelenséget, hogy az urbanizáltság fokával együtt nő az egyedszám, illetve csökken a fajszám, más földrészek más éghajlatú nagyvárosaiban is bizonyították. Az urbanizáltság fokával párhuzamosan nő a betelepült, illetve a kozmopolita fajok száma.

Az urbanizálódó fajok ökológiai igényeinek megismerése, életük feltárása sok új ismeret forrása lehet. A városba beköltöző, ott élő élőlények közül soknak még a természetes ökológiai igényeit sem ismerjük, s ez nehezíti a védekezési stratégia kidolgozását. Ráadásul a városon belül az alkalmazkodás (adaptáció) miatt nyilván változások is történnek vagy történhetnek ezekben a tulajdonságokban. A hatások és a városlakó állatok ökológiai igényeinek mélyebb feltárása, vizsgálata ugyanakkor fontos lenne, mert a kapott információkkal kialakítható az ellenük való védekezés stratégiája, és az új jelenséghez való alkalmazkodás is könnyebb lenne.

Az emberi környezethez való alkalmazkodás biztosan okozhat nehézséget, de egyben nagyfokú védelmet is jelenthet, amely jelentős előny a konkurens fajokkal szemben. A globalizálódó világban egyre növekvő utas- és áruforgalommal jutnak el és terjednek egyes fajok világszerte. A jelenség, egyfajta biotikus homogenizáció mindenhol megfigyelhető, éghajlattól, kontinentstől függetlenül. Minden városban hasonló fajok jelennek meg. A városok hasonló terjeszkedése, a természetes élőhelyek fogyatkozása, a művelés alá vont földek megegyező kezelése ugyanazoknak a fajoknak kedvez (csótány, varjú, patkány, mosómedve, vörös róka, szarvasok). Talán a madarak az urbanizáció okozta biotikus homogenizáció legszembetűnőbb példái: galamb, veréb, seregély, varjú, szarka kontinensektől függetlenül jelenik meg a nagyvárosok élőhelyein.

Már az emlős ragadozók egyre gyakoribb jelenléte sem meglepő a váro-

fotó: Dr. Lehotzky Pál

sokban. Falvainkat, különösen télen, szívesen keresi fel róka, görény vagy nyest a baromfiólakban és környékükön található élelemért. Napjainkban azonban egy új jelisséggel is szembe kell néznünk, ugyanis egyre gyakrabban fordul elő, hogy ezek a ragadozók nemcsak zsákmányszerzés céljából keresik fel az emberi környezetet, hanem letelepednek, teljes életüket ott élik le, és szaporodnak is, azzal együtt, hogy baromfitartásról a legtöbb helyen már régen nincsen szó...

A rigók, fülemülék, mókások nélkül már nehezen tudjuk elképzelni lakóhelyünket. Nem szeretjük, de tudjuk, hogy egerek, patkányok, csótányok élnek körülöttünk, melyek ellen minden lehetséges eszközzel küzdünk. A megjelenő vadászható fajok által okozott problémák pedig a jelenlegi jogszabályi környezetben szinte megoldhatatlannak tűnnek.

Az átlagos városlakók általában nem tudják felismerni, azonosítani a közönséges vadfajokat, nem tudják, hogy egyes fajok miért jelennek

meg a kertjükben, és hogyan kezeljék őket. Hiányos a tudásuk az ember és a vadvilág között fellépő kapcsolatokról, a jogi és egyéb lehetőségekről. A jogkövető városlakók ezért a jogcsapdájában vergődve tehetetlenek, míg a jogszabályokkal nem törődők nemcsak illegális, hanem sok vadfajra és háziállatra is veszélyes megoldásokat választanak.

Mindezek miatt szükség van a városi vadgazdálkodás tudományos, gyakorlati és jogi megalapozására. A tudományos vizsgálatok segítségével általánosságban és fajonként is megismerhetjük a betelepülés, megjelenés, károkozás legfontosabb okait. Ennek alapján lehet sikeres védekezési, kezelési, gazdálkodási stratégiákat végrehajtani. Ehhez viszont megfelelő, a munkát lehetővé tevő, támogató jogi környezetre van szükség.

*Prof. Dr. Heltai Miklós
Szent István Egyetem,
Vadvilág Megőrzési Intézet,
Gödöllő*

VADON ÉLŐ ÁLLATOK LAKOTT TERÜLETEN

Elengedhetetlen a tünetek kezelése, de az azokat kiváltó okokat is meg kell próbálni megszüntetni!

Mindenekelőtt szeretném megköszönni azt a lehetőséget, hogy a mára már több évtizedes tapasztalataimat itt röviden átadhatom, nem állítva azt, hogy az itt leírtak az egyedüli megoldást kínáló lehetőségeket mutatják be, de megfontolásra talán mindenképpen érdemesek.

A következőkben kizárólag a vadászható fajok problémájával foglalkozom, megjegyezve, hogy akár a védett, akár a háziiasított állatok is előbb-utóbb cselekvésre fognak ösztönözni.

Ama tény, hogy különböző vadon élő állatok megjelennek lakott területen, nem új és nem kizárólag magyar jelenség. Korábban is előfordult, és nemzetközi vonatkozásai is hasonlóak, bár a fajok és a mérték tekintetében is lényeges különbségek vannak.

Először nézzük meg azokat az okokat (vagy vélt okokat), amelyek oda vezetnek (vagy vezethetnek), hogy lakott területre jönnek ezek az állatok. Elsősorban a vaddisznó, róka, nyest, őz, valamint madarak megjelenésével kell számolni, de bizonyos helyeken a gímszarvas is előfordulhat. Az egyik fő oka megjelenésüknek a települések terjeszkedése, ami – érthető okokból és valós igényekre támaszkodva – az eddig beépítetlen területek felé történik. Itt egy picit érdemes elgondolkodni: addig, amíg az előző határszéli részen az ott élők esetleg már generációk óta meg-

szokták a vadon élő állatok jelenlétét, kellően kialakították a saját „védelmi stratégiájukat”, addig az újonnan érkezők a megfelelő tolerancia hiányában és sokszor kellő ismeretek nélkül végzett, célszerűtlen építkezéssel – érteve alatta mind az épületet, mind pedig a kerítést – és kertészkedéssel akarataikon kívül is lehetőséget teremtenek a károkozásra. Ezzel mindjárt el is jutottunk a vad megjelenésének egyik fő okához: a lakott területen található gazdag táplálékkínálathoz. Mi is tartozik ide? Különböző gyümölcsfák telepítése az erdővel szomszédos közterületeken, alkalmatlan kerítéssel körülvett vagy be sem kerített helyen lévő gyümölcsös, zöldségeskert, kerti tó, öntözőrendszer, komposztáló hely és védelem nélkül hagyott kisebb állatok. Ezzel szorosan összefüggő dolog, hogy a kerttulajdonosok jelentős része az általa levágott fűvet, egyéb nyesedéket, fel nem használt gyümölcsöt, zöldséget az ingatlanhoz közeli erdő szélén helyezi el, sőt elpusztult házi kedvencét is ott ássa el. Jelentős táplálékforrást jelent az állandóan közterületen lévő, le nem csukott vagy fedél nélküli szemétygyűjtő vagy az egyszerűen csak műanyag zsákban kitett élelmiszer-tartalmú hulladék.

Következő oknak tekinthető az elhanyagolt, szinte „erdősült” ingatlanokon lévő búvóhelyek megléte, különösen, ha azokon az évszaknak megfelelő gyümölcs és az összegyűlt csapadékvízből származó dagonya is rendelkezésre áll, ezáltal szinte „támaszpontul” szolgál a környékbeli ingatlanok rongálására.

(Sajnos nálunk nem elvárás, hogy az ingatlan tulajdonlása nem csak jogot, hanem kötelezettséget is jelent!)

Az erdő megnövekedett „terhelése” is az okok között van, amelyet nem a jó szándékú, kikapcsolódást, pihenést keresők okoznak, hanem elsősorban az ott engedély nélkül autózók, motorosok, póráz nélküli kutyasétáltatók, a kutyaikat kóborolni hagyó környékbeli lakosok. A zavarás miatt a háborgatásra különösen érzékeny vaddisznó inkább az elhagyott/elhanyagolt ingatlanokon keres magának életlehetőséget, és az ilyen környezetben született és felnevelkedő utódok ezt egyre természetesebbnek veszik.

A továbbiakban tekintsük át a probléma megoldásának már meglévő és szorgalmazott lehetőségeit. Az eddigi tapasztalatok alapján leszögezhető, hogy az eredményességhez a rendőrség, az önkormányzat, valamint a vadászatra jogosultak jó együttműködése elengedhetetlen, e nélkül minden próbálkozás hiábavaló. Vegyük sorra, hogy ezek alapján melyik szervezetnek mi a teendője.

A fegyverekről és lőszeréről szóló 253/2004. (VIII. 31.) Kormányrendelet alapján a rendőrség kiadhatja a lakott területre érvényes – a kárt okozó vad elejtésére szóló – engedélyt úgy, hogy a feladatot elvégző személy vonatkozásában mindhárom szervezet egyetért. A jövőben kívánatos volna e személyek részére célirányos, vizsgálva végződő oktatást előírni, ami nagyobb garanciát jelenthet a feladat szakszerű elvégzésére.

Az önkormányzat okszerű, szakemberrel végrehajtott vagy legalább vele ellenőriztetett növényápolási munkálatokat végeztet a közterületein (al-

kalmatlan helyen lévő és táplálékot szolgáltatató gyümölcsfák kivágatása, aljnövényzet tisztítása), megszünteti a pangó vizeket, a jogszabályi lehetőségekhez mérten elvégezteti a magáningatlanokon a növényvédelmi munkálatokat, és betartatja az állattartásra vonatkozó előírásokat. Igen fontos részéről a lakossággal való kapcsolattartás, a helytálló információk közvetítése és a szemléletformálás. Követelje meg attól, akinek a területén a vadon élő állatok eltávolítását végzi, hogy szakmailag indokolható esetekben, állatorvosi közreműködéssel jelentős számú minta küldése történjék valamely diagnosztikai intézetbe. Hogy miért van erre szükség? Amennyiben az eredmények kedvezőek, jogosan – bizonyító erővel – jelenthető ki a sokszor kétségbeesett embereknek, hogy a területen pl.: „jelentős számú vizsgálatra alapozva veszettség évek óta nem fordult elő”. Abban az esetben pedig, ha az eredmények nem ilyen kedvezőek, a hozzáértő szakemberek/hatóság bevonásával megtehetőek a szükséges intézkedések, tehát a feladat nem azzal van megoldva, hogy az állat már nincs ott! Sokszor csak napok múltán derül ki egy sérült állat esetében, hogy valaki érintkezésbe került vele, és ekkor milyen jó azt mondani, hogy a mintaküldés már megtörtént, tehát az eljárás szakszerű volt.

A tevékenység harmadik pillérét képviselő vadászatra jogosult ezirányú feladata a következőben foglalható össze: olyan vadgazdálkodást folytat, amely figyelembe veszi a lakott területek igényeit is. Fokozottan vadássza ezeket a határterületeket, igény szerint egész éven át etet, itatókat létesít a vad meg-

tartása céljából. Nagyon előnyös egy biztonsági zónában különböző időben termő gyümölcsfák telepítése, vadföld létesítése.

Mindezek után jön a dolog legkényesebb oldala: ki végezze a lakott területre került vaddal összefüggő problémák megoldását? Azért fogalmaztam ezt ilyen körülményesen, mert ez nem jelent minden esetben lövést, még befogást és altatást sem – sokszor elég egyszerűen csak megijeszteni a vadat. Mondok egy példát: április 10-én nagy őzbak jelenik meg egy település széli temetőben. Nem kell meglőni, elegendő csak kizavarni onnan... És most jutottunk el annak a magyarázatához, hogy miért kell mindezt a vadászatra jogosultnak vagy a vele szoros bizalmi viszonyban lévő, a jogos érdekeit figyelembe vevő és képviselő személynek végeznie. Amennyiben ez nem így van/lesz, egy kizárólag saját vagy önkormányzati érdekeket képviselő „idegen” – már csak öngazolásként is – igen kártékony tud lenni, és igen elmérgesedett viszonyok alakulhatnak ki, amit már korábbi esetek igazoltak.

Mi szükséges tehát? Önkéntesség: a lőfegyver használatát – sokszor kritikus helyzetben – senkire sem lehet rákényszeríteni, mert az ebből eredő kárért, esetleg tragédiáért mindenkor kizárólag csak a lövést leadó a felelős! Elengedhetetlen a mindennek felett álló ítélőképesség, átlagon felüli lőtudás, kifogástalan, a helyzethez alkalmazkodó felszerelés, és – mivel igen sokszor a munkájának „nézői” is vannak – a cselekedetét meg kell tudni korrektül, türelmesen értetni a kívülállókkal is. Nagyon sokszor az ő személyén át ítélik meg a vadászokat, vadászatot, tehát mindenre, amit tesz

vagy mond, oda kell figyelnie. Most lehet, hogy csalódást okozok, de a használt kalibert, löszert nem tudom megnevezni. A helyzettől függően igen változó, de vannak alaptételek. Mindig olyan, a környezetre biztonságos kalibert és löszert kell használni, amivel az állat biztosan, szenvedés nélkül helyben marad. Itt nem lehet utánakeresni. Majdnem mindig csak a fejlövés jöhet szóba. Azért „csak” majdnem mindig, mert az idegrendszeri tüneteket mutató, vesztettséggyanus állatnál, különösen, ha emberi érintkezés lehetett, az agyvelőt meg kell őrizni a mielőbbi vizsgálat céljára.

Ezzel elérkeztünk e tevékenység egyik igen fontos, sokak számára ismeretlen oldalára. A lakott részekre rendszeresen látogató vadon élő állatok – a rendelkezésre álló vizsgálati eredmények alapján – nagy számban hordoznak közegészségügyi és állategészségügyi kockázatot. Gondoljunk csak a kórházak, a hulladék közelségére. A rendszeres laboratóriumi vizsgálatuk tehát – állatorvosi közreműködéssel küldött minták által – elengedhetetlen. Ezáltal tisztább képünk lesz a vadászterületen fellépő betegségekkel kapcsolatban is.

Lényeges, hogy nem minden esetben a lövés az egyedüli eszköz. Meg kell tudni értetni az ingatlantulajdonosokkal, hogy kertjük védelmében saját maguknak is részt kell vállalniuk az adott vadfaj behatolásának meggátolására szolgáló – megfelelő anyagból épült és kellő szakértelemmel kivitelezett – kerítés építésével. Ennek szorgalmazása mind a tevékenységet végzőnek, mind pedig az önkormányzatnak fontos feladata. Gondolok itt különösen azokra az

Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal
Állat-egészségügyi Diagnosztikai Igazgatóság
1143 Budapest, Tóthnóki u. 2.

Adószám: 15298747-2-41 HAZ. 10932006-00269783-00000000

Hívószám:
Központos szám: 06-1-4960-6353

Cím: 1/1.
Budapest, 2019. 05. 28.

VIZSGÁLATI EREDMÉNYKÖZLÉS

Intézmény neve:
Parazitológiai, Hírt- és Műhívtelgéségek Laboratóriuma
1143 Budapest, Tóthnóki u. 2.

Telefon: 06-1-4960-6353

Fax:

Hivatkozási szám:
Ögyiratszám:
Melléklet:

Előadás időpontja: 2019.02.15.

Megrendelő:
Központi Kormányhivatal, Élelmiszerlánc-biztonsági
Földhivatali, Növény- és Talajvédelmi, Erdészeti
Főosztály
1135 Budapest, Lattai u. 43-47.

Beküldő állatorvos:
Lahotzky Pál dr. Budapest

Minta azonosítója:
1

Minta típusa:
Roka

Minta mennyisége:
1 db

Vizsgálati módszer:
Echinococcus

Eredmény:
Posztív

Sor- szám	Faj	Minta	Környezet	db	Megjegyzés	Származás
1	Roka	Ismeretlen	Ismeretlen	1		Budapest (Budapest)
2	Roka	Szárazsárga	Megfigyelés	1		Budapest (Budapest)

Vizsgálati eredmények:
Minta száma: 1
Minta típusa: Roka
Minta mennyisége: 1 db

Vizsgálati módszer:
Echinococcus (Echinococcus multilocularis) vizsgálata
A Biztonság (EU) 2015/1375 végrehajtási rendelete (2015. augusztus 10.)

Minta száma: 1
Vizsgálati módszer: Echinococcus
Eredmény: Posztív

Vizsgálati módszer:
Echinococcus (Echinococcus multilocularis) vizsgálata
A Biztonság (EU) 2015/1375 végrehajtási rendelete (2015. augusztus 10.)

A vizsgálati eredmény a bejelentés mellékletét képezi. Ez a dokumentum a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Állat-egészségügyi Diagnosztikai Igazgatóság részére engedélyezett. A vizsgálati eredményt a vizsgálati eredmények mellékletében találhatják meg. A vizsgálati eredményt a vizsgálati eredmények mellékletében találhatják meg. A vizsgálati eredményt a vizsgálati eredmények mellékletében találhatják meg.

Egy lelet a sok közül

esetekre, amikor az értékes ingatlanok az utca felé vagyont érő, erődítménynek is beillő „határolója” van, hátul az erdő felé pedig a semmi vagy legfeljebb egy régről ott maradt drótfonat védi a kerti tavat, gyepet, automata öntözőrendszert.

Szóba jöhet a csapdázás, befogás is. Ezzel kapcsolatban alaptétel, hogy ezen eszközöket kizárólag olyan helyeken szabad működtetni, ahol sem a szerkezet, sem a megfogott állat nem tulajdonítható el, nem eresztik szabadon, nem ingerlik és nem fényképezik a fog-

lyul ejtettet. Ölőcsapdák csak 100%-os biztonsági intézkedések mellett alkalmazhatók (csapdakert, csapdabunker, figyelmeztető tábla), a használó kizárólagos felelősségének terhére.

A repülőfecskendős altatás használhatósága igen korlátozott, mivel állatgyógyászati készítményt kizárólag állatorvos használhat. Ez jogszabályi előírás, ezen anyagok használatának élelmiszertermelő állatoknál kötelezően betartandó várakozási ideje van, tehát az esetleg sikeresen altatott állat csak hosszú idő után engedhető szabadon. Itt kívánom megjegyezni, hogy vadon élő állat élve történő szállítása-kor is előírás, hogy a szállító jármű és a szállítást végző is rendelkezze engedéllyel. Mindezekon túl a szabadon engedéshez mind az állategészségügyi, mind pedig a vadászati hatóság, valamint a vadászatra jogosult engedélye is szükséges. Altatás egyébként is csak ott kísérhető meg, ahonnan az állat nem tud elmenekülni. Egyrészt a várakozási idő miatt, másrészt pedig a megváltozott viselkedésű állat közlekedésre komoly veszélyt jelentő viselkedése miatt az altatás mindig nagyon megfontolandó. Hatótávolság dolgában pedig össze sem mérhető a fegyverrel. Mindezek ellenére előfordul, hogy élve fogják meg az állatot, és itt kezdődik az újabb probléma: mi történjék vele? Korábban volt már szó róla, hogy az azonnali szabadon engedés szinte szóba sem jöhet, marad tehát valamilyen, e célra engedéllyel rendelkező létesítmény – pl.: állatkert –, amely általában telíttség miatt nem tudja az adott egyedtet fogadni. Kívánatos tehát a jogszerűtlen megoldások elkerülése érdekében e tevékenység végzésére olyan személy-

nek adni engedélyt, aki rendelkezik az ilyen helyzetek megoldására legális és élő befogadó nyilatkozattal, illetve az állatgyógyászati készítményekkel kapcsolatos említett megkötések miatt állatorvossal kötött szerződéssel.

Még egy-két gondolat arról, ami a munkát megkönnyítené: kis kaliberű maroklőfegyver használata – söréttel. Aki fogott már csapdával élő rókát, az tudja, hogy milyen nehézséggel jár a „folyamat”, amire az állatból laboratóriumi vizsgálatra alkalmas minta válik, és amennyiben valaki nem állatorvos, hogy tudja ezt megoldani kíméletesen, önmaga és mások veszélyeztetése nélkül.

Hangtompító használata: gondolom, nem kell bizonygatnom, hogy a lakott területen vagy annak közvetlen közelében történő lövés általában a nyugalmi napszakban történik, és ez mindenképpen zavarja a lakosságot.

A legfontosabb: rendszeres, mindenre kiterjedő kapcsolattartás a rendőrséggel, az önkormányzattal és a vadászatra jogosulttal, és ami nem mellőzhető, a lakossággal. Rengeteg türelem, megértés, magyarázat kell irányukba. Igen sok fontos információt megtudhatunk ezáltal, számunkra természetes, de tőlük el nem várható ismereteket adhatunk át, rengeteg barátot szerezhetünk mind magunknak, mind pedig a vadászatnak is. Ez a legfontosabb!

Végezetül, mint ahogy látszik, ezt a feladatot – mint minden mást – meg lehet oldani valahogy, de lehet jól is végezni: csak rajtunk múlik, hogy mit választunk.

Dr. Lehotzky Pál

TUD JOBBAT?

Magyar

Vadászlap

Lencsevágen: portré Fülöp Bálint természetfotósról

Az igazi terepjáró szamuráj – tesztelésen az új Suzuki Jimny

Idégen pálya, avagy világutazás vadászpuskával, öt kontinensen

HOGYAN TÖVÁBB?

AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS EDDIG TAPASZTALT
ÉS VÁRHATÓ HATÁSAI A (VAD)GAZDÁLKODÁSBAN

fotó: Fülöp Bálint

„Az afrikai sertéspestis nagy ragályozó képességű, vírus okozta fertőző betegség...”

„Az afrikai sertéspestis hosszú távon nagy gazdasági kárt okoz...”

„A sertésforgalmazás és felvásárlás regionális, országos és nemzetközi szinten egyaránt korlátozás alá fog esni...”

„Az élő sertések, a sertéshús és a sertésből készült termékek exportjának korlátozása várható...”

A fentebb idézett mondatok mondatok mögött húzódó járványügyi intézkedések és gazdaságot sújtó korlátozások közvetlenül és közvetve súlyos veszteséget okoznak a házi-, illetve a vad-disznóállományokkal gazdálkodóknak, valamint a rá épülő feldolgozóiparnak. Az évkönyv keretein belül már részletesen elemeztük a hazai nagyvadállományok, köztük is a vaddisznó-populáció létszámának becslést, vélt, valamint eljuttatott példányainak számadatait, amiből egyértelműen leszűrheti mindenki, hogy van okunk az aggodalomra, tehát a vadásztársadalom közös felelőssége és feladata a megelőzésben és járványterjedésének megfékezésében való közreműködés a társágzatok szereplőivel, illetve az állategészségügyi hatóságokkal. Nézzük, hogy miért is fontos az együttműködés, a tájékozódás és az alkalmazkodás, ami mindannyiunk érdeke.

A sorainkat rövid kitekintéssel kezdjük, melynek keretében néhány jellemző számmal és beszédes mutatóval pozicionálni lehet a hazai sertéságazat termelését és nemzetgazdasági jelentőségét. Magyarország házisertés-állománya, beleértve a gazdasági társaságok és az egyéni állattartók jószágállományát, közel 2,9 millió egyed. A sertéstartó egységek zömét a kis, jellemzően 10

alatti létszámban tartott sertések adják. Viszonylag kis réteg, mindössze a gazdaságok tizede esik a nagy létszámú sertéstartó kategóriájába, ahonnan potenciálisan kikerülnek a hazai és a nemzetközi piacra szánt vágósertések. Ennek ellenére a hazai sertésállomány kétharmadát a nagy létszámú telepeken tartják. Ezért is stratégiai jelentőségű, hogy az ágazat húzóerejét adó telepeket meg lehessen óvni a járvány kitörésétől. A 2018-as magyarországi bejelentéstől számított időszakot tekintve, 2019 első félévében a hazai élő sertés exportja az előző évi mennyiséghez képest 42 százalékkal növekedett. Ez a növekedés egyrészt annak tudható be, hogy Romániában is kitört a járvány, s ebből kifolyólag csaknem a kétszeresére növelte a Magyarországról vásárolt sertések mennyiségét. Ugyanebben az időszakban a vágósertés felvásárlási ára a 350 Ft/kg értékről 600 Ft/kg fölé emelkedett, ami már meglátszik a sertéshús fogyasztói árában is. Egyértelműen látszik a járvány kitörésének és terjedésének a sertéságazatra gyakorolt hatása, belföldi és nemzetközi viszonylatban egyaránt. Azt, hogy hosszú távon mi várható, ki lehet következtetni.

A két húsféleséget tekintve, a hazai sertéshús fogyasztás mértéke átlagosan közel 30 kg/fő, míg a vadhús fogyasztás

(nem csak a vaddisznóé) ennek alig a századrésze, 0,3–0,4 kg/fő/év. Elmondható, hogy a lőtt vad hazai feldolgozása, szemben a sertéságazattal, sokkal inkább az exportra épül, mint a hazai fogyasztói igények kielégítésére. A lőtt vaddisznó felvásárlási piacon is régóta érezteti hatását az afrikai sertéspestis, aminek kiszámíthatatlanságát tovább növelik a 2018 óta bevezetett járványvédelmi korlátozások. Ökonómiai viszonylatban, a két ágazatot összehasonlítva, elmondható, hogy a 2018/19-es vadászati évben az összes lőtt vad értékesítésének bevétele országos szinten meghaladja a 6,6 milliárd forintot, míg ugyanebben az időszakban az élősertés- és sertés húsexport együttes értéke eléri a 105,5 milliárd forintot. Nem fér kétség a két ágazat nemzetgazdasági súlya és társadalmi jelentősége fontosságának megítéléséhez.

Mi a teendő? Vegyük alapul a 2018. évi vaddisznóteríték adatait. Rövid számolást követően, Magyarország területének kiterjedését (93 303 km²) alapul véve, azt kapjuk, hogy a legutóbbi vadászati évben az 1448 vadászatra jogosult négyzetkilométerenként 1,71 vaddisznót ejtett el. Ha a becslési adatot tekintjük át, akkor sem túl rózsás a helyzet, hiszen szintén 1,13 egyedeket kapunk az ország egész területéhez viszonyítva. Általános, hogy a szakma úgy vélekedik, a sokszor mérsékelt becslési jelentésből születő adatok helyett, érdemesebb a jelentett hasznosítási adatokkal dolgozni. Számos nemzetközi publikáció alapoz arra a megállapításra, hogy az alacsony állománysűrűség – természetesen az emberi közvetítéstől elvonatkoztatva – nem kedvez a járvány terjedésének,

jelentősen lassítja azt. Mindeközben a nemzetközi tapasztalatokon alapuló európai uniós és hazai járványvédelmi célú elvárás, hogy a területen élő vaddisznóállomány sűrűsége ne haladja meg a 0,5 egyed/négyzetkilométert. Ennek kapcsán érdemes felhívni a figyelmet a korábban leírtakra: a fenti becsült állomány és hasznosítási arány alig haladja meg a 150%-ot, ami köztudottan a vaddisznóállomány szinten tartásához elegendő, nem pedig az állománysűrűség elérni kívánt csökkentése tényleges megvalósulásához.

A vaddisznó tekintetében egyébként is fokozottan szükséges már az állomány csökkentése, mindenféle kockázati besorolásra való tekintet nélkül. Ahhoz, hogy valós állománycsökkenést lehessen elérni, fontos a kocák és süldők fokozott hasznosítása, aminek érdekében a helyi járványvédelmi központok elrendelhetik az éves vadgazdálkodási terven felül a fokozott elejtést az említett korosztályokban. Itt kell megjegyezni, hogy a vadásztársadalomnak fel kell hagynia a kocák már évek óta eltűzött kíméletével, amelynek alapján komoly szankcióra számíthatnak azok a vadászok, akik kocát mernek lőni. Természetesen itt le kell szögezni, hogy amennyiben a járványügyi helyzet még nem indokolja ennek ellenkezőjét, akkor a kocák elejtését az írott és íratlan vadászetikai szabályok betartása mellett végezzük. Az eddigi ismeretek alapján az állomány sűrűségének drasztikus csökkentése az egyik legfontosabb intézkedés, mely a betegség terjedését lassíthatja, mivel alacsony sűrűség esetén csökken a fertőzött egyedek érintkezésének lehetősége vagy a dögevésből fakadó fertőződés veszélye.

A fertőzött és valamennyi kockázati besorolású vadászterületen elrendelt, diagnosztikai célú elejtések útján végrehajtott állománygyérítés mindannyiunk közös érdeke, ezért nem érdemes azt elodázni. A vaddisznótetemek aktív és folyamatos keresését szintén érdemes komolyan venni már csak azért is, mivel a már fertőzött és szigorúan korlátozott területen a vaddisznótetemek aktív keresése és a folyamatos mintaküldés alapvető feltétele annak, hogy a helyi járványvédelmi központ vezetője engedélyezni tudja az illető területen élő egyéb vadfajok társas vadászatát és a vaddisznó csoportosan végrehajtott, diagnosztikai célú lelövését!

Nem szabad elfelejteni, hogy a járvány terjedésének legnagyobb rizikófaktora maga az ember. Különböző ragályfogók (kutya, gépjármű, ruházat, állati eredetű hulladék, takarmány stb.) közvetítésével az addigi fertőzött területektől távol ütheti fel a fejét a járvány. Már biztosan elcsépeltek és lassan közhelyesnek tűnnek azok a kijelentések, hogy fontos az elővigyázatosság, a ruházat és a fertőzéssel érintkező használati tárgyak megfelelő tisztítása, de higgyük el és vegyük komolyan, hogy ezeknek szintén markáns jelentősége van, tartsuk be és tartassuk be őket a vadásztársainkkal! Vegyünk részt a tájékoztatókon, kérdezzünk utána a vonatkozó intézkedéseknek, olvassunk utána és kérdezzünk azokról vadászatra jogosultaktól és szakemberektől, akiknek már mindennapi gyakorlattá vált a járványhelyzet.

Az előzőekben említett megelőzési intézkedések és kötelezően előírt járványvédelmi előírások betartása ellenére, az ASP már jelentős pusztítást vég-

foto: Fülöp Bálint

zett hazánkban sok olyan vadászatra jogosult területén, amely korábban a vaddisznóból jelentős bevételhez jutott, vagy e nagyvad faj akár létfontosságú eleme volt a gazdálkodásának. A jövőben sajnos számítanunk kell arra, hogy a vírus tovább fog terjedni, így még több vadgazdálkodó fog szembesülni a vaddisznóból származó bevételek jelentős csökkenésével. Mindezek tudatában érdemes elgondolkozni azon, hogy milyen irányba, hogyan lehetne kompenzálni a kieső bevételeket, milyen módon kellene átgondolni az eddigi vadgazdálkodási gyakorlatot és a vadászati lehetőségek értékesítésének módját.

A jó vaddisznós területek esetében talán a leginkább fájó pont a társas nagyvad vadászatok, a jól eladható vaddisznóhajtások és terelő vadászatok jelentette árbevétel elvesztése lehet. Ezek

a vadászatok csak stabilan magas vad-sűrűségű területen eredményesek, ráadásul megrendezésük jelentős előzetes szervezést igényel, a vendégcsoportokkal és a vadászat többi résztvevőjével is hónapokkal a vadászat előtt egyeztetni kell annak időpontját, körülményeit. A fertőzés azonban – még ha a járványvédelmi előírások lehetőségét is adnának „csoportos diagnosztikai elejtésre” – a fent említett szükséges tényezők ellen „dolgozik” azokon a területeken is, ahonnan nem tűnt el a vaddisznó. Egyrészt a fertőzéssel veszélyeztetett területeken, a jelentősebb mennyiségű etetés tilalma miatt, nincs meg a lehetőség a vaddisznó magas sűrűségben tartására a hajtandó erdőrészekben, másrészt az ilyen feldúsult állományokban alakulhatnak ki a legmagasabb elhullási arányt okozó, komoly járványkitörések. A gyakorlatban tehát hiába kötelnék le előre a vendégcsoportok részére a vadászatokat, messze nem biztos, hogy

nem kell az utolsó pillanatban lemondani azokat. A vaddisznóállomány instabillá válása sajnos a hajtások mellett a tereléseket is erőteljesen visszaveti, ami a bevételkiesésen kívül a sutavadra vonatkozó magas elejtési tervszámok teljesítésében is nehézségeket okozhat.

A tapasztalatok alapján a járványkitörések hatására a vaddisznó nem mindenhol tűnik el teljesen és tartósan a vadászterületekről: ezeken a helyeken a megmaradó vagy visszatelepülő vaddisznóra – már csak a járványvédelmi intézkedések értelmében is – valamilyen formában vadászni kell. A társas vadászatok nehézségeit figyelembe véve nincs más megoldás, mint átállni az egyéni vadászati módokra. Ezek értékesítése azonban jóval nehezebb a társas vadászatokénál, árjegyzék szerinti egyéni vadászatra inkább csak a kanok esetében van kereslet. A süldő, a malac és főleg a koca esetében jóval szerényebb a fizető vendégek érdeklődése, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a vendég az elejtett vad húsát nem vagy csak jelentős korlátozásokkal viheti magával.

A vaddisznó és a sutavad egyéni vadászatának értékesítésére jó megoldást jelenthet a különböző vadászati csomagok létrehozása, amelyekre egyébként is egyre nagyobb kereslet mutatkozik a vadásztársasági tagság nélküli hazai és a környező országokból érkező vadászok körében. Csomagos vadászat formájában akár egész éves és a teljes vadászterületre kiterjedő vadászati lehetőség is értékesíthető, így akár a terület egy részén tapasztalható járványkitörések ellenére is máshol eredményesen vadászhatnak vaddisznóra a vendégek. Az ASP-vel érintett térsé-

gekben azért is meggondolandó a csomagos vadászatok értékesítése, mivel ezek a vadászatok jóval kisebb vaddisznóállomány-sűrűség fenntartása mellett is eladhatók, ami járványvédelmi szempontból mindenképpen kívánatos. Nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy lecsökkent számú vaddisznóállomány esetén is az arra érzékeny időszakokban és területrészekben mindenképpen jelentkezik vadkár, a csomagos vadászati lehetőségekbe pedig beépíthetők a vadkárelhárító vadászatok, így csökkenhet a szakszemélyzet, illetve – vadásztársaságok esetén – a tagok vadkárelhárításból adódó leterheltsége. Jelentős hátránya ugyanakkor az ilyen módon értékesített vadászatoknak, hogy a vendégek kíséréssel, irányításával egész éves munkát adnak a vadászterület személyzetének, valamint az egy vadra jutó bevétel is jóval alacsonyabb, mintha ugyanaz a vad hajtáson vagy terelésen került volna terítékre.

A vaddisznóvadászat értékesítésének átgondolása mellett kézenfekvő, hogy az ASP-vel érintett vadászatra jogosultak úgy is pótolhatják a kieső bevételeiket, ha gazdálkodásukban más vadfajokat helyeznek előtérbe a vaddisznó helyett. Sajnos vannak olyan területek, ahol a vadászatra jogosultaknak nincs is más választása, mivel ott a vaddisznó teljesen eltűnt vagy minimálisra zsugorodott az állománya. Hazánk legtöbb vaddisznós területén kisebb-nagyobb számban megtalálható a gímszarvas is, így a vaddisznó mellett eddig is gazdasági tényező volt, és ezután is az lesz. Állománya és egyben gazdasági súlya a vaddisznó visszaszorulásával kismértékben nőhet, mivel a két faj több forrás szempontjából is részleges konkuren-

se egymásnak. Erre a hatásra azonban nem érdemes építeni, nem számíthatunk arra, hogy minden eltűnt vaddisznó helyett eggyel több szarvassal gazdálkodhatunk. Nagyobb lehetőség rejlik a vaddisznós-gímszarvasos területeken általában kicsit elhanyagolt vadfajokban. Ezek közül kiemelkedik az őz, amely gyakorlatilag minden magyar vadászterületen megtalálható, de igazán meghatározó vadgazdálkodási jelentősége mégis inkább csak az apróvadas jellegű területeken van, míg ahol jelentős számú vaddisznó, gímszarvas vagy dám él, ott inkább csak a terület és a vadászati lehetőségeket színesítő vadként tekintenek rá, komoly figyelmet ritkán kap. Ennek a jelenségnek – az erdei bakok általánosságban gyengébb agancsminősége mellett – oka lehet az is, hogy az őzállomány létszáma is jelentősen kisebb a klaszszikus nagyvadas területeken, mivel a gyakorlatilag már az egész országban megtelepedett aranybak és a róka mellett a vaddisznó is igen hatékonyan keresi meg és fogyasztja el az újszülött őzgidákat. Ennek megfelelően várható, hogy ahol visszaszorul a vaddisznó, ott az őzállomány némileg magára talál, és növekedni fog. Ez viszont önmagában nem elég ahhoz, hogy az őz gazdasági jelentősége növekedni tudjon, emellett szükség van a lehető legintenzívebb ragadozógyérítésre, a trófeaminőség javítása érdekében az őz célzott takarmányozására az agancsépítési időszakban, valamint az állomány átgondolt és következetesen végrehajtott mennyiségi és minőségi szabályozására is. A ragadozók vadászata – a vadgazdálkodási haszna mellett – változatos és izgalmas vadászati lehetőségként is pótolhatja

Fotó: Fülöp Bálint

a kieső vaddisznóvadászatot az arra fogékony vadászok számára.

Bár a klasszikus nagyvadas területek élőhelyi adottságai kevésbé alkalmasak az ide sorolható vadfajok számára, és a legtöbb helyen már évtizedek óta nem foglalkoznak kiemelten az apróvaddal, érdemes a fácán és a mezei nyúl szerepén is elgondolkodni. Elég, ha van a vadászterületnek néhány száz hektár, apróvad-gazdálkodásra alkalmas része: megfelelően intenzív ragadozókontroll, élőhelyfejlesztés és kotlósos fácánnevelés bevezetése esetén jó eredmények érhetők el. A mezei nyúl általában gyorsan reagál az élőhely kedvező változására, a kotlósos módszerrel nevelt, jó minőségű fácán pedig magas áron értékesíthető vadászati lehetőséget nyújt. Az apróvad-gazdálkodás szempontjából maga a probléma, a vaddisznó állományának csökkenése is pozitív hatás, mivel a nagy sűrűségű vaddisznóállomány a tojások és a szaporulat predációjával gyakorlatilag megghiúsíthatja a szaporodásukat. Bár sajnos az elmúlt évtizedekben nagyon kevés jó példát láttunk erre, sok munka és pénz befektetésével mindkét apróvad faj akár néhány év alatt jelentős tényezővé válhat egy vadászatra jogosult gazdálkodásában.

A dám és a muflon csak helyenként bír nagyobb jelentőséggel, mivel mindkét faj előfordulása foltszerű, ezért országos szinten nem számolhatunk velük a vaddisznót kiváltó fajokként. Különösen azonban a dám – amely azért az elterjedési területét is jelentősen megnövelte az elmúlt években – ahol jelen van, ott gyakran jelentős állománysűrűséget ér el, ezáltal a gazdasági súlya is nagy, így a vele való hangsúlyosabb

gazdálkodás lokálisan kompenzálhatja a vaddisznóból származó árbevétel kiesését. A muflonnal való gazdálkodás az ASP hatását leginkább a korábbi vaddisznóskertek esetében ellensúlyozhatja, mivel ez az egyetlen faj, amely az 500 ha-nál kisebb, a vírus megjelenése miatt kiürített vadaskertekben tartható, ezáltal a segítségével megelőzhető, hogy a teljes meglévő infrastruktúra feleslegessé váljon.

Az ASP vadgazdálkodási hatásait már most is érzékelhetjük, és sajnos előre látható, hogy hosszú távon együtt kell élnünk a fertőzéssel az egész országban. Bár a vaddisznóhajtások ellehetetlenülése által jelentett bevételkiesés és a vaddisznó általános megritkulása miatt csökkenő vadászati lehetőség sok vadászatra jogosultat és vadászt érinthet érzékenyen, ennek átvészélése alternatív gazdálkodási modellt kell találni. Azt pedig semmiképpen nem szabad elfelejtenünk, hogy minél jobban betartjuk a járványvédelmi előírásokat – kiemelten az intenzívebb hasznosításra vonatkozókat –, annál jobb esélyünk van a járványhelyzet súlyosságának csökkenésére.

Mindezekon túl pedig fontos a tájékozódás és a már ASP-vel érintett vadászatra jogosultaktól való folyamatos tájékozódás és az összegyűlt tapasztalatok hasznosítása.

Berger Andor és Rung Áron

Források:

Országos Vadgazdálkodási Adattár
Központi Statisztikai Hivatal
Magyar Állattenyésztők Lapja, 2019.
október

AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS VADÁSZATI-VADGAZDÁLKODÁSI HATÁSA A BODROG VADÁSZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A vadászterület bemutatása

A Bodrog Vadásztársaság 8770 hektáron folytatja vadgazdálkodását. Nyugat felől a Zempléni-hegység, észak felől Szlovákia, kelet, valamint dél felől a Bodrogtörzs határolja. A vadászterület Sárospatak, Sátoraljaújhely, Alsó- és Felsőberecki, Karos, Bodroghalom, valamint Vajdácspa települések külterületeit foglalja magában. A területet a Bodrog folyó kettészeli, ebből kifolyólag ártéri jellegű élőhelyeken is gazdálkodunk. Területünkön található a Long-erdő természetvédelmi terület. A terület 90–100 m tengerszint feletti magasságú, ártéri szintű síkság, melyen ártéri fűz-nyár és tölgy-köris-szil ligeterdők, illetve síksági gyertyános-kocsányos tölgyesek találhatóak mintegy 350 hektár kiterjedésben. E terület kiemelt vadrejti képességét a gyalogakác adja, amely megközelítőleg 800 hektáron – a Bodrog folyó áradása, illetve a haszonállat-tartási gyakorlat átalakulása miatt – teljes egészében és szinte kiirathatatlanul uralja az elhagyatott, nádasokkal szabdalta legelőket. A terület Zemplénhez közelebbi része – amelyet a Ronyva-patak szel ketté – nagyvadas, míg a Bodrogtörzs felé eső része inkább apróvadas jellegű, de az utóbbi időben egyre gyakrabban figyelhető meg itt is gímszarvas, illetve vaddisznó.

Vadászterületünkön a nagyvadfajok közül – a muflon és a dámvad kivételével – valamennyi vad faj előfordul. Az apróvadfajok közül kiemelt vadgazdálkodási jelentőséggel a fácán, illetve a mezei nyúl bír, melyek egyedszáma a ragadozóknak a lőfegyverrel, valamint csapdákkal történő intenzív gyérítésének köszönhetően folyamatosan, bár lassú emelkedést mutat. A tőkés réce állománya az utóbbi aszályos évek miatt folyamatosan csökken, a fogoly jelenléte csupán pár családra tehető. 2019-ben, a pestissel gyakorlatilag egy időben jelent meg az aranysakál a terület bodrogtörzsi részén, majd a Bodrog januári befagyása után az északnyugati részen is feltűnt. Elejtését nehezíti a kiterjedt, dús vegetációjú mezőgazdasági kultúra, valamint az ártéri rész gyakorlatilag áthatolhatatlan sűrűje, ezért 2019 augusztusáig mindössze 3 db-ot ejtett el az egyik tagtársunk. A vadkamerák képei alapján már nyestkutya is előfordul.

Gazdálkodásunk szempontjából az őz, illetve a gímszarvas bír kiemelt jelentőséggel. A gímszarvasbika vadászatát, vadásztatását megnehezíti a szarvas élőhelyének gyalogakáccal borított növényzete, valamint a Bodrog, illetve Ronyva-patak felől már a lóvilág határa előtt gomolygó pára. Az utóbbi években, a terület ártéri jellege miatt, állandósult a gímszarvas na-

gyobb számú jelenléte, amelynek vadászata hatalmas élményt nyújt a tagoknak és vendégvadászoknak egyaránt. A gímszarvossal való gazdálkodásunkat az árvíz, illetve az árteret borító sűrűség nehezíti meg, igaz, ugyanezeknek a feltételeknek is köszönhetjük a jelenlétét. A területet borító gyalogakác-takarást a föld tulajdonosainak jóváhagyásával, gépi szárazzással csökkentjük.

Az őzbak vadásztatásának nagy részét áprilisban folytatjuk, kisebb részét pedig az üzekedési időszakban. Fácán, illetve mezei nyúl bérvadásztatásával már nem foglalkozunk, november elejétől február végéig hétvégeként a vadásztársaság tagjai, illetve vendégeik vesznek részt a vadászatokon. Vaddisznóra kizárólag vadásztársasági tagjaink, valamint vendégeink vadásztak egyéni vadászaton, társas vaddisznóvadászatot az ártér szinte áthatolhatatlan sűrűsége miatt nem folytatunk.

Az afrikai sertéspestis megjelenése és terjedése a vadászterületen

Vadásztársaságunk 2018 márciusától fokozott figyelemmel kísérte az afrikai sertéspestis járványának esetleges megjelenését, azonban – tekintettel a nagymértékű és egészséges vaddisznóállományunkra, a környező vadászterületekről és a vadászterületünkről szolgáltatott minták negatív eredményére – nem gondoltuk volna, hogy minket is elér a fertőzés. Vadásztársaink zömét csapásként érte a járvány gyors és agresszív lefolyása. Közvetlen környékünkön az első tetemek (2 egyed) a Bodrog folyó befagyása után nálunk kerültek elő. A tetemet az

egyik hivatásos vadászunk találta 2019. január 24-én, az ártér középső részében. A betegség megjelenésének nem voltak előjelei, az első tetemetek egy egerészölyv csipkedte, így bukkant rá a hivatásos vadászunk. A vadkamerák felvételei alapján a kondák az első elhullások felfedezése után körülbelül két hétig ugyanúgy viselkedtek, mint a betegség megjelenése előtt. A január 24–31. közötti időszakban 11 tetemet találtak a hivatásos vadászaink, valamint 15 vaddisznó került terítékre – még január 24-ét megelőzően –, amelyek negatív mintát adtak. Február elejétől gyakorlatilag elárasztottak bennünket a tetemek, február végén friss nyomokat már csak elvétve lehetett találni. Ebben a hónapban vaddisznóelejtés nem történt, hivatásos vadászaink, valamint vadásztársaink összesen 70 elhullott vaddisznót találtak. A fertőzéssel járó tömeges elhullásnak kedvezett a bűgási időszak, valamint a viszonylag kis területre korlátozódó nagy vaddisznó-populáció. A legborzasztóbb „eredményrel” február 15-én, valamint 27–28-án járt az elhullott egyedek keresése: az utóbb említett napon 13 tetem került elő egymástól pár méterre, az előbb említett időpontban pedig összesen 20 tetemet találtunk egy helyen úgy, hogy több vaddisznó egymás mellett feküdt, szinte összebújva. Egész kondákra bukkantunk az ártér sűrűjében egymástól pár méterre elpusztulva. A fagyos időszakban egyértelmű volt, hogy a vackukon pusztultak el, váltón nem találtunk tetemeteket. Keresés közben sokszor szenvedés nyomai voltak megfigyelhetőek az avarban, majd pár méterre a fertőzött vaddisznó teteme is előkerült. Gyakori volt, hogy kere-

sés közben egészségesnek tűnő, gyors mozgású kondákba vagy – vélhetően – egészséges kanokba akadunk, holott ezektől az egyedektől néhány méterre vaddisznótetemek hevertek. A téli hullakeresések során több nagy kan is előkerült a területről, kora tavasszal pedig több vemhes kocát találtunk.

Március hónapban összesen 31 tetem került elő, többnyire 2-es 3-as csoportokban, csupán két esetben találtunk nagyobbak mondható csoportot 8, illetve 5 tetemmel. Sajnos megállapítható, hogy másfél hónap alatt – 2019. január végétől március közepéig – annyi tetem került elő, mint amennyit a 2018/19-es vadászati évben a pestis megjelenéséig elejtettük, ez számszerűen 98 példány volt. Márciusban vaddisznóelejtés nem volt a területünkön. A 2018/19-es vadászati évet 98 elejtett, negatív mintát adó vaddisznóval, valamint 121 talált fertőzött tetemmel zártuk. A téli olvadás után, a felmelegedés bekövetkeztével már nemcsak a gyalogakác mélyén, hanem a nádasokban, illetve a Ronyva-patak partján

is kerültek elő a hullák. Március folyamán több esetben talákoztunk koca nélküli malacokkal.

Áprilisban összesen 23 tetemet találtunk, 4 tetem volt a legtöbb, ami egy helyről került elő. Ebben a hónapban mindössze 1 vaddisznó került terítékre a Bodrog keleti oldaláról, amely negatív mintát adott, holott ekkor már a területünk Bodrogtól keletre eső részén is – ahonnan a fertőzés feltételezhetően elindult – kerültek elő tetemek, közvetlenül az ártéri területéről.

Május hónapban 2 tetemet találtak hivatásos vadászaink, és 1 vaddisznó került terítékre. A májusi esőzések következtében a Bodrog folyó, illetve a Ronyva-patak megáradt, aminek következtében nehéz volt a hullakeresés. Egy tetemet az egyik hivatásos vadászunk az áradó Bodrogból halászott ki, miközben sodorta a víz. A pestis bodrogi megjelenésével egyidejűleg megjelentek vaddisznókondák a terület délkeleti részében, amelyek károkat okoztak a kukoricavetéseken. A téli társas apróvadvaszatok során több

alkalommal tartózkodott magányosan a nádasokban, de kondák jelenlétére utaló jelek nem voltak.

Június hónapban már nem került elő tetem, viszont a bodrogi területen sikerült egy vaddisznót elejteni. Akkor úgy gondoltuk, hogy vége a megbetegedésnek, az ártérről kiürült a vaddisznóállomány, gyakorlatilag néhány egészségesnek tűnő vaddisznó van a területnek azon a részén, így az majd várhatóan újratöltődik. Többet lejárunk a bodrogi területre vadászni, jómagam is több konda jelenlétét tapasztaltam – nem kis meglepetésemre.

A július azonban visszarántott minket a valóságba. Az ártéri terület ismét kiszáradt, a területbejárás során ismét 9 friss tetem került elő. Nyilvánvaló,

hogy az ár visszahúzódásával az északnyugati szomszédunktól jöttek, de hiába borította víz a területet, a vírust nem irtotta ki, így megfertőződtek az újonnan érkezett vaddisznók is. Júliusban a bodrogi területre 3 negatív mintát adó vaddisznó került puszkavégre.

Augusztusban 5 tetem került elő, vaddisznóelejtés egy esetben történt. Augusztus végéig 151 db tetemet találtunk összesen. Egyértelmű, hogy a fertőzött ártéri területen nincs esélye a vaddisznónak az életben maradásra. A vadkamerák felvételein előforduló vaddisznóészlelések már nem töltönek el minket egy esetleges új populáció megtelepedésének reményével, pusztán támpontot adnak a hivatásos vadászainknak, hogy hány tetemet kell még megtalálniuk.

A járvány kirobbanása óta alapvetően megváltozott a vaddisznó viselkedése, legalábbis a bodrogi területünkön. Korábban egy-két vaddisznót láttunk a területnek azon a részén, jelenleg viszont komoly károkat okoznak a mezőgazdasági kultúrában. Feltehetőleg a Tisza ártere felől – amely időközben szintén megfertőződött – érkeznek folyamatosan. Az ártéri részen valószínűleg nem változott a viselkedésük, bár erről nem tudunk információkat adni, hiszen „utánpótlás” már a Zemplén, valamint Szlovákia irányából sem érkezik, hiszen a nyár folyamán sajnos ezek a részek is fertőződtek, azonban friss tetemeiket továbbra is találunk. Annyira hamar megfertőződnek és elpusztulnak a vaddisznók, hogy az ártéren nemhogy vadászni nincs időnk rájuk, hanem a megfigyelésük is egy-két vadkamera-felvételre korlátozódik.

A járvány hatásai a vadásztársaság működésére

Az őz-, illetve a gímszarvas vadásztatásból származó bevételhez viszonyítva csekély volt a vaddisznóból származó bevétel, hiszen kifejezetten bérvadásztatást – akár egyéni, akár társas vadászat formájában – nem folytattunk, a vaddisznó húsát az elejtő minden esetben megvásárolta, az elejtett vaddisznó húsának leadására ritkán került sor. Az előzőekben leírtak miatt gazdálkodási szempontból vadásztársaságunknak eddig nem jelent számottevő bevételkiesést a jelenlegi drámai helyzet, azonban vadászati szempontból hatalmas csapás minden egyes vadásznak.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vadászkamara mindent megtett a járványvédelmi képzés mihamarabbi megszervezése és az azon való, minél szélesebb körű részvétel érdekében, a lakosság tájékoztatása viszont elmaradt. Amikor megkaptuk a sertéspestisre figyelmeztető táblákat, rögtön kihelyeztük őket. Csak a csodának köszönhető – meg persze hivatásos vadászaink emberfeletti teljesítményének, amelyet a tetemek összeszedése során tanúsítottak –, hogy a vírus nem robbant ki azonnal a területünkről. A fertőzést a többi állat vagy az emberi tudatlanság is továbbterjesztheti. Az ártéri részünket a Ronyva-patak szeli ketté, amely az áradás visszavonulásakor kiváló halászhely, amelyet – engedély birtokában vagy anélkül – a helyi lakosság elszeretettel látogat. Veszélyt jelentettek az illegális agancsgyűjtők is, akik vagy nem is tudták, hogy fertőzött területen járnak, vagy figyelmen kívül hagyták a figyelmeztető táblákat.

Feltételezhetően az előzőekben írtak is hozzájárultak, hogy a járványvédelmi szabályok betartása ellenére sem sikerült megfékeznünk a vírus továbbterjedését. Tapasztalataink alapján a járványt jelenleg megfékezni szinte lehetetlen, mivel a természetes akadályok sem állják útját.

A járványvédelmi szabályozás bármiféle módosítása számunkra pozitív változást már nem hozhat. Kifejezetten szakmaiatlannak tartottuk a vaddisznó etetésének korlátozását, hiszen ha a vad nem talál élelmet az etetőben és a szórókon, akkor továbbáll. Mozgása közben vagy mezőgazdasági területen talál magának táplálékot – ezzel jelentős károkat okozva közvetlenül a mezőgazdasági terület használatjának, közvetetten pedig a vadászatra jogosultnak –, vagy egy másik vadászatra jogosulthoz vonul át, terjesztve ezzel a fertőzést. Sajnos erre a mi vadásztársaságunk is élő példa: nem etethetünk olyan mértékben, mint a fertőzés előtt, így a bodrogi részen az előző évekhez viszonyítva nagyobb vadkár keletkezett, az ártéri részről pedig az árvíz hatására, valamint az élelem hiánya miatt elhúzódtak a vaddisznók, feltételezhetően megfertőzve a zempléni területeket.

A pestis megjelenése, tekintettel arra, hogy gazdálkodásunknak nem a vaddisznó jelenti az alapját, jelenleg nem jelent közvetlen számottevő kiesést. Az állami kártalanítások fedezik a költségeinket, nevezetesen az eddigi öt hullagödör, valamint a hűtőház betonalapzata kialakításának költségeit. A vezetőségünk, valamint a taggyűlés megállapodott abban, hogy a diagnosztikai célú lelőések értéke

a társaságot illeti, azonban a tetemek megtalálásából származó állami kártalanítások – hullakeresés, találási díj, mintavétel, tetem elszállítása – teljes egészében a hivatásos vadászainkat illetik.

Tapasztalataink alapján, ahol megjelent a fertőzés, és tetemek is előkerültek, ott nincs esély a vaddisznók hosszú távú életben maradására. A vaddisznóállomány regenerálódásának alapvető feltétele lenne a kocák túlélése, viszont éppen ennek az ivarnak van erre a legkisebb esélye, mivel vagy nagyobb kondákba verődve élnek, vagy a malacaikkal, és minél nagyobb számban vannak együtt a vaddisznók, annál nagyobb az esélyük a megbetegedésre. A területünkön 2019. augusztus 28-áig – jelen írás

kéziratának lezárásáig – megtalált 151 tetem kétharmad része nőivarú vadisznó volt. Sajnos annyira fertőzött a területünk, hogy a pestisvírus „öntisztulására” sem látunk esélyt, valamint a Zemplén időközbeni fertőződése miatt utánpótlás sem várható. A vaddisznók fő tartózkodási helye a mi esetünkben az ártér, amelynek minden adottsága kedvez a vírus minél további életben maradásának. Hónapokig sikerült a hivatásos vadászainknak a tetemeket folyamatosan megtalálni és ártalmatlannítani, így egy kis időre sikerült megakadályozni a járvány továbbterjedését a szomszédos területek felé. A tél végi, kora tavaszi áradás elmaradt, azonban májusban már ismét a víz lett az úr, a még életben lévő vaddisznók feltehetőleg elmenekültek az árvíz elől, ezzel

terjesztve a vírust. A Kormányhivatal részéről volt megkeresés arra vonatkozóan, hogy próbáljanak meg a hivatásos vadászaink olyan szarkát elejteni, amely vaddisznótetemet fogyaszt. Ezt nem sikerült teljesíteni, ugyanis leginkább a hollók és egyéb védett ragadozó madarak fogyasztottak belőlük. Az árvíz hatására az előzőekben említett hollók a szemem láttára repültek át a 37-es számú főút nyugati oldalára, amely terület már egy másik vadászatra jogosulthoz tartozik, és sajnos fertőzötté is vált a nyár folyamán. Véleményem szerint nagy veszélyt jelentenek a vírus elhurcolása szempontjából a ragadozó emlősök is: vadászterületünkön csak egy-két malactetem került elő egyben, a többségüket azonban a ragadozók (róka, sakál) elfogyasztották. A fertőzés megjelenése óta egyre több helyről lehet hallani a sakálok üvöltését az ártéri részről, de elejtésükre a nagy takarás miatt nincs lehetőségünk, valamint a közeledő szarvasbőgési időszak miatt minimálisra korlátozzuk az ártéri terület zavarását.

Vadásztársaságunk életében az elmúlt 15–20 év hatalmas változásokat hozott. A nyúlbe fogást az állomány drasztikus fogyatkozása miatt elhagytuk, a tőkés réce és egyéb vízivad vadászata a vizes élőhelyek csökkenése miatt szintén csökkent, a gerle, valamint pézsmapocok vadászata pedig gyakorlatilag megszűnt. Ekkor a vaddisznóállomány csekély számú, de állandó volt, amelyet a vaddisznó társas vadászataival sikerült szabályozni. A folyamatos, évenkénti többszöri árvíz miatt az ártéri kaszálókat a gyalogakác benőtte, a mező-, illetve erdőgazdálkodás ezen a területen a minimálisra csökkent, te-

ret engedve egy minden szempontból háborítatlan vadrejtő hely kialakulásának. Ekkor jelent meg a területen a gímszarvas, és indult növekedésnek a vaddisznók egyszáma. A növekedést az alábbi elejtési darabszámok is mutatják, amelyek szinte kizárólag a területnek a Bodrogtól északnyugatra eső részére korlátozódnak: 2015/16-os vadászati év: 75 db, 2016/17-es vadászati év: 108 db, 2017/18-as vadászati év: 66 db, 2018/2019-es vadászati év: 98 db – és 121 elhullás. A korábban felsorolt apróvadfajok vadászatát felváltotta a vaddisznó egyéni vadászata, ami vadásztársaink állandó, gyakori és élményekben gazdag időtöltésévé vált.

A vaddisznó bármilyen formában történő vadászata a vadászati lehetőségeinknek egy nagy szelete, amelynek nemhogy a teljes hiánya, hanem átmeneti csökkenése is sokunk számára szinte pótolhatatlan.

Magam személyesen a vaddisznó vadászatának hiánya miatt nagyobb figyelmet fordítottam a róka, valamint a selejt – kifejezetten 150 gramm alatti – őzbakok vadászatára. A vadászati lehetőségek átalakultak – területünk szerencsés adottságai folytán –, a szenvedélyes vadászok egész évben folyamatosan tudnak vadászni, igaz, vaddisznóra csak elvétve...

Amennyiben a jelenlegi járványvédelmi intézkedések állandósulnak, úgy ezekkel a szabályokkal együtt elve, azokat maradéktalanul betartva kell tovább vadászunk. Lehet vadgazdálkodást folytatni így is, de nem a vaddisznóval.

*Dr. Ary Boldizsár
Vt. titkár*

AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS VADÁSZATI-VADGAZDÁLKODÁSI HATÁSA AZ EGERERDŐ ERDÉSZETI ZRT. VADÁSZTERÜLETÉN

Az afrikai sertéspestis (továbbiakban: ASP) témaköre számos vadgazdálkodási, vadászati, gazdasági, sertéságazati, érzelmi kérdést és bizonytalanságot vet fel és valószínűsíthető, hogy hosszú távon kell a betegség okozta következményekkel szembenézni. Az Egererdő Zrt. érintettsége miatt szeretném néhány gondolattal bemutatni az elmúlt időszakot, a jelenlegi állapotot, ezzel is felhívni a figyelmet a helyzet súlyára.

Az Egererdő Erdészeti Zrt. működési területe Magyarország legnagyobb összefüggő erdővel borított hegyvidéki táján terül el. A terület három eltérő jellegű része a Mátra, a Bükk és a Heves-borsodi-dombvidék, de elnyúlik egészen az Alföld északi részéig. Társaságunk 75 ezer hektáron folytat erdőgazdálkodást. Legnagyobb élőfa-készletét a tölgy alkotja, de megtaláljuk itt a bükk, a gyertyán, a fenyő, az akác és egyéb kemény- és lágylombú faállományt is.

A Társaság 2017-től, az új üzemtervi ciklus kezdetétől három, összesen 51 967 ha kiterjedésű vadászterületen folytat vadgazdálkodási, vadászati tevékenységet a 203. számú Bükki Vadgazdálkodási Tájégségben, közel 85%-os többségi állami tulajdonnal.

A vadászterületek megoszlása a következő: a Mátrában a legnagyobb

vadászterületünk közel 27 000 ha, a Bükkben 21 876 ha nagyságú területtel rendelkezünk, a harmadik és legkisebb az egerbaktai vadászterület 3167 ha-ral.

Vadászterületünk kifejezetten nagyvadas jellegű, az apróvadnak nincs gazdálkodási jelentősége. A minimális mezőgazdasági terület miatt a vadkár, illetve a vadkár miatt fizetendő bírság kisebb, így az ágazat eredménye jónak értékelhető. A dús cserjeszint, a víz állandó megléte mellett az élőhely adottsága közepesnek, több helyütt gyengének mondható, de ennek ellenére minden évben kerülnek puszkavégre kiváló trófeájú egyedek.

A közel 52 ezer hektár vadászterületen nagyvadaink közül több évre visszamenőleg hagyományosan a vadászó volt megtalálható legnagyobb számban, de számottevő a gímszarvas, a muflon és az őz is. Színesíti a területet a vadászható nagyvadfajok közül minimális létszámban a dámvad jelenléte is.

A muflon állománya mind minőségében, mind létszámában országos szinten is jó, éves terítéke 500–550 példány. Ezt bizonyítja az is, hogy minden évben több 80 cm feletti csigájú kos kerül terítékre, valamint az elmúlt idényben egy közel 97 cm átlaghosszú kos is puszkavégre került. A Mátrában inkább nagy terpesztésű, szépen ívelt csigájú kosok

fordulnak elő. A Bükkben is megtalálhatóak az ilyen típusú kosok, de igen jellemzőek a kis ívű, valamint nyakba, illetve állba nőző csigájú kosok is.

Az őz minősége inkább gyengének mondható, de néhány szép – akár 300–350 g fölötti – trófeájú bak is terítékre kerül. Az erdei bakokra jellemzően viszont szép formájú, gyöngyözöttségű és színezetű az agancs. Az őz éves terítéke a muflonéhoz hasonlóan alakul, nagyjából 500 példány.

A gímszarvas esetében, mivel a vadászterületek zöme a gyenge élőhely kategóriába tartozik, és mezőgazdasági területtel nem rendelkezik, a trófea is inkább gyenge és közepes minőségű, de ritkán előfordul az itteni viszonyokhoz mérten kiváló minőségű és nagyságú trófeás egyed is. A trófeák átlagsúlya 4,5 kg körül mozog, évente 900 darabos gímszarvasállomány-hasznosítás a jellemző.

A vadállománnyal való gazdálkodás hosszú távú, gondos tervezést igényel. Vadászterületeinken a vadgazdálkodási, vadászati feladatokat a kerületvezető erdész szakszemélyzet mellett néhány fő hivatásos vadász látja el. A társaság életében a vadgazdálkodás fő stratégiai célja az, hogy az eltartható vadlétszám mellett biztosítottak legyenek a következők:

- a lehetőségekhez képest a vadászat minél nagyobb eredményt produkáljon;
- javuljon a vadállomány minősége;
- erősödjön a vadászati morál, s ezzel együtt a magyar vadgazdálkodók, vadászok hírneve.
- tartamos erdőgazdálkodás és vadgazdálkodás összhangjának megteremtése

A társaság három, a muflon és vadászó tartására alkalmas vadaskerttel rendelkezik. A Bükkben Szilvásvárad és Nagyvisnyó községek határában működik egy 285 hektáros kert, a Mátrában Verpelét–Kisnána–Tarnaszentmária települések határában helyezkedik el a legnagyobb, közel 1200 hektáros kertünk, a harmadik vadaskert pedig szintén a Mátrában, a Mátrafüredi Erdészeti területén található 348 ha területnagysággal.

Vadgazdálkodásunkat jelentősen befolyásolja az erdőgazdálkodással való összhang megteremtése és fenntartása, illetve a természetvédelem részéről jelentkező szempontok és törekvések. Az Egererdő Zrt. területén működik a Bükki Nemzeti Park, valamint a mátrai vadászterületünkön található a Mátrai Tájvédelmi Körzet is. E védett területek a társaság által kezelt területek 49%-át teszik ki. A NATURA 2000 program területünk 57%-át, a nem védett területeink 19%-át érinti, ami összességében 68%-ra növeli a korlátozásokkal érintett területeink arányát.

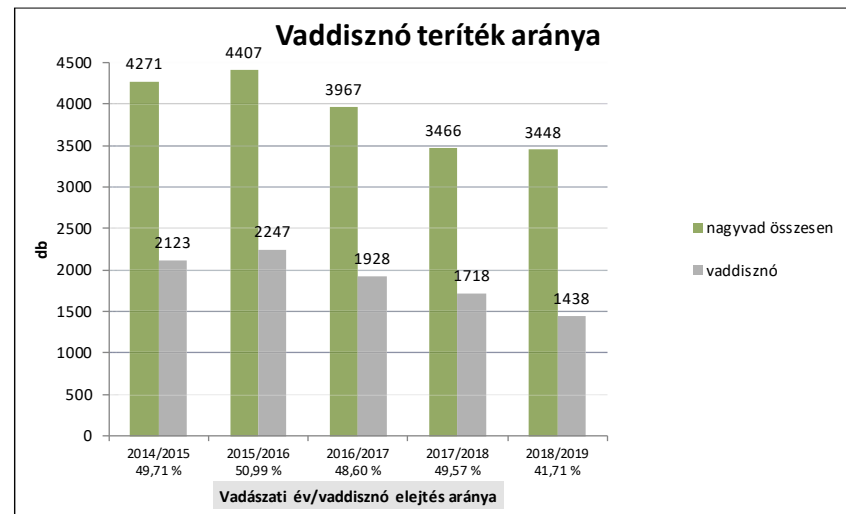
Vadászterületeinken a vadászó mindenütt jelen van. Sok vadász számára az egyik legnagyobb élményt a vadászó vadászata nyújtja mind az egyéni, mind a társas vadászatok során. Emellett azt lehet mondani, hogy sok vadászatra jogosult esetében a legnagyobb gazdasági jelentőséggel bír. Ráadásul hazánkban egy-két kivétellel majdnem mindenhol kisebb-nagyobb számban megtalálható a jó alkalmazkodóképessége folytán. A már említett gazdasági jelentőséget az Egererdő Zrt. vadászterületén is alá lehet támasztani, mivel az éves nagyvadteríték 50%-át a vadászó adja. Egyéni és társas vadászó

szat formájában, hazai és külföldi vendégek számára biztosít – vagy inkább már csak biztosított – kiváló vadászati lehetőséget.

Sajnos már régebben is lehetett hallani a klasszikus sertéspestishez hasonló, de még agresszívabb vírusról, az afrikai sertéspestisről. Egészen 10–12 évet vissza lehet menni az időben, amikor új „kitörést” észleltek Grúziában. Ekkor már sokak fejében megfordulhatott, hogy elérhet-e hazánkba a vírus, főként miután oroszországi, fehéroroszországi továbbterjedéséről is lehetett hallani. Igazán veszélyesnek tűnt már a vírus ukrainai megjelenése, majd 2017-ben megérkeztek az első olyan hírek, hogy Romániában, közel a határhoz jelen lehet a pestis. Ezen előzmények hallatán és tudatában – legalábbis a klasszikus sertéspestis tapasztalatai alapján – tisztában voltunk a vírus számos vektorának lehetőségével, nagyon erős fertőzőképességével. Ahogyan telt az idő, egyre jobban foglalkoztatta a vadászokat, vadászatra jogosultakat az ASP országba kerülésének lehetősége mindamellett, hogy mások mellett jómagam is inkább jóhiszeműen, naivan álltam a magyarországi megjelenéséhez. A 2017/18-as vadászati évet lezárva – talán egy kicsit meg is nyugodva, hogy jól sikerült az idény, remek társas vaddisznóvadászatokon vagyunk túl – jött az igazi „hidegzuhany”: az, ami Magyarországon ezelőtt még sohasem fordult elő. 2018. április 21-én Heves megyében, a Gyöngyös város közigazgatási határához tartozó vadászterületen, az egyik vadásztársaságnál vaddisznóból vett mintából a NÉBIH Állategészségügyi Diagnosztikai Igazgatóságának laboratóriumában

az afrikai sertéspestis vírusát diagnosztizálták. Úgy gondolom, hogy nem csak az illetékes vadásztársaság, hanem a környező vadászatra jogosultak, sőt az egész ország számára hihetetlen volt, hogyan került a vírus kis túlzással az ország közepére, messze a veszélyeztetett országhatártól. Az Egererdő szempontjából a megtalálás helye azért volt különösképpen érzékeny, mivel a vadásztársaság területével közvetlen szomszédságban van a társaságunk mátrai vadászterülete. Alighogy felocsúdtunk a hirtelen történetek kapcsán, pár nappal később, 2018. május 1-jén, Pálosvörösmart község határában négy elhullott süldőt találtunk a mátrafüredi erdészet kezelésében lévő területrészen. A leadott minták vizsgálata után kiderült, hogy ezek voltak az Egererdőnél előforduló első pozitív esetek. Ekkor már lehetett érzékelni, hogy itt van a pestis, és nem fog megállni. Ezután kis szünet következett, majd másfél hónap telt el, hogy nem találtunk elhullást, nem mutattak ki pozitív esetet.

A megjelenés előzményeként semmit sem észleltünk. Sokat beszélgetve a kollégákkal, talán az egyetlen dolog volt szembetűnő, hogy az átlagosnál több vaddisznót lehetett érzékelni. Ez inkább a társas vadászatok terítékain látszott: az egy-egy hajtás alkalmával kimozduló disznók száma nagyobb volt, valamint a területek jó részén érzékelhető volt a nagyobb számú jelenlétük (hullaték, túrások). Ennek ellenére az egyéni vadászat eredményessége nem változott, és a vaddisznó év végi terítékadata sem mutatott az előző évekhez képest növekedést. Ez részben az intenzív vadászatnak köszönhető, előtérbe kerültek a társas vadászatok

A vaddisznóteríték aránya az összes elejtett nagyvadhoz képest

is, ami évente összességében 70–80 vadásznapot jelent az erdészeteinknél.

Ahogy már korábban említettem, a vaddisznó vadászatára mindig is nagy hangsúlyt fektetünk, gazdasági szempontból fontos vadászható nagyvadfajunk. Ezt szemlélteti a fenti ábra is, amelyen jól látszik, hogy az éves nagyvadteríték közel 50%-át adja. A korábban említett három vadaskertben végrehajtottuk a zárt térben tartott vaddisznókra vonatkozó járványügyi előírásokat, így a diagnosztikai célú elejtéseknek köszönhetően azok a 2018/19. vadászati év végére vaddisznó tekintetében üresek voltak. A későbbiekben szereplő adatok és ábrák kizárólag szabad területi darabszámokkal szerepelnek mind az elejtések, mind az elhullások tekintetében.

Az állomány hasznosítását több éve 150% körülire terveztük. Ennek eredményeképpen a vaddisznólétszámban is mutatkozott csökkenés, viszont az ASP megjelenésével és az azzal járó

eljárásrenddel egyértelműsíthető az állomány és az elejtés darabszámának rohamos csökkenése.

Az ASP első hazai megjelenésekor a társaság területén felgyorsultak az események. Az ASP szempontjából közepes kockázati besorolású területből azonnal fertőzött és magas kockázatu terület kategóriájába kerültünk. Ezzel már számos feltételnek kellett megfelelni, követni az erre vonatkozó szabályozást, eljárásrendet. A fertőzött területen belül kijelöltek egy ún. különösen ellenőrzött területet, amely nagyban érintette területeinket. Itt egyéni vadászat alkalmával sem lehetett vaddisznót elejteni. Egyéni vadászatot csak az folytathatott, aki járványügyi vadászképzésen sikeres vizsgát tett, vagy olyan vadász kíséretében vadászhatott, aki már rendelkezett a vizsgával. A májusi pozitív esetek után leállítottak mindennemű vadászatot annak ellenére, hogy az tűnik logikus beavatkozásnak, hogy minél gyorsabban, minél

Csöves csont mintavétele elhullásból

kisebbségre csökkentjük a sertevad létszámát. Ekkor óriási feladat volt a vad által károsított területek más módon való megvédése, a vadkár elhárítása, annak minél kisebbre való csökkentése. Sajnálatos tény volt, hogy a javában tartó őzbakszezont is érintette a korlátozás, emiatt a bérvadászatból származó bevétel elmaradt. A közel 27 000 hektáros mátrai területen társas vadászat szervezése is kilátástalannak tűnt a téli időszakra vonatkozóan. 2018. június 18-án oldották fel a vadászati korlátozást. Az érintett jogosultak vadászat céljára havonta mindössze 10 kg/km² takarmányt juttathattak ki etetés gyanánt, egyéb fenntartó takarmányozás a mai napig nem lehetséges. Mint tudjuk, a vaddisznó jórészt kötődik a területhez, a kondák tartják az éjszakai búvóhe-

lyüket. Ehhez viszont az kell, hogy a terület viszonylag nyugodt legyen, de a legfontosabb, hogy a vad megtalálja a számára megfelelő mennyiségű takarmányt. Az említett 10 kg/km² viszont nemhogy a táplálkozási igényeket nem tudja fedezni, de még a helyben tartáshoz sem elegendő. Ebből következik a nagyobb mértékű vadkár – esetünkben erdei vadkár, mivel mezőgazdasági művelt terület alig található –, illetve a vaddisznó nagyobb migrációja. Az Egererdő Zrt. vadászterületei mind hegyvidéki területek, de a heglábaknál határos jogosultaknál már megjelenik a mezőgazdasági kultúra, szőlőültetvény, esetleg gyümölcsös. Éppen ezért prognosztizálható volt, hogy a gabonaéreskor egyébként is vertikálisan mozgó vad nagyobb számban fogja felkeresni a jobb takarmány kínáló mezőgazdasági területeket, ezzel nagy esélyt adva a vírus esetleges továbbterjedésére. A megfelelő táplálékkiegészítés hiánya miatti – főként száraz tavaszi időjárás esetén –, nagyobb mértékű vadmozgás mellett, az elhullott vad heti egy, illetve két alkalommal történő keresése okozza az egyik legnagyobb zavarást a területen. Hozzáteve, hogy a vaddisznón kívül ezt a többi vadfaj is megsínyli. A vaddisznót valószínűleg elsősorban nem lábas erdők, öreg erdők, tisztások környékén fogjuk keresni, hanem a megfelelő búvóhelyet adó fiatalosokban, bozótosokban. Pontosan ezeket a nyugodt, elzárt helyeket keresi fel a gímbika is az agancsfelrakáskor. Mondanom sem kell, hogy milyen „hasznos” tevékenység ekkor végigjárni a rejtőzködőhelyeket. Egyébként ettől eltekintve az egészséges vaddisznó életvitelében, mozgásában a megszokott-

hoz képest nagy változást nem lehetett tapasztalni. A vírus agresszivitása és virulenciája viszont – igaz, ekkor még nem nagyszámú elhullás mellett, de – egyértelműen látható volt a megbetegedett vagy már elpusztult disznókban. Az elhullott egyedek nagy részét a sűrűben, de igazából bárhol meg lehetett találni, váltókon elfekve, illetve – főként a nyári meleg időszakban – dagonyák, patakok, vizek környékén is találkozhattunk elhullással. Az elhullott vaddisznókból történő mintavétel sokszor hálátlan feladat, mint ahogyan ahogyan egy előző képen is látható.

A legfontosabb feladatnak a vírus továbbterjedésének megakadályozását látom, amiben a folyamatos fertőtlenítésnek van az egyik legnagyobb szerepe. Talán ez az a dolog, amire mindenkor, minden körülmények között venni kell a fáradságot, még akkor is, ha a megvalósítása sokszor nehézségekbe ütközik. Egyéni vadászataink alkalmával a ruházat cseréjére és a fertőzött terület elhagyását követően az alapos fertőtlenítésre is felhívtuk a figyelmet, társas vadászatok során pedig minden alkalommal megszerveztük a fertőtlenítést. Ez különösképp fontos a még ASP-mentes területre lépés előtt. A társas vadászatokon, illetve csoportos diagnosztikai célú vadászatokon alkalmazott kutyák megfelelő fertőtlenítése is elengedhetetlen.

Kiemelném védett madarunk, a holló szerepét: minden egyes területünkön egyre nagyobb számban van jelen, és véleményem szerint nem kell ragozni terjesztőszerepét a vírussal kapcsolatban. Abban, hogy házisertés-állományokra nem terjed át a vírus, abban csak reménykedni lehet. Ebben az eset-

ben viszont a legnagyobb veszélyforrást – anélkül, hogy bárhol olvastam volna ennek kutatásáról – az egyes sertéstartó telepek körül lévő legyek, szúnyogok és kullancsok mint vektorok jelenthetik (a közelben lévő vaddisznótetem már elegendő lehet).

Az egyik legnehezebben megoldható feladat a vadtest szállítása, egy-egy erdésznek sokszor közel 60-70 km-t kell megtennie csepegésmentesen a legközelebbi ideiglenes ATEV-átvevőhelyre. Ez egyrészt folyamatos előkészületet (zsákok, fertőtlenítés stb.), adminisztrációt, logisztikát és – ami a mai rohanó világban a legfontosabb – rengeteg időt igényel.

A vadászaton részt vevők lábbelijének fertőtlenítése

Az Egererdő és az ASP „evolúciója” időközben tovább folytatódott: 2018. november 21-én a mátrai vadászterületünket teljes egészében szigorúan korlátozott területté nyilvánították. Ebbe beletartozott a különösen ellenőrzött terület és annak 5 km-es pufferrónája is. Ekkor már gond volt a tróféák felhasználásának lehetőségével is. A legnagyobb változást a 2019. év eleje hozta, január 23-ától a cég teljes területe (52 000 ha) fertőzött besorolásba lépett. Innentől kezdve már a bükkki és egerbaktai vadászterületek is csak diagnosztikai célú elejtésben vehettek részt. A változások alatt időközben egyre több elhullást találtunk, valamint ezzel arányosan megnövekedtek a pozitív esetek is. Ekkor már az elej-

téskor egészségesnek látszó disznókból vett mintákból is mutattak ki vírust. Az elhullások és a pozitív esetek szembe-tűnő emelkedése egy időre tehető a vaddisznó mezőgazdasági területekről történő visszahúzóódásával, valamint a bűgási időszak kezdetével. Ekkor a kanok, érett kansüldők nagy szerepet játszanak a vírus terjedésében, mivel megpróbálnak minél több kocát megtermékenyíteni úgy, hogy azok nagyjából két napig ivarzanak.

A következő adatsorból és a hozzá tartozó ábrából kitűnik, hogy novembertől kezdődően látványos növekedés volt a számokban. A csúcspont 2019 márciusa jelentette, amikor 131 elhullás mellett 148 pozitív esetet regisztráltunk szabad területen. 2019 augusztusáig

bezárólag, mindösszesen 431 elhullást jelentettünk a hatóság részére, emellett 397 db minta volt pozitív. Ez a Heves megyei pozitív esetek 40%-a, ugyanis 992 eset volt a megyében, amely az országos 1703 db pozitív 58%-át teszi ki.

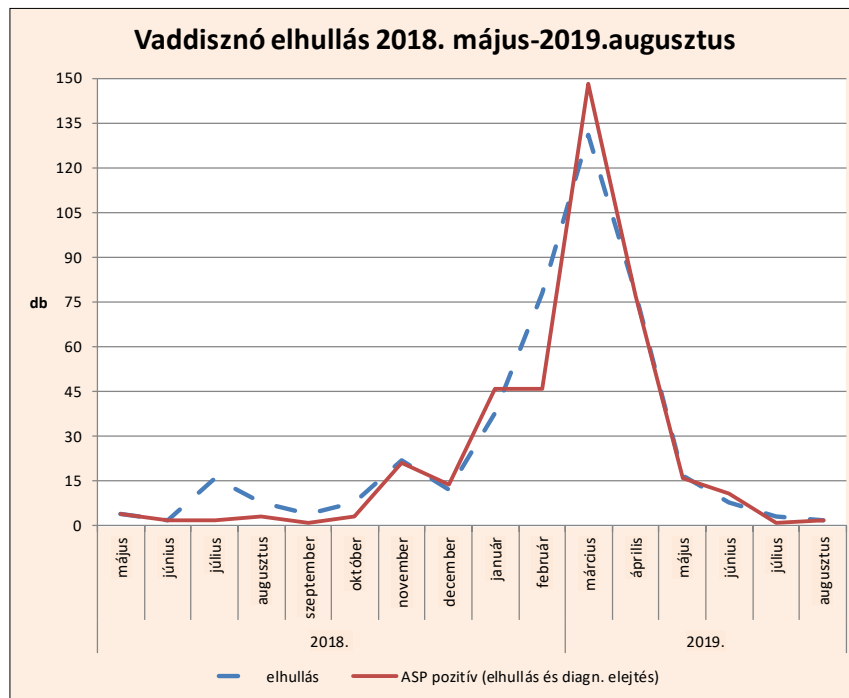
A vaddisznóból származó bevétel kiesésének mértékéről, úgy gondolom, hogy most még kicsit korai számot adni, de az ezzel járó következmények, járulékos negatív hatások mindenképpen előrevetítik a vadgazdálkodási ágazat keserves éveit a vírus hosszú távú jelenlétének fényében. Már 2018-ban – a megjelenés évében – egyértelmű volt a társas vadászatok iránti kereslet csökkenése, ráadásul a bizonytalannak tűnő helyzetben jellemzően a külföldi vadászok körében visszaszorulni látszik az egyéb tróféás vad iránti érdeklődés is. Volt rá példa, hogy a már előzetesen egyeztetett gím-bika- vagy muflonkosvadászatot visszamondta a vendég. Ez a kiesés viszont egyelőre még nem mutatkozhat meg a számok tükrében. Egy biztos: kevesebb a vad, kevesebb a vendég is, és ezzel kevesebb a bevétel. Csak a vaddisznóból származó kiesést azokon a területeken, ahol még van vaddisznó, és bőven van elhullás, az állami kártalanításból származó bevétel nagy részben fedezni tudja. Ez azonban csak addig igaz, amíg aránylag nagy számokkal lehet kalkulálni, ahol viszont felüti a fejét a vírus, ez legfeljebb 1-2 évig tarthat. A vaddisznóállomány minimálisra csökkenése után pedig már egyértelmű a bevételkiesés negatív hatása. Az elhullott vaddisznók heti két alkalommal folytatott keresésének 250 Ft-os órábérére, finoman szólva, szerény... Mivel a megyében sok helyütt a vaddisznó mellett csak a gím

a nagyvad, esetleg némi őz, muflon pedig nincs, komoly gondokkal kell szembenézni a jövőben. Úgy gondolom, nem helyes a vaddisznó esetleges eltűnése után nekiállni a gím-szarvas még intenzívebb vadászatának, ráadásul ez csak egy ideig kompenzálná az elmaradást. Talán pont most lenne lehetőség például a bikák korosbítására, a fiatal egyedek szakszerű selejtezésére, mivel egyelőre még nem látható, hogyan alakul a következő időszak – talán jól jöhet még pár év múlva az egy-két 8-10 kg-os bika elejtéséből származó bevétel. Az Egererdő vadgazdálkodási ágazatából származó bevétel töredéke a főágazat erdőgazdálkodásához képest, de a mezőgazdaság hiánya miatt minimálisan kifizetett vadkár és a széles vendégkör miatt az ágazat eredménytermelő képessége, arányait tekintve, kiváló. Ebből kifolyólag nagyon nagy érvágás a vaddisznó kiesése hosszú távon. Bízunk abban, hogy a megelőzés, a megfelelő eljárásrend, adott esetben a gyors intézkedés évekkel rövidíti meg a vírus jelenlétét Magyarországon!

Nagy Károly Imre
vadászati előadó
Egererdő Erdészeti Zrt.

Források:

Egererdő Zrt.
Heves Megyei Kormányhivatal
Élelmiszerlánc-biztonsági és Földhivatali Főosztály
Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Osztály
Meynhardt, Heinz (1986): Vaddisznóriport. Gondolat, Budapest

Elhullások és pozitív esetek 2018. 05. – 2019. 08.

AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS VADÁSZATI- VADGAZDÁLKODÁSI HATÁSA A TARPAI FÖLDTULAJDONOSOK VADÁSZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A vadászterület a Felső-Tisza-vidéki vadgazdálkodási tájegység (110) északkeleti oldalán, a Szatmár-Beregi-síkságon, a Bereg déli részén helyezkedik el. Keleti oldalán, 11 km hosszan, Ukrajnával határos. A tájat a Felső-Tisza és mellékfolyói alakították, amelynek térszínében élő- és holtmedrek, folyóhátak jelentik a változatosságot. A Beregi-sík természetes vegetációja az ártereken a tölgy-kóris-szil alkotta ligeterdők, magasabb fekvésű részeken a gyertyános-kocsányostölgyesek vagy száraz tölgyesek. A holtágak, morotvák közelében láperdők vagy fátlan lápi társulások találhatók. A terület mai képét a tájhasználat alakította, az erdőirtásokkal és a művelésbe vonással. Valamikor az itteni települések határait jelentős háziállat-állományok legeltek, fenntartva a jelentős mennyiségű (20%) gyepterületet. Ma már az állatállományok visszaszorultak vagy teljesen eltűntek a térségből, a gyepgazdálkodás szinte csak a tisztítókaszálásokra korlátozódik. Az elhanyagolt, felhagyott gyepeken beindulnak a természetes erdősülés folyamatai, ezáltal a nagyvadállomány élőhelyei bővülnek.

Az erdősültség 20% körüli, jellemzően az őshonos kocsányos tölgy és elegy fafajai alkotnak állományokat. Az erdősítési hullám a térségben az országos

átlag felettinek mondható, így az elmúlt 15–20 évben nagyon sok, a nagyvadállomány számára kedvező élőhely alakult ki. Az erdő- és gyepterületek jelentős része védett, fokozottan védett és Natura 2000 státusú, ami meghatározza a gazdálkodás irányvonalait. A vadászterület nagysága mintegy 7500 hektár.

Az intenzív nagytáblás mezőgazdaság, az egyre nagyobb teljesítményű és munkaszélességű gépek, a jelentős vegyszerhasználat az apróvadállomány számottevő, csökkenését hozta. Az erdősültség növekedésével az egykor főként apróvadas terület ma már inkább nagyvadas területté alakult. A területen a gímszarvas-, a dám- és a vaddisznóállomány növekedése folyamatos és jelentős. Gazdálkodásunk szempontjából az őz és vaddisznó volt a legjelentősebb, de a gím- és dám terítékadatai is folyamatosan emelkednek.

A vaddisznó esetében mi is – mint oly sok vadgazdálkodó – beleestünk az egyik legjelentősebb hibába, a túlzott állományvédelembé, mivel a tagság legjelentősebb vadászati tevékenysége a vaddisznóra irányul. Az elmúlt két évtizedben, a javuló élőhelyek mellett, folyamatos egész éves etetést végeztünk, megszüntettük a hajtásokat, és védtük a kocákat, tavaszi időszakban csak a vadkáros területeken vadász-

tunk. Ezek együttes következményeként a vaddisznóállomány dinamikus fejlődésen ment át, mígnem elért arra a szintre, amikor vadászattal már nem volt megállítható az állománynövekedés vaddisznóterítékünk többszörösére nőtt pár év alatt. Míg a 2000-es évek körül, akkor még 16 000 hektáron, mintegy 100 vaddisznót lőttünk, addig 2009-ben már a 7500 hektáros területünkön lőttünk ugyanannyit. A terítékadatok növekedése a 2016–2017-es vadászati évben tetőzött, amikor már 365 vaddisznót hoztunk terítékre.

Ekkor már sejtettük, hogy az állománycsökkenés hamarosan természetes úton fog végbemenni, ugyanis a 2017-es híradásokban már szerepelt, hogy Ukrajnában a határ mellett megjelent az afrikai sertéspesztis. A vírus előéletét és terjedési útvonalát ismerve, feltételezhető volt, hogy az államhatár nem tudja megállíta-

ni a betegség terjedését. Ez idő tájt a vaddisznóállományban még nem tapasztaltunk változást; a terítékadat 2017 decemberéig 200 példány felett alakult. Az első elhullott vaddisznót a Tarpai-nagyverdőben találta egy hajnali cserkelésen az egyik vadásztársunk. Ekkor már éreztük, hogy baj lehet, és a hatóság által kijelölt két fő kereső mellé, szervezett formában kereső csapatot (6–8 fő) alakítottunk. Heti többnapos munkával átnéztük a területünk bejárható részeit, így az elhullott vaddisznókat nagy hatékonysággal és gyorsan tudtuk megsemmisíteni a helyszínen ásott gödrökben. A terület fedettsége és bejárhatósága nem tette lehetővé a tetemek szállítását, ami véleményem szerint egyébként is csak a fertőzés terjedését eredményezte volna. Gyors megtalálásuknak és a megfelelő mélységben való, azonnali elásásuknak jelentős szerepe van.

vadászattal nem zavarjuk a vaddisznóállományt, viszont pontosabb képet kaphatunk a megmaradt egyedekről. A teljes tiltás csak a vadászatra vonatkozott, míg a területen szabadon mozoghattak és tevékenykedhettek azok a gazdálkodók és turisták, akik semmiféle járványügyi képzésen nem vettek részt. A legkirívóbb példa, amikor az egyik gazdálkodó, a gyepének tisztítókaszálásakor, szárazúzózás közben, három vaddisznóhullát aprított össze, majd fertőtlenítés nélkül, más területeket is kezelt ugyanazzal a szárazúzóval... A nyugalom biztosítása és a vaddisznók elvándorlása nem a lesvadászati korlátozásával érhető el, sokkal inkább a felkészületlen gazdálkodók, kirándulók,

Ebben az évben, a terítékre került 243 vaddisznó mellett, az elhullva talált vaddisznók száma 179.

A vadásztársaságunk területén 2018. 06. 01-jén találtuk az első, igazoltan pozitív, elhullott vaddisznót Beregsurány határában. A szervezett kereséseket, a hatóság által kibővített formában, hat fő végezte. A kereséseknek köszönhetően, még további 45 vaddisznó hulláját tudtuk ártalmatlanítani, amelyekből nem minden esetben volt kimutatható az ASP vírusa.

Az első pozitív eredmény után a vadászterületünkön teljes vadászati tilalmat vezettek be, így csak a kereséseket végezhetjük. E korlátozással nem teljesen értettem egyet, és javasoltam átgondolását, ugyanis az egyéni les-

gombászok, agancsozók korlátozásával. A vaddisznók természetes mozgására a vadászati tevékenység kisebb hatással van, mint a nagy állománysűrűség, a vákuumhatás, a táplálékhiány (etetés korlátozása) és a bűgás.

A korlátozás évében a vaddisznóállomány csökkenése jelentős volt, a terítékünk mindössze 14 példányra korlátozódott.

Elmondható, hogy a tömeges elhullások a nagy állománysűrűségű részekben voltak a legjelentősebbek: itt a mortalitás a 90–95%-ot is elérte. Ezek a területrészek teljesen kiürültek.

A gyors és hatékony keresések eredményeként könyveljük el, hogy a fertőzés területünk mintegy egyharmad részére és az azzal határos szomszéd

vadászterületre ez idáig nem jutott be. Az itt megmaradó állomány segíthet a terület kiürült részeinek feltöltődésében. Nagyon fontos, hogy ezeket a területeket megtisztítsuk a vaddisznótetemektől, a visszafertőződés megakadályozása végett. Azokon a vadászterületeken, ahol a keresést és a megsemmisítést nem vették komolyan, arra hivatkozva, hogy a szarvast nem zavarják a területükön, várható a folyamatos visszafertőződés a megjelenő vaddisznók körében. A területek bejárása a szarvast ugyan zavarja, de a zavarás megszűntével a jó élőhelyekre hamar visszatér. Sokkal fontosabb a területek hullamentesítése annak, akinek fontos a vaddisznóállomány minél gyorsabb regenerációja.

A 2019–2020-as vadászati évben, szeptember 30-áig, 70 vaddisznó diagnosztikai célú lelővése történt meg; elhullva találtunk 7 vaddisznót. Az utolsó pozitív elhullott vaddisznónk 2019 márciusában került elő.

Számunkra a vaddisznó főként a tag-ság mindennapos vadászati lehetőségét biztosította, vadászátat nem értékesítettük, így bérvadászati bevétel kieséséről nem beszélhetünk. A bevételkiesés csak a hús értékesítésének hiányából származott, de a vadkárok és a takarmányozás csökkenése ezt nagyrészt kompenzálta.

Jelenleg a vaddisznó állományunk sokkal alacsonyabb szinten, de stabilnak látszik. A kiürült területeket is elfoglalták a kondák, a vákuumhatásnak köszönhetően.

A külföldi példák alapján elképzelhető, hogy az állomány egy része átvészeli a bajt, s így vírushordozóvá válhat, de mindenképpen csökken a mortalitás.

Vadkamera által készített felvétel igazolja, hogy az elhullva talált disznó közelében, a szórókon a konda többi tagja még hetekkel később is egészséges.

A vaddisznók viselkedése, terület-használata nem változott, a legjobb vadrejtő sűrűkben, a fertőzött részekben is megjelentek a kondák.

A térségben a vaddisznóra nehezedő vadászati nyomás lecsökkent, a vadászok jelentős része inkább nem vadászik, mert túlzottan körülményes a lőtt vaddisznók mintázása, majd másnap reggel a melléktermékgyűjtőbe való szállítása. Véleményem szerint nagyon fontos a folyamatos terület-ellenőrzés és a diagnosztikai lelővések fenntartása, mivel az állomány bármikor visszafertőződhet. A diagnosztikai célú lelővésekkel járó állami kártalanítás elégséges lehet a kieső bevételek kompenzálására.

Jelenleg a területünkön 150 körülire becsüljük a vaddisznóállomány nagyságát, amit próbálunk szinten tartani mindaddig, amíg a területünk mentes nem lesz az ASP vírusától. Véleményem szerint a mentesség eléréséhez folyamatos vadászatra, állománycsökkentésre van szükség – az állomány növelése csak a mentesség elérése esetén kezdhető meg. Amennyiben a vírus hosszú időre a területen marad, várható, hogy az állomány a korábbinál alacsonyabb szinten stabilizálódik. A vaddisznóvadászati szerepe továbbra is meghatározó lesz a vadásztársulat életében, de a terítékadatok várhatóan a 10–15 évvel ezelőtti eredmények szintjén stabilizálódnak.

*Kelemen Attila
VT elnök*

Felúton a világkiállítás felé

TÉNYEK, SZÁMOK, HELYSZÍNEK A 2021-ES „EGY A TERMÉSZETTEL” VADÁSZATI ÉS TERMÉSZETI VILÁGKIÁLLÍTÁSSAL KAPCSOLATBAN

Jövőre – 50 évvel az 1971-es Vadászati Világkiállítás után – Magyarország ismételtelen grandiózus programsorozatát rendez, amelyre hazánk vadászain, horgászain és a természet rezzenéseire egyébiránt nyitott embereken kívül a világ minden tájáról érkeznek majd érdeklődők.

Egyáltalán nem túlzás az állítás, mely szerint mi, magyarok büszkék lehetünk arra, hogy amióta csak ismerjük és feljegyezzük történelmünket, igyekszünk harmóniában élni a minket körülvevő természettel. Mindezt figyelembe véve, nem meglepő az sem, hogy a magyar nemzet történetének számtalan természeti, egyben vadászlelke van: gondoljanak csak a csodaszarvas legendájára vagy a honfoglalást megpecsételő fehér lóra! Ezek a történetek is jól mutatják, hogy elődeink mindig is nagy becsben tartották és tisztelték természeti környezetünket.

150 ÉVE RENDEZÜNK VADÁSZATI KIÁLLÍTÁSOKAT

Ez az alázatos felfogásmód észrevehető az évszázados hagyományokon alapuló vadászati kultúránkban is. A hazai vadászati kiállítások történetének feltérképezésért szintén vissza kell pörgetni az idő oly sokat emlegetett kerekét. Az első főbb állomás 1871, az Országos Va-

dászati Kiállítás, amely inkább egyfajta fórum volt. Ennek százéves jubileuma-kor került sor Budapesten a történelmi jelentőségű Vadászati Világkiállításra. Korábban szerveztek már hasonló eseményeket Bécsben, Berlinben, Düsseldorfban, Firenzében, Plovdivban vagy Újvidéken, de olyan nagyszabású programsorozatra, mint amelyet 1971-ben Magyarország rendezett, előtte még nem volt példa. A szervezők a vasfüggöny korában a mai viszonylatban is jelentős látogatószámot értek el, mert az eseményre mintegy kétmillió jegyet váltottak, ebből kétszázezren a világ különböző pontjairól. Az egykori 30 ezer négyzetméteres alapterületű főrendezvényen 4 kontinens (Európa, Afrika, Ázsia és az amerikai kontinens) 35 országa képviseltette magát. A kiállítás trófeaszemléjén 19 ország mutatta be a náluk vadászható vadfajok agancsait, szarvait, agyart és egyéb trófeákat. Az 1971-es rendezvény jól illusztrálta a világ akkori vadászati helyzetét, a magyar vadúzás, vadállomány és vadgazdálko-

dás eredményeit, valamint megalapozta országunk jó hírnevét és napjainkban is érezhető rangját. Az 1971-es világkiállítás a hazai és külföldi vadászok, a természetbarátok, valamint a természetvédők számára a mai napig is jelen lévő emlék, egyben máig érezhető hatást gyakorol a magyar vadászat és természetvédelem szakterületeire: például számos, még napjainkban is használt vadászati építmény készült el akkoriban, továbbá érezhetően megnőtt a vadhúsfogyasztás mértéke. Megállapítható tehát, hogy a Vadászati Világkiállítás jelentős társadalmi esemény volt, amelyet nemzetközi szervezetek is támogattak, például a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (CIC) vagy a Nemzetközi Kiállítási Iroda (BIE).

VADÁSZATI ÉS TERMÉSZETI VILÁGKIÁLLÍTÁS 2021

Magyarország kormánya 2016-ban úgy határozott, hogy támogatja a Vadászati és Természeti Világkiállítás hazai megrendezését, amelyre 2021-ben, az 1971-es események emlékévében, sokszínű programsorozattal támogatva kerül sor. A hírt dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, az Országos Magyar Vadászati Védegyelet elnöke jelentette be a vadászoknak 2015-ben, a FeHoVa-n tartott beszédében.

A programsorozat mottója („Egy a természettel”) azt jelképezi, hogy az emberiség örökké a természet része marad: sorsa a globális élővilág jövőjétől függ, ezért azt védeni kell, továbbá fenntartani megújulási képességét. Éppen ezért a jövő évi kiállítás hozzájárul ahhoz, hogy az emberek jobban megértsék a természet védelmének fon-

tosságát, a fenntartható természethasznosítás fogalmát és értelmét, elismerjék például a vadászat, a vadgazdálkodás, a horgászat, a halászat, a halgazdálkodás, az erdészet, az erdőgazdálkodás hasznát és szükségességét. Fontos, hogy a kiállítás hangsúlyosan megszólítja a fiatal korosztályt, felhívja a figyelmet az ember és természet elválaszthatatlan kapcsolatára.

A szervezési munkák előkészítése Károlyi József miniszteri biztosi titkárságán vette kezdetét, a lebonyolítását 2019 februárja óta viszont már a dr. Kovács Zoltán kormánybiztos által felügyelt „Egy a természettel” Nonprofit Kft. végzi úgy, hogy a korábban már említett, a 2021-es eseményt is támogató BIE előírásainak is megfelelően. Az esemény nemzetközi szervezésében – 1971-hez hasonlóan – ismételtelen nagy segítség a magyar központtal működő CIC.

Még a 2018. év végén megjelent egy kormányhatározat, amely 7 milliárd forintot biztosított a szervezőknek 2019-re, a végleges tervek kialakítására, valamint a szakmai szempontok alapján elfogadott projektek támogatására. Ebből az utóbbi célra tavaly körülbelül egymilliárd forintot utaltak ki, több mint hatvan pályázattal kapcsolatban. A jóváhagyott tervek között szerepel különféle ismeretterjesztő kiállítások kialakítása, fejlesztése, a vadászat és természetközeli tevékenységgel kapcsolatos népszerűsítő és oktatóprogramok megszervezése, szakmai konferenciák lebonyolítása (például a vad- és halhúsfogyasztás reklámozásával kapcsolatban), továbbá több verseny, legyen szó nemzetközi jelentőségű lövészbajnokságokról vagy kutyás megmérettetésekről. Például

a világkiállítás jegyében valósult meg a 16. FITASC Compak Sporting világbajnokság vagy a vizsláknak szóló Zádor Oszkár Emlékverseny. A sportlövészeti versenyek kapcsán megemlítendő, hogy a galgamácsi és a vértesi lőtér esetében kiemelt lőtérfejlesztés zajlik, hogy e két létesítmény a világkiállítás jegyében lezajló 7 világversenynak megfeleljen, amelyen összesen több mint 2500 sportlövőt várnak a szervezők a földgolyó minden szegletéről. Ugyancsak erős nemzetközi jelenlét várható a lovassportok Európa-bajnokságán, amelyre a tervek szerint 2021 augusztusának végén kerül sor. Ez a bajnokság egyedülálló módon a lovassportok öt szakágát, a díjugratás, a díjlovaglás, a para-díjlovaglás, a négyesfogathajtás és a lovastorna felnőtt Európa-bajnokságát foglalja magában.

A világkiállítás népszerűsítése a tavalyi FeHoVa óta folyamatosan zajlik. A szervezéssel foglalkozó iroda kiemelten vett részt például a 79. Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásáron vagy az újvidéki 52. Lorist kiállításon, amely azért is volt különösen fontos, mert Szerbia az egyik kiemelt meghívottja a 2021-es rendezvénynek. A nemzetközi kapcsolatok kialakítása egész évben folyamatos volt. Az iroda kollégái majd 190 ország számára küldték el a hivatalos meghívásokat, a visszajelzések folyamatosan érkeznek. Az első meghívót Károlyi József adta át a CIC 2019-es, namíbiai közgyűlésén az ország környezetvédelmi és turisztikai miniszterének, aki örömet fejezte ki, hogy Magyarország kiemelt hangsúlyt fektet a természeti környezet megóvására, tudatos erdő- és vadgazdálkodással megőrzi ősei hagyatékát.

ÍZELÍTŐ A FŐ HELYSZÍNEK PROGRAMKÍNÁLATÁBÓL

BUDAPEST: Az ötven évvel ezelőtti kiállítás fő helyszíne a HUNGEXPO volt, amely 2021-re megújulva ideális szintéreként szolgál majd a kiállítás fő attrakciójának szánt, grandiózus, többnyelvű, nemzetközi vendégeket a világ minden tájáról felvonultató központi kiállítás otthonául. A HUNGEXPO környezete megújul, jelentősen megnő a zöld terület nagysága. Elsőként az idei Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus látogatóit fogadja majd a korszerű, egyben a jelenleginél számottevően zöldebb terület. A fejlesztések okán a HUNGEXPO a világkiállítás után is képes lesz hasonlóan nagy presztízsű nemzetközi rendezvények lebonyolítására.

A világkiállítás fő rendezvénye a többnyelvű központi magyar tárlat. A kiállításon való hivatalos részvételre Magyarország meghívását elfogadó külföldi országok saját standokkal mutatkozhatnak be. Az itteni kiállítási anyagok nagy része különböző múzeumban talál majd otthonra a rendezvényt követően. A kiállítás 2021. szeptember 25. és október 14. között várja a hazai és nemzetközi érdeklődőket.

Budapesten mindemellett kiemelt helyszín lesz a Fővárosi Állat- és Növénykert, amely már az 1971-es rendezvényen is fontos színtér volt. A régi Vidámpark helyén 2021-re felépülő Pannon Parkban, a már javában készülő biodómban bemutatandó élővilág mellett a Kárpát-medence élővilágát, jellegzetes állatfajait bemutató, felújított kifutók is várják a látogatókat. Budapesten mindemellett a Városligetben, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum-

2019 októberében adták át a tardosi lombkorona ösvényt a Budapesti Erdőgazdaság Zrt. kezelésében. A fotón Szalay László, az erdőgazdaság vezérigazgatója, dr. Koncz Csaba kormány megbízott és Bors Richárd, a világkiállítás szakmai igazgatója láthatók

ban, a Szépművészeti Múzeumban, a Múcsarnokban, a Művészetek Palotájában, a Magyar Állami Operaházban és a Zeneakadémián is lesznek kulturális, illetve szakmai események.

HATVAN: A világkiállítás éve nemzeti vadászati múzeumunk tárlatai aktualizálva lesznek a 21. század kívánalmai szerint. A múzeum kollégái múzeumpedagógiai programjainkkal a vadászatot és vadgazdálkodást mint a törekeny természeti egyensúly egyik fenntartóját ismertetik meg a gyermekekkel és fiatalokkal. A helyszínen 2021-ig több, a vadgazdálkodással kapcsolatos szakmai konferenciát látnak majd vendégül.

GÖDÖLLŐ: 2021-ben a gazdag történelmi múlttal bíró gödöllői Grassalkovich-kastély szolgál majd otthonul a hagyományos vadászati módok, úgymint

Dr. Semjén Zsolt, Magyarország miniszterelnök-helyettese interjút ad a szerbiai LORIST Expo-n, a magyar standnál

a solymászat, az agarászat, az elöltöltő fegyveres vadászat és az íjászat számára. Ezek az évszázados tradíciókon alapuló tevékenységek nem csak a kastély zárt tereiben, hanem a szabadban, a közel 27 hektáros kastélyparkban is bemutatkoznak a nagyközönség számára.

KESZTHELY: Az egykori Festetics-kastélyban található Helikon Kastélymúzeum kötelékében működő létesítmény

2019. szeptember 30., a HUNGEXPO felújítás, bővítés alapkövének letétele

Dr. Kovács Zoltán beszéde közben, az Országos Vadásznapon

2019. július 9., Fejes László, az Országos Jótékonyági Vadászat Nonprofit Kft. ügyvezetője, dr. Kovács Zoltán, a vilákiállítás kormánybiztosa, dr. Semjén Zsolt, miniszterelnök-helyettes és Zambó Péter, az Agrárminisztérium földügyekért felelős államtitkára az országos jótékonyági vadászat támogatásával kapcsolatos aláírt nyilatkozatokkal

öt földrész mintegy kétszáz vadfaja, valamint több száz trófea segítségével ismerteti meg a látogatókat a világ természeti kincseivel, továbbá a vadászat mint fenntartható természetvédelmi tevékenység fontosságával. Keszthely 2021-ben nem csak kulturális és ismeretterjesztő központként, hanem a szarvasbőgő-Európa-bajnokság fontos helyszínéül is megjelenik majd.

VÁSÁROSNAMENY: A szóban forgó tárlat Magyarország keleti szegletében egyedülálló módon, közel 600 négyzetméteren mutatja be öt földrész vadászható vadjait. Az országhatár közelsége miatt a múzeum egyfajta kapocsként szolgál majd a felvidéki, kárpátaljai és erdélyi magyarok edukációjával kapcsolatosan. 2021-re a kiállítás tovább bővül, és a környezet, pontosabban a Bereg vadvilágát és természeti értékeit ismerteti majd meg a látogatókkal. A múzeum berkein belül a régió, illetve a határon túli vadászok bemutatkozására is lehetőség lesz.

Már elkezdődött!

INTERJÚ DR. KOVÁCS ZOLTÁNNAL, AZ „EGY A TERMÉSZETTEL” VADÁSZATI ÉS TERMÉSZETI VILÁGKIÁLLÍTÁS KORMÁNYBIZTOSÁVAL

2019 februárjában, dr. Kovács Zoltán kormánybiztos vezetésével megkezdte működését a 2021-es vilákiállítás szervezését lebonyolító „Egy a természettel” Nonprofit Kft., egy száz százalékban állami tulajdonú projekt cég. A szervezők tavaly már számos programot és elképzelést támogattak, amelyek mind-mind a jövő évi világrendezvény jegyében valósultak meg, továbbá szeptembertől a 107 esztendőes Nimród Vadászújság is a kiállítási iroda keretein belül működik tovább. A kormánybiztossal még október első napjaiban sikerült beszélünk.

Hogy halad a vilákiállítás szervezése?

– A munka gőzerővel folyik. Kolégáim megbeszélésről megbeszélésre járnak, nincs túlságosan sok szabadidejük, de ez így helyes. Jelenleg épp-hogy magunk mögött tudjuk a 2019-es OMÉK-ot, s a HUNGEXPO felújításának alapkövét is ezen a héten helyezték el, munkatársaim egy része pedig éppen Szerbiában, pontosabban Újvidéken népszerűsíti a vilákiállítást, az 52. Lorient vásáron. Ki kell térjek arra is, hogy számos segítséget kapunk a munkánkat támogató különféle szervezetektől, így az állami erdőgazdaságoktól, a vadász-kamaráktól vagy a civil egyesületektől, akik például a hagyományos vadászati módok ápolásával vagy a természetjárás egyéb formáival foglalkoznak.

Milyen ütemben halad a 2019-es támogatott projektek szponzorálása?

– A 2018. év végén megjelent kormányhatározat 7 milliárd forintot biztosított számunkra 2019-re, a végleges tervek kialakítására, illetőleg a hozzánk beérkezett támogatási igények kifizetésére. A kérdést a mostani, október első napjaiban lévő állapot szerint tudom megválaszolni. Eddig 585 millió forintot utaltunk el a pályázóknak, összesen 43 esetben. Ezek mellett majd húsz projekt áll az utalást véglegesítő aláírási procedúra előtt, ám ezen esetekben még néhány dolog pontosításra szorul. Miután ezek is elrendeződnek, még több mint 300 millió forintot utalunk el ebben az évben.

Mikor kezdődnek pontosan a kiállítás programjai?

– Már javában elkezdődtek! 2019-ben eddig számos esemény zajlott az 1971-es emlékévi jegyében. A sportlövészet terén támogattuk például a 16. FITASC Compak Sporting világbajnokságot vagy a 18. MLAIC előltöltő fegyveres Európa-bajnokságot, de más partvizekről említhetném a NEFAG Zrt. rendezésében tartott „Egy a természettel” elnevezésű szarvasgombakereső-kupát is. A 2021-es központi rendezvényünk egyébként 2021. szeptember 25. és október 14. között várja a hazai és nemzetközi érdeklődőket a HUNGEXPO Budapesti Vásárcsopont területén.

Mit érdemes tudni a főeseményről?

– A pontos programlistát egyelőre fedje jótékony homály. Annyit viszont elárulhatok, hogy a többnyelvű, központi magyar tárlat nem vásárcsopontként, hanem tudatformáló bemutatóként várja majd az érdeklődőket. Itt a természethasználat különféle módjai vagy például a Kárpát-medencén belüli vadászati témájú tárlatok mellett, a külföldi országok is saját standon mutatkozhatnak be. Az itt bemutatott anyagok nem vesznek el, mert nagy részük különböző múzeumokban talál majd otthonra.

Egyes folyosói pletykák szerint 2021-ben nem is vadászati világkiállítást rendezünk...

– Ahogy az esemény neve jól mutatja, a programsorozat kialakításakor hangsúlyosan jelenik meg a vadászati téma.

Fontos azonban, hogy a világkiállítás ’71-től eltérően nem csak a vadásatról fog szólni, hanem a természetvédelmi szemléletformálás mellett hangsúlyosan megjelenik majd a horgászat, a lovassportok, a kutyás elfoglaltságok, az évszázados hagyományokon alapuló tradíciók – a solymászat, az íjászat, az agarászat – vagy például a vad- és halgasztrónómia. Mindemellett hisszük, hogy a 2021-es világkiállítás változtatni tud a vadászat közmegejtésén, hiszen a tevékenység az egyetemleges emberi kultúra és történelem részét képezi, amely megfelelő módon napjainkban is hozzájárul a fenntartható természethasználathoz. Azokat a pletykákat pedig nem kell komolyan venni, amelyek szerint nem kerülhetnek agancsok a világkiállításra...

Tegyük tisztába a dolgokat a Nimród Vadászújsággal kapcsolatban! Miért volt szükséges, hogy a lap a világkiállítási irodához kerüljön?

– A különféle érdemeket és sikereket tiszteletben tartva, nem mehetünk el szó nélkül a jelenség mellett, hogy a hazai vadászsjátó valahol megrekedt az ezredforduló utáni években. Világkiállítást rendezünk, nem ülhetünk tehát ölbe tett kézzel, s várhatjuk, hogy hazánkban a vadászati kommunikáció magától gördülékenyen működjék. A tudósításközpontú vagy vagdalkozásra alapuló hozzáállás nem elég. A figyelmet sokkal kardinálisabb értékek felé kell fordítsuk. Fontos, hogy a magyar vadászok összetartó közösségként legyenek tettekre készek, hiszen csakis így lehet sikeres az előttünk álló rendezvénysorozat.

Az átvétel körül számos híradás a korábbi „nimródosok” kirúgásáról szólt...

– Tévesen, mert senkit sem tettünk az utcára! A dr. Zoltán Attila főszerkesztése alatt álló lap minden munkatársa számára nyitott volt a lehetőség, hogy a korábbinál jobb körülmények között tovább folytassa a munkáját. Igaz, hogy többen ezzel a lehetőséggel nem éltek, de állandó munkatársaink és tudósítók között is sokan maradtak a lapnál. Néhány név: Gellér Tibor, Hasulyó Péter, Szigeti Edit, Szilágyi Bay Péter, Zsoldos Barnabás és még folytathatnám tovább is a sort.

A világkiállítással kapcsolatos célok mellett miként fogalmazná meg az újság ars poeticáját?

– A lap a kezdetektől fogva kiállt, s napjainkban is kiáll a vadászat, a természet, valamint a természetvédelem ügye mellett. Szívén viseli az állatvilág és hazánk környezeti értékeinek sorsát. Felhívja a figyelmet örökérvényű értékük megóvására, gondozásuk, fenntarthatóságuk fontosságának szükségességére. Az elmúlt évszázad során a világban zajló eseményektől, illetőleg a vadászat aktuális megítélésétől függetlenül a Nimród mindig is mértékadó szakmai véleményt formált. Egy világkiállítás rendezésének küszöbén égető szükség van az ilyesfajta hozzáállásra, éppen ezért a jelentős változáson átesett lap nem csak külsőben nyúl vissza a kezdeti évekhez, hanem a véleményformálásban, az olvasók tájékoztatásában is példát vesz neves elődeiről.

A külsővel kapcsolatos a Nimród „új”, szarvasos emblémája, amelyet szintén sokan kritizáltak.

– Ahogy a címlap kialakításában, úgy a logó elkészítésekor is az origóként számító első lapszámhoz nyúlunk vissza, csak éppen a fejléchez. Művészeti vezető kollégám az abban látható szarvasfigurát felhasználva, modernizálta azt úgy, hogy megmaradjon annak elemi lényege.

Ha már itt tartunk, akkor a világhiállítás logóját is érték megjegyzések, főleg a madáralakot...

– Mindig lesznek elégedetlenkedők, ugyanakkor, amiként az újság arculatának kialakításakor, úgy a világhiállítás emblémájának tervezésekor is különféle szabályokat kell figyelembe venni. Egy ilyen alaknak elsősorban grafikailag, nem pedig anatómiailag kell felismerhetőnek lennie. Ikonszerűen kell megjeleníteni a témát, hogy a közember is tudja, a madár az madár, a szarvas pedig szarvas.

Végezetül beszéljünk arról az utóbbi időben sokat emlegetett kittenbergeri örökségről.

– Kittenberger Kálmán 1920 szeptemberétől működött közre a lap hét-köznapjaiban. Szakmai hitelessége és éleslátása révén olyan szerzőgárdát verbuvált maga köré, akik megalapozták a Nimród napjainkban is érezhető elismertségét, jó hírnevét, elég csak az állattörténetei révén is közismert

Fekete Istvánra vagy Láng Rudolfra gondolni, akit kortársai a vadászok lelkiismereteként ismertek. Az Afrika-kutató vadász, illetőleg természetbúvár öröksége 2020-ban is aktuális mondanivalóval, közérdekű értékekkel szól hazánk és a világ természetkedvelő polgáraihoz, vadászaihoz.

Ezért foglalkozik az újság minden hónapban Kittenbergerrel?

– Kittenberger-kultuszt építünk, mert az ő életművét, munkásságát a magyar vadászok jóval kevésbé ismerik, mint például Széchenyi Zsigmondét. Ne felejtjük el, hogy a Nimród szellemi örökségének letéteményeséről van szó, így logikus, hogy az újság foglalkozik vele. Cikkeink megírásában a vadászirodalom ismert szakértői, illetőleg a Kittenberger-életúttal foglalkozó kutatók állnak rendelkezésünkre, de mellettük tervezzük egyéb szakemberek bevonását a 2020-as esztendőben esedékes anyagokkal kapcsolatban.

Tehát a jövőben minden vadász Kittenbergert fog olvasni?

– Ezt nem garantálhatom, azt ellenben igen, hogy az életművet a világhiállítás jegyében újra elérhetővé tesszük magyar és több idegen nyelven is. Fontos tisztában lennünk szellemi örökségünkkel is, s nekünk a Nimródnál mindez Kittenbergernél kezdődik...

Tóth Dániel

Világkiállítást rendezünk

EGY A TERMÉSZETTEL

Vadászati és Természeti Világhiállítás
MAGYARORSZÁG 2021

Az Országos Magyar Vadászkamara kiemelt kamarai programjainak támogatásáról

Az Országos Magyar Vadászkamara (a továbbiakban: vadászkamara) országos küldöttközgyűlése 2017. április 20-án döntött arról, hogy a szervezet bevételeiből megteremti annak lehetőségét, hogy a vadászkamara programjában szereplő kiemelt feladatok megvalósításának anyagi támogatására finanszírozási forrás álljon rendelkezésre.

A programban szereplő feladatokat és a keretösszeget az országos küldöttközgyűlés hagyja jóvá az adott évre vonatkozóan, amelyek lehetnek központi szervezésben megvalósuló országos programok, illetve a területi szervezetek által szervezett programok, melyekhez értelemszerűen a területi szervezetek nyújthatják be pályázataikat az elnökség felé.

A kiemelt kamarai programok anyagi támogatásáról szóló szabályzatot az elnökség 2017. november 17-ei ülésén hagyta jóvá, ezt követően pedig az országos küldöttközgyűlés 2018-ban négy pályázható célterületet fogadott el, amelyek a következők voltak: a kamara húszéves fennállásáról megemlékező kiadvány és programok finanszírozása, a hivatásos vadászok szakmai felkészültségét javító és a továbbképzésüket szolgáló programok támogatása, az „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő program központi és megyei rendezvényeinek, továbbá az ezzel kapcsolatos megyei ingatlan- és egyéb fejlesztések támogatása; a jelenlegi vadászjegyek plasztikkártyára való lecserélésével kapcsolatos költségek finanszírozása. Az említett célokra a vadászkamara 2018-ban 89 870 000 forintot fordított.

Az országos küldöttközgyűlés 2018-ban négy pályázható célterületet fogadott el, amelyek a következők voltak: a kamara húszéves fennállásáról megemlékező kiadvány és programok finanszírozása, a hivatásos vadászok szakmai felkészültségét javító és a továbbképzésüket szolgáló programok támogatása, az „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő program központi és megyei rendezvényeinek, továbbá az ezzel kapcsolatos megyei ingatlan- és egyéb fejlesztések támogatása; a jelenlegi vadászjegyek plasztikkártyára való lecserélésével kapcsolatos költségek finanszírozása. Az említett célokra a vadászkamara 2018-ban 89 870 000 forintot fordított.

Az illető programok közül a vadászkamara az országos vadásznapi keretében ünnepelte meg húszéves

fennállását 2018. szeptember 7-én és 8-án. A rendezvény pénteki programját Aggteleken, a Baradla-barlangban rendezték meg, ahol az ezerfős közönség Mága Zoltán hegedűművész koncertjét hallgathatta meg a barlang hangversenytermében, majd szombaton egész napos szakmai programok várták az érdeklődőket. A két nap alatt mintegy 12 000 érdeklődő látogatott ki a két helyszínre.

A területi szervezetek 2019-ben is pályázhattak mindaddig, amíg a keret rendelkezésre állt, így a 2019. évben 139 021 550 forint értékű támogatást ítéltek oda az eredményesen pályázó szervezeti egységeknek. A pályázatok formai és tartalmi követelményeinek megfelelését a vadászkamara központi apparátusa vizsgálta meg, majd a szabályzatnak megfelelő pályázatok elbírálásáról az elnökség döntött. Az elmúlt évben, a küldöttközgyűlés döntése alapján, a két legfontosabbnak tartott célterületre, az „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő program és a hivatásos vadászok szakmai felkészültségét javító és továbbképzésüket szolgáló programok anyagi támogatására nyílt lehetőség pályázni.

Az „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő program

Az elmúlt időszakban kiemelt feladatként jelentkezett a vadászkamara életében az ifjúságnevelés, ezért hirdette meg az „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő program központi és megyei rendezvényeinek támogatását.

A két év tapasztalata azt mutatja, hogy a megyei területi szervezetek is fontosnak tartják az ifjúság nevelését,

a szemléletformálást, mert az összesen beérkezett 54 nyertes pályázatból a fent említett, „Ismerd meg a vadászokat” ifjúságnevelő programra 34 nyertes pályázat érkezett. A pályázatok között vannak hosszú távú fejlesztések (pl. állandó kiállítás létrehozására benyújtott pályázatok), de elsősorban gyermekek táboroztatására, gyermekek részére készített előadás-sorozat megtartására nyújtanak be pályázatokat a megyei területi szervezetek, mely témában ezen időszak alatt összesen 24 pályázat érkezett.

A táborok elsődleges célja, hogy a gyermekek megismerkedjenek a természetvédelem, vadgazdálkodás és vadászat célkitűzéseivel, céljaival, s minél átfogóbb és alaposabb vadászati, vadgazdálkodási, vadászati kulturális ismeretekkel gazdagodjanak. A táborokban a programok nagyon változatosak és sokrétűek. A szervezők a legkülönbözőbb ismeretekkel gazdagítják a táborozók tudását: pl. természetvédelmi ismeretek, a vadászat történelmi áttekintése, vadgazdálkodási ismeretek, helytörténeti értékek bemutatása, adott helyszín földrajzi értékének bemutatása, fegyvertörténeti és fegyverismereti bemutató, régi és új vadászati eszközök bemutatása, állathangok bemutatása szemléltetőeszközökkel, vadfajok bemutatása, illetve kihalt vadfajok ismertetése, légpuskával való lövészet, valamint íjászat, azonfelül terepi gyakorlatok: sózók, etető, dagonyák, vadváltók, cserkelőutak, különböző állatnyomok bemutatása. Emellett a foglalkozásokon szó esik a hagyományos vadászati módokról, a vadászkutyákról, a kürtölésről, valamint arról, hogy mi a vadászetika,

fotó: Fejér megyei Vadászkamara

fotó: Békés megyei Vadászkamara

hogyan kell viselkedni az erdőben, vadászat közben és a vad elejtése után.

A tábor szervezői sok esetben hajnali vagy esti leseket is szerveznek a táborozóknak, hogy a gyermekek a természetes környezetükben figyelhessék meg az adott vadfajokat. Ezt a fajta vadmegfigyelést segíti elő pl. az őzhívás, amikor a sípra beugró őz olyan élményt nyújt a gyermekeknek, amit még napokkal később is izgatottan mesélnek egymásnak.

A táborok fontos programja a vadhús fogyasztás népszerűsítése. A vadhúst nemcsak a különböző, vadhúsból készült ételek kóstolóival népszerűsítik a szervezők, hanem közös főzéssel, valamilyen bográcsos vadhúsétel elkészítésével és elfogyasztásával is. Az eddigi tapasztalatok alapján a közös főzések alkalmával elkészített ételeket azok a gyerekek is megkóstolják, akik a tábor elején még elzárkóztak a vadhús fogyasztásától, így nemcsak új ízekkel

ismerkednek meg, de az új ételek iránt is nyitottabbá válhatnak.

A táborok célja tehát a szemléletformálás. Nemcsak a táborozó gyerekek szemléletének formálása, hanem közvetlen környezetüké is (család, barátok, osztálytársak). Ráadásul a gyermekek ezekben a táborokban életre szóló élményekkel gazdagodnak, ami a későbbiekben meghatározó lehet a természethez és a vadászathoz való viszonyulásukban.

Az ifjúságnevelés és társadalmi szemléletformálás azonban megfelelő infrastrukturális háttérrel igényel, ahol a szünetidőn kívül, rossz időben és egész évben is folyamatosan a gyermektáboroztatáshoz hasonló programokat lehet kínálni az érdeklődőknek, alapvetően az iskolás- és óvodáskorú gyermekeknek. A vadászkamara elnöksége ezt felismerve döntött a 2018–2022 közötti elnökségi ciklusra vonatkozóan, hogy ama területi szervezetek számára, akik a kiemelt kamarai programok keretéből pályáznak,

a megyei önerő mellett központi forrást is biztosít kiállító-, illetve bemutatóterek kialakítására, létesítésére.

Az ifjúságnevelő programhoz kapcsolódó ingatlan- és egyéb fejlesztésekre benyújtott pályázatok és az azokban megfogalmazott hosszú távú célok olyan pénzeszközöket biztosítanak a pályázó területi szervezet számára, melyek megteremtik annak a lehetőségét, hogy a fent részletezett programok a vadászkamara tulajdonában lévő ingatlanokon valósulhassanak meg, és a helyszín megválasztásakor senki ne kerülhessen kiszolgáltatott helyzetbe az események megszervezése során.

Ennek eredményeképpen az elmúlt két évben Zala, Baranya, Fejér, Komárom-Esztergom és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyert ingatlanberuházással kapcsolatos pályázati forrást; Jász-Nagykun-Szolnok, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Pest, Somogy és Veszprém megye a 2020. évben tervezi hasonló beruházások megvalósítását. Fentiekből látható, hogy a területi szervezetek többségénél a világhiállítás évére, a többi szervezetnél pedig a további években lehetővé válik a vadászkamara tulajdonában álló kiállító- és bemutatóterekben történő szemléletformálás, ifjúságnevelés.

Mindemellett az illető ingatlanok színhelyként szolgálhatnak majd a 2021-es vadászati világhiállítás programjainak, valamint azoknak a különböző korosztályoknak szóló, „Ismerd meg a vadászokat” témájú foglalkozásoknak, melyekre közös összefogással a vadászkamara oktatási szakbizottsága és a Széchenyi Zsigmond Kárpát-memencei Magyar Vadászati Múzeum munkatársai módszertani kézikönyvet

dolgoztak ki. A módszertani füzet témáját 2019. november 27-én, nagyszabású konferencia keretében mutatták be nyilvánosan, ahol több mint száz, az ország minden megyéjéből a vadászkamara által felkért önkéntes kapott tájékoztatást arról, hogy az életkornak megfelelően milyen módszereket és pedagógiai eszközöket alkalmazzanak a gyermekeknek tervezett bemutatókon.

A felsoroltak mellett a vadászkamara támogatta, hogy a vadászati múzeum a 2019-es évben még aktívabb szereplőként vegyen részt a programban, ugyanis havonta 2-3 alkalommal szervezhetett kitelepüléseket a különböző vadásznapi, nagyközönségnek szóló rendezvények vagy éppen iskolai felkérések alkalmával, amihez a kamara összesen 3 175 000 forinttal járult hozzá.

Az elnökség döntött egy, a vadászatot népszerűsítő kisfilm elkészítéséről is. A vadászat társadalmi elfogadottságát segítő kisfilm a Kamerával az Erdőért Egyesület által készült el, Reviczky Gábor Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, valamint Karácsonyi Zoltán és Takács András közismert színészek bevonásával. Az alkotás segíthet az iskolások, fiatalok érdeklődésének felkeltésében, valamint hiteles információkkal szolgál a vadászatról, vadgazdálkodásról. A vadászkamara legfőbb szándéka volt, hogy a fenti célok elérése érdekében a filmet minél szélesebb körben vetítsék le és mutassák be. A film bemutatójára a 2019. évben megrendezett FeHoVa-n került sor, és azóta nemcsak a vadászkamara honlapján, de a YouTube-on és a Facebookon is megtalálható és mindenki által megtekinthető, felhasználható.

fotó: Csókás Adrienn

A hivatásos vadászok szakmai felkészültségét javító és továbbképzésüket szolgáló programok

A vadászkamara egyik legfontosabb tevékenysége a hivatásos vadászokhoz fűződő érdekképviseleti szerepvállalása. Ennek jegyében a kamara kiemelt céljaihoz tartozik a hivatásos vadászok szakmai felkészültségét javító és továbbképzésüket szolgáló projektek támogatása. A hivatásos vadászokat támogató pályázatok fontosabb céljai a következők voltak: tanulmányutak, terepi bemutatók, konferenciák, szakmai napok, versenyek és szűrővizsgálatok, nyelvtudást fejlesztő tanfolyamok szervezése, továbbá hivatásos vadászok által írt vagy megjelentetett kiadványok kiadásának anyagi támo-

gatása, továbbá a löttudás, lökészség és löbbiztonság fejlesztése, valamint a csapdázási ismeretek kiszélesítése és elmélyítése, melyekhez az adott területi szervezet hivatásos vadászai természetesen díjmentesen férhettek hozzá.

Ebből a célterületi forrásból bonyolították le a hivatásos vadászok országos szakmai versenyét a 2018-as évben a Pilisi Parkerdő Zrt. Gödöllői Erdészetének területén, Galgamácsán. Az elnökség döntése alapján, 2019-től kezdve minden évben megrendezik az országos hivatásosvadász-versenyt, így a vadászkamara ebben az évben is forrást biztosított a hivatásos vadászok országos megmérettetésére annak érdekében, hogy a versenyzők megfelelő színvonalon és érdeklődés mellett tudják összevetni tudásukat. A 2019. évi versenyt a kamara Sza-

bolcs-Szatmár-Bereg megyei területi szervezete rendezte meg színvonalas körülmények között, melynek szakmai elismertségét növelte, hogy az elnökség döntése alapján az 1., 2. és 3. helyezett nettó 500–400–300 ezer forint, a 4., 5. és 6. helyezett pedig nettó 100 000 forint díjazásban részesült. Ezt a díjazási struktúrát a vadászkamara a jövőben is szeretné fenntartani, ezzel is motiválva a hivatásos vadászokat a versenyzésre, ezáltal a továbbképzésre, tudásuk folyamatos frissítésére, szélesítésére.

A 2020. évre tervezett kiemelt kamarai programok forrása meghaladja a 200 millió forintot, melyet a két ismertetett célterület – vagyis a hivatásos vadászokhoz, valamint az ifjúsághoz kapcsolódó programok támogatása – mellett további két új terület

– a vadászat társadalmi megítélésének javítása érdekében tett fejlesztések és programok – támogatására, valamint az országos vadvédelmi és vadgazdálkodási bizottság által javasolt kutatási programok támogatására lehet benyújtani.

Reményeink szerint a 2020. évre és a későbbi időszakra tervezett projekteket hasonlóan sikeres kivitelezésben tudjuk majd megvalósítani, elérve a kitűzött célokat, mint ahogy azt az elmúlt két évben is sikerült teljesíteni, amihez a megfelelő együttműködés révén mind az elnökség, mind pedig a területi szervezetek, velük a múzeumok, a szakbizottságok és a központ közösen járult hozzá.

Botta Zsófia és Csókás Adrienn

Erdőgh Vadászékszer

**EGYEDI ÉKSZEREK
KÉSZÍTÉSE
ARANYBÓL,
EZÜSTBŐL**

Erdőgh Katalin
Arany ecset-toll díjas ötvös mester,
ékszerbecsüs, ékszer tervező
+36 70 290 2978 | info@vadaszekszer.hu
www.vadaszekszer.hu

Magyomány-érték-élmény egy helyen *- a Vadászati Múzeum mindennapjai*

A Széchenyi Zsigmond Kárpát-mencei Magyar Vadászati Múzeum élete 2019-ben mozgalmasnak és sikeresnek mondható.

Az év első felében, a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft. működtetésében, egész éves koncepciót dolgoztunk ki annak érdekében, hogyan növelhetjük a múzeum látogatóinak számát úgy, hogy a fenntartható természet szolgáltatásban álló vadgazdálkodást és vadászatot bemutassuk és elfogadtassuk vendégeinkkel.

Munkánkat július 1-jétől a Széchenyi Zsigmond Vadászati Múzeum Közhasznú Nonprofit Kft. működtetésében folytattuk új felállással, változtatásokkal és nagy lendülettel.

Az év során sikerült fő célkitűzéseinknek – mint az ifjúságnevelés, a látogatószám növelése, időszaki kiállítások szervezése vagy éppen a vadászok mélyebb bevonása – eleget tenni.

Januárban az Országos Magyar Vadászakamara oktatási szaktanárságával együttműködve kezdtünk el dolgozni az „Ismerd meg a vadászokat!” című projekten. Ehhez módszertani kiadványt készítettünk, ahol külön fejezetekben, korosztályi bontásban (óvoda, általános iskola alsó tagozata, általános iskola felső tagozata és középiskola) mutatjuk be az életkori sajátosságokat, a hozzá kapcsolódó oktatási módszereket, demonstrációs eszközök használatát, illetve a Nemzeti Alaptantervhez és érdeklődési körükhöz köthető előzetes tudásukat a természetismeret és vadászat terén. A kiadvány végén komplett óratervek segítik az olvasót egy-egy téma feldolgozásában. A módszertani kézikönyvet az Országos Magyar Vadászakamara áprilisi elnökségi ülésén fogadták el.

Az „Ismerd meg a vadászokat!” kiemelt ifjúságnevelési programját

májusban folytattuk. Ettől a hónaptól szeptember végéig 16 alkalommal jelentünk meg a különböző megyei vadásznapokon, vadászati témájú családi rendezvényeken, ahol a Széchenyi Zsigmond Vadászati Múzeum mellett a vadászatot és a vadgazdálkodást népszerűsítettük az ott megjelentek körében. Célunk az volt, hogy az érdeklődők tapasztalati úton ismerkedjenek a múzeum kínálatával, szolgáltatásaival, illetve a vadgazdálkodás fontos elemével. A legnépszerűbb játék a múzeum standján egyértelműen a lézeres futóvad-lövészet volt. Különböző pályákból (animációkból) választhattak az érdeklődők. A játékok a következő pályákból állnak: a fiatalabb gyermekek buborékokra célozhatnak, a nagyobbak, illetve a felnőttek igényes grafikával kivitelezett nagyvadat hozhatnak terítékre, de lehet választani hajtást is, ahol animáció segítségével vadászhatunk a mozgó vadra. Ennek köszönhetően megtapasztalható, hogy hova kell célozni egy mozdulatlan vagy egy mozgásban lévő állatra. Továbbá a technika azt is lehetővé teszi, hogy a játékos kipróbálhassa, hogyan kell tartani a puskát nagyvad vagy épp repülő apróvad vadászata esetén. Ezáltal a játékosok megismerhetik a megfelelő célzási módokat, illetve hogy melyek a helyes elejtési zónák a különböző vadfajoknál. Nemcsak a laikus játékosoknak, hanem a tapasztalt vadászbereknek is igazi élményt és szórakozást nyújtó szolgáltatás.

Emellett a múzeumban található, szabaduló szobás játékunknak a kis, kitelepített részlete is nagy érdeklődésnek örvendett a sátorban. A játékosoknak, csapatban dolgozva, egy számszörös lakattal lezárt dobozt kell

kinyitniuk, miközben Széchenyi Zsigmond afrikai vadászatairól is sok érdekességet tudhatnak meg.

Az állandó kiállításaink mellett fő célkitűzésünk volt, hogy bemutathassuk a kiemelkedő kortárs magyar művészeket és gyűjteményeket, akik, illetve amelyek valamilyen módon a vadászatot vagy a természetet jelenítik meg műveiken.

Az év során fejlesztettük eszközállományunkat, illetve az állandó és az időszaki kiállítások anyagának bővítéséhez nagyban hozzájárultak a beérkező műtárgyfelajánlások, melyeket ezúton is köszönünk.

2019. április 15-étől május 10-éig Prihoda Judit festő- és grafikusművész alkotásaiból, „Vadállatok nyomában” címmel mutattunk be válogatást. A kiállítást négy hét alatt 710 fő tekintette meg. 2019. május 9-én, ünnepélyes keretek között nyitottuk meg az 1971-es Vadászati Világkiállítás emlékkiállítását. A megnyitón köszöntőbeszédet mondott Zambó Péter, az Agrárminisztérium földügyekért felelős államtitkára, valamint Kovács Zoltán, az „Egy a természettel” Nemzetközi Vadászati és Természeti Világkiállítás kormánybiztosa. Örömmel szolgált, hogy a vendégek között jelen volt gróf Széchenyi Zsigmondné, Mangi neni és Tóth Sándor, az 1971-es Vadászati Világkiállítás főszervezője. A kiállítás a múzeumunk fogadótermében azóta is hatalmas érdeklődésnek örvend.

2019. október 17-én dr. Pálos Gábor gyűjteményéből „Vadászkincsek Nagyborzsönytől Tanzániáig”, míg november 18-án „Zrínyi 400” címmel nyílt kiállítás.

A vadászati múzeum látogatóinak száma növekedett a 2018-as évhez képest, több mint 20 000 fő látogatott el

hozzánk. Azon dolgozunk mind a kiállításokkal, mind a programjainkkal és a rendezvényeinkkel, hogy bevezessük a köztudatba a múzeum nevét, hogy az emberek elmondhassák, hogy hallottak a vadászati múzeumról, és a legtöbb már jártak is benne.

Az év során több turisztikai televíziós műsorban is megjelent az intézmény, ami ugyancsak segítette a múzeum megismerését.

Fő feladatunk az ifjúság nevelése, illetve a természet szeretetének és tisztelésének kialakítása már egészen kicsi kortól. Múzeumpedagógiai foglalkozásainkat 3 éves kortól kínáljuk. Az idősebb gyermekekkel a természetismeret mellett már a vadászat hagyományait és a vadgazdálkodás fontosságát is megismertetjük. Az állandó kiállításhoz kapcsolódóan, az év folyamán közel 150 csoportban 3200 gyermek vett részt a foglalkozásokon. Ezenfelül az év során tematikus és családi napokat, két turnusban nyári táborokat, illetve éjszakai programokat kínáltunk a gyerekeknek, akik nagy élvezettel, örömmel vettek részt ezeken. A középiskolás és felnőtt korosztály körében legnépszerűbb játékunk a „Szabadulj ki a kastélyból”

szabaduló szobás játékunk, melyet múzeumpedagógiai nívódíjra is felterjesztettünk.

A vadászati múzeum kitűnik múzeumpedagógiai tevékenységével, illetve a múzeum játékosabbá tételével, hiszen több szakmai konferenciára hívnak bennünket, hogy előadás, illetve workshop keretében bemutassuk a tevékenységünket, melyet jó példaként tudnak használni a magyarországi múzeumok és gyűjtemények.

Szintén fő feladatunk a vadászok beinvitálása múzeumunkba, illetve programjainkra. Ennek érdekében több szakmai rendezvénynek is helyt adtunk, mint például trófeaszemlék, megbeszélések, konferenciák.

Annak érdekében, hogy a vadászati múzeum méltó helyszínt tudjon biztosítani a 2021-es vadászati világkiállítás programjainak, 2020-ban legfontosabb feladatunk az állandó kiállítás korszerűsítése, átalakítása. Célunk, hogy mind a vadászok, mind a laikus látogatók igényeit kielégítsük gazdag kiállításainkkal. Tárlatainkban, a Kárpát-medence változatosan színes élővilágának és a természetvédelem fontosságának bemutatásán túl, a vadászati

hagyományokat, a vadászfegyvereket, a fenntartható természet szolgálatában álló modern vadgazdálkodást ismertető kiállításokat szeretnénk létrehozni. Országos múzeumként egyik kiemelt feladatunk az ifjúság nevelése és a családok fogadása: ezt szem előtt tartva, a kiállításokat úgy alakítjuk ki, hogy a fiatalabb korosztály is a felfedezés örömeivel ismerhesse meg a vadászati múzeumot, illetve a prezentált vadászati hagyományokat, kultúrát és örökséget. Ezért olyan elemeket is beépítünk a kiállításba, mint a kézzel megfogható manuális játékok és demonstrációs eszközök, érintőképernyős játékok, óriás kivetítők. A vadászoknak és a vadászat iránt mélyebben érdeklő látogatóinknak szánva, egyes termekben a trófeaközpontú vadászat kerül előtérbe.

Eme témák mellett a vadászati és természeti témájú képzőművészeti al-

kotások megjelenítése is helyet kap állandó kiállításunkban. A múzeum egy XVIII. századi kastélyban található, így ezt kihasználva, a főúri szalonban vadászati műalkotásokat mutatunk be, trófeaszobát alakítunk ki tájegységenkénti prezentációval, s a lépcsőházat és a folyosók falait is feldíszítjük.

Az állandó tárlat mellett, 2020 során több időszaki kiállítást is tervezünk kortárs művészek szerepeltetésével, akinek alkotásai közt festmények, fotók, illetve iparművészeti alkotások szerepelnek.

2020-ban több felvezető rendezvényt szervezünk, melyek között szakmai rendezvények, konferenciák, családi programok és ifjúságnevelési projektek szerepelnek, melyek lebonyolításába a természetközeli szakmák képviselőit is szeretnénk bevonni.

Nagy-Hanula Viktória

Ágazati érdekérvényesítés magas fokon

– egy jó példa az Országos Vadgazdálkodási Alap
lehetőségeinek hatékony kihasználására

110; 96; 78; 65. Akár a lottón is szerepelhetne a számsor, de az olvasók többségének akkor is mindenképpen talányos. Kivéve az Országos Magyar Vadászkamara Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területi szervezetét, ahol pontosan tudjuk nem csak azt, hogy mit jelentenek, hanem még azt is, ami a számok mögött van. Mit is jelentenek tehát a számok?

A megyében gazdálkodó vadászatra jogosultak az Országos Vadgazdálkodási Alap 2018. évi pályázati felhívására összesen 110 pályázatot nyújtottak be, összesen 96 pályázat nyerte el a támogatást, melyből 78 pályázat összeállításában egy szervezet vállalt oroszlánrészt. Az elnyert összeg pedig 65 millió forint. Ezekkel a mutatókkal Szabolcs-Szatmár-Bereg az ország legeredményesebb pályázója volt, pénzértékben és a pályázatok számában egyaránt.

Még szemléletesebb, ha azt is mellé tesszük, hogy mi valósult meg ebből a támogatásból. A megye 111 hektár vadfölddel, 136 itatógödörrel gazdagodott, mely utóbbiakból 34-et napelemes szivattyú táplál. Csapdából 272 darabot szereztek be a jogosultak, 2000 darab kotlóval nevelt fácán segíti a törzsállomány pótlását, 935 őz- és apróvadetető várja a téli használatba vételét, és 333 mobil itató teljesített szolgálatot a nyári hőségben.

A számok és az eredmények leírva impozánsak, de a háttérben szükség volt egy láthatatlan erőre, hogy mindez létrejöhessen. Egy iniciátorra, kezdeményezőre, amely – vagy aki(k) – megindította a megye jogosultjait az önmagunkért tenni akarás útján. Erről a kis pluszról fognak szólni a következő sorok, nem eltitkolva a nehézségeket sem.

Minden elképzelés annyit ér, amennyit megvalósítanak belőle. Manapság,

a digitalizáció korában ezt egyre többször vagyunk hajlamosak elfelejteni. Nem vitás, hogy egy jól átgondolt számítástechnikai fejlesztés sokat segíthet, egy frappáns applikáció jelentősen könnyítheti munkánkat, vagy fokozhatja a pályázati írói kedvünket. De szerencsére még mindig az ember a központ, még mi működtetjük a rendszereket, és nem fordítva. Vagyis valakinek le kell ülnie a számítógép elé, s jól átgondolt kritériumok alapján véggezni a munkát, és vállalni a vele járó felelősséget.

Nem ok nélkül kezdtem a fenti sorokkal. Pontosán ezekkel a tényezőkkal szembesültünk a 2017. évben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, amikor az Országos Vadgazdálkodási Alap pályázatát első ízben írták ki. Tapasztaltuk, hogy a célterületek jók, a kötelezettségek nem teljesíthetetlenek, a fejleszteni akarók kitűnő lehetőség-

hez jutottak. Mint ahogyan szembesültünk azzal is, hogy milyen nagy igény volna a pályázatra, ha...

Itt volt a bökkendő: pontosan a „ha” kezdetű mondatokkal. Ha lenne, aki megmagyarázza, ha lenne, aki segítene megírni, ha lenne rá pénzünk, ha volna már tapasztalat stb. Kivételek persze mindig vannak, de egyetlen rendszer sem a kivételekre alapoz.

Első évben nem is született kiemelkedő eredmény megyénkben. A jogosultak pályáztak, de csak az igazán bátrak, illetve akiknek már volt valamilyen hasonló tapasztalata.

Sokan azonban kimaradtak. Hogy miért? Nagyon egyszerű az oka. Nem volt senki a társaságnál, aki vállalta volna a pályázattal kapcsolatos tervezést, papírmunkát és szakmai mérlegelést. Hiszen a hivatásos vadásznak – mint egyetlen alkalmazottnak – bőven van ezen kívül is feladata, a vezetőségi tagok pedig örülnek, ha a kötelezőt ki tudják pipálni a saját napi gondjaik mellett. Kellő bizalom sem volt még a pályázat iránt. Ez egyrészt az azóta örömdetes lecsökkent bürokráciában gyökerezett, másrészt benne volt az újtól való tartózkodás is.

A megyei vadászkamara kezdetektől látta a lehetőséget a pályázatban, de még nem láttuk a megoldást. Az ifj. Plaveczi János elnök vezette elnökség viszont mindenképpen azt tűzte ki célul, hogy a lehető legnagyobb forrás bevonásával, lehetőleg teljes körűen fejlesszük a megye vadászatra jogosultjainak vadgazdálkodási adottságait, hiszen végső soron ezzel az alanyi jogon vadászók is csak nyernek, mert ők is csak a vadásztársasági területen hódolhatnak szenvedélyüknek. Márpe-

dig ha a fejlesztés eredményeként több apróvad lesz, akkor vendégként ők is jobban szórakozhatnak, vagy többször kapnak meghívást.

Megvolt tehát az elérendő cél, csupán az eszközöket és módszereket kerestük hozzá.

Ekkor vezették be a pályázati rendszerben a „KAPOR” online pályázati felületet, mely nagyban megkönnyítette a kitűzött cél elérését.

Az nagyon korán látszott, hogy aktívan segíteni kell a jogosultakat a pályázatok elkészítésében, majd később a megvalósítás és elszámolás során is. Ehhez kerestük a megfelelő megoldást.

Végül a Vadásztársaságok Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szövetségében találtuk meg azt a partnert, akivel kitűzött céljainkat elértük; segítségük messze túlmutatott azon, amit kértünk. Mivel a megye vadászatra jogosultjainak 80%-át tömöríti a szervezet, elsődrendű érdeke volt, hogy a tagszervezetei minél eredményesebben pályázzanak. Önzetlen lépés volt a szervezet vezetői részéről, hogy az a tagoknak a befizetett tagdíjra való tekintettel térítés nélkül nyújtotta a szolgáltatást. A szövetségen kívüli érdeklődőket sem rekesztette ki, jutányos ellenértékért nekik is járt a segítség. Tóth Attila elnök lojális szemléletét dicsérik ezek az elegáns megoldások.

Lássuk hát, hogyan értük el eredményeinket, hogyan építettünk fel egy mai napig jól működő rendszert.

Recept szerint kellett hozzá néhány lelkiismeretes és elhivatott szakember, akik időt és fáradságot nem sajnálva szolgálták a jogosultak érdekét. Kellett egy jó partner és olyan munkavállalók, akik zokszó nélkül vállalták a túlórá-

zást is. Kellett hozzá néhány társaság, akik szívesen megosztották az előző évi pályázat tapasztalatait, és kellettek olyan vállalkozók, akik elképzeléseinkhez partnerek voltak. Nem utolsósorban pedig kellett hozzá olyan kamarai vezetés, aki a cél meghatározása után szabad kezet adott annak megvalósításához.

Az előkészítő munka már a pályázat kiírása előtt megkezdődött. Helyszínt kellett foglalni a pályázati tájékoztatóhoz, valamint kialakítani a munkarendet.

A pályázat kiírása után egy héttel tartotta meg a megyei kamara a tájékoztatót, ahol nagyon célirányosan csak azokról a dolgokról beszéltünk, amelyek a pályázókat valóban érdeklik. Fazekas Gergely titkár mondanivalója lényegre törően arról szólt, hogy mit és hogyan lehet pályázni, illetve hol és milyen sarokpontokat kell betartani. Az általános ismertetőn túl, a célterületek bemutatásához sikerült megnyerni olyan szakembereket, akik már vagy pályáztak, vagy korábban segítettek valamely pályázat megvalósításában, így tapasztalatból beszéltek.

A rágóerdő-telepítéshez Halmos Zoltán, a Nyírerdő Zrt. erdésze, a megyei vadászkamara vadvédelmi és vadgazdálkodási bizottságának tagja ismertette az engedélyezési eljárás menetét, hogy a későbbiekben ne érjen senkit meglepetés, és ne kerüljön szembe a hatósággal.

A vadföldfejlesztés célterülethez dr. Kruppa József vetőmag-nemesítő és forgalmazó tett javaslatokat a száraz körülmények között a homokon is használható növényekre. Nem mellesleg a szövetséggel olyan megállapodást

is kötött, mely alapján e növényekből kiváló vadföld-vetőmagkeverékeket készített, amelyekhez a pályázók igen kedvező áron juthattak hozzá.

Vinnai Attila hivatásos vadász alelnök a vadföldművelés gyakorlati tapasztalatait adta át, illetve emelte ki a nehézségeket. Orosz Csaba a már működő napelemes szivattyúrendszerek paramétereit és technikai igényét ismertette, valamint a használhatóság korlátaira is figyelmeztetett. Hajzer Szabolcs pedig a ragadozógyérítés fontosságát szemléltette tapasztalati példákon keresztül.

Tóth Attila Mihály és Balogh Zoltán a pulykakotlós fácánnevelés gyakorlatába engedett bepillantást, érintve a mobil itatók, etetők és az itatógödrök és csapdák terén szerzett tapasztalataikat is. Ésszerűsége, fenntarthatóságra hívta fel a figyelmet az utolsó néhány diakép, illetve fejlesztési modelleket is felvázolt az érdeklődők számára.

Az előadás anyagát írott formában is megkapták a résztvevők.

A tájékoztató végén lehetőség volt kint, a vadászterületen is megtekinteni a megvalósult fejlesztéseket és a kotlósos fácánnevelést, amit az Ópályi határában gazdálkodó Hőnig István Vadásztársaság vállalt fel.

Ezután kezdődött az igazán nagy feladat, vagyis a társaságok pályázatának gondozása. A háttérben időközben megtörtént a két szervezet közötti egyeztetés, így a megyei szövetség fővadásza is maximálisan felkészült volt a pályázati kérdésekben.

A pályázni szándékozó vadászatra jogosult bejelentkezett a megyei vadászszövetséghez, ahol személyes beszélgetés keretében felvázolták elképzeléseiket. Az elképzeléseket már ekkor pontosította vagy éppen korlátozta, sőt volt, ahol elvetette a megyei szövetség fővadásza. Olyan is előfordult, hogy az ő javaslatára került be újabb célterület

a készülő pályázatba. Elsősorban szem előtt tartotta a vadászatra jogosult földrajzi elhelyezkedését és az ebből adódó hiányosságokat, másodsorban az anyagi lehetőségeket, valamint a rendelkezésre álló humán erőforrás leterheltségét is. Végül a reálisan megfogalmazott cél érdekében hangolta finomra a pályázati elképzelést.

Az egyeztetés után a pályázó nekilátott beszerezni a szükséges arajánlatokat, nyilatkozatokat és egyéb csatolandó dokumentumokat. A megyei szövetség fővadásza pedig nekiült és megírta a pályázatot, összeállította a költségtervet. Az így elkészült anyagot megküldte a pályázónak, aki még észrevétellel, módosításokkal élhetett. Ha elfogadta a kész anyagot, akkor a megyei szövetség munkatársai kitöltötték a KAPOR rendszerben elérhető adatlapokat. Az ehhez szükséges regisztráció és visszajelzés a megyei szövetség által kezelt, külön a pályázó nevére elkészített e-mail-fiókba futott be, melyhez természetesen a pályázó is hozzáfért. Időközben a szövetségnél a folyamatosan beérkező mellékleteket is feltöltötték és csatolták a pályázati anyaghoz.

Amikor minden szükséges adatot feltöltöttek, akkor következett a pályázat kinyomtatása és a pályázó képviselője által történő aláírása, majd végleges benyújtása. Emellett természetesen voltak olyanok is, akik csupán telefonos segítséget igényeltek, és megírták maguknak a pályázatot.

Leírva és visszaolvastva végtelenül egyszerűnek tűnik, a megyei szövetség munkatársainak és fővadászának azonban nem volt egyszerű a helyzete. 87 pályázatot kellett megírni, annak minden dokumentumát észben tartani,

figyelmeztetni a pályázót, ha valami kimaradt, odafigyelni, hogy mindenhol legyen aláírás és pecsét a benyújtott pályázaton – hogy csak néhány apróságot emeljünk ki. Mindezt a napi ügyvitel mellett, nagyjából 3 hét alatt. A technikai hibák is éppen ebből a szoros időbeosztásból adódtak.

Nem lehet kérdés, hogy csak a megyét jól ismerő, a jogosultak adottságaival képben lévő, elkötelezett és nagy munkabírású csapat képes ilyen teljesítményre. Olyanok, akik valóban a vadászok érdekeit képviselik.

A pályázatok benyújtásával nem állt meg az élet, hiszen a megyei kamara vadvédelmi és vadgazdálkodási bizottsága véleményezte a pályázatokat, ami minden esetben a vadászkamara irodájában történt, ahol a megyei titkár előre elkészítve a szükséges nyomtatványokat, technikailag segítette a munkát. Több napra volt szükség, mire a bizottság korrekt módon elvégezte vállalt feladatát. Eközben a megyei vadászkamara munkatársai rögzítették a KAPOR-ban a szükséges adatokat.

Ezt követően volt idő egy kis szusszánásra, hiszen az Országos Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottság bírálatáig nem volt más teendő.

A pályázat nyerteseinek kihirdetése után újabb tájékoztatóra került sor a megyei vadászkamara részéről, ahol a sikeres pályázóknak tételesen ismertették, hogy az egyes pályázatokkal hogyan kell elszámolni. A pénzügyi-számviteli előírásoktól a számlák záradékolásán át, a szükséges szerződések megkötésén keresztül az itatógödörök műszaki követelményéig minden terítékre került.

Ekkor újabb komoly segítséget nyújtott a megyei szövetség. Több olyan

eszközt gyártat és forgalmaz, melyek a pályázatban szerepelnek. A testszorító csapdát 2012-ben ismertette meg a megyével – a borzok nagy bánatára –, s azóta is kiváló minőségben gyártja és forgalmazza. 2017-ben kezdte meg a mobil fécánetetők előállítását, majd 2018-ban a mobil itatókat is felvette a repertoárba. Ezek népszerűsége mutatta, hogy milyen nagy gond a vízhiány megyénkben. Ezen túl a szövetség vállalta, hogy több eszköz beszerzésében közreműködik, különösen a hatyúnyakcsapdák terén volt aktív. Az írásos megrendelők és kötelezettségvállalás birtokában összesítették az igényt, és megrendelték egy tételben a hatyúnyakcsapdákat, jelentősen egyszerűsítve ezzel a pályázók életét. Ugyanígy összesítették a vetőmagra és a napelemes szivattyúra vonatkozó igényt is. Mire a vetésre sor került, már minden pályázó beszerezhetette a neki tetsző őszi, tavaszi vagy évelő keverékét, és a szivattyúk telepítése során sem volt fennakadás.

Azt talán már mondani sem szükséges, hogy a megvalósítás és elszámolás terén is számos alkalommal volt szükség telefonos és személyes segítségnyújtásra. Itt is többrétűen igyekezett segíteni a megyei kamara. A pénzügyek nyilvántartására olyan táblázatot készített, melybe a pályázat alapadatait beírva (pályázott összeg, önerő stb.), csupán a megvalósulás során keletkező számlaadatokat kellett felrögzíteni. Maga a táblázat ebből számolta a felhasznált támogatást, az önerőt, a még elkölthető forrást és a túlköltést is. Mivel a táblázatot a pályázati kiírás alapján állították össze, a teljes kitöltése után egyszerűen csak ki kellett nyomtatni, és gyakorla-

tilag meg is volt a pénzügyi összesítő a beszámolóhoz. Igen nagy segítséget jelentett az ellenőrzést végző felügyelőbizottságnak is az így rendszerezett adatsor, különösen egy-egy bonyolultabb elszámolás során.

Az átgondolt és személyre szabott pályázatoknak köszönhetően a megvalósításokkal sem voltak gondok, sőt többen – saját jól felfogott érdekükből – túl is teljesítették a vállaltakat. Egyetlen kivétel a keverékkel vetett egyéves vadföld volt. Itt a megye minden talajtípusán őszre erősen elgyomosodott a kultúra, ami vadgazdálkodási szempontból nem lett volna gond, hiszen a vad láthatóan kedvelte a gazosokat. Sajnos viszont ez többnyire erős parlagfűfertőzést jelentett, melynek a vége többnyire szárazzás lett attól függetlenül, hogy milyen keverékkel és mikor vetették a vadföldet. Véleményünk szerint a sávonként különböző növény vetésével és az így lehetővé váló mechanikai gyomirtással ez orvosolható a jövőben.

Meggyőződésünk, hogy a kijelölt út a szakmai munka jövője, hiszen a megyét szakmailag is fejlesztő kamara és szövetség így igen sokat tud tenni vadászaiért és a vadgazdálkodásért.

Távlati tervünk, hogy tovább folytassuk a megkezdett munkát, természetesen törekedve a munkacsúcsok kisimítására és a pályázatok még egyszerűbb elkészítésére. Tapasztalatunk alapján még aktívabb segítségnyújtásra is volna igény, különösen az elszámolás körüli adminisztráció terén.

*Fazekas Gergely
titkár*

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Elkötelezetten a vadászati kultúra szolgálatában

A Vadászati Kulturális Egyesület 1991-ben alakult meg – a világon azóta is egyedülálló módon – azzal a céllal, hogy összefogja mindazokat, akik a magyar vadászati kultúra iránt érdeklődnek, és hajlandók is tenni a vadászati kultúra, etika ápolása és fejlesztése érdekében. A 2008 óta közhasznú minősítéssel rendelkező szervezet a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (CIC) teljes jogú tagja.

Az egyesület megalakulása óta sokat tett a vadászati hagyományok ápolásáért. A VKE nevéhez fűződik többek között az országos vadásznapi rendezvény-sorozatának elindítása, a Magyar Vadászok Zászlójának felszentelése, az első hazai és az első nemzetközi vadászati kulturális konferencia életre hívása, kiállítások megszervezése, valamint számos más vadászati kulturális program előkészítése és lebonyolítása.

A Vadászati Kulturális Egyesület a 2018. évben történetének legnagyobb sikerét érte el azzal, hogy javaslatára, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága döntése alapján, a magyar vadászati hagyományok felvételt nyertek a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. Ez a mindnyájunk számára megtisztelő elfogadottság hatalmas lehetőséget rejt magában, mindamellett hogy folyamatos és kitartó kötelezettségvállalást is jelent. A beadvány elismerése megerősítette az egyesületet, hogy kitűzött céljaival jó úton jár, vállalt feladataival nem csak a vadásztársadalom, hanem minden, a természetet szerető és tisztelő embernek tud közösségi élményt nyújtani.

Közhasznú szervezetünk erőfeszítései magasabb szinten is elismerést nyertek azzal, hogy megbízást kaptunk a 2021-ben megrendezendő „Egy a természettel” Vadászati és Természeti Világkiállítás vadászatikultúra-munkacsoportjának vezetésére. Az eseményre többek között a vadászkiállítás Európa-bajnokságával, szarvasbögő-Európa-bajnoksággal, képzőművészeti tárlattal, valamint a rég múlt vadászpillanatokat felidéző fotókiállítással készül egyesületünk.

Várjuk tagjaink sorába mindazokat, akik fontosnak tartják tevékenységünket, és büszkeséggel vállalják velünk a közösséget vadászati kultúránk megőrzése érdekében!

Vadászati Kulturális Egyesület
1163 Budapest, Cziráki u. 26–32. II./156.
Tel: (70) 378-4040
vke@vadaszatikultura.hu
www.vadaszatikultura.hu

Rejtett kincsünk van.

2020. február 13–16.

27. FEGYVER, HORGÁSZAT, VADÁSZAT NEMZETKÖZI
KIÁLLÍTÁS A HUNGEXPO BUDAPESTI KONGRESSZUSI
ÉS KIÁLLÍTÁSI KÖZPONTBAN

Híres vadászok élménybeszámolóit, gyakorlott vadgazdák tanácsait, fegyverek, kések, különleges trófeák, ruházat, kiegészítők, távcsövek és még nagyon sok minden más, ami a vadászathoz, horgászathoz, erdőjáráshoz vagy természetben való barangoláshoz kellhet – egy helyen, egy időben, a FeHoVa-n!

Egyidejű rendezvények:

- II. FeHoVa Nemzetközi Nyílt Preparátor Verseny (A versenyre nevezni a <http://preparatorverseny.hu/jelentkezés/> oldalon lehet)
- VIII. FEHOVA-MEOE Nemzetközi Kutyakiállítás (CAC, CACIB)

Bővebb információ: www.fehova.hu

Fehér Erdei szalonkák a magyar terítékben

Bevezetés

Az évszázados szalonkavadászati tradíciókkal büszkélkedő országokban mindenkor nagy érdeklődés övezte a különleges színezetű erdei szalonkákat. Magyarországon sem volt ez másként. A magyar ornitológiai és vadászati szaksajtóban mégis csupán néhány történeti közlés lelhető fel rendellenes színezetű erdei szalonkákról. Ez természetesen nem véletlen, hiszen csak nagyon ritkán fordulnak elő ilyen unikális példányok a magyar szalonkaterítékekben. Az erdei szalonka esetében – hasonlóan más vadmadárfajokhoz – a leggyakrabban előforduló mutáció a különböző mértékig fehér, ún. pigmenthiányos tollazat. Épp egy ilyen részlegesen pigmenthiányos egyed irányította a figyelmünket a szín- és mintázatbeli változatosság vizsgálatának lehetőségére. Az Országos Magyar Vadászati Védegylet koordinálásával 2009-ben induló erdeiszalonka-monitoring biometriai vizsgálati modulja 2010-től a Soproni Egyetem Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézetében széles körű, országos léptékű szárnyminta-gyűjtési lehetőséggel alapozta meg az ilyen irányú vizsgálatok lehetőségét.

A színezetet meghatározó pigmentek

A fehér színmutációk helyes megnevezéséhez szükségeszerű, hogy röviden ismertessük a normál pigmentáció folyamatát, ami végül meghatározza

a tollazat színét. A mindannyiunk által jól ismert klasszikus színezetű, ún. „vad domináns” erdei szalonka színeit a melanin határozza meg. A melanin a képződése, illetve összetett biokémiai reakciók során oxidálódik, és így alakítja ki a szalonkára jellemző színeket. Az oxidáció mértéke változó: a fekete a legerősebb szint adó, míg a barna egy gyengébb szint eredményező oxidációs forma (MASON, 1953; LUBNOW, 1963). A pigmentáció folyamatában azonban zavar támadhat, aminek hátterében genetikai és élettani folyamatok rendellenességei állnak. Bármilyen melanin-, illetve pigmentképződéssel, valamint színanyag-beépüléssel kapcsolatos zavar potenciálisan befolyásolja a madár színét. Ezek közül a leggyakoribb elváltozás a színanyagoknak hiányos vagy teljesen gátolt beépülése a toll sejtjeibe, aminek következtében az így kifejlődő toll fehér lesz (1. ábra).

Vajon minden fehér szalonka albínó?

A magyar ornitológiai és vadászati szakirodalomban gyakran találunk utalásokat a különböző mértékben pigmenthiányos madarakra, amelyeket az „albínó” (ANONYMUS, 1864; BODNÁR, 1908; DONÁSZY, 1907; FRIDL, 1921; IVÁNCSICS, 2002; SZAKÁLL, 1921), illetve a „részleges albínó” (KARAKOŠEVIĆ, 1927; MÁROK, 2004) fogalmakkal illetik. Hozzá kell tennünk, hogy helytelenül. Egy ismeretlen szerző 1864-ben a követke-

zőképpen vélekedik az albinizmusról: „Valódi albínó (a hollófajták kivételével) ritka tünemény a madárvilágban, s így érdekes volna, ha ily féle példányoknál a tollazat színén kívül fölemlítettnek azon mellékkörülmények is, melyek közt az illető madár elejtett, megfogott vagy megtaláltatott.” (ANONYMUS, 1864).

Az 1800-as évek második feléből ismerünk még néhány megállapítást az erdei szalonka szín- és mintázatbeli változatosságára vonatkozóan. E tudósítások általában pigmenthiányos

(fehéres, szürke, esetleg teljesen fehér vagy sárgás) madarokról számolnak be, amelyek tollain gyakran halvány mintázat látható. Ismertek kevés sötét mintázattal jellemezhető, alapvetően fehér tollazatú egyedek, továbbá foltosan pigmenthiányos „tarka” erdei szalonkák megkerüléséről szóló híradások is. Ezek a színmegnevezések azonban szintén nem egyértelműek, sok esetben ellentmondásosak.

DONÁSZY (1907) a következő megállapításra jut az erdei szalonkáról írt cikkében a színbeli változatosságot illetően: „Ami színezetüket illeti, közöttük is előfordul a színváltozás és albinizmus. Legritkább színváltozat a fehér, sárgásfehér és az egészen szalma- vagy zsemlyesárga; gyakoribb a fehéren tarkázott és a fehér szárnyú vagy fehér farkú változat.” Az 1920-as években CSÍK (1924) is említést tesz a színbeli változatosságról, miszerint az erdei szalonka esetében: „Vannak fehér (albinizmus) és fekete (melanizmus) árnyalatú példányok.”

LAKATOS (1887) is részletesen tárgyalja a színezet kérdéskörét „Az erdei szalonka természetrajzi leírása” című cikkében: „Végül meg kell még emlékeznünk azon különféle színeltérésekről, melyek mint a természet játéka, nem ritkán föltűnnek az erdei szalonkáknál. A leggyakoribb, minden szalonkavadász által ismert vál-

1. ábra: Csaknem teljesen fehér tollazatú pasztell erdei szalonka példány. Fotó: M. JARREAUD (BOIDOT, 2009).

tozat: a tarka, melynek rendszeren színezett tollazata egyes egészen fehér tollak által van tarkázva. Ritkábbak ennél az egészen fehér sötétbarna szemekkel; a szalmasárgák, alig észrevehető sötét rajzokkal; az ún. átjátszó színű fehér vagy sárgások, melyeknél az alapszín csak leheletszerű és csakis ferdén ráeső világosságnál észrevehető; a tarka szárnyúak, melyeknél csak a szárnyak rendszer színezetűek, egyébként pedig egészen fehér rozsdásvörös fejjel.” Olyan példányokról is említést tesz, melyek „...a rendszer tollszínezet mellett rozsdássárga, minden mintázatot nélkülöző altesttel bírnak, továbbá olyanok, melyeknek rendszer a színezete, azonban fehér feje, szárnya, vagy pedig fehér kormánytollai vannak.”

BODNÁR (1908) a következőképpen ír e jelenségről: „Különbö a mi vidékünk sok madarat hajlamosít a teljes vagy részleges albinizmusra.

2. ábra: Leucisztikus erdei szalonka, a test egészére kiterjedő részleges pigmenthiánnyal. Fotó: M. TAUXE (CAUQUIL, 2007.)

Hogy mi okozza ezt a jól felismerhető inklinálást a tollak festőanyagának rendellenes fejlődésére – nem tudja ma még megmagyarázni a fiziológia. Bizonyos azonban, hogy nem a szegényes táplálkozási viszonyokban kell keresnünk az okot – mint némelyek vitatják –, inkább a színfejlesztő mirigyek atrophijájában vagy a felszívódást végző csatornák veleszületett tökéletlenségében.”

E fiziológiai folyamatok megismerésére és így a színanyagok beépülésével kapcsolatos rendellenességek hátterének tisztázására a XX. század közepéig kellett várni. Ekkor váltak ismertté a pigmenthiányt eredményező élettani, biokémiai és genetikai folyamatokkal kapcsolatos kutatások eredményei. Ma már tudjuk, hogy az albinizmus jelenségét olyan örökletes genetikai hiba okozza, amely során nem termelődik színanyag a szervezetben, így

3. ábra: Melanin higullással járó elváltozás a szárnyon (Fotó: J.P. BOIDOT, 2002)

nem csupán a tollazat pigment nélküli (fehér), hanem a lábak, a karmok és a szemek is. Valódi albinó egyedekkel a vadmadarak körében nagyon ritkán találkozunk, aminek oka a pigment nélküli szemük miatt jelentkező gyenge térlátás. Meg kell jegyeznünk, hogy az erdei szalonka esetében ez idáig egyetlen valódi albinó szalonkáról sem ismerünk közlést. A fentiekből pedig kitűnik, hogy részleges albinó madarak nem léteznek. A „részleges albinizmus” hibás megnevezése a részleges színhiánynak (2. ábra). E különböző mértékig színhiányos egyedek nem részleges albinók, hanem ún. leucisztikus madarak.

A leucizmus esetében jellemző, hogy a színanyagok nem hiányoznak teljes mértékben, így e madarak tollazata részlegesen vagy teljesen fehér, de szemük mindig sötét, valamint a csőrük, a lábuk és a karmaik is pigmentáltak. Az elváltozás tehát csak a tollakban jelentkezik, mégpedig a színanyagok tollsejtekbe történő le-

rakódásának örökletes zavara miatt (VAN GROUW, 2006). Fontos hangsúlyozni, hogy a leucisztikus madarak fehér tollai teljesen pigmenthiányosak. Azért fontos e megállapítást szem előtt tartani, mert ismertek olyan szalonkák, amelyek tollazata csaknem teljesen fehér, ugyanakkor jobban szemügyre véve, halványbarna vagy ezüstös színnel, a normál madarnál megszokott mintázat részlegesen vagy teljesen kivehető a tollakon (3. ábra). Ezek a példányok nem leucisztikusak, ugyanis jelen vannak a színt adó melaninok, de azok eltérő minősége vagy alacsonyabb mennyisége egyaránt eredményezhet csaknem teljesen fehér tollazatot. Ez esetben a színanyagok erőteljesen felhígulva, nagyon alacsony koncentrációban vannak jelen a tollazatban, ami erősen fakó, akár fehéres színezetet eredményez. Ez az elváltozás az ún. melanin-hígulás, aminek számos típusa ismert a szalonka esetében is (pl.: pasztell, izabella). Ez az elváltozás is eredmé-

nyezhet szélsőséges esetben csaknem fehér tollazatot. Ismert olyan mutáció is, amely során a melanin mennyisége nem változik, de minősége igen, ami extrém esetben szintén alig színezett tollazatot eredményez. Ezt az elváltozást a szakirodalom „barna mutáció” néven ismeri.

Az erdei szalonka színváltozataival kapcsolatos leggazdagabb ismeretanyagot Franciaországban tették közzé. A francia szakemberek az eltérő mértékű pigmenthiány alapján három kategóriát különítenek el az erdei szalonkák esetében (BOIDOT, 2012):

1. kategória: A tollazat kevesebb mint 10%-a fehér.
2. kategória: A tollazat 10–50%-a fehér.
3. kategória: A tollazat több mint 50%-a fehér.

„Fehér” szalonkák a magyar erdei szalonka-terítékekben

A XIX. század második harmadától az első világháború időszakáig gyakrabban adtak közre a vadászati szakajtóban kuriózumokra vonatkozó értesítéseket. Később már csak ritkán olvashatunk ilyen tudósításokat. Az egyik elsőként publikált, fehér egyedről szóló hazai híradás a Görgey-szentimrén 1870 októberében rendezett vadászatról származik. Ezt a különleges madarat BORMENISZA TIVADAR ejtette el (ANONYMUS, 1870). Ezt követően a pátyi szőlőben került terítékre egy különleges színezetű madár, amelynek a begye és a háta egészen fehér volt. A tollrajzolat hamvasszürkén látszott a barna szín helyett, míg a farktollai kismértékben

színesek voltak (ANONYMUS, 1872). 1873-ban GR. SZÉCHENYI FERENC somogytárnócai birtokán GR. ERDŐDY ISTVÁN lőtt fehér szalonkát. „A szalonka nyaka, fejének oldala és alsó része, csőre, hasa tiszta fehér volt! Hátán is az alapszín fehér, csak a közönséges szalonkánál szokásos sötét árnyzatok voltak világos drapp színűek. A szalonka kitömés végett Pécsre küldetett.” (INKEY, 1873). A gödöllői koronauradalomhoz tartozó kisbaghi erdőben MANHALT JÓZSEF kir. erdősegéd hosszas fáradság után, néhány hajtó segítségével, 1878 márciusában sikeresen ejtett el egy részlegesen fehér tollakkal bíró erdei szalonkát. A test tollazata a leírás szerint a közönséges színezetnek megfelelő, míg a szárny tollazata – egy evezőtoll kivételével – teljesen fehér volt. A különös szalonkát azonnal felküldték Bécsbe, ahol RUDOLF koronaherceg ornitológiai gyűjteményébe került (DITTRICH, 1878; ANONYMUS, 1878). Komárom megyéből is ismert egy fehér erdei szalonka, amelyet az 1884-es évben elejtettek el. E madarat a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében állították ki egy ismeretlen helyről származó, fehéres fakó példány társaságában (MADARÁSZ, 1884). 1897-ben egy rendkívül érdekes, teljesen fehér erdei szalonkát küldött NAGY J. szerencsés elejtő Borsodból LENDEL ADOLF budai műhelyébe kitömés végett (ANONYMUS, 1897).

A XX. század első négy évtizedében töretlen volt a fehér kuriózumok iránti érdeklődés, így néhány újabb értékes adattal bővült az ismert különlegesek köre, bár meg kell jegyeznünk, hogy a második világéget megelőző-

en már csak elvétve találkozunk kuriózumokra vonatkozó híradásokkal a hazai szakajtóban. Közülük az első fehér szalonkát BUDA ÁDÁM – egy, a Retyezátban tartott vadászatról szóló beszámolóban – mint ritka érdekességet említi. E madarat MÁTRA SÁMUEL lőtte az őszi vadászatok során (BUDA, 1900). LAKATOS (1904) is utal „Az erdei szalonka és vadászata” című könyvében néhány, a LENDEL budai preparátorműhelyébe került rendellenesen színezett, illetve részben vagy teljesen fehér erdei szalonkára. Egy újabb teljesen fehér példány elejtéséről tudósítanak 1906-ból, melyet JANKOVICH TIVADAR GRÓF ejtett el Somogy megyei birtokán (ANONYMUS, 1906). BODNÁR (1908) közlése szerint a hódmezővásárhelyi főgimnázium tekintélyes – 272 preparátumot számláló – gyűjteményében, a számos ornitológiai különlegesség mellett, egy tarka szalonka is szerepelt. Szintén az 1908-as évben került terítékre egy fehér szalonka, melyet GRÓF SZÉCHENYI EMILNÉ a vajszkai pagonyában (Bács-Bodrog vármegye) ejtett el (SZILÁRD, 1910). 1912. március 30-án NOVÁK JÁNOS cs. és kir. százados a Gálszécs (Zemplén vármegye) határában levő kisazari erdőben unikális erdei szalonkát lőtt. E madár tiszta fehér tollazatában csak itt-ott volt néhány sötét toll, és az evezőtollak a rendestől eltérő, világosbarna színezetűek voltak (VERESS, 1912). Kitömés végett ez a példány is a LENDEL-féle preparatóriumba került. E madárról a következő megállapítást tették: „Érdekes, hogy a madár szeme – a rendes albínóktól eltérőleg – éppen olyan barna, mint más szalonkáé. A hófe-

hér tollazatot csak elszórtan tarkítja kis barna foltozás és a szárnyvégeknek világosbarna színezése.” (EGERVÁRI, 1912). Lovasberény, valamint Gutta-mási határában, az 1920-as években is terítékre került egy-egy teljesen fehér szalonka (SZABÓ, 2013). Az 1921-es márciusi szezonból „tarka szalonka” elejtéséről adnak hírt. E madár egyik evezőtolla és két szárnyfedőtolla a bal oldalról, a másik kettő a jobb oldalról pigmenthiányos volt, hasonlóan az ecsettollakhoz (SZAKÁLL, 1921). SZAKÁLL (1921) közlésében egy másik általa ismert, de addig nem publikált fehér színezetű erdei szalonkát is bemutatott: „Albínó tiszta fehér szalonkát már láttam (vagy Horváth József egri főkapitányi tisztartónál van kitömve most is Tikospusztán (Szabolcs vármegye), vagy a hajdúnánási gimnázium múzeumának adományozta...” Szintén az 1921-es évben, április 8-án „albínó szalonka” elejtésének híret közli FRIDLI (1921) uradalmi erdész a Vadászat c. folyóiratban. GRÓF MAJLÁTH JÓZSEF révleányvári földesúr egy olyan szalonkát lőtt, amelynek a bal szárnyában a három első evezőtoll és a kis ecsettoll, a jobb szárnyában pedig az első evezőtolla fehér volt. KARAKOŠEVIĆ (1927) az 1927-es tavaszi húzáson, március 13-án lőtt egy olyan szalonkát, amelyről a következőt írja: „Azt hiszem, hogy ez a ritkaságok közé tartozik, mert ezen a vidéken még nem fordult elő hasonló eset.” E szalonka szárnya végén, mind a két oldalon, az utolsó két-két toll hófehér volt, sőt az ecsettollak is.

1943-ból a Délvidékről ismerünk fehér szalonkára vonatkozó megfigyelést. A madarat ősszel, vaddisznóra

rendezett falkavadászaton zavarták fel, de elejteni nem tudták (BÉLAVÁRY, 1943).

A második világháborút követően fehér szalonkákra vonatkozó közlések alig ismertek. Vélhetően nem lett kevesebb a kuriózum, azonban annak okát nem ismerjük, hogy miért nem tartották fontosnak e madarak kézre kerülésének publikálását. 1943-után egészen 1994-ig váratott magára az első újabb közlés, amely egy különleges, részben fehér erdei szalonka elejtéséről szólt. JANISCH MIKLÓS zoológus március 19-én, Tiszakerecseny határában (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) lőtt rendellenes színezetű erdei szalonkát, melynek mindkét szárnyán a két-két elsőrendű evező és az ecsettollak fehérek voltak (SZAKÁCS, 1994). A Zala megyei Csödén RADICS GYULA 2002. március 20-án fehér kézvezőkkel rendelkező erdei

szalonkát ejtett el, amelynél a részleges pigmenthiány kiterjedt a kézvezők fedőtollaira is (IVÁNCICS, 2002). Ehhez a Zala megyében elejtett példányhoz nagyon hasonló a GOMBÁS ZSOLT által Himod község határában elejtett erdei szalonka, amelynek mindkét szárnyán két-két kézvezője és az egyik ecsettolla hófehér volt. A jó kondíciójú madár március közepén, reggeli húzáson került terítékre. A ritka zsákmány GEIGER KÁLMÁN soproni preparátor műhelyébe került (MÁROK, 2004).

Az erdeiszonkateríték-monitoring keretében intézetünkbe beérkezett 8925 szárny minta között mindösszesen kettő részlegesen pigmenthiányos és néhány különleges színezetű kuriózum fordult elő. A 2010-es évben Bács-Kiskun megyében került terítékre egy olyan erdei szalonka, amelynél a kézvezők fedői közül egyetlen toll

vége volt részlegesen fehér, a tollászoló pedig mintázathiányos (BENDE & LÁSZLÓ, 2014, 2017a, b, 2019). A 2012-ben gyűjtött mintákkal érkezett be egy fehér első kézvezővel rendelkező példány (LÁSZLÓ et al., 2014). A kisszámú ismert fehér erdei szalonka elejtésére vonatkozó értékes adatot gazdagítja a 2018-as év tavaszán – a mintavételes monitoring keretében – terítékre került fehér szalonka. Ez az ornitológiai ritkaság szinte teljesen pigmenthiányos, csak a hátoldalán, valamint a kormánytollakon és részben azok fedőtollai esetében találunk pigmentált foltokat. Ezt a juvenil fehér erdei szalonkát MARTON ZSOLT hozta terítékre 2018. március 26-án Veszprém megyében, a Bakony hegységben található Noszlop község határában, egy égeres mellett elterülő cserjés, nádas területen. Az elejtő elmondása szerint a madár későn, a húzás végén, már szürkületben, magányosan, püsszegve repült (4. ábra).

Összegzés

Az erdei szalonka szín- és mintázatbeli változatosságáról szóló szakirodalom mind hazai, mind nemzetközi vonatkozásokban szegényes, ez persze nem véletlen, hiszen ritkán fordulnak elő különleges színezetű madarak e faj egyedei között. A leggyakoribb színváltozás – hasonlóan számos vadmadárfajhoz – a szalonka esetében is a fehér, ún. pigmenthiányos mutáció. Az ilyen tollazatú erdei szalonkák megnevezését illetően még ma is él a régről ismert helytelen „albínó”, illetve „részleges albínó ~ albinizmus jeleit mutató” megnevezés, ugyanakkor tud-

juk, hogy a pigmenthiányos, ún. leucisztikus vagy erős melaninhígulással jellemezhető madarak nem albínók.

A 2009-es évet megelőző időszak csekély magyar terítékadatai tükrében – amelyek az európai összteríték 0,1%-át sem érték el –, továbbá napjaink mintavételi lehetőségeit figyelembe véve, rendkívül értékes információt jelent egy-egy unikális leucisztikus szalonka felbukkanása Magyarországon. Az elmúlt több mint 150 évben csak néhány kuriózum elejtéséről adtak hírt a magyar vadászok. Hogy mennyire unikálisak ezek az elejtések, azt az is jól mutatja, hogy a hazai mintavételi lehetőséget nagyságrenddel meghaladó francia terítékekben is csak elvétve akad egy-egy ilyen különleges példány. A csaknem teljesen fehér egyedek ezekben az országokban is igazi kuriózumnak számítanak. Az ilyen madarak különleges voltát igazolja, hogy még az olyan példányokról is beszámolnak – a Club National des Bécassiers periodikájában, a „La Mordorée” című lapban – a lelkes vadászok és ornitológusok, amelyeknél csupán egyetlen fedőtoll volt fehér (BOIDOT 2003, 2013). Hazánkban is jó volna, ha ismét hagyománya lenne az unikális szalonkák elejtéséről szóló híradásoknak, ezért kérjük a tisztelt vadásztársakat, hogy ha ilyen madarat ejtenek el, küldjenek fotót a különleges madárról, és írják meg röviden az elejtés körülményeit.

*Bende Attila, László Richárd
Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar,
Vadgazdálkodási és Gerinces
Állattani Intézet*

4. ábra: Leucisztikus erdei szalonka. (Fotó MARTON ZS.).

Az őz hasznosításának lehetőségei apróvadas területen

– GYAKORLATI TAPASZTALATOK A TERMÉSZETVÉDELMI KEZELŐ SZEMSZÖGÉBŐL

A szakszerű apróvad-gazdálkodás tényleges megvalósítása – amelynek természetes velejárója az őzállomány fejlődése is – napjainkban egyre gyakrabban felmerülő igény a vadgazdálkodási ágazatban, és egyre gyakrabban vetődnek fel ennek természetvédelmi vonatkozásai is.

Ma már elmondható, és több sikeres együttműködés is azt igazolja, hogy a két ágazat összehangolt tevékenysége mindkét fél számára előnyökkel jár.

A természetvédelmi célú ragadozógazdálkodás ugyanis kedvező hatással van az apróvadállományra, ami természetesen fordítva is igaz; azaz a szakszerűen végzett apróvad-gazdálkodásnak természetvédelmi hozadéka is van.

Magyarország klasszikus értelemben vett apróvadas területeit általában a nyílt, mezőgazdasági hasznosítású élőhelyek dominanciája jellemzi, ami önmagában nem garantálja az erős apróvadállományok meglétét, és a kedvezőtlen feltételeket nyújtó élőhelyeken a kibocsátás sem jelenthet tartós megoldást.

Az őzgidá részére kaszálatlanul hagyott terület csak rövid ideig nyújt védelmet

Egynapos őzgidá 2 m² kaszálatlan lucernában

Minél változatosabb, minél inkább mentes az intenzív földhasználattól egy terület, és minél nagyobb a természetes vagy természetközeli élőhelyek aránya, annál több faj együttes előfordulása biztosítható. Minél összetettebb egy életközösség, annál nagyobb védelmet élvez a különféle behatásokkal (pl. betegségekkel) szemben, vagyis annál nagyobb biztonsággal tartható fenn hosszú távon.

A „legnagyobb apróvad”-nak is nevezett őz állományának alakulása és vadászatának lehetősége is nagymértékben összefügg a szántó- és gyepterületeken folyó gazdálkodás mikéntjével, valamint az agrárélőhelyek természetvédelmi kezelésével, ami magában foglalja a célirányos, territórium alapú ragadozógazdálkodást is.

A változatos élőhelyelemekkel – szevényekkel, bokorsorokkal, műveletlen területekkel – tarkított mezőgazdasági területek az őz számára is kedvezőbb

feltételeket kínálnak a homogén agrárélőhelyekhez képest. Az apróvadfajokhoz hasonlóan, elsősorban a védett fajok érdekében megvalósuló mezőgazdasági szabályozások – így a kaszálás, ill. betakarítás időpontja és módja – az őzszaporulat túlélési esélyeit is növeli. A szaporodási időszakon kívül történő kaszálás, a természetkímélő kaszálási módok alkalmazása, a művelésből kivont területek kialakulása a tűzoknak, apróvadásznak és őznek egyaránt kedvező élőhelyi feltételeket teremt.

A vadászható ragadozófajok létszámának – különös tekintettel a vörös róka és az aransakál állományára – alacsony szinten tartása a védett természeti értékek megőrzésén túl elősegíti a vadászható apróvadfajok (mezei nyúl, fácán) védelmét, emellett kedvezően hat az őzgidák túlélési sikerére is.

Ugyanakkor a csapdázásra épülő vadgazdálkodási tevékenységet vagy például az őz vadászatát a zavarásra

A süldő róka gyérítését jóval korábban, lehetőség szerint megszületésük előtt kell elvégezni

A kellően széles, kaszálatlan gyepsávok az őz kedvelt pihenőhelyei

különösen érzékeny, fokozottan védett madárfajok élőhelyein azok kíméletével kell megvalósítani.

Kunszentmiklós külterületén, a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság vadászatra jogosultként egy természetvédelmi célú, különleges rendeltetésű vadászterületen 2014 óta folytat

vadgazdálkodást, elsődlegesen a globálisan veszélyeztetett túzok védelme érdekében.

A vadgazdálkodási tevékenység elsősorban a területen előforduló vadászható ragadozófajok (vörös róka, borz, dolmányos varjú, szarka) állományának szabályozására irányult,

de a vadgazdálkodási üzemtervekben megjelenő egyéb kötelezettségek egy komplex stratégia és gyakorlat kialakítását tették szükségessé.

Vadgazdálkodási szempontból a nagyvadfajok közül itt egyértelműen az őz a legjelentősebb, mellette a vaddisznó csak váltóvadként fordul elő. Tekintve, hogy a terület rendeltetése elsődlegesen természetvédelmi célú, a nagyvad vadászata a természeti értékek érdekében, illetve azok kíméletével történik.

Az első évben végzett kotoréktérképezés – amellet, hogy a róka és borz állományának rendkívül magas sűrűségére világított rá – az őzállomány vonatkozásában is fontos tapasztalati eredményt hozott: a megszületett gidák jelentős része a fiatal róka rátermettségét növelte. A lakott kotorékok biztos és szinte állandó ismertetői voltak a bejárat környékén fekvő gidakoponyák...

A szakzerű és hatékony gyérítés eredményeként a lakott kotorékok száma drasztikusan lecsökkent a területen, ezzel együtt megjelentek és gyakorivá váltak az iker- és hármási-ker-gidákat vezető suták.

A vadászati hatóság által meghatározott hasznosítási arány (25–30%) így könnyen tartható, a vadhúsból származó árbevétel a gazdálkodás szempontjából jelentős. Az élőhely adottságaihoz mérten a trófeák minősége ugyan gyenge, ám a hatéves munka eredményeként ezen a téren is javulás érzékelhető. Fontos hangsúlyozni a vadászterület elsődlegesen természetvédelmi célú rendeltetését, ami az őzállomány intenzív kezelését (pl. speciális etetés) nem teszi lehetővé és szükségessé.

A vadászati és vadgazdálkodási te-

vékenységek a védett természeti értékek kíméletével összeegyeztethetőek, ahogy annak szabályozása a Duna-Tisza közti vadgazdálkodási üzemtervek előírásaiban egységesen meg is jelenik, és immár harmadik éve megvalósítható is bizonyul.

További információk: www.tuzok.hu

*Lóránt Miklós
természetvédelmi területfelügyelő és
hivatásos vadász,
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság*

Irodalom:

https://www.researchgate.net/publication/40991619_Predation_has_a_greater_impact_in_less_productive_environments_Variation_in_roe_deer_Capreolus_capreolus_population_density_across_Europe

https://www.jstor.org/stable/3803348?seq=1#page_scan_tab_contents

https://www.over-reen.nl/Portals/0/artikelen/biotoopbeheer_ree/engels/can_supplemental_feeding_of_red_foxes_increase_roe_deer_recruitment_in_the_boreal_forest.pdf

<https://core.ac.uk/download/pdf/11011220.pdf>

Aanes, R. & Andersen, R. (1996): The effects of sex, time of birth, and habitat on the vulnerability of roe deer fawns to red fox predation. *Canadian Journal of Zoology*, 74: 1857–1865

Jarnemo, A. (2004): Predation processes: behavioral interactions between red fox and roe deer during the fawning season. *Journal of Ethology*, 22(2): 167–173.

Egyik kutya, másik eb...

A legtöbben tisztában vannak azzal az elmélettel, miszerint a legrégebben háziastított állatunk a kutya – habár a mai napig vitatéma, hogy a domesztikáció mikorra tehető, és pontosan hogyan is zajlott. Egy biztos: ahogyan mi magunk is, úgy a vadászó őseink is igencsak nagy hasznukat vették a négy lábú segítőknek. Azt, azonban kevesen tudják, hogy egyes fajtáknak mi is volt az eredeti szerepköre. Mert némelyiket bizony egykoron nem vadászatra használták...

Ha történelmi körütekintést végzünk, igen meglepő történeteket olvashatunk a kutyafajták kialakulásáról... Az egyik legnagyobb múltra az agár típusú ebek tekintenek vissza. Nem is csoda, hiszen ezeknek a rendkívül gyors és kitartó üldözésre képes négy lábúaknak a segítségével még fegyverre sem volt szükség a potenciális zsákmány terítékre hozásához. Ovidius Daphne című költeményében említi meg őket, amint éppen nyulat üldöz egy agár, valamint egyes források szerint Kleopátra állítólagos szeretőjének, Julius Caesar-nak is ajándékozott párat. Egy azonban biztos: legfőbb karakterisztikájuk mindig is a gyorsaságuk és az az egyedi tulajdonságuk volt, miszerint nem az orrukukat, hanem a szemüket használva vadásztak, azaz „látra kerestek”...

Ahogy az agarak a vadászás specialistái, ugyanúgy az elhozás nagymestereinek számítanak a hazánkban is egyre népszerűbb labrador retrieverek. Ők különösen a vízből való apportírozásban jeleskednek. Nevüket származási helyükről, az új-fundlandi Labrador-félszigetről kapták, ahol elsősorban halászok alkalmazták őket a jeges, hullámzó óceánba kihelyezett hálók begyűjtésére. Ez elfogadható magyarázatként szolgál arra, miért is olyan könnyen irányíthatók és kezelhetőek a labradorok, és a későbbiekben

miért váltak kiváló társaikká például a réce vadászoknak. Sokan összekeverik őket azonban a csak és kizárólag névkönnak számító golden retrieverekkel, akiknek viszont egészen más szerepet szánt a fajta megálmodója, egy skót báró, Lord Tweedmouth. Genetikai állományukban csupán csekély mértékben azonosak amerikai „rokonaikkal”. Ők a Skót-félföld szülőitől, a flat-coated retrieverek, spánielek, szetterek és pár véreb keresztezésével alakultak ki, éppen ezért lényegesen más munkastílussal, képességekkel kell, hogy rendelkezzenek.

Hazánkban leginkább az úgynevezett mindenese vadászkutyákat, a különféle vizslákat alkalmazzák. Egyik nemzeti kincsünk, a magyar vizsla őse – úgy tartják legalábbis – már a honfoglalás korában társa volt nomád életet élő őseinknek, azonban nem fér kétség ahhoz, hogy a mai formában ismert vadászkutya sokat köszönhet az angol pointernek és a német vizslának. Az angol pointernek történelme csaknem egyidős az agarakéval, a Szigetországban ugyanis már az íjak és puskák ideje előtt együtt használták az agarakkal, évszázadokkal ezelőtt. Érzékeny orruk köszönhetően igazi specialistái a vad felkutatásának, melyet szoborrá dermedve hosszasan állnak, jelezve annak hollétét, amit felugrástól után

fürge társai üldözőbe tudtak venni. Német rokonaikat ellenben mindig is a sokszínűség jegyében szelektálták az apróvadadászat szerelmesei...

Tudjuk jól, ahhoz, hogy apróvadra vadászni tudjunk, a ragadozógyérintésnek hatalmas szerepe van. A brit nemesek egyik legkedveltebb sportja a rókavadászat volt, melyet lóhátról űztek. Számos kopófélével hajszolták a ravaszdit, azonban egy kisebb ebre volt szükségük, ha a vörös frakkos esetleg sikeresen meg tudott lógni, s egy kotorékban keresett menedéket. A nyeregben egy bátor, szívós eb várt ilyenkor a sorára, hogy a vadászatnak itt ne kelljen véget vetni, és a dúvad kézre kerülhessen...

A tacsókó évtizedek óta töretlen sikert aratnak, vadászkutyaként és családi kedvencként egyaránt. A tacsókó német neve nyersfordításban „borzkutyát” jelent. Múltja több évszázadra tekint vissza, sőt egyes feltevések szerint már Kr. e. 2000-ben tacsókóhoz hasonló, rövid lábú, hosszú testű ebeket ábrázoltak. Sokak

szerint azonban inkább a kopókkal közös „bracke”-ként emlegetett fajtára nyúlik vissza a története. Ugyanerre az ősréferálnak a hannoveri vérebek esetében is. Valószínűleg már a középkor eleje óta szinte változatlan formában a társaink; ősök, a Liam-véreb már Kr. e. 500-ban fontos szerepet játszott a germán törzsek jogainak megalapításában.

Minden fajtát más, egymástól eltérő céllal tenyésztettek ki. A tulajdonságait tekintve a szelekció során lényeges szempont volt, hogy az adott fajta – a felhasználási területéhez illeszkedő módon – valamiben több és jobb legyen, mint más négylábú társai. Egy tenyésztőnek kötelessége törekedni arra, hogy munkaképességben, idegrendszerben, karakterben és küllemi jegyekben is a nemzetközi szervezetek által meghatározott irányelvek szerint folytassa a tenyésztői tevékenységét, és ne akarja megváltoztatni, saját kénye-kedve szerint alakítani a fajtát.

Nagy Orsolya

GROUPAMA BIZTOSÍTÓ A MAGYAR VADÁSZOK HIVATALOS BIZTOSÍTÓJA

»»» A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSA FEDEZETET NYÚJT

- a fegyveres vadászat során Magyarország területén okozott olyan károokra, amelyekért az okozónak kártérítési kötelezettsége van;
- a vadászattal, vadásztársaság vadgazdálkodásával összefüggő baleset során bekövetkező mulékony sérülés, rokkantság, baleseti halál esetére.

»»» A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSÁNAK DÍJAI ÉS SZOLGÁLTATÁSAI

- 1000 Ft/év alapdíjjal, valamint 2000 Ft/év emelt díjjal is megköthető a biztosítás.
- A felelősségbiztosítás révén a biztosító szolgáltatási kötelezettsége az alapbiztosítási díjjal megkötött biztosítás esetén szerződőnként 12 millió forint/kár és 12 millió forint/év/fő, illetve emelt díj esetén 18 millió forint/kár és 18 millió Ft/év/fő.
- A balesetbiztosítás keretében a biztosító a Magyarországon bekövetkezett vadászbaleset kapcsán az alábbi szolgáltatást teljesíti:
  - baleseti halál esetén 600 000 forint, illetve emelt díj esetén 1 200 000 forint egyösszegű kifizetése;
  - 10-100%-os baleseti eredetű rokkantság esetén – a rokkantság fokával arányosan – legfeljebb 500 000 forint, illetve emelt díj esetén legfeljebb 1 000 000 forint kifizetése;
  - mulékony baleseti eredetű sérülés, csonttörés, csontrepedés esetén egyszeri 30 000 forint, illetve emelt díj esetén 60 000 forint gyógyulási támogatás kifizetése;
  - baleseti kórházi napi térítés 2000 Ft/nap, míg emelt díj esetén 4000 forint/nap (maximum 15 napig).

»»» KÁRBEJELENTÉS

Groupama Biztosító Központi Üzleti Igazgatóság

Cím: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C
Telefon: +36 1 462 3808 – Fax: +36 1 462 3817

A hirdetés tájékoztató jellegű, nem minősül ajánlattételnek. A teljes körű tájékozódás érdekében kérjük, olvassa el a vonatkozó biztosítási feltételeket. Az ügyfelek biztosítási panaszaikkal személyesen a biztosító ügyfélszolgálati irodában dolgozó munkatársaihoz fordulhatnak, telefonon keresztül ezt a biztosító TeleCenter +36 1 467 3500 telefonszámán, elektronikus levélben a www.groupama.hu weboldalon „Írjon nekünk” menüpontjában, írásban az 1380 Budapest, Pf. 1049 levélcímen tehetik meg. A biztosító felett a szakmai felügyeletet a Magyar Nemzeti Bank (1013 Budapest, Krisztina körút 39.) látja el. A Groupama Biztosító székhelye: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C

Élet-, vagyoni-,
gépjármű-,
lakás- és
utastbiztosítások

Superbrands^{12x}

2008 09 10 11 12
13 14 15 16 17 18 19

Bizalomból biztosság

Biztosító

Az OTP Csoport partnere

Együtt vadásztak

Vadászíróink, író-vadászaink többsége szerette a kutyákat, noha nem mind-egyikük osztotta meg velük otthonát. Széchenyi Zsigmondnak például nem volt vadászkutyája (legalábbis e sorok írója nem tud róla), Kittenberger Kálmán viszont rajongott értük, s a legendás vadászati szakírónak, Sólyom-nak, azaz Láng Rudolfnak is ő szerzett egy szép magyar vizslát. Fekete István is közismerten kutyabarát volt, s noha vadászott, inkább a pásztorkutyákért rajongott. Az alábbiakban – leginkább terjedelmi korlátok miatt – csupán néhányuk kedvenceiről tudunk szót ejteni.

Miss, Samu, Szikra és a többiek

Aukciókon, igaz, többnyire horribilis áron, időnként felbukkan egy vékonyka füzet, Kittenberger Kálmán négylábú barátairól írt lebilincselő munkája, a Kutyaportrék. Azok, akik olykor több tízezer (!) forintot fizetnek érte, talán nem is tudják, hogy a Fővárosi Állat- és Növénykert gondozásában megjelent kiadvány nem más, mint egy különle-nyomat a Nadler Herbert szerkesztette A Természet 1937. decemberi számából – és azóta már több válogatásban is megjelent (Első elefantom, Kalandor vadászok – vadászó kalandorok). Kittenberger e munkáját követően több cikkben is megemlékezett kutyáiról, illetve a kutyákhoz fűződő viszonyáról. Mindegyik írása híven tükrözi, hogy a jeles vadász rajongott csaholó barátaiért!

Kittenberger sem Afrikában, sem pedig hadifogsága idején, Indiában nem tarthatott kutyát. Ahogy ő fogalmazott: „Kár lett volna értük!” Amikor hazatért, hosszasan válogatott a fajták kö-zött, s végül egy Miss nevű angol szettert választott. Kutyájának leginkább az apróvadászato- kon látta hasznát, noha inkább csak a szárnyasok érdekelték, a nyulakkal nem igazán törődött. Gazdája talán egy kicsit elfogult is volt vele, mert így írt kutyája intelligenciájáról: „Gondolko- dott, következtetett. Például, amikor a sörétes puskát emeltem le a puskállványról, toporzékolt örömeiben, és ha mosolyogva mondtam neki, hogy: »Otthon maradsz!«, tudta, hogy ez csak

tréfa, és ugrálva futott az ajtóhoz. De bezzeg, ha komoly arccal hangzott el a parancs, lekókadva és szomorúan, sóhajtást kifejező nyögéssel ballagott helyére. Ha valamelyik golyós puskát vettem kézbe, nyugodt maradt, mert tudta, hogy akkor ő »nem illetékes«, akkor nagyvadra megyek vadászni.”

Más helyütt így ír róla: „Jó húzó- hely volt, de a szalonkák többnyire toronymagasan jöttek. Jött is egy, utá- na megint egy, de bizony, hiába szólt a puszka. Miss kutyám szemrehányóan nézett rám, hogy mi az? Magyarázgat- tam neki, hogy a madarak túl maga- san voltak, és kár is volt lőni, miközben arra gondoltam, hogy mit szólnak majd a kaján vadásztársak, akik ugyancsak számolták a húzáson elhangzott lövé- seket! (...)

Ahogy kiértem az erdőből, a nagyon fegyvelmezett szetterem eltűnt a lábam mellől, és sokáig elmaradt. Nem tudtam mire vélne engedetlenségét, amikor egyszerre, nagy messziről vágatva, jött Miss, és hozta az elhibázottnak vélt szalonkát. Még most is, annyi év után is, szinte érthetetlennek tartom, hogy olyan távolságból hogyan kaphatta meg a lelőtt szalonka szimatját.”

Miss, meglehetően idős korában, vezettségben pusztult el.

Kittenberger szeretett kutyája volt Samu, a foxterrier. Amikor Samu kamaszkodott, és már erősen „rontópáloskodott”, gazdája – postán feladva! – „foxiiskolába” küldte. Ez az időszak sem volt egyszerű, ugyanis a kutya tanára később megírta neki, hogy egy foxikölyöknek sem volt annyi csirkegyilkosság a bűnlajstromán, mint Samunak. Hazakerülve kiváló kotórékebe vált belőle: „A kotórék vadászatokon úgy tapasztaltam, hogy Samu orra sohasem csal. Ha egyszer beleszagolt a kotórékba, és onnan unatkozó pózával ballagott tovább, akkor ott nem volt keresnivaló! (...) De bezzeg, ha a gazda otthon volt, akkor nem is lehetett Samut visszatartani: csakhamar befurakodott a sötét útvesztőbe, hogy megvívja a nála gyakran sokkal erősebb ellenfelével – mégpedig annak saját várában – a halálos párbajt.”

Samut egy hatalmas vadkan pusztította el.

„Mennyi feledhetetlen vadászélmény fűződik vizsláimhoz! – írja Kittenberger. – Mennyi szárnyalt vagy megsebzett vad ment volna veszendőbe négy lábú vadászpajtásaim nélkül?! Nem is beszélve arról, hogy a csodás kutyaorrányszor, de hányszor, hihetetlen távol-

ságból rávezetett olyan vadra, melyet kutya nélkül soha nem kaptam volna puskacsó elé.”

Az öreg Miss utódja egy magyar vizsla, Szikra lett, aki viszont nem állhatta Samut – és viszont. Míg Samu a kotórék vadászatban, nyest vadászatban jeleskedett, addig Szikra a nagyvad és apróvad vadászatában vált az író nélkülözhetetlen segítőtársává. Miss-szel ellentétben, neki nem volt szüksége arra, hogy a golyós puskát megkülönböztesse a söréstestől, bármelyiket vette elő gazdája, ő vele tarthatott, „mindenes” vadászkutya volt. Megesett, hogy napközben igazi vizslamunkát végzett, késő délután pedig „vérebként” sebzett nagyvadat keresett. A magaslesekre fel- és lemászott, s ha úgy adódott, a vadász hátizsákjánál örködve várt órák hosszat. Mindemellett önérzetes és tipikus „egy ember kutyája”, aki csak a gazdájának engedelmeskedik. Fajtájának különösen szép példánya volt, örökös champion – a Herendi porcelángyár róla mintázta magyar vizsla porcelánnippjét. Szikra már nem volt kölyök, amikor Kittenbergerhez került. Nehezen kezelhető kutyának tartották, de az Afrika-vadászt gazdájának választotta. „A bemutatkozásnál szokás szerint végigszagoltattam vele kopott, tépett vadásruhámat, vérfoltos hátizsákomat. Úgy látszik, a finom vizslaorr nagyon jó bizonyítványt állított ki rólam, mert egykettőre nagy barátok lettünk.”

Szikra volt Kittenberger legkedvesebb kutyája, barátja és vadászcimborája egyszerre. Évek múltak el, a kutya szőre már deresedett, amikor beütött a baj. Kittenberger egy olyan ismerőssel találkozott a vonaton, akinek épp

Ki tartson vizslát?

Talán nem érdektelen minden kutyatartó vadásznak megfontolnia Kittenberger Kálmán szavait: „Végezetül még csak annyit: vizslát, és egyáltalán vadászebet csak az tartson, aki szereti a kutyát, és tud is bálni vele. A vizslával való vadászat nem kis vadásztudomány! Ne is próbálkozzon vele senki, aki nem vadászott néhányszor egy tapasztalt vizslás vadással. Mert a legjobb tanítómester egy jó öreg vizsla. Ez azután rávezeti a kezdő vadászt arra, mit hogyan kell tenni. Ez talán furcsán hangzik, de így van! A kezdő vadász csakhamar megtanulja a vizslával való vadászat fő tételét: a vizslának van orra, és nem a vadásznak! Meg azt is, hogy a vadász ne kívánjon lehetetlent a vizslájától.”

szopornyicások voltak a kutyái, de ezt nem említette. Kezet fogott vele, majd hazatérve megsimogatta az üdvözlésre siető Szikrát. Szikra megkapta a kórt éppúgy, mint a kennel többi kutyája is. A beteg kutyákat a feleségével együtt istápolták, kétóránként adagoltak nekik konyakos, rumos feketekávé, amit akkor némi ellenszernek véltek. Volt olyan kutya, amelyik megmenekült, de Szikra sajnos nem, pedig később még egy kísérleti szérummal is próbálkoztak – mindhiába. Szikra sírkövén a következő szöveg olvasható:

„A leghűségesebb, a legjobb, a bátor, a szép Örökös Champion Szikra”

Kittenberger következő kutyája Szikra lánya, Szidi volt, egy különösen szép szuka, amely leginkább az apróvad vadászatokon jeleskedett. Nagy kedvenc volt, de Szikrát nem tudta feledtetni.

„...egyszerűen szeretem őket”

Az ötven esztendeje elhunyt Fekete Istvánnal 1969-ben készített interjút a Búvár folyóirat munkatársa. Az író itt így beszél akkori kutyájáról, egy puliról. „Állandó beszélgetőpartnerem és hálótársam – jegyzi meg az író. – Tíz

éve, mióta velünk van, minden éjjel az ágyam mellett fekszik, és reggelig el nem mozdul őrhelyéről. Hajnaltájt, amikor mindenki más mélyen alszik, hosszasan eltársalgunk egymással – mi így kezdjük a napot.”

(Azt mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy a közhiedelemmel szemben az egyik legismertebb állatregényének hőse, Bogács pumi, nem pedig puli volt.)

Talán nem érdektelen megjegyezni, hogy ugyanebben az interjúban az író felvázolja vadászati ars poeticáját is. „Számomra a vadászat nem sport, hanem ösfoglalkozás. Atavizmus. Hagyományai és törvényei vannak. S ne gondolja, hogy a vadász csak arra gondol, hogy elejtse a vadat!...A szalonkavadászatot például azért szeretjük annyira, mert a tavaszt jelenti, az ébredő erőt. A párás levegőben olyan puhán röpül a hosszú csőrű madárka, mint a bagoly, de ha vihar készül, gyors, mint a villám!”

Fekete István szerette a kutyákat, és értett is hozzájuk. Ám felismerte azt is, hogy a határban kóborló ebek mekkora károkat okoznak. A kutya, a macska meg a szürke varjú (1934) című írá-

sában például így ír: „Az első évben lőttem 42 kutyát és 39 macskát, melyek majdnem kivétel nélkül vadászat közben búcsúztak el az árnyékvilágtól. Körülbelül ennyire tehető a vadőrök eredménye is. A 42 kutyából 17 farkaskorcs volt, és kimondott komondor vagy juhászeb egy sem akadt köztük.”

Ám nem sokkal később már hozzá is teszi: „A kisvad igazi és legnagyobb ellenségeit nem a természet adja, hanem az ember. A természetben sohasem találunk akkora telhetlenséget és furfangot, mint az ember által megszélesített négylábúak között. (...) ...hogyan egy jó orrú vizslakorcs mit tud egyetlen hajnalon elpusztítani, azt csak az tudja, aki látott már ilyen puffadásig telezabált dögöt heverni a vacok mellett, amely körül hat öklömnyi kisnyúl volt megfojtva, és amikor felvágattam a hasát, abból is kifordult legalább hat összerágott kisebb-nagyobb nyúlfi.”

Fekete István is bekapcsolódott abba a vitába, amely a német juhászkutya (vagy ahogy még helytelenül nevezik: „farkaskutya”) tenyésztésével kapcsolatban alakult ki. E kutyaajtát és keverékeit ugyanis a múlt század húszas éveitől veszélyesebb „orvvadásznak” tartották, mint a többi fajtát. Egyesek – persze ma már tudjuk, hogy teljesen alaptalanul – a német juhászról úgy vélték, hogy kialakításába a farkast is bevonták. Nos, nekik annyiban volt igazuk, hogy mint minden kutyaajtát őse a *Canis lupus*, így a „farkaskutyaé” is. Az a feltevés, hogy a német juhász veszélyesebb a vadállományra, mint a többi fajta, talán azon alapult, hogy mind több egyedük került ki az erdőre-mezőre. Fekete István is a német juhász ellenzői között volt, s azt írta róluk, hogy a „farkaskorcsok és kutyák szabadon veszélyeztetik a vadgazdálkodás jövőjét

– továbbmegyek –, a pásztoember nyáját, végül magát az embert”. Igaza volt, de nem csupán a német juhászokkal, hanem úgy általában a kóbor kutyákkal kapcsolatban. S hogy a kutyákra haragudott volna? Dehogya! Olvassuk csak el a következő sorait: „Mi egy élőlényre sem haragszunk. A farkaskutya se. A kutya olyan: amilyen. Ösztöneit örökölte, vérét őseitől kapta, vágyait a vadonból hozta, és ő azért nem felelős, amit tesz. De felelős az ember! Aki szabadjára engedi, oktalanul védi, szaporítja. (...) nem a kutya kártékony, hanem az ember!”

Fekete István így írt a kutyához való viszonyáról: „Nem vagyok kutyaszakértő, csak úgy egyszerűen szeretem őket.” Ám aki olvasta könyveit, az vitatkozik a fenti állítással: regényeiben a kutyák csaknem olyanok, mintha egy kynológus ábrázolná őket. Mégpedig fajta szerint másképpen. Persze Fekete István nem szakkönyveket írt, ezért megbocsátható neki olykor némi írói túlzás. Ám a legfőbb érdeme az, hogy lebilincselő könyveivel, jól ábrázolt kutyaalakjaival megszeretteti az olvasóval az ember leghűségesebb barátját. Aligha kívánhatunk ennél többet.

(Ha valakit bővebben érdeklí Fekete István kutyákhoz való viszonya, annak feltétlenül érdemes elolvasnia Pomázi Ágoston és Jilly Sára Irodalomjegyzékben közölt tanulmányait.)

Herman, Lelovich, Fodor

Az utolsó magyar polihisztornak is nevezett Herman Ottó vadász is volt, leginkább közgyűjtemények számára gyűjtött különféle madarakat. Remekül preparált, bár ma már ezt leginkább

csak a leírásokból tudhatjuk, hiszen csupán egyetlen madárpreparátuma maradt fenn, egy ugartyúk. A kutyákhoz való viszonyáról viszont nagyon keveset tudunk, bár írásából annyi kiejlik, hogy szerette őket, s vadászott is velük. Egyik, az Erdélyi Mezőségben megesett, érdekes vadászatának főszereplője egy ma már meghatározhatatlan fajtájú kutya: „A fegyvert vállra vetve elindulunk. Az erős, fekete muszka eb szimatolva, övig érő vízen át egy kihozhatatlan nádboglyához vezet, s az eldőlt nádzúpok kalászához közeledve, jelezve megáll. Unszolásunkra előreszökik, azonban semmi sem repül ki. Egy határozott markolás egy hihetetlen tollmennyiséget hoz napvilágra, s e tollak mindennemű madarokról származnak. Itt tehát valami merész rabló ütötte fel tanyáját; tudjuk, hogy a nyestfélékhez tartozik, de a faj kérdése elég ösztönzés arra, hogy a 150 zsúpot széjjelszedjük. A kutya hihetetlen tüzzel őrködik, s másfél órai munka után a legalsóbb zsúphoz értünk. (...) egy dördülés, s a hófehér hölgyemnyét, a királyi palást e díszre a fáradtság bére.”

Herman Ottó jól ismerte a pásztor-kutyákat is, etnográfiai gyűjtései során számos érdekességet jegyzett fel róluk. Saját kutyáiról viszont szinte semmit sem tudunk. Annyi bizonyos, hogy egy Csóri nevű eb volt a kedvence.

Bizonyára sokan emlékeznek minden idők legismertebb magyar természetfilmjére, a Gyöngyvirágtól – lombhullásigra. A nemzetközi díjakat is elnyert film idomárja és főszereplője, a híres solymász, Lelovich György volt, akinek életében jelentős szerepet játszottak a kutyák. Volt idő, amikor egyik kutyája az éhezéstől mentette meg.

A Vadvízország című film idomárjaként olyan kevés volt a fizetése, hogy abból megélni nem tudott, így elvitte magával Zsiga nevű vizsláját – aki halat fogott neki. Más alkalommal pedig – mivel nem kapott munkát – vadászgöreyyekkel és foxikkal patkányirtást vállalt. Természetesen solymászként is voltak vizslái.

Ha a kutyabarát vadászokról szólunk, nem hagyhatjuk ki dr. Fodor Tamást, aki az 1950-es évek végétől 1967-ig a Budapesti Állatkert osztályvezetője volt. Nagyrészt az ő munkájának – no és az akkori igazgatónak, dr. Anghi Csabának – köszönhetően akkoriban az Állatkert a magyar kutyafajták génbankja is volt. Nagyrészt Fodor Tamás szervezőképességének köszönhető, hogy az erdélyi kopó nem került rá a kipusztult fajták szomorú listájára. (Lásd az irodalomjegyzékben: Csaholó hungaricumok). Sokat tett azért is, hogy az ország magyarvizsla-állományát az 1971-es Vadászati Világkiállításra sikerült oly homogénné és kiválóvá tenni, hogy a külföldi szakemberek is csodájára jártak. Pedig a hatvanas–hetvenes években a kutyák még nem kapták meg az őket megillető helyüket a vadászatokon. Nehezítette a helyzetet, hogy a hazai fajtákat szó szerint vissza kellett hozni a sírból tervszerű tenyésztéssel, szelekcióval, no és persze a fajtájuk népszerűsítésével. Fodor Tamás a későbbiekben, amikor már nem dolgozott az állatkertben, főleg ez utóbbi feladatot látta el, számos cikkben és tanulmányban népszerűsítette a magyar vadászkutyafajtákat.

Kovács Zsolt

Irodalomjegyzék

- Fekete István: Első uhuzásom, Lazi Könyvkiadó, Szeged, 2010
 Fodor Tamásné - Kovács Zsolt: Dr. Fodor Tamás – Életrajz és bibliográfia, magánkiadás, 2011
 Herman Ottó: Az Adriától a Jeges-tengerig, Kriterion Könyvkiadó 1982
 Jilly Sára: Bogács, Csikas, Csutak, Sajó és a többiek, in.: Sánta Gábor szerk.: A természetbúvár Fekete István, Lazi Könyvkiadó, Szeged 2002, 61-85 p.
 Kerényi Mária: Őszi beszélgetés Fekete Istvánnal, Búvár, 1969/6, XIV. évf. 374-376.
 Kittenberger Kálmán: Kutyaportrék, A Természet, 1937.december, 276-282 p.
 Kittenberger Kálmán: Kalandor vadászok – vadászó kalandorok, NIMRÓD, 2003
 Kittenberger Kálmán: Első elefántom, Lazi Könyvkiadó Szeged 2010
 Kovács Zsolt: Csaholó hungaricumok, Vadászévkönyv 2012, 112-124.
 Lelovich György: Fagyos mezőkön, kézirat, é-n-
 Pomázi Ágoston: „Az öreg Bogács utolsó kölyke”, in.: Sánta Gábor szerk.: A természetbúvár Fekete István, Lazi Könyvkiadó, Szeged 2002, 44-60 p.
 Varga Domokos: Herman Ottó, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1976

Fotók:

Magyar VADÁSZLAP archívum

VIROCID® VIRKON™ S por

BIZONYÍTOTTAN HATÉKONYAK
AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS ELLEN

TOVÁBBI INFORMÁCIÓÉRT KERESSE KERESKEDŐ KOLLÉGÁINKAT:

Varga Adrienn	Vas, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom megye	+36 20 3477 040
Diószegi Kata	Zala, Veszprém, Fejér megye	+36 20 5943 132
Tóth Szabolcs	Somogy, Baranya, Tolna megye	+36 20 2960 158
Szigeti Gergő	Pest, Nógrád, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok megye	+36 20 2987 400
Nagy Ádám	Bács-Kiskun, Csongrád, Békés megye	+36 20 5438 868
Suta Csaba	Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar megye	+36 20 5412 295

Az Országos Trófeabíró Testület beszámolója

Előírás a trófeabírálatot végző hatóság számára, hogy gímrikánál 230, dámbikánál 210, muflonkosnál 210, őzbaknál 160 és vadkannál 130 CIC-pont elérése esetén a trófeát felülbírálatra be kell mutatni az Országos Trófeabíró Testületnek (OTT).

Röviden tekintsünk vissza a 2018–2019. vadászati évre, amikor is a fenti ponthatárokat, a C.I.C. szabályai alapján, szabad területről 26 gímrika, 1 dámbika, 34 őzbak, 12 muflonkos és 1 vadkan érte el, illetve haladta meg a megyei trófeabíró bizottságoknál. Vadaskertből származóan 9 gímrikát, 1 őzbakot, 11 muflonkóst és 1 vadkant mutattak be a jogszabály szerint.

A 2019–2020-as vadászati évben, a gímrikatrófeák eddigi felülbírálatára alapján, az Országos Trófeabíró Bizottság tagjaiban kialakult egyöntetű szakmai véleményt dr. Bleier Norbert így foglalta össze:

„Bár a bemutatott bikák becsült életkora döntően elérte az adott tájegységben megállapított golyóérettségi kort (11, illetve 12 év), a trófeák egyes jellemzői, valamint a trófea összképe is szakmailag korai lelövést jelzett. Ennek egyik következménye, hogy kimagasló (250 CIC-pont feletti) pontszámot elérő, szabad területről származó trófea bírálatára nem is került sor. Fontosnak

tartjuk hangsúlyozni, hogy a kiemelkedően ígéretes, 11-12 évesnek vélt bikák esetében mindenképpen indokolt a további 1-2 (3) év kivárása az agancs méreteinek további erősödése érdekében, mert e nélkül a trófea nemhogy a hazai ranglista első 10 helyezettje közé nem fog bekerülni (ehhez most meg kellene haladni a 260 CIC-pontot), de vélhetően még az 50-es listára sem fér be (az 50. helyezett jelenleg 251,05 CIC-pont). Amennyiben a hazai vadgazdálkodás célja a kimagasló, esetleg rekordméretű szabad területi gímtrófea elérése, akkor ezeket az egyedeket a jogszerű elejtési lehetőség ellenére óvni szükséges. Türelem nélkül nagy bikáink ugyan továbbra is lesznek, de kimagaslóak sajnos nem, esetleg csak elvétve.”

A következő képtáblákon a 2019. október közepéig felülbírált hét, 240 pont feletti, szabad területen elejtett gímrika trófeáját, az egyetlen vadkanagyart, valamint hét őzbak 170 pont feletti trófeáját mutatjuk be. Ráadásként egy, az elsőfokú bírálaton 164,15 pontot kapott, az OTT-nél viszont rendelkezése miatt kizárt őzbak különleges agancsát is megnézheti az érdeklődő.

Pető Zoltán
OTT tag

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott legjobb gímrikák (szabad területről) 1-3.

Sárvíz-menti Vadászati Egyesület
Zala megye, Vasboldogasszony, 2019. 09. 11.
15,34 kg; 248,82 pont

Karádi Mezőgazdasági Zrt.
Somogy megye, Karád, 2019. 08. 31.
13,98 kg; 246,89 pont

Bóly Zrt.
Baranya megye, Majs, 2019. 09. 04.
13,97 kg; 244,64 pont

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott legjobb gimbikák (szabad területről) 4-6.

Bóly Zrt.
Baranya megye, Majs, 2019. 09. 17.
12,69 kg; 244,62 pont

Gyulaj Zrt.
Tolna megye, Hőgyész, 2019. 09. 01.
11,95 kg; 242,70 pont

Dózsa Vadásztársaság
Bács-Kiskun megye, Homokmégy, 2019. 09. 01.
12,03 kg; 242,28 pont

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott legjobb gimbikák (szabad területről) 7.

Nadler-Jagd Vadásztársaság
Zala megye, Becsvölgye, 2019. 09. 11.
12,41 kg; 240,36 pont

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott vadkan agyar (szabad területről)

Kab-hegy 2004 Nonprofit Kft.
Veszprém megye, Öcs, 2019. 06. 16.
nagyagyar hossza: jobb 25,5 cm, bal 25,2 cm; 132,00 pont

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott legjobb őzbakok 1-4.

Rétközi Gazdák Vadásztársaság
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
Demecser, 2019. 05. 02.
671 g; 189,95 pont

Farmosi Hunor Bérkilövő Vadásztársaság
Pest megye
Farmos, 2019. 04. 13.
776 g; 184,73 pont

Kállay Vadásztársaság
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
Kállósemlén, 2019. 04. 24.
709 g; 181,88 pont

Dévaványai Vadásztársaság
Békés megye
Dévaványa - Kéthalom, 2019. 04. 23.
677 g; 179,25 pont

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott legjobb őzbakok 5. (két bak azonos ponttal) 6.

Pénzügyőr Egyesület Vadásztársaság
Fejér megye
Perkáta, 2019. 04. 25.
730 g; 175,98 pont

Tiszaújvárosi Vadásztársaság
Borsod-Abaúj-Zemplén megye
Sajószöged, 2019. 05. 04.
673 g; 175,98 pont

Az OTT-nél 2019-ben bemutatott,
rendellenessége okán a felülbírálatból kizárt,
de rendkívül érdekes őzbak

Cecei Hunor Vadásztársaság
Fejér megye
Cece, 2019. 04. 13.
656 g; 174,30 pont

Harmatrázó Vadásztársaság
Pest megye
Albertirsa, 2019. 08. 07.
538 g

TARTALOM

2020. évi naptár, vadászati idények	5
Tizenkét hónap	6
Beköszöntő	30
Kérdések Zambó Péter államtitkár úrhoz	33
A hazai nagyvadállomány becslésének lehetőségei... ..	40
Nagyvadállomány határok nélkül	49
Fenntartható nagyvadgazdálkodás a rohamléptekkel fejlődő világban	58
Néhány gondolat a nagyvadállomány növekedéséről, sűrűségéről, az okokról, a jövőről és a vadgazdálkodás lehetőségeiről	68
Kerítéshatások(k)	80
Vadfajok belterületen	90
Vadon élő állatok lakott területen	94
Hogyan tovább?	100
Az afrikai sertéspestis vadászati-vadgazdálkodási hatása egy érintett vadászterületen a Bodrog Vadásztársaság területén	107
Az afrikai sertéspestis vadászati-vadgazdálkodási hatása az Egererdő Erdészeti Zrt. vadászterületén.....	114
Az afrikai sertéspestis vadászati-vadgazdálkodási hatása a Tarpai Földtulajdonosok Vadásztársaság területén.....	122
Félúton a világkiállítás felé	126
Már elkezdődött!	131
Az OMVK kiemelt kamarai programjainak támogatásáról	136
Hagyomány-érték-élmény egyhelyen	142
Ágazati érdekérvényesítés magas fokon	146
Elkötelezetten a vadászati kultúra szolgálatában	152
Fehér Erdei szalonkák a magyar terítékben	154
Az őz hasznosításának lehetőségei apróvadás területen	162
Egyik kutya, másik eb... ..	165
Együtt vadásztak	170
Az Országos Trófeabíráló Testület beszámolója	178

Trófea súlya: 15,39 kg

Pontszáma: 249,00

Elejtés helye: Sárvíz-menti Vadászati Egyesület - Vasboldogasszony

Elejtés ideje: 2019. 09.11.